

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

О. В. Агапова

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР**

Монографія

Видавництво
«Юридика»
2025

УДК 342.95:351.87(477):339.922(4)

А 23

Рецензенти:

Тетяна Олександрівна Коломоець – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Запорізького національного університету, заслужений юрист України, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Дмитро Валентинович Лученко – доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного центру незалежних судових експертиз
Міністерства юстиції України
(протокол № 9 від 21 серпня 2025 р.)*

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України
(протокол № 9 від 09 жовтня 2025 року)*

Агапова О. В.

А 23 Публічне адміністрування у сфері юстиції України в умовах європейської інтеграції: адміністративно-правовий вимір : монографія / О. В. Агапова. – Одеса : Юридика, 2025. – 508 с.

ISBN 978-617-8574-35-2

DOI: 10.61563/978-617-8574-35-2

Монографія обґрунтовує необхідність формування європейської моделі адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України. Досліджується сучасний стан трансформації адміністративно-правової думки, роль суб'єктів загальної і спеціальної компетенції, адаптація законодавства до права ЄС, а також питання інтеграції до простору міжнародних та європейських інституцій у сфері юстиції. Запропоновані в монографії напрями удосконалення сприятимуть ефективному впровадженню європейських стандартів у національну модель публічного адміністрування у сфері юстиції.

УДК 342.95:351.87(477):339.922(4)

ISBN 978-617-8574-35-2

© О. В. Агапова, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	7
--	---

ПЕРЕДМОВА	8
------------------------	---

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	11
--	----

1.1	Поняття юстиція (позасудова / адміністративна)
як об'єкт адміністративно-правового регулювання
публічного адміністрування	11
1.2	Стан наукових досліджень
адміністративно-правового регулювання
публічного адміністрування у сфері юстиції
у вітчизняній адміністративно-правовій науці:
напрями та їх характеристика	27
1.3	Адміністративно-правове регулювання
публічного адміністрування у сфері
юстиції України: законодавчий аспект	48

Розділ 2

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	70
--	----

2.1	Суб'єкти загальної компетенції адміністративно-
правового регулювання публічного адміністрування
у сфері юстиції України | 70 |
|-----|--|----|

2.2	Міністерство юстиції України – центральный орган виконавчої влади у сфері публічного адміністрування юстицією в Україні	97
2.3	Суб'єкти спеціальної компетенції адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України	125
2.4	Системні зв'язки між суб'єктами адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України	160

Розділ 3

«ЗАГАЛЬНИЙ БЛОК»

ТА «ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ БЛОК»

ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ

ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ:

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗРІЗ

189

3.1	Механізм публічного адміністрування: адміністративно-правовий доктринальний аналіз поняття та складників	189
3.2	«Загальний блок» елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України: адміністративно-правовий аналіз	204
3.2.1	Функції публічного адміністрування у сфері юстиції України	204
3.2.2	Мета, завдання та принципи публічного адміністрування у сфері юстиції України	223

3.3 «Інструментальний блок» елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України: адміністративно-правовий зріз	241
3.3.1 Нормативно-правові акти та адміністративні акти як інструменти публічного адміністрування у сфері юстиції України	241
3.3.2 Адміністративні договори, акти планування та акти-дії як елементи «інструментального блоку» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України	262

Розділ 4

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

283

4.1 Європейська інтеграція як стратегічний вектор розвитку адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України	283
4.2 Організація і правове забезпечення публічного адміністрування у сфері юстиції у країнах ЄС та країнах-кандидатах на вступ до ЄС (на прикладі досвіду Латвійської Республіки, Республіки Польща та Грузії)	313
4.3 Міжнародне співробітництво та інтеграція суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції до простору міжнародних та європейських інституцій	344

4.4	Адаптація законодавства України у сфері юстиції до актів права Європейського Союзу (acquis EC)	372
4.5	Правові засади забезпечення стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції до викликів сучасності	396
ПІСЛЯМОВА		419
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		423

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМА – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

ДКВС України – Державна кримінально-виконавча служба України

ЄС – Європейський Союз

КМУ – Кабінет Міністрів України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

СБУ – Служба безпеки України

EuroPris – The European Organisation of Prison and Correctional Services

ENFSI – European Network of Forensic Science Institutes

ПЕРЕДМОВА

Стратегічний курс європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також європейська ідентичність Українського народу є конституційними засадами, проголошеними для забезпечення європейського майбутнього України. Шлях до європейської ідентичності сприяє сприйняттю цінностей ЄС та розбудові на цьому фундаменті національної правової системи і моделі публічного адміністрування європейського зразка. Динамічний характер євроінтеграційних процесів, воєнно-політична ситуація в державі, а також продовження реформи публічного адміністрування є чинниками, що зумовляють докорінні трансформації як організаційної структури управління, так і змістовного наповнення адміністративно-правових засад державної політики, зокрема у сфері юстиції.

Центральною категорією у формуванні та реалізації державної політики щодо захисту прав людини, забезпечення верховенства права, законності, надання адміністративних послуг, захисту від корупції з «наскрізною» імплементацією європейських правових стандартів у національний правовий простір є сфера юстиції України, ресурс якої є багатограним й умовно охоплює не лише судовий (традиційний доктринальний погляд), а й позасудовий складник, роль якого в умовах євроінтеграційних прагнень України невинно зростає, актуалізуючи підвищену увагу як із боку законодавця, так і наукової спільноти, експертного середовища, пересічних громадян. Роль останньої особливо зростає в умовах євроінтеграційного поступу України, що потребує переосмислення змісту адміністративно-правового регулювання в цій галузі. У зв'язку

з цим, монографічне дослідження має на меті осмислення сучасної архітекτονіки публічного адміністрування у сфері позасудової / адміністративної юстиції крізь призму європейських стандартів, правових цінностей та вимог *acquis* ЄС.

Монографія пропонує авторське бачення концептуальної моделі публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні, яке формується в умовах глибокої трансформації національного правового простору. У роботі здійснено аналіз чинних адміністративно-правових механізмів регулювання позасудової складової юстиції, досліджено функціональні аспекти діяльності суб'єктів публічної адміністрації як загальної, так і спеціальної компетенції. У центрі уваги – Міністерство юстиції України як ключовий орган у формуванні та реалізації державної політики у сфері юстиції.

Монографічне дослідження розкриває основні напрями діяльності та досягнення, що впроваджені в контексті європейського вектору розвитку сфери юстиції, серед яких виділено: прийняття законодавчих актів, що забезпечують євроінтеграційний вектор розвитку, удосконалення механізму адміністрування у сфері надання безоплатної правничої допомоги, реформування пенітенціарної системи України, сфери експертного забезпечення правосуддя, впровадження ефективної європейської моделі публічного адміністрування у сфері організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, розвиток та удосконалення діяльності арбітражних керуючих, законодавства у сфері банкрутства у відповідності до вимог Європейського Союзу та ін.

Здійснено системну класифікацію функцій, принципів, інструментів та завдань публічного адміністрування у сфері юстиції. Виокремлено загальні, спеціальні та допоміжні функції, деталізовано види правових актів, що застосовуються у процесі адміністрування. Окрема увага приділена інституціональній спроможності та стійкості сфери юстиції в умовах сучасних викликів, включно з адаптивністю органів публічної адміністрації до кризових ситуацій.

У монографії проаналізовано передовий досвід країн-членів ЄС, зокрема Латвії, Польщі, а також Грузії – країні-кандидаті на вступ до ЄС, що дозволяє виявити спільні риси та унікальні особливості функціонування публічного адміністрування у сфері юстиції. Висновки та пропозиції автора спрямовані на удосконалення адміністративно-правового регулювання в Україні, урахування найкращих європейських практик та зміцнення інституційної спроможності держави.

Ця монографія є однією з перших спроб комплексного осмислення проблематики публічного адміністрування у сфері юстиції в контексті європейської інтеграції. Вона буде корисною для науковців, законодавців, державних службовців, експертів у сфері права та публічного управління, а також усіх, хто зацікавлений у формуванні ефективної, прозорої та орієнтованої на людину сфери юстиції європейського зразка в Україні.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

1.1 Поняття юстиція (позасудова / адміністративна) як об'єкт адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування

Дослідження питання варто розпочати з етимологічного аналізу слова «юстиція». Опрацювання енциклопедичних, словникових джерел дає змогу стверджувати, що юстиція від лат. *justitia* означає справедливість, сукупність законів, правосуддя; від фр. *justice* – правосуддя, від голанд. *justitie* – справедливість, від англ. *justice*, від нім. *justiz* – правосуддя, судочинство, від чеськ. *justice*, від пол. *justycja* – правосуддя, судочинство. У Словнику іншомовних слів «юстиція» визначається як «...справедливість, сукупність судових установ, діяльність судових установ, що здійснюють правосуддя, а також судове відомство»¹. У словникових джерелах юстицію фактично пов'язують із правосуддям, системою судів, судових інституцій та їхньою діяльністю. Так, наприклад, Велика українська енциклопедія визначає юстицію як, по-перше, «...правосуддя»,

¹ Словник іншомовних слів / за ред. О.С.Мельничук. Київ: Укр. рад. енцикл., 1974. С. 864.

по-друге, – як «систему судових органів та пов'язаних із нею діяльність установ»². Етимологічний словник української мови пропонує визначення юстиції як «...судочинство, правосуддя, сукупність державних органів, що здійснюють судочинство»³. При цьому, знову ж таки доповнюючи положеннями про іншомовне походження слова від лат. *justitia* – справедливість, правосуддя, право, сукупність законів⁴. Новий тлумачний словник української мови, окрім зазначених положень, додає ще одне і тим самим пропонує триелементне її значення: «а) правосуддя, судова діяльність держави, суд; б) сукупність державних органів, що здійснюють судочинство; в) юристи»⁵.

Варто згадати праці О. Тихомирова та О. Гусаревої, безпосередньо присвячені теоретико-методологічним засадам сучасного розуміння поняття «юстиція», у тексті яких вони також зосереджують увагу на етимологічному аспекті питання, зазначаючи, що «...у переважній більшості джерел ... за основу береться латинський термін *justitia*, що у перекладі означає «законність» або «правосуддя»⁶, хоча й непоодинокими є випадки посилання на інші латинські аналоги, серед яких *jus* (у перекладі означає «право») та *justicia* (у перекладі «справедливість»)⁷. Це зумовлює підстави для формулювання «базового» ряду латинських термінів: *jus*, *justitia*, *justicia*, а отже, й їхніх аналогів у перекладі: «право», «правосуддя», «судочинство», «справедливість», «законність», а це, своєю чергою, актуалізує доцільність з'ясування

² Велика українська енциклопедія : тематичний реєстр гасел із напрямку «Юридичні науки» / ред. А.М.Киридон. Київ : Енцикл. вид-во, 2017. С. 149.

³ Етимологічний словник української мови. Т. 6. У–Я / голов. ред. О.С.Мельничук. Київ : Наук. думка, 2012. С. 526.

⁴ Там само.

⁵ Новий тлумачний словник української мови. Т. 4 / уклад.: В.Яременко, О.Сліпущко. Київ : Аконті, 1998. С. 314.

⁶ Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 2. С. 25.

⁷ Там само.

питання пошуку релевантного їх співвідношення задля формулювання «якісного» визначення поняття «юстиція».

У юридичних словникових, довідникових та енциклопедичних джерелах юстиція визначається як «правосуддя», «система судових та пов'язаних із їхньою діяльністю установ. Окрім судів, до цієї системи включають прокуратуру, адвокатуру, органи слідства, нотаріат тощо»⁸. Як бачимо, має місце чітка позиція стосовно визнання іншомовного походження відповідного поняття. Юридична енциклопедія пропонує визначення юстиції у двох значеннях: по-перше, як правосуддя, по-друге, як «систему судових та пов'язаних із їхньою діяльністю установ»⁹. Окрім указівки на ці два елементи у її розумінні, уточнюється, що вони пов'язані «єдиними засадами» – «...служіння законності, правосуддю, справедливості, забезпечення прав громадян»¹⁰.

У фахових наукових джерелах також зустрічаються положення з «акумуляванням» у формулюванні визначення юстиції тез про її ототожнення або зв'язок із правосуддям, судочинством, судовою владою, судовою системою, правом тощо, зумовлюючи тим самим розмаїття доктринальних підходів до розуміння юстиції. Так, наприклад, О. Тихомиров та О. Гусарева слушно зазначають, що умовно можна виділити т. зв. «вузьке» та «широке» розуміння юстиції. Якщо перше переважно пов'язане з розумінням юстиції як «...судових установ, їхньої діяльності, насамперед, правосуддя, а також із судовим відомством»¹¹, що зумовлене акцентом на моносуб'єкта її здійснення (основного, «домінуючого», «базового», оскільки має місце вказівка й на «судове відомство») – судових інституцій

⁸ Ситько О.М., Шаповаленко Н.М. Словник юридичних термінів іншомовного походження. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2013. С. 43.

⁹ Юридична енциклопедія : Т. 6. Т–Я / голов. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ : Укр. енцикл., 2004. С. 760.

¹⁰ Куненко І.С. Термінологічний аспект поняття «юстиція». *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 23. С. 13.

¹¹ Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». С. 25.

в аспекті їхніх правового статусу, організаційної структури, функціонального призначення, процесуального аспекту. І саме з акцентом на зазначеного суб'єкта й формується т. зв. «вузьке» розуміння юстиції, навіть незважаючи на обґрунтування комплексного підходу стосовно нього. Тим не менше саме такий «виокремлений», «вибірковий» підхід стосовно суб'єкта юстиції й зумовлює висновок про те, що т. зв. «вузьке» розуміння юстиції є умовним. На противагу йому можна зустріти і т. зв. «широке» розуміння юстиції, під яким прийнято розуміти «...правосуддя, правду, систему судових навчальних закладів, судове відомство, діяльність судових установ зі здійснення судочинства і правосуддя, забезпечення охорони прав і законних інтересів держави, територіальних організацій громадян, організацію роботи судів, систематизацію та підготовку пропозицій щодо кодифікації законодавства»¹². Незважаючи на те що таке формулювання було запропоноване вченими – теоретиками права ще десять років тому, воно і дотепер вважається одним із «удалих» прикладів визначення т. зв. «широкого» розуміння юстиції, і посилення на нього (згадування) у наукових фахових джерелах можна зустріти досить часто.

Отже, аналіз вищезазначеного визначення дає змогу стверджувати, що має місце відхід від *моносуб'єкта* у розумінні юстиції (зокрема, організаційний та функціональний аспекти) – судових інституцій і перехід до *полісуб'єктної ознаки* юстиції, діяльність яких безпосередньо або ж опосередковано пов'язана з правосуддям, судочинством, забезпеченням охорони і захисту прав, законних інтересів особи та держави, що й обґрунтовується деякою мірою вибір різних латинських термінів як бази для формулювання визначення юстиції, а саме: *justitia*, *justicia*, *jus*. Саме цих латинських термінів, які варто вважати своєрідним базисом для формулювання всього суміжного термінологічного ряду.

¹² Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». С. 25

Аналізуючи генезу поняття «юстиція», варто погодитися з тими вченими-правниками, які зазначають, що мала місце певна модифікація значення, а отже, й розуміння юстиції – від погляду на неї як «страсти», «шибениці» з поступовим переходом до її розуміння як «справедливості» (спочатку як «загальносоціальної проблеми» і поступовим набуттям правового аспекту – «справедливих соціальних норм»¹³ й, нарешті, як діяльності судів та перших прототипів міністерства юстиції (юстиційного відомства), а в подальшому й інших інституцій, у тому числі недержавних, діяльність яких «...зосереджена на забезпеченні справедливості»¹⁴.

Можна стверджувати, що у фахових наукових та навчальних джерелах, у тому числі галузевих, нерідко можна зустріти визначення юстиції, які дещо відрізняються від тих, які зустрічаються у довідниково-енциклопедичних роботах. Так, наприклад, у словниках термінів з адміністративного права юстиція визначається як «...одна зі сфер адміністративно-політичної діяльності держави, яка охоплює діяльність органів судової та виконавчої влади, що спрямована на розв'язання спорів, забезпечення прав і свобод людини, захисту її інтересів, інтересів установ, підприємств та організацій та держави»¹⁵. Визначення юстиції аналогічного змісту можна знайти у більшості навчальних джерел з адміністративного права, які містять положення про особливості адміністративно-правового регулювання в окремих сферах суспільних відносин. Такі визначення можна зустріти у підручниках та навчальних посібниках з адміністративного права, які підготовлені як упродовж минулого століття (наприклад, роботи Ю. Битяка, В. Гарашука, В. Зуй, О. Миколенка, О. Кузьменко, В. Колпакова, С. Ківалова тощо), так і в новітніх роботах,

¹³ Гусарева О.С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. С. 43.

¹⁴ Там само. С. 44; Куненко І.С. Термінологічний аспект поняття «юстиція». С. 12.

¹⁵ Адміністративне право України : словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломось, В.К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2014. С. 518.

підготовлених уже на початку цього століття (наприклад, роботи С. Федчишина, Д. Лученка, І. Бойко, П. Діхтієвського, Т. Коломоець, А. Берлача, В. Бевзенка та ін.). Більше того, можна навіть простежити стійку тенденцію щодо прагнення сформулювати визначення юстиції як сфери адміністративно-правового регулювання й виділити її особливості порівняно з іншими складниками сфери адміністративно-політичної діяльності, а також з іншими сферами адміністративно-правового регулюючого впливу (наприклад, економіки, соціально-культурної сфери). Тим не менше, незважаючи на своєрідність авторських підходів до висвітлення відповідної проблематики, у зазначених роботах майже немає етимологічного аналізу поняття юстиції, характеристики її комплексного змісту у розрізі окремих аспектів останнього.

І. Куненко, аналізуючи термінологічні аспекти поняття «юстиція», також звертає увагу на іншомовне походження цього поняття й цілком слушно зазначає, що варто пам'ятати про його багатоаспектне значення з огляду на кількадементність його розуміння, а отже, помилковим є ототожнення її лише з правосуддям, судочинством, судом, справедливістю тощо. Погоджуючись із тим, що цілком логічним є виокремлення специфіки юстиції, у тому числі й щодо видового її поділу на кілька різновидів¹⁶, усе ж таки для розуміння її унікальності доцільним є погляд на неї з усвідомленням її багатоаспектності, комплексності¹⁷. Юстицію не варто асоціювати лише зі справедливістю (здаючи певний етап у генезі розвитку юстиції), навіть незважаючи на неоднозначність доктринальних підходів до розуміння самої справедливості. Так, зокрема, в англійській мові справедливість визначається як *justice* й означає «юстиція», «правосуддя», «обґрунтованість», синонімом її є *fairness* – «справедливість», «чесність»¹⁸. Натомість у німецькій мові спра-

¹⁶ Куненко І.С. Термінологічний аспект поняття «юстиція». С. 9.

¹⁷ Там само. С. 11.

¹⁸ Там само. С. 12.

ведливість визначається як *gerechtigkeit* – «неупередженість», «обґрунтованість»¹⁹. При цьому для позначення останніх одразу вживаються й інші слова – *berechtigung* («обґрунтованість») та *ungerechtigkeit* («несправедливість»), що дає змогу виділити єдиний корінь – *recht* – «право», «закон», «законність», «права», а отже, й *gerechtigkeit* – «правосуддя», *rechtfeiture* – «виправдання», *rechtlich* – «правовий», «юридичний», «законний»²⁰.

Дещо своєрідну позицію демонструє О. Капля, зазначаючи, що «...поняття «юстиція» загалом ... має ширший юридико-соціальний характер, саме тому помилковим є звуження його суто до юридичного значення, розгляд як юридичного поняття... Маючи досить широке застосування в юриспруденції, поняття «юстиція» не несе конкретно визначеного юридичного навантаження. А тому, маючи здебільшого абстрактне, збірне значення, не потребують дослідження його співвідношення з тими поняттями, які, застосовуючись у законодавстві та з метою уніфікованого їх застосування, повинні мати чіткий, конкретний і однозначний зміст»²¹. На його думку, «...юстиція з погляду юридично-змістового навантаження – це поняття одного ряду з такими, як «правоохоронці», «права», «злочини» тощо. Іншими словами, юстиція – це термін більше соціальний і тому в юриспруденції може використовуватися умовно і лише у випадках, де не потрібна чітка передача змісту»²². Погоджуючись із тим, що юстицію цілком можна розглядати у різних аспектах, у тому числі й крізь призму визначення її соціального змісту, водночас спірним є все ж заперечення її юридичного значення й визнання її «абстрактного характеру». Так, дійсно, її можна вважати за своїм змістом «комплексною», «системною», однак в жодному разі абстрактною, оскільки йдеться про конкретних

¹⁹ Куненко І.С. Термінологічний аспект поняття «юстиція». С. 12.

²⁰ Там само.

²¹ Капля О. «Адміністративна юстиція» як юридичний термін. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 110.

²² Там само.

суб'єктів, їхню організаційну структуру, цільову діяльність, засадничі основи такої діяльності.

Отже, можна стверджувати, що юстиція у фахових наукових джерелах розглядається у різних аспектах, у тому числі й у співвідношенні та ототожненні з різними поняттями, серед яких: судочинство, правосуддя, справедливість, право, законність, система судових інституцій, інститути, які забезпечують охорону та захист прав та законних інтересів особи і держави, інколи з рівністю, судами, юристами, юрисдикцією (рідко, однак усе ж таки такі випадки є) тощо. Усе це вимагає здійснення порівняльно-правового аналізу юстиції з іншими складниками суміжного понятійного ряду, щоб з'ясувати унікальність самої юстиції.

Так, *варто розмежовувати юстицію і справедливість* (про що вже зазначалося і що варто доповнити), оскільки остання – це «основоположний принцип права ... провідна ідея, обов'язків елемент права ... найбільш яскраво виражає дух права, забезпечує його змістовну легітимність, визначає розуміння «правильного» і «неправильного», є дороговказом під час установаження меж дозволеного і недозволеного у суспільних відносинах»²³. Ідея справедливості знаходить утілення у праві завдяки імплементації до правової реальності її окремих аспектів, серед яких: «загальний, індивідуальний, об'єктивний, суб'єктивний, змістовний, формальний, процедурний»²⁴. Незважаючи на важливість кожного із запропонованих елементів, а відповідно, й їх «парного варіанту», саме загальний її аспект у доктрині асоціюється з *justice* й відмежовується від індивідуального, який, своєю чергою, асоціюється з *equite*²⁵. Важливо зазначити, що справедливість розглядається як «...етико-філософська категорія (загальна),

²³ Велика українська юридична енциклопедія. Т. 3. Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2017. С. 737.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само. С. 738.

яка визначає призначення і сенс спільного, соціально впорядкованого суспільства...» або ж «...етико-юридична категорія (спеціальна, індивідуальна) як морально санкціонована співмірність у розподілі благ, їх обігу...», як «суспільне благо» (загальна) і «чесність» (індивідуальна)»²⁶. Не менш важливим є розуміння справедливості у її поділі на: а) «формальну, основна ідея якої полягає у тому, щоб «до однакового ставитися однаково»²⁷, безсторонньо, послідовно, нейтрально, універсально; б) «змістовну» – як «принцип, за допомогою якого можна з'ясувати, що ж належить особі у суспільних відносинах»²⁸, тобто еквівалентність; в) процедурну – як «...додержання процедурних правил під час діяльності для забезпечення результату дії незалежно від обставин», як «...справедлива процедура ... та справедливий результат»²⁹. Це порівняння дає змогу погодитися з висновком про те, що ототожнення юстиції лише зі справедливістю не може мати місця з огляду на комплексний характер юстиції, охоплення нею не лише ціннісного аспекту процедурного характеру (правосуддя), а й організаційного аспекту в діяльності вищезазначених у роботі полісуб'єктів. Фактично можна говорити про засадничий характер, роль і значення справедливості для юстиції, розгляд її як одного з її принципів (у всьому різноманітті її аспектів). Для підтвердження цього можна навести визначення юстиції, яке можна зустріти у наукових фахових роботах, а саме: «...юстиція – це об'єднання суб'єктів, діяльність яких пов'язана з правосуддям, розв'язанням конфліктів у сфері права як утілення справедливості за допомогою правових засобів та процедур»³⁰. Тим самим підтверджується не лише полісуб'єктний характер юстиції, а й засадничий характер справедливості (як принцип) для юстиції.

²⁶ Велика українська юридична енциклопедія. Т. 3. Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2017. С. 738.

²⁷ Там само. С. 732.

²⁸ Там само. С. 739.

²⁹ Там само. С. 741.

³⁰ Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». С. 11.

Не варто ототожнювати юстицію із законністю, яка визначається як «...загальноправовий принцип, сутність якого – точність і неухильність дотримання Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів усіма державними органами, органами місцевого самоврядування, їхніми службовими особами, громадськими об'єднаннями, фізичними та юридичними особами, усіма іншими соціальними суб'єктами»³¹. Знову ж таки, з огляду на засадничий характер законності, а також поліелементність змісту юстиції, цілком логічно зробити висновок про те, що їх ототожнення не є можливим, а доцільним є розгляд законності як основоположної засади, принципу для юстиції (як принципу організаційної побудови, функціонування, процедури діяльності всіх полісуб'єктів юстиції).

Юстицію варто відмежовувати від правосуддя та судочинства, оскільки вони охоплюють лише окремі аспекти (стосовно окремих суб'єктів та окремих напрямів їхньої цільової діяльності), залишаючи поза увагою решту аспектів (стосовно діяльності «юстиційного відомства», інших, у тому числі й недержавних, інституцій та їхньої цільової діяльності стосовно забезпечення охорони та реалізації прав, законних інтересів особи та держави). У наукових фахових джерелах можна зустріти різні визначення правосуддя: «правозастосовна діяльність суду з розгляду та вирішення у передбаченому законом порядку віднесених до його компетенції спорів із метою охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави»³²; «...форма державної діяльності з розгляду та вирішення судом спорів та інших справ, що належать до його компетенції»³³; «вид державної діяльності з розгляду судом в особливій процесуальній формі справ»³⁴;

³¹ Велика українська юридична енциклопедія. Т. 3. С. 148.

³² Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2012. С. 924.

³³ Новий тлумачний словник української мови. Т. 4. С. 843.

³⁴ Популярна юридична енциклопедія / редкол.: І.С. Чиж (голова) та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2003. С. 427.

«діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях у особливій, установленій законом процесуальній формі, цивільних, кримінальних, господарських і адміністративних справ»³⁵. Стосовно ж судочинства варто зазначити таке: його розглядають як «...діяльність судів із розгляду та вирішення справ, віднесених до їхнього відомства, а також дії інших суб'єктів, які реалізують свої права та обов'язки, вступають у процесуальні відносини із судом (по кримінальних справах – також з органами дізнання, досудового слідства і прокурором). Наприклад, кожен громадянин може звернутися до суду з позовом про відшкодування йому матеріальної шкоди тощо. Усі ці дії є складовою частиною судочинства, але не є правосуддям, яке уповноважений здійснювати тільки суд»³⁶; як «...вид державної діяльності, механізм реалізації судової влади, її основна функція, що полягає у розгляді і вирішенні в судових засіданнях судових справ, що здійснюється судами у формі цивільного, кримінального, адміністративного та господарського судочинства, з дотриманням установлені законом процесуальної форми та принципів»³⁷. Як бачимо, розмежування варто здійснювати не лише з акцентом на їхніх суб'єктів, а й зміст діяльності, винятковість можливості здійснювати таку.

Як бачимо, незважаючи на все різноманіття формулювань, основним є те, що правосуддя розглядається «у прив'язці» до моносуб'єкта – суду, залишаючи поза увагою всіх інших суб'єктів, а отже, й їхню цільову діяльність, яка також є складовою частиною розуміння юстиції, що формує підстави для висновку про те, що ототожнення юстиції лише з правосуддям є помилковим. Тим більше що обґрунтовується доцільність комплексного підходу

³⁵ Судова влада та правосуддя: поняття та ознаки. *Osvita.ua*. 2010, 6 жовт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10623/> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁶ Там само.

³⁷ Комзюк В.Т. Щодо нормативного визначення поняття і сутності правосуддя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 91. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.14> (дата звернення: 04.08.2025).

до розуміння реального змісту юстиції, розгляду її у т. зв. «широкому» розумінні, з охопленням усього розмаїття як її суб'єктів, так і видів цільової діяльності, як організаційного, так і функціонального аспектів. Не є коректним ототожнення юстиції й із судочинством, навіть незважаючи на з'ясування його співвідношення з правосуддям й акцент на його полісуб'єктний характер. Судочинство традиційно розглядається як «...установлений законом або звичаєм порядок і форма вчинення судових дій у межах завдань судів у здійсненні правосуддя. Цей порядок, як правило, регулює порядок розгляду справ у суді, порядок знаходження істини по справі, розрахунок судових витрат та інших можливих сплат тощо»³⁸. З огляду на те, що не тільки цільова діяльність суду охоплюється визначенням судочинства («широкий підхід» до розуміння), не варто все ж таки забувати, що й цільова діяльність інших суб'єктів має бути пов'язана з відносинами із судом стосовно здійснення правосуддя. Тобто має місце «опосередкований» зв'язок цільової діяльності «інших» суб'єктів із діяльністю судів стосовно правосуддя, що знову ж не охоплює решту видів діяльності цих «інших» суб'єктів, яка не пов'язана з відносинами із судами стосовно здійснення правосуддя. Це свідчить на користь того, що і судочинство не варто ототожнювати з юстицією, ураховуючи комплексний характер останньої. Таке ототожнення дало змогу охопити увагою лише частину унікального змісту юстиції.

Юстицію варто відмежовувати від юрисдикції, навіть незважаючи на єдність «кореню» у їх назві, що взагалі не дає підстав для їх ототожнення. Юрисдикція традиційно розглядається як «...наділення певного кола державних органів компетенцією щодо розгляду справ, які вони мають із правового спору чи порушення певної

³⁸ Суд; Судочинство. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. 2025, 20 черв. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суд> (дата звернення: 04.08.2025).

норми»³⁹, як «від lat. *jurisdictio*, від *jus (juris)*, що означає «право» та від lat. *dico*, що у перекладі означає «проголошую» й у сукупності формує розуміння її як «компетенцію судових органів щодо розгляду цивільних, кримінальних та інших справ; коло справ, які суд має право розглядати й вирішувати; коло питань, що належать до відання установи або держави; сферу застосування можливостей суб'єктом компетенції»⁴⁰. Юрисдикцію варто розглядати як підвідомчість, яка дає змогу розмежувати коло тих «сфер відання», які призначені кожному суб'єкту юстиції, які формують систему останніх. Саме в такому розумінні юрисдикція знову ж таки не охоплює весь комплексний зміст юстиції, не охоплює всього розмаїття її аспектів.

Непоодинокими є випадки ототожнення юстиції із «судовою системою», «судом», «системою судових органів, які створені для вирішення справ певної категорії»⁴¹. Такі положення можна зустріти, наприклад, у роботах О. Кузьменко, Т. Гуржія та ін., безпосередньо присвячених питанням адміністративної юстиції. Не підтримуючи такі положення, оскільки вони характеризують лише організаційний аспект юстиції й лише один елемент її суб'єктивного аспекту, варто все-таки зазначити, що такі визначення фактично створюють підстави для формулювання висновку саме про комплексний характер юстиції (не тільки зазначений аспект і не тільки зазначений один елемент ще одного аспекту) й наочно свідчать про потребу розширення погляду на розуміння юстиції з акцентом на інші її аспекти змісту. Як підтвердження цього можна навести визначення, запропоноване О. Тихомировим та О. Гусаревою з акцентом на «її структурно-функціональну побудову»⁴².

³⁹ Адміністративне право України : словник термінів. С. 517; Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. Загальна частина / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2004. С. 515.

⁴⁰ Юрисдикція. *Вікіпедія: Вільна енциклопедія*. 2024, 15 листоп. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Юрисдикція> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴¹ Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». С. 27.

⁴² Там само. С. 30.

Немає сенсу ототожнювати юстицію з «юстиційним відомством», «міністерством юстиції» або іншим їх аналогом, «суб'єктом реалізації державної політики у сфері юстиції», як, до речі, й із судом, з окремим державними або недержавними інституціями, діяльність яких пов'язана із забезпеченням захисту та реалізації прав, свобод, законних інтересів осіб та держави. Не може бути т. зв. «часткового» ототожнення, ототожнення «цілого і частини», ототожнення лише з одним з її суб'єктів та їхньою цільовою діяльністю, що зумовлює «штучне звуження» розуміння юстиції завдяки концентрації уваги лише на цільовій діяльності окремих її суб'єктів із залишенням поза увагою решти таких суб'єктів та їхньої діяльності. Питання будь-якого ототожнення фактично пов'язані з обґрунтуванням комплексного характеру юстиції, яка охоплює діяльність цілої системи суб'єктів (є полісуб'єктною), діяльність котрих безпосередньо пов'язана з правосуддям, а також має такий зв'язок опосередковано, спрямовуючись на забезпечення захисту та реалізації прав, законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави. Питання порівняльно-правового аналізу юстиції із суміжними поняттями (складовими елементами суміжного понятійного ряду) дає змогу говорити про «кількарівневість» у розгляді юстиції, а саме: про можливість і доцільність розгляду її у т. зв. «вузькому розумінні», сутність якого полягає у тому, що має місце акцент лише або на одному із суб'єктів юстиції (наприклад, порівняння з правосуддям, судочинством, юстиційним відомством тощо), або ж на одному (кількох) елементах її функціонального або ж процесуального аспекту (наприклад, порівняльний аналіз з юрисдикцією тощо). Для реального розуміння сутності, унікальності юстиції доцільним убачається т. зв. «широкий» підхід, який дає змогу охопити: а) суб'єктний аспект (її полісуб'єктність); б) функціональний аспект, тим самим охопивши весь спектр «цільового функціоналу» всіх суб'єктів юстиції (як державних, так і недержавних інституцій).

У разі ототожнення юстиції з одним із її аспектів або з елементом такого аспекту має місце «штучне звуження» її розуміння

й фактичне її ототожнення з діяльністю або ж окремої державної чи недержавної інституції (наприклад, суду, адвокатури, нотаріату, експертних установ тощо), або ж лише з одним із напрямів діяльності зазначених суб'єктів (наприклад, безпосереднім розглядом спірних справ), що фактично «позбавляє» юстицію всього різноманіття кожного з аспектів її розуміння. Саме тому т. зв. «вузьке» розуміння юстиції не дає змоги з'ясувати всю унікальність юстиції та усвідомити комплексність її реального ресурсу.

Лише т. зв. «широке» розуміння юстиції дає змогу охопити її суб'єктивний, функціональний аспекти, визначити специфіку цільового аспекту й зумовлену цим своєрідність процесуального аспекту. Комплексний характер юстиції, сформований завдяки поєднанню унікальності кожного із запропонованих аспектів, і дає змогу виокремлювати її як об'єкт правового регулювання з використанням релевантного механізму такого регулювання. Важливим є кожен аспект її розуміння, оскільки від цього залежить й усвідомлення її змісту в цілому⁴³.

Так, наприклад, у разі акценту на ототожненні юстиції з правосуддям або судочинством фактично поза увагою залишаються всі інші суб'єкти цільової діяльності стосовно забезпечення захисту та реалізації прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави («дефект розуміння суб'єктного аспекту»), суб'єктний аспект розуміння юстиції формулюється досить поверхньо, лише з частковим його наповненням. Насправді ж, суб'єктний аспект змісту юстиції є досить складним, поліелементним як у розрізі особливостей організаційної структури, «зв'язку з державою», місця і ролі суб'єкта як у системі суб'єктів юстиції, так і взагалі суб'єктів правовідносин у державі, так і від «внутрішнього функціоналу» у системі суб'єктів у сфері юстиції. Досить показовим у цьому плані є визначення юстиції, які пропонуються навіть

⁴³ Агапова О.В. Адміністративно-правовий підхід до визначення правової природи сфери юстиції. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2023. Т. 34, № 6. С. 183.

у словникових, довідникових та енциклопедичних виданнях. Так, наприклад, як уже зазначалося, Новий тлумачний словник української мови, фіксуючи визначення юстиції, пропонує вказівку на «суди», «державні інституції» і навіть згадає «юристів»⁴⁴, тим самим надаючи підстави для охоплення суб'єктним аспектом не тільки державних інституцій, а й недержавних, що є цілком виправданим.

Доктринальне розуміння юстиції у зарубіжних країнах також тяжіє до т. зв. «широкого» підходу, оскільки систему суб'єктів (органів) юстиції формують не лише судові інституції, а й відомства юстиції (із різними назвою, організаційною структурою), органи прокуратури («децентралізованої» прокуратури)⁴⁵, нотаріату, експертні установи, детективні контори, поліція, тюремні установи тощо. Це свідчить про «поліструктурний» характер суб'єктного аспекту змісту юстиції. Дещо ускладненим є й погляд на функціональний аспект юстиції. Так, наприклад, зазначається, що для країн романо-германської правової сім'ї зазначений аспект юстиції формують «...кадрове, матеріально-технічне, методичне забезпечення судових установ, прокуратури, нагляд за діяльністю нотаріату, адвокатури, забезпечення діяльності установ із відбування допомоги та відшкодування збитків жертвам злочинів, організація міжнародної співпраці тощо»⁴⁶. Усе це свідчить про те, що юстиція у зарубіжних країнах розглядається як комплексне, «широке», змістовне явище (інституція), що охоплює значну кількість суб'єктів (отже, є полісуб'єктною), завдяки чому вона є поліфункціональною, що й усуває підстави для її отождолення з правосуддям, судочинством тощо.

На підставі зазначеного логічним убачається комплексне, *системне розуміння юстиції* («широкий погляд») як системи суб'єктів (як судових, так і несудових, як державних, так і недержавних),

⁴⁴ Новий тлумачний словник української мови. Т. 4. С. 314.

⁴⁵ Тихомиров О.Д., Гусарева О.С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». С. 27.

⁴⁶ Там само. С. 28.

цільове призначення діяльності яких безпосередньо пов'язане з правосуддям, розв'язанням конфліктів у сфері права, а також з іншою діяльністю щодо забезпечення захисту та реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

Комплексне розуміння змісту юстиції дає змогу виокремити кілька його аспектів, які в сукупності й формують його унікальність, визначають місце і роль юстиції як об'єкта правового, зокрема адміністративно-правового, регулювання. Серед таких аспектів: а) **суб'єктний** (із розмаїттям таких суб'єктів, поєднанням як державних, так і недержавних інституцій; суб'єктів, діяльність яких безпосередньо пов'язана зі здійсненням правосуддя (судові установи), і суб'єктів, діяльність яких не є правосуддям, проте певний зв'язок з останнім передбачається); б) **функціональний** (цільова діяльність стосовно здійснення правосуддя, вирішення конфліктів у праві, забезпечення захисту та реалізації прав, законних інтересів фізичних, юридичних осіб, держави); в) **організаційний** (унормованість особливостей формування, організаційної структури, допуску до діяльності та існування таких суб'єктів); г) **процесуальний** (форми цільової діяльності, засадничі вимоги).

1.2 Стан наукових досліджень адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції у вітчизняній адміністративно-правовій науці: напрями та їх характеристика

Одразу ж варто зазначити, що комплексних наукових робіт, безпосередньо присвячених публічному адмініструванню у сфері юстиції, у вітчизняній адміністративно-правовій науці немає, тим більше з акцентом саме на «несудовий» («виконавчий») аспект юстиції, про що зазначалося вже у попередньому підрозділі монографії, що варто вважати прогалиною, яка й зумовлює «дефект» наукового підґрунтя як для відповідної тематичної нормотворчості,

так і для відповідного правозастосування, що набуває особливого значення у контексті реформаційних процесів, зумовлених практичною реалізацією сучасних євроінтеграційних прагнень нашої держави. Водночас варто зазначити, що вчені-юристи приділяли увагу окремим аспектам зазначеної тематики, роботи яких фактично й сформували фундамент для написання цієї роботи.

Аналіз наявних тематичних наукових, а в деяких випадках і навчальних, оскільки вони також фіксують «базові» доктринальні фахові положення, авторські доктринальні підходи, джерел дає змогу умовно виокремити декілька «базових» (домінуючих) напрямів (векторів) у дослідженні адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції.

Так, першим вектором, який умовно можна назвати «узагальненим», є фактично поглядом учених-адміністративістів на відповідну проблематику під кутом зору виокремлення сфери юстиції як одного зі складових елементів об'єкта адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у цілому (складника адміністративно-політичної сфери) й узагальнену характеристику такого регулювання. Такий підхід є характерним для адміністративно-правової науки різних періодів, і його результати доступні у переважній більшості робіт, підготовлених авторськими колективами. Зокрема, юстицію як складовий елемент адміністративно-правового забезпечення публічного адміністрування адміністративно-політичною сферою розглядають члени авторського колективу підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією С. Ківалова, виокремлюючи організаційно-правові засади, детально зупиняючись на структурі та повноваженнях Міністерства юстиції України та його територіальних органів, системі та структурі органів юстиції України, повноваженнях Міністерства юстиції України щодо окремих складників змісту юстиції, серед яких: нотаріат, адвокатура, реєстрація актів цивільного стану та система суб'єктів їх здійснення, організаційне забезпечення

діяльності судів⁴⁷. Незважаючи на те що вчені досить детально зупиняються на самих повноваженнях Міністерства юстиції України, водночас дещо спрощеними виглядають самі адміністративно-правові засади публічного адміністрування, оскільки фрагментарно висвітлюються форми і методи останнього, узагалі поза увагою залишаються мета, завдання, принципи тощо. При цьому перевалючим є нормативно-правовий аспект проблематики і майже узагальненим є саме доктринальний, що цілком можна пояснити «домінуючою» тенденцією до формування змісту навчальних галузевих джерел, підготовлених у період до другої декади ХХІ ст. Дещо розширеним в аспекті змісту, проте знову ж таки зі збереженням «загального» підходу до погляду на юстицію як на складовий елемент об'єкта адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування адміністративно-політичної сфери, є аналіз, який подається у роботі Т. Коломoeць, де зберігається посилений акцент на організаційному аспекті відповідного адміністрування, щоправда, з посиленою спеціалізацією його змісту стосовно різних складників змісту юстиції⁴⁸. Деталізованим виглядає запропонований у роботі аналіз як самої системи установ (саме цей термін використовується у роботі) юстиції, як «основної» її ланки, так і ланки, діяльність якої координується КМУ через Міністерство юстиції України, так і складових елементів змісту «несудової» юстиції. До того ж подається не лише нормативно-правовий зріз питання, а й виокремлюється специфіка існування кожного із зазначених елементів.

Узагальнений підхід до характеристики адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції демонструють у своїй роботі В. Колпаков та О. Кузьменко, також розглядаючи юстицію як складову частину адміністративно-політичної

⁴⁷ Административное право Украины : учеб. / под. общ. ред. С.В. Кивалова. Харьков : Одиссей, 2004. С. 843–855.

⁴⁸ Коломoeць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. С. 546–554.

сфери, зупиняючись на характеристиці переважно повноважень Міністерства юстиції України, виокремлюючи деякі особливості зазначеного галузевого правового регулювання юстиції⁴⁹. С. Стеценко, аналізуючи галузеве правове регулювання, а коректніше «правове забезпечення» управління у сфері юстиції, також звертає увагу на організаційно-правові засади такого управління (у роботі використовується термін «управління» як «домінуючий» у доктрині адміністративного права періоду підготовки зазначеної роботи), суб'єктний його аспект, а також виокремлює особливості такого управління щодо діяльності «нотаріальної служби, діяльності адвокатури, органів РАЦС, державної виконавчої служби»⁵⁰. Варто зазначити, що С. Стеценко пропонує авторське визначення «адміністративно-правового забезпечення управління у сфері юстиції як діяльність суб'єктів державного управління, спрямовану на забезпечення законності та правопорядку у державі, захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб»⁵¹, тим самим визначаючи її цільову спрямованість, виокремлюючи фактично суб'єктний, організаційний аспекти. Окрім того, учений-адміністративіст також пропонує авторський «перелік характерних ознак юстиції», якими пропонує вважати: «...багатооб'єктність, об'єктами юстиції є органи реєстрації актів цивільного стану, нотаріат, адвокатура, судово-експертні установи тощо, що свідчить про системний характер юстиції, є системним утворенням, яке об'єднує як значну кількість об'єктів регулювання, так і суб'єктів управління»⁵², а також «...комплексність, насамперед в аспекті реєстрації нормативно-правових актів, як одну з функцій Міністерства юстиції України»⁵³, «...різноманіття форм

⁴⁹ Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. С. 406–412.

⁵⁰ Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. С. 558–586.

⁵¹ Там само. С. 558.

⁵² Там само. С. 558–559.

⁵³ Там само. С. 559.

і методів управління стосовно неї, що зумовлене особливостями складників об'єкта відповідного адміністративно-правового регулювання»⁵⁴. Можна також погодитися із С. Стеценком, що певною особливістю є й «...контрольні повноваження» Міністерства юстиції України, а коректніше буде зазначити про «значні контрольні повноваження»⁵⁵, проте це стосується саме «основного» суб'єкта публічного адміністрування – Міністерства юстиції України, а в аспекті «юстиції як об'єкта адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування» цю ознаку можна визначити у дещо відкорегованому вигляді – «...здатність як об'єкта до поширення дії контрольних повноважень». Також можна погодитися з тим, що об'єктом відповідного регулювання також є «...взаємодія держави та недержавних інституцій»⁵⁶, тобто юстиція фактично поєднує як «державний аспект», так і «недержавний», і це дійсно так, якщо згадати, що об'єктами юстиції є, наприклад, нотаріат, органи РАЦС та їхня діяльність, адвокатура тощо. Варто також звернути увагу на те, що С. Стеценко запропонував авторський перелік і «основних об'єктів юстиції»⁵⁷. Якщо використовується для позначення словосполучення «основні об'єкти», отже, цілком імовірно, що запропонований їх перелік не є вичерпним. Тим не менше як такі вчений-адміністративіст виокремлює «...державну реєстрацію нормативно-правових актів, адвокатуру, нотаріат, реєстрацію актів цивільного стану, державну виконавчу службу, установи судової експертизи, організаційне забезпечення діяльності судів...»⁵⁸. Як бачимо, запропонований варіант є «фіксованим», бо охоплює як «функціональний» аспект (декілька функцій), так і «організаційний»(охоплює певні інституції).

⁵⁴ Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. С. 560.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Там само.

⁵⁷ Там само. С. 559.

⁵⁸ Там само.

Привертає увагу й робота авторського колективу за загальною редакцією Н. Матюхіної «Основи публічного адміністрування», у змісті якої значна увага приділяється юстиції, при цьому інші складники об'єкта зазначеного адміністрування взагалі не виокремлюються й не аналізуються (хіба що в окремих випадках згадуються як приклад і знову-таки достатньо побіжно). Пропонується визначення «публічного адміністрування у сфері юстиції» як «...діяльності, спрямованої на виконання завдань зміцнення законності, організації захисту прав і законних інтересів громадян та їх об'єднань, підприємств, установ, організацій і держави»⁵⁹. Досить слушно виокремлюється декілька рівнів такого адміністрування: «...вищий, центральний та територіальний»⁶⁰, що й дає змогу говорити про багаторівневність такого адміністрування, а отже, і про наявність цілого об'єднання (а коректніше про «систему») суб'єктів як публічного адміністрування у сфері юстиції, а отже, і про адміністративно-правове регулювання такого адміністрування у сфері юстиції. Привертає увагу намагання вчених-адміністративістів не лише виділити рівні публічного адміністрування та його правового регулювання, а й продемонструвати повноваження їхніх суб'єктів щодо відповідного адміністрування та регулювання з акцентом на аналіз основних нормативно-правових актів. Окрім того, варто позитивно оцінити намагання вчених не тільки зупинитися на аналізі «традиційних» об'єктів юстиції («змісту юстиції»), а й доповнити їх перелік новими – «суб'єктами надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги»⁶¹ з аналізом основних положень правових засад їх існування. Варто також погодитися з тим, що всю унікальність адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції можна висвітлити, лише врахувавши всі

⁵⁹ Основи публічного адміністрування : посіб. для підгот. до іспиту / за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2016. С. 47.

⁶⁰ Там само.

⁶¹ Там само. С. 55–63.

ті «новаційні» зміни, які відбуваються у державі у цілому й у сфері юстиції зокрема. Із акцентом на це запропонований у роботі аналіз «адміністративних послуг у сфері юстиції»⁶² дає змогу краще з'ясувати інструментарій публічного адміністрування у зазначеній сфері суспільних відносин, з огляду на урахування викликів часу, удосконалення нових правових інститутів, адаптацію їх до конкретних сфер суспільного життя, зокрема й у сфері юстиції.

Автори Академічного курсу з адміністративного права за загальною редакцією В. Авер'янова, також зосереджуються на розгляді юстиції в аспекті адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування в адміністративно-політичній сфері, зазначаючи, що «...юстиція є однією зі сфер адміністративно-політичної діяльності держави»⁶³. Звертаючи увагу на етимологічне значення слова «юстиція» (із латинським походженням), остання розглядається ними як «...діяльність, що охоплює органи судової та виконавчої влади, яка спрямована на розв'язання спорів, забезпечення прав і свобод людини, захист її інтересів, інтересів підприємств, установ, організацій та держави»⁶⁴. Зазначаючи про «збірний», «комплексний» характер юстиції, виокремлюється декілька складників юстиції, які визначаються як «...інституції, які функціонують у системі юстиції»⁶⁵, і до таких пропонується віднести: нотаріат, адвокатуру, реєстрацію актів цивільного стану, реєстрацію нормативно-правових актів, державну виконавчу службу, забезпечення діяльності судів, а також «...діяльність юридичних служб і співробітництво з організаціями адвокатів та нотаріусів»⁶⁶. Окрім

⁶² Основи публічного адміністрування : посіб. для підгот. до іспиту / за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2016. С. 107–109.

⁶³ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 2 : Особлива частина / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2005. С. 315.

⁶⁴ Там само.

⁶⁵ Там само. С. 316.

⁶⁶ Там само.

досить детального аналізу організаційного аспекту публічного адміністрування у сфері юстиції з акцентом уваги на повноваження Міністерства юстиції України та його територіальних органів, значна увага приділяється й контролю у сфері юстиції як «...особливому інституту такого адміністрування»⁶⁷ й адміністративно-правового регулювання.

Виокремлення юстиції як окремого елемента об'єкта адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування є характерним здебільшого для галузевих джерел, переважно навчальних, із т. зв. «традиційним» підходом до розуміння системи адміністративного права з її умовним поділом на Загальну, Особливу та Спеціальну частини. Проте пошук нових доктринальних підходів до розуміння системи адміністративного права свідчить про те, що поряд із «традиційним» підходом з'являються й нові вектори доктринального розуміння системи адміністративного права, а отже, й питання юстиції у цьому контексті розглядаються вже дещо по-іншому⁶⁸. Зокрема, авторський колектив під керівництвом В. Галунька зберігає «традиційний» підхід щодо розуміння системи адміністративного права й розглядає особливості адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції у контексті виокремлення т. зв. Спеціального адміністративного права («публічне адміністрування в деяких сферах»)⁶⁹. До того ж у цій роботі пропонується не лише традиційний аналіз нормативного, організаційного аспектів зазначеного публічного адміністрування у сфері юстиції, а й автори зупиняються на етимологічному аналізі слова «юстиція»

⁶⁷ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 2 : Особлива частина / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2005. С. 329–332.

⁶⁸ Бойко І.В. Доктринальні ідеї і цілі адміністративного права. *Право України*. 2019. № 5. С. 13–28; Коломоець Т.О., Колпаков В.К. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. *Право України*. 2017. № 5. С. 71–79.

⁶⁹ Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон : Олді-Плюс, 2018. С. 325.

з акцентом на його походженні від латинського слова *justitia* з перекладом як «справедливість», «законність»⁷⁰. Привертає увагу і запропонований у роботі розгляд юстиції у «вузькому» розумінні (як «системи органів, які є частиною адміністративно-політичної сфери, що забезпечують дотримання верховенства права, прав людини, основоположних свобод, рівний доступ до правосуддя, ефективну боротьбу з корупцією»)⁷¹. Приємно, що і надалі зберігається стабільність у розгляді юстиції як елемента «адміністративно-політичної діяльності держави», водночас спостерігається розширення її функціонального аспекту⁷². Пропонується і т. зв. «широке» розуміння юстиції – як «...функціонування судової гілки влади, правосуддя, органів правозахисту й діяльності юристів»⁷³, що свідчить про охоплення увагою як «судового», так і «позасудового» аспектів юстиції.

Водночас у фахових джерелах новітнього етапу розвитку науки адміністративного права з оновленим поглядом на його предмет, мету, призначення, функції юстицію уже не виокремлюють як складову частину адміністративно-політичної сфери діяльності держави з особливостями її адміністративно-правового регулювання, оскільки не виділяється Спеціальне адміністративне право, а Особливе адміністративне право розглядається як об'єднання окремих підгалузей (наприклад, роботи Р. Мельника, В. Бевзенка, І. Гриценка, Я. Лазура, Т. Карабін та ін.)⁷⁴. Юстиція у таких джерелах згадується в рамках ана-

⁷⁰ Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за заг. ред. В.В. Галуцька. Херсон : Олді-Плюс, 2018. С. 325.

⁷¹ Там само.

⁷² Там само.

⁷³ Там само.

⁷⁴ Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. І.С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.; Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. Р.С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса : Гельветика, 2023. 688 с.; Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.; Особливе адміністративне право : підручник / за заг. ред.: Б. Візер, Я. Лазур, Т. Карабін, О. Білаш. Одеса : Гельветика, 2022. 464 с.

лізу змісту окремих інститутів, підгалузей адміністративного права зі зверненням уваги на особливості адміністративно-правового регулювання, із виокремленням відповідного інструментарію (адміністративні процедури у сфері юстиції, адміністративні послуги, акти-планування, адміністративні договори, адміністративно-правовий статус Мін'юсту тощо). Такі положення можна знайти, наприклад, у роботах авторських колективів за загальною редакцією Р. Мельника «Загальне адміністративне право», спільній роботі Р. Мельника та В. Бевзенка, колективній праці за загальною редакцією І. Гриценка тощо⁷⁵.

Другим вектором цілком можна вважати дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування в окремих складниках змісту «несудової» юстиції: нотаріату, адвокатури, реєстрації актів цивільного стану, державної виконавчої служби тощо. Ці дослідження є спеціалізованими за своїм змістом, із ґрунтовним аналізом відповідних складників змісту юстиції, проте вони не дають змоги уявити всю унікальність адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції у цілому.

Наприклад, різним аспектам адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування нотаріату як складової частини юстиції у різні роки приділяли увагу чимало вчених-адміністративістів. Так, правові та організаційні засади діяльності державних нотаріальних контор та архівів детально досліджує У. Кінаш⁷⁶ з акцентом на роль Міністерства юстиції України та його територіальних органів у вирішенні зазначених питань, унормування відповідних засад та їх практичне втілення у життя, з аналізом особливостей

⁷⁵ Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. І.С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.; Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. Р.С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса : Гельветика, 2023. 688 с.; Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. Київ : Ваїте, 2014. 376 с.; Особливе адміністративне право : підручник / за заг. ред.: Б. Візер, Я. Лазур, Т. Карабін, О. Білаш. Одеса : Гельветика, 2022. 464 с.

⁷⁶ Кінаш У.Я. Правові та організаційні засади діяльності державних нотаріальних контор та архівів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 18 с.

використання окремих інструментів публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин, прогалин у правовому регулюванні. Цікавим є те, що авторка формулює досить дієві (як для року написання роботи) пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері нотаріату з огляду на доцільність запозичення зарубіжного досвіду щодо використання ресурсу нормотворчості, адміністративних (індивідуальних) актів, а також різних адміністративних процедур⁷⁷.

Певні аспекти адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у зазначеній сфері досліджує й Т. Білоус, зосереджуючись на державній нотаріальній діяльності, розуміючи її як «...підзаконну діяльність, зорієнтовану на забезпечення ефективності, законності здійснення нотаріальних дій»⁷⁸, виокремлюючи кілька складників її об'єкта: організацію та забезпечення діяльності державної нотаріальної діяльності. Заслуговує на увагу позиція авторки щодо виокремлення «інституційного механізму такого регулювання» як системи суб'єктів публічного адміністрування з проявом їх функціонального призначення й «інструментального», який формують «...система норм, принципів, ідей, мети, функцій «традиційний» підхід до розуміння механізму публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин з акцентом на адміністративно-правові засади його реалізації»⁷⁹.

Не менш цікавою є й робота К. Федорової, присвячена адміністративно-правовому регулюванню приватної нотаріальної діяльності в Україні з акцентом на особливості публічного адміністрування (які, безспірно, є) і його адміністративно-правове регулювання⁸⁰. Окремі аспекти адміністративно-правового регу-

⁷⁷ Кінаш У.Я. Правові та організаційні засади діяльності державних нотаріальних контор та архівів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 18 с. С. 10.

⁷⁸ Білоус Т.Й. Адміністративно-правове регулювання державної нотаріальної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. С. 13.

⁷⁹ Там само.

⁸⁰ Федорова К.І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.

лювання публічного адміністрування нотаріату також висвітлюють у своїх роботах М. Глобинець, С. Ковальчук, С. Розсоха, К. Чижмарь та ін.⁸¹

Можна згадати і роботу Н. Карнарук із питань державного контролю за нотаріальною діяльністю в Україні, де фактично на прикладі одного з інструментів публічного адміністрування продемонстровано особливості адміністративно-правового регулювання у зазначеній сфері відносин, звернено увагу на ресурсність кожного інструменту і його важливість у механізмі публічного адміністрування у цілому⁸². Певну зацікавленість також викликають роботи С. Марищук, О. Рудченко та ін.⁸³

Не меншу зацікавленість учені-юристи приділяють і питанням адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності Державної виконавчої служби, примусового виконання судових рішень. Зокрема, Л. Крупнова, досліджуючи адміністративно-правовий статус працівника Державної виконавчої служби України, звертає увагу на функціональний аспект діяльності Міністерства юстиції України щодо врегулювання відповідного питання, зокрема з використанням нормотворчих ресурсів, планування, контролю тощо, детально зупиняючись на окремих інструментах публічного адміністрування

⁸¹ Глобинець М.Г. Адміністративно-правовий статус суб'єктів контрольних проваджень в діяльності нотаріусів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 19 с.; Ковальчук С.П. Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 17 с.; Розсоха С.С. Адміністративно-правові засади отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 19 с.; Чижмарь К.І. Інститут нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2015. 35 с.

⁸² Карнарук Н.В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 195 с.

⁸³ Марищук С.А. Щодо питання про публічний характер правового статусу нотаріуса: нормативно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 690–693. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/170> (дата звернення: 04.08.2025); Рудченко О.В. Адміністративно-правове регулювання нотаріального адміністрування спадкової маси : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2023. 25 с.

та їх галузевих правових засадах⁸⁴. Також на окремих аспектах прояву ресурсу окремих елементів механізму публічного адміністрування та галузевого правового його врегулювання у діяльності Державної виконавчої служби України звертає увагу К. Шкарупа⁸⁵; у генезі дію зазначених елементів публічного адміністрування та їх унормування досліджує Г. Стадник⁸⁶; прояву дії окремих елементів публічного адміністрування у діяльності окремих суб'єктів виконавчого провадження присвячують свої роботи Б. Гук, Р. Ігонін, С. Щербак, а також О. Чумак⁸⁷; з акцентом на дію відповідного інструментарію публічного адміністрування та його галузевого унормування щодо окремих видів діяльності Державної виконавчої служби України присвячено роботу О. Клименко⁸⁸. Не менш цікавими є й роботи Ф. Бортняка з аналізом форм і методів діяльності Державної виконавчої служби України, у яких він також тяжіє до «традиційного» розуміння публічного адміністрування, а отже, адміністративно-правового його регулювання, як і Д. Сіверін⁸⁹. Водночас Н. Сергієнко намагається запро-

⁸⁴ Крупнова Л.В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 18 с.

⁸⁵ Шкарупа К.В. Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог державного виконавця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 230 с.

⁸⁶ Стадник Г.В. Державна виконавча служба України як суб'єкт публічної фінансової служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2010. 20 с.

⁸⁷ Гук Б.М. Адміністративно-правове регулювання механізму примусових заходів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.; Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 22 с.; Щербак С.В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 14 с.; Чумак О.О. Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби України в умовах реформування органів виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2006. 484 с.

⁸⁸ Клименко О.С. Система управління якістю як засада оптимізації примусового виконання рішень майнового характеру державними виконавцями. *Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 39. С. 536–545.

⁸⁹ Бортняк Ф.В. Форми та методи діяльності державної виконавчої служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 16 с.; Сіверін Д.В. Адміністративно-правовий статус органів Державної виконавчої служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 21 с.

понувати комплексний підхід до аналізу адміністративно-правового механізму виконавчого провадження, зокрема з акцентом на інструментах публічного адміністрування⁹⁰.

Певну зацікавленість до різних аспектів адміністративно-правового регулювання у діяльності Державної пенітенціарної служби України, що також є складовою частиною змісту «несудової» юстиції у сучасному її розумінні, реалізації ресурсу різних інструментів публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин приділяють увагу С. Гречанюк, І. Микитась, В. Карелін та ін.⁹¹, фактично демонструючи «традиційні» підходи до розуміння як публічного адміністрування в аспекті його адміністративно-правового регулювання, так і його елементів із висвітленням специфіки прояву їх саме у зазначеній сфері відносин.

З огляду на розширення змісту «несудової» юстиції за рахунок безоплатної первинної та вторинної правової допомоги, а отже, і поширення на зазначену сферу відносин як публічного адміністрування з усім розмаїттям його елементів та адміністративно-правовим визначенням їх засад, цілком логічним є інтерес учених-адміністративістів, результатом прояву якого можна вважати роботи В. Карого, безпосередньо присвячені адміністративно-правовому виміру формування системи безоплатної правової допомоги, праксеологічності її функціонування у сучасних умовах державотворення й трансформації цільового призначення та змісту публічного адміністрування і правових його засад⁹².

Особливості реалізації ресурсу різних елементів механізму публічного адміністрування у сфері надання безоплатної правової

⁹⁰ Сергієнко Н.А. Адміністративно-правовий механізм виконавчого провадження: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 509 с.

⁹¹ Гречанюк С.К. Теорія та практика взаємодії органів та установ державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпін, 2011. 388 с.; Карелін В.В. Дослідження адміністративно-правових режимів у сфері виконання кримінальних покарань як передумова реформування пенітенціарної системи України. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7. С. 49–52; Микитась І.М. Адміністративно-правовий статус державної пенітенціарної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 20 с.

⁹² Карий В.В. Теорія та практика функціонування системи безоплатної правової допомоги: адміністративно-правові аспекти : дис. ... д-ра філософії : 081. Тернопіль, 2022. 211 с.

допомоги адвокатами з акцентом на адміністративно-правові гарантії демонструє у своїх роботах Д. Сакун⁹³, а М. Стаматіна намагається висвітлити особливості організаційного аспекту публічного адміністрування у сфері надання безоплатної правової допомоги під кутом зору реалізації права громадянина на відповідну допомогу, виокремлюючи проблемні питання відповідної організаційної підтримки суб'єктів надання такої допомоги, моделей їхніх взаємовідносин з органами виконавчої влади, прояву у відповідних відносинах окремих методів та форм публічного адміністрування⁹⁴.

У цьому другому доктринальному векторі досліджень варто також виокремлювати наукові роботи вчених-адміністративістів, які безпосередньо присвячені або ж окремим функціональним аспектам діяльності Мін'юсту, або ж його територіальних органів. Тобто йдеться не про окремі складники змісту «несудової» юстиції, які традиційно виокремлюються у правовій доктрині і стосовно яких позиція вчених-адміністративістів є злагодженою, а про окремі складники діяльності «центрального» суб'єкта публічного адміністрування у зазначеній сфері, у тому числі з акцентом на їх трансформацію в умовах реформаційних змін у державі. Йдеться про «функціонал» Мін'юсту, й у цьому аспекті варто згадати, наприклад, роботи Т. Міхтеевої, присвячені повноваженням відповідного суб'єкта у сфері реєстраційних процедур, його контрольним повноваженням⁹⁵, як, до речі, і роботи О. Предместнікова⁹⁶.

Третій вектор доктринальних досліджень варто розглядати як такий, що безпосередньо пов'язаний з окремими аспектами (елементами, інструментами) механізму публічного адміністрування у сфері юстиції у цілому з акцентом на регулюючий вплив норм

⁹³ Сакун Д.І. Адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правової допомоги адвокатами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 22 с.

⁹⁴ Стаматіна М.В. Організація діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 166 с.

⁹⁵ Мехтієва Т.В. Реєстраційне право : навч. посіб. Київ : Дакор, 2011. 312 с.

⁹⁶ Предместніков О.Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 42 с.

адміністративного права. Проблематика механізму публічного адміністрування у цілому, у тому числі й в аспекті адміністративно-правових його засад, привертає увагу значної кількості вчених-юристів, і результати їхніх досліджень відображено у роботах, безпосередньо присвячених принципам, функціям, завданням, суб'єктам, формам, методам публічного адміністрування з різним ступенем деталізації відповідного матеріалу у таких роботах. Одразу ж варто звернути увагу на певну трансформацію доктринальних поглядів на зміст публічного адміністрування у цілому, роль і значення кожного з його елементів, що зумовлено оновленням доктринальних підходів до розуміння як самого адміністративного права, так і публічного адміністрування як одного з його інститутів. Про генезу такого дослідження у своїх роботах зазначають І. Гриценко, Р. Мельник, В. Бевзенко, Т. Коломоець, В. Галунько⁹⁷; про сучасний погляд на розуміння сутності, призначення механізму публічного адміністрування (зі з'ясуванням співвідношення категорій «публічне адміністрування», «публічне управління», «публічна адміністрація», «державне управління» тощо) – Р. Кузьменко, А. Школик, Д. Лученко, В. Гаращук, П. Діхтієвський та ін.⁹⁸ Навіть спостерігається певна трансформація поняття «елементи публічного адміністрування» в «інструменти публічного адміністрування» (наприклад, роботи І. Патерило, Н. Галіциної, С. Кушніра тощо). Окрім того, навіть у колективних роботах, підготовлених групами вчених-адміністративістів, демонструється новітній погляд на розуміння «суб'єктів публічної адміністрації», «інструментів публічного

⁹⁷ Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за заг. ред. В.В. Галунька. Вид. 3-є. Херсон : Олді-Плюс, 2020. 584 с.; Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : монографія. Київ : Київ. ун-т, 2007. 335 с.; Коломоець Т.О. Адміністративне право України; Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.

⁹⁸ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ : Людмила, 2023. 772 с.; Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника.

адміністрування», серед яких виокремлюються: нормативно-правові акти, індивідуальні (адміністративні) акти, плани на фактичні дії, адміністративні процедури, адміністративні договори тощо з різними варіантами їх поділу на види та аналізом їх характеристик⁹⁹. Також спостерігається спеціалізація доктринального дослідження ресурсу кожного з інструментів з акцентом на особливості їх прояву в окремих сферах суспільних відносин. Зокрема, можна згадати роботи, безпосередньо присвячені адміністративним актам (наприклад, роботи В. Тимощука), адміністративним процедурам (наприклад, роботи І. Бойко, А. Школика, О. Соловійової, О. Асадного, Н. Задираки тощо), адміністративним послугам (наприклад, роботи Є. Легези), актам планування (наприклад, роботи Д. Приймаченка) тощо. Здебільшого такі роботи присвячено загальній характеристиці зазначених інструментів публічного адміністрування, проте певні прояви їх у сфері юстиції також можна зустріти, хоча і не системно (наприклад, роботи О. Банчука, В. Тимощука, Л. Кісіль тощо).

Саме у розрізі демонстрації прикладів третього вектору доктринального дослідження можна згадати численні роботи О. Предместнікова, безпосередньо присвячені суб'єктам публічного адміністрування у сфері юстиції, з акцентом на їх адміністративно-правові засади функціонування. Зокрема, детально аналізуючи адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України, учений-адміністративіст розкриває суб'єктний аспект публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин, виокремлюючи органи юстиції й формулюючи їх авторське визначення як «...органів виконавчої влади, що відповідно до чинного адміністративного законодавства наділені державно-владними управлінськими повноваженнями у сфері юстиції й іншими необхідними організаційними та матеріально-технічними засобами»¹⁰⁰. До того ж у його роботах

⁹⁹ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського; Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право.

¹⁰⁰ Предместніков О.Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України. С. 5–6.

спостерігається демонстрація «традиційного» підходу до розуміння суб'єктного аспекту публічного адміністрування з його багаторівневим зрізом – Мін'юст, його територіальні органи, що дає змогу з'ясувати ресурс публічного адміністрування на загальнодержавному та місцевому (територіальному) рівнях. Варто відзначити, що О. Предместніков детально аналізує форми, методи, принципи, завдання діяльності органів юстиції, демонструючи тим самим і специфіку ресурсу окремих елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції. Знову ж таки його роботи «пронизані» базовими доктринальними положеннями щодо розуміння окремих елементів механізму публічного адміністрування у цілому: форми діяльності органів юстиції розглядають і їх поділ на правові та неправові, нормотворчу, правозастосовну, контрольну, правоохоронну¹⁰¹. Аналогічними є й положення робіт О. Предместнікова щодо розуміння методів діяльності органів юстиції, їх поділу на організаційно-правові, економічні, соціально-психологічні тощо¹⁰². Аналізуючи методи діяльності органів юстиції, учений-адміністративіст висвітлює «прообрази» сучасних інструментів публічного адміністрування з висвітленням особливостей їх реалізації саме у сфері юстиції, як-от: планування, керівництво, контроль, переконання тощо. Зокрема, досліджуючи планування як різновид організаційного методу діяльності органів юстиції, учений звертає увагу на інструмент публічного адміністрування, який у сучасній правовій доктрині розглядається як акт планування з унормованою процедурою його розроблення, прийняття та виконання¹⁰³. Окрім того, у роботі можна зустріти положення, які демонструють «тяжіння» поглядів ученого до т. зв. першого вектору доктринального дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції з розглядом останньої як складової частини адміністративно-політичної сфери¹⁰⁴.

¹⁰¹ Предместніков О.Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України. С. 6, 19–20.

¹⁰² Там само. С. 30.

¹⁰³ Там само.

¹⁰⁴ Там само. С. 23.

Розгляд питань генези доктринального дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції можна здійснювати з акцентом на певну етапність такого дослідження, що безпосередньо пов'язано з трансформацією розуміння ролі і змісту адміністративного права, публічного адміністрування, а відповідно, й інтересу до юстиції як до сфери їх об'єктивізації.

Не вдаючись до аналізу зазначеного питання до початку 90-х років ХХ ст., а лише концентруючись на т. зв. «новітній» ері розвитку науки адміністративного права, цілком можна стверджувати, що у дослідженні проблематики адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції умовно можна виділити стійкі тенденції до: посилення спеціалізації дослідження питання з виокремленням різних інструментів публічного адміністрування і дослідження їхньої специфіки з акцентом саме на сферу юстиції; актуалізації дослідження з огляду на модифікацію системи суб'єктів публічного адміністрування у цілому й у сфері юстиції зокрема у контексті проведення реформи системи органів виконавчої влади і певних трансформацій у системі органів публічної влади, у тому числі у розрізі «системи розподілу влади»; «хвилеподібного» інтересу до відповідної проблематики в аспекті оновлення розуміння змісту «юстиції», зокрема її «несудового» складника, а отже, актуалізації потреби доктринального дослідження «нових складників» юстиції й адміністративно-правових її засад; пріоритезації відповідних напрямів доктринальних досліджень у рамках зміни векторів у дослідженнях для формування наукового фундаменту для сучасних державотворчих процесів, визначання нових орієнтирів у дослідженнях НАПрН України. Водночас однією з тенденцій відповідних досліджень залишається відсутність комплексних тематичних досліджень, присвячених проблематиці адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції, в умовах активного наукового пошуку сучасного призначення, ролі публічного адміністрування,

адміністративного права, юстиції без їх поєднання, що й зумовлює прогалину у доктрині, а отже, і прогалини у «якості» наукового базису для сучасної вітчизняної тематичної нормотворчості та правозастосування.

Окремо варто зупинитися на «євроінтеграційному» векторі розвитку галузевої правової науки, на зростаючий поглиблений інтерес учених-адміністративістів до відповідного питання (наприклад, роботи О. Радишевської, А. Пухтецької, К. Бережної, Є. Пономаренка, Е. Казміришина та ін.), визначення пріоритетності таких напрямів досліджень на рівні НАПрН України, певні (хоча поки і фрагментарні) дослідження й стосовно окремих інструментів публічного адміністрування у сфері юстиції (наприклад, роботи О. Банчука, В. Тимощука та ін.). Водночас відсутність комплексних системних досліджень із проблематики адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в аспекті реалізації євроінтеграційних прагнень розвитку нашої держави, що й актуалізує відповідне дослідження, вимагає системності та комплексності проведення таких досліджень, урахування положень європейської правової доктрини щодо розуміння як усього механізму адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування відносин у сфері юстиції, так і унікальності ресурсу кожного з його інструментів з обов'язковим урахуванням потреб національної нормотворчості та правозастосування.

Отже, відзначаючи відсутність комплексних наукових досліджень, безпосередньо присвячених проблематиці адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції, що варто вважати істотною прогалиною вітчизняної правової науки й дефектом наукового базису вітчизняної нормотворчості та правозастосування у сфері юстиції, водночас слід говорити про певну векторність доктринальних досліджень із відповідного питання. Серед таких варто виокремлювати: а) «узагальнений», який характеризуються фактично

поглядом учених-адміністративістів на відповідну проблематику під кутом зору виокремлення сфери юстиції як одного зі складових елементів об'єкта адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у цілому (складника адміністративно-політичної сфери) й узагальненою характеристикою такого регулювання; б) «елементний» – із дослідженням особливостей адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування в окремих складників змісту «несудової» юстиції: нотаріату, адвокатури, реєстрації актів цивільного стану, державної виконавчої служби тощо. Ці дослідження є спеціалізованими за своїм змістом, із ґрунтовним аналізом відповідних складників змісту юстиції, проте вони не дають змоги уявити всю унікальність адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції у цілому; в) «інструментальний», що безпосередньо пов'язаний із дослідженням окремих аспектів (елементів, інструментів) механізму публічного адміністрування у сфері юстиції у цілому з акцентом на регулюючий вплив норм адміністративного права. Окрім того, генезу дослідження відповідної проблематики пропонується також розглядати з акцентом на певну його етапність і безпосередній зв'язок із трансформацією доктринального розуміння ролі і змісту адміністративного права, публічного адміністрування, а відповідно, й зміну доктринального інтересу до юстиції як до сфери їх об'єктивізації, що дає змогу стверджувати про нерозривний зв'язок результативності відповідних доктринальних тематичних досліджень із векторами розвитку галузевої правової науки у цілому, кореляцію їх залежно від запитів часу у формуванні наукового базису для нормотворчості та правозастосування й пріоритезацію напрямів вітчизняних державотворчих та правотворчих процесів (зокрема, стосовно євроінтеграції).

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що сфера юстиції (позасудова / адміністративна)

формується під час адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування з приводу виникнення, зміни та припинення суспільних відносин у сфері експертного забезпечення правосуддя, нотаріату, організації примусового виконання рішень, виконання кримінальних покарань, пробації, безоплатної правничої допомоги, діяльності арбітражних керуючих, архівної справи і діловодства, а також інших галузях, що за своїм змістом указують на «несудовий» («виконавчий») аспект діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

1.3 Адміністративно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України: законодавчий аспект

Аналіз відповідного питання варто розпочати зі з'ясування того, що взагалі у правовій доктрині визначається законодавством, які існують доктринальні підходи до цього питання і чи є вони релевантними вимогам часу. Тим більше якщо врахувати особливість предмету правового регулювання, що досліджується у цій роботі. У вітчизняній правовій науці законодавство розглядається як «...сукупність законів, прийнятих найвищим законодавчим органом країни»¹⁰⁵; «сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини або загалом або як один із видів суспільних відносин»¹⁰⁶; «сукупність тільки законів, у тому числі й міжнародних договорів, ратифікованих вищим законодавчим органом держави, або ж законів і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в державі»¹⁰⁷; «сукупність нормативно-

¹⁰⁵ Котюк В.О. Теорія права : курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. С. 59.

¹⁰⁶ Багатомовний юридичний словник-довідник / І.О. Голубовська та ін. Київ : Київ. ун-т, 2012. С. 223.

¹⁰⁷ Прадід Ю.Ф. Про поняття та значення термінів закон і законодавство. *Культура народів Причорномор'я*. 2001. № 24. С. 219.

правових актів, які регулюють коло суспільних відносин»¹⁰⁸; «метод здійснення державної влади шляхом прийняття законів»¹⁰⁹; як «вертикальна структура побудови нормативно-правових актів»¹¹⁰, що дає змогу формулювати водночас декілька висновків про те, що «...один і той же термін може вживатися для позначення двох близьких, але все ж таки різних за змістом понять»¹¹¹, а також про те, що «...термін «законодавство» є «спеціальним» юридичним терміном, який має точно і недвозначно відображати зміст понять, що ними позначаються»¹¹². Це слугує підставами для формулювання положень про доцільність розгляду «законодавства» у широкому та у вузькому розумінні. Щоправда, можна говорити і про більш «деталізований» доктринальний погляд на розуміння «законодавства» з виокремленням широкого, традиційного, універсального та вузького погляду на розуміння законодавства. Якщо для першого характерним є погляд на законодавство як на «сукупність усіх нормативно-правових актів, які прийняті органами державної влади та органами місцевого самоврядування у межах компетенції»¹¹³, то для традиційного підходу погляд на законодавство зосереджується лише на «законах та нормативно-правових актах, прийнятих вищими органами державної влади (наприклад, Президентом)» (роботи С. Бобровник, В. Шаповала)¹¹⁴. Характерною особливістю саме цього підходу до розуміння законодавства є те, що поза його визначенням залишаються всі локальні акти.

¹⁰⁸ Шульгін В.В. Поняття, сутність та структура військового законодавства України у контексті процесу його реалізації. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2008. Вип. 42. С. 56.

¹⁰⁹ Кравченко М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України. С. 47.

¹¹⁰ Там само.

¹¹¹ Прадід Ю.Ф. Про поняття та значення термінів закон і законодавство. С. 219.

¹¹² Там само.

¹¹³ Кравченко М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України. С. 47

¹¹⁴ Бобровник С.В. Загальна теорія права. Нормативний курс. Поняття «законодавство»: традиційні підходи. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 596 с.; Шаповал В.М. Верховенство закону як принцип Конституції України. *Право України*. 1999. № 1. С. 5–7.

Залишення поза увагою локальних актів, актів «місцевої дії», актів місцевої влади «...означає визнання фрагментарного характеру законодавства, а це, своєю чергою, негативно позначається на всій системі, оскільки дає змогу кожній, тепер уже окремій гілці влади функціонувати самостійно, не забезпечуючи єдність і взаємодію всіх ланок»¹¹⁵. За такого підходу нівелюються роль і значення локальних актів, підзаконних актів, які забезпечують оперативність регулювання суспільних відносин з урахуванням викликів часу, що, безперечно, визнати виправданим не можна і що набуває особливої актуальності в контексті розгляду питання адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції, для якого роль підзаконних актів переоцінити не можна, бо саме на них і припадає важлива роль у такому регулюванні.

Для «вузького» розуміння законодавства акцент зроблено лише на сукупності законів (наприклад, роботи А. Зайця, М. Козюбри та ін.) із різними «варіаціями» стосовно того, які саме елементи законодавства варто виокремлювати – «акти законодавчого органу» чи тільки «закони»¹¹⁶, а для «універсального», або ж «компромісного» (наприклад, роботи М. Кравченка), – на сукупності «законів та інших нормативно-правових актів», щоправда, із поступовим зменшенням «ваги» у такій сукупності саме підзаконних актів задля виділення законів та їхньої «домінуючої» ролі у регулюванні суспільних відносин¹¹⁷. Компромісність полягає у тому, що такий перехід «від широкого до вузького» розуміння законодавства має бути «з часом» задля посилення ролі законів у регулюванні суспільних відносин, обґрунтування доцільності такого «поси-

¹¹⁵ Попович Н.В. Поняття «законодавство»: традиційні підходи і новації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2. С. 180; Шутак І.Д., Онищук І.І. *Юридична техніка* : навч. посіб. Івано-Франківськ : Івано-Франк. ун-т права ім. короля Данила Галицького, 2013. С. 108.

¹¹⁶ Попович Н.В. Поняття «законодавство»: традиційні підходи і новації. С. 180.

¹¹⁷ Кравченко М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України. С. 47.

лення»¹¹⁸. Беззаперечно, така позиція є цілком логічною з огляду на пріоритезацію кодифікаційного напрямку як напрямку нормотворчості в реаліях нашого часу. Проте варто не забувати і про особливість сфери адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції, зокрема позасудової / адміністративної, і про реальність або ж об'єктну ускладненість такої діяльності, практичну можливість посилення ролі законів, у тому числі кодифікованих, у законодавстві, яке закріплює засади такого регулювання.

Кожен із запропонованих підходів передбачає формулювання аргументів його прихильників для обґрунтування дієвості та значимості конкретного підходу та його переваги над іншими (як-от: «у разі широкого погляду на законодавство знецінюється роль законів...»¹¹⁹, «доцільно досягти «компромісу» у регулюванні суспільних відносин із поступовим зниженням ролі підзаконних нормативно-правових актів у законодавстві»¹²⁰ тощо). Беззаперечно, такий багатоваріантний погляд на проблематику законодавства є умовним і зустрічається саме у правовій доктрині. У домінуючій більшості праць із теорії права все ж таки можна зустріти погляд на законодавство саме у його широкому та вузькому розумінні. Отже, розгляд законодавства у вузькому розумінні безпосередньо пов'язаний з акцентом на законодавство саме як сукупності лише законодавчих актів (законів у всьому їх розмаїтті та міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України), а розгляд законодавства у широкому його розумінні, відповідно, – з акцентом на законодавство як сукупність усього різноманіття нормативно-правових актів, серед яких не тільки законодавчі акти, а й підзаконні. Так званий «широкий» погляд на законодавство фактично

¹¹⁸ Кравченко М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України. С. 47–48.

¹¹⁹ Там само. С. 48.

¹²⁰ Там само.

є «міксом» законодавства у вузькому його розумінні та підзаконних актів. Таке твердження варто розглядати «домінуючим» теоретичним положенням, яке можна зустріти у роботах учених – теоретиків права, які вийшли друком до середини 10-х років ХХІ ст.

Після цього періоду в доктринальному фаховому розумінні законодавства відбулися певні зміни, зумовлені у цілому змінами у розумінні права, а отже, і його зовнішніх форм. Останні вже розглядаються не лише у розумінні сукупності законів та підзаконних нормативно-правових актів, а й інших актів, серед яких – акти судової влади, акти «м'якого» права, а у деяких роботах можна навіть зустріти серед його складників і «доктринальні джерела».

У сучасних працях учених – теоретиків права законодавство також визначається як «система законів та підзаконних нормативно-правових актів», «система законів», «система всіх чинних у державі нормативно-правових актів»¹²¹, що все ж таки дає змогу зробити висновок про «стабілізацію» уявлень про законодавство й погляд на нього як на сукупність усіх без винятку зовнішніх форм права. Непоодинокими є положення у сучасних вітчизняних наукових та навчальних фахових роботах, у яких законодавство саме й асоціюється з «формами права». Так, наприклад, Н. Пархоменко, поглиблено досліджуючи проблематику джерел права, також формулює визначення законодавства як «зовнішні форми закріплення норм права», зазначаючи, що синонімічними є визначення як законодавства, так і форм права, під якими пропонується розгляд «зовнішніх форм вияву норм права»¹²². Варто погодитися з тими твердженнями, що законодавство можна розглядати як синонім джерелам права, якщо ми зосереджуємо увагу на розумінні законодавства саме у широкому його розумінні, охоплюючи тим самим усе розмаїття таких джерел, перелік та види

¹²¹ Пархоменко Н.Н. Джерела права: проблеми теорії та методології : монографія. Київ : Юрид. думка, 2008. С. 319.

¹²² Там само.

яких останнім часом з акцентом на модифікаційні правотворчі процеси, змінилися, коли також йдеться про судові рішення у широкому їх розумінні, про акти «м'якого права», про «адміністративну практику» тощо.

Загальнотеоретичні положення стосовно визначення законодавства слугували основою для формулювання галузевих доктринальних положень стосовно розуміння законодавства, що повною мірою є характерним і для адміністративно-правової науки, а отже, й розуміння адміністративного законодавства. Традиційно в адміністративно-правовій науці адміністративне законодавство розглядається як «прийняті уповноваженими органами акти, які містять адміністративно-правові норми»¹²³, як «...система нормативно-правових актів, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми»¹²⁴.

У новітніх навчальних та наукових джерелах можна зустріти положення про розгляд адміністративного законодавства як «джерел адміністративного права», що свідчить про асоціювання цих понять та сприйняття загальнотеоретичних положень стосовно їх синонімічності. Такі положення можна зустріти у роботах О. Константія, Ш. Гаджиевої, А. Школика, Д. Астахова та ін. Саме з огляду на істотне збільшення як самої кількості джерел адміністративного права («кількісні показники»), так і урізноманітнення їх видового розмаїття («якісні показники»), можна стверджувати, що для сучасної доктрини адміністративного права характерним є погляд на адміністративне законодавство (як складовий елемент законодавства у цілому) саме у широкому його розумінні як сукупності не тільки законодавчих, а й підзаконних актів.

Ба більше, в аспекті сучасних поглядів на джерела адміністративного права варто взагалі говорити про «надшироке» його розуміння з виокремленням не тільки законодавчого та підзаконних

¹²³ Коломоець Т.О. Адміністративне право України. С. 20.

¹²⁴ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. С. 147.

рівнів регламентації, а й наднаціонального (міжнародно-правові, європейські правові стандарти) та національного рівня з його поділом на законодавчий та підзаконний рівні¹²⁵.

Не менш важливим є розгляд проблематики визначення як законодавства у цілому, так і адміністративного законодавства як його частини у контексті їх легального аспекту. Варто одразу ж зазначити, що це питання варто розглядати у динаміці, починаючи зі згадування про Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. (справа про застосування української мови – офіційне тлумачення ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України), згідно з яким поняття «законодавство» розглядається у його «широкому» розумінні як «сукупність законів, так і підзаконних нормативно-правових актів, що є складовою частиною законодавства України, а також чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови КМУ, прийняті в межах їхніх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України»¹²⁶. Водночас варто зазначити, що і це «важливе» Рішення Конституційного Суду України, на жаль, не зняло напругу стосовно розуміння законодавства й уніфікації практики правозастосування щодо уніфікованого його тлумачення, «...оскільки юристи, особливо ті, що працювали в системі органів влади, вважали, що це рішення Конституційного Суду стосується розуміння саме терміна «законодавство» виключно в контексті Кодексу законів про працю і не більше, що і дає змогу судам виносити рішення на користь державних органів у спорах

¹²⁵ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 121–128.

¹²⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-6/99 за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) : від 14.12.1999 № 10-рп/99. *Офіційний вісник України*. 2000 № 4. Ст. 125.

«громадянин – державний орган», на підставі відомчої Інструкції, яка взагалі не може регулювати ці правовідносини»¹²⁷. Ба більше, можна навіть зустріти положення про те, що «це рішення оцінювати однозначно не можна, бо воно було першим офіційним тлумаченням терміна «законодавство», істотно вплинуло не тільки на розуміння законодавства про працю, а й законодавства у цілому, вплинуло на доктринальне розуміння законодавства, а також закріпило «широкий» підхід до розуміння поняття «законодавство» (наприклад, роботи М. Кравченка)¹²⁸.

Сьогодні це питання, з урахуванням «гостроти» актуальності його не тільки для нормотворчості, а й для правозастосування, знайшло своє рішення, оскільки отримало своє легальне закріплення. Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону України від 24.08.2023 № 3354-IX «Про правотворчу діяльність»¹²⁹, законодавство – це «...взаємопов'язана та упорядкована система нормативно-правових актів України і чинних міжнародних договорів» з уточненням позиції законодавця стосовно того, що під «нормативно-правовим актом» варто розуміти «офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку в письмовій формі (окрім випадків, визначених ч. 2 ст. 47 Закону), який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію» (ч. 2 ст. 8 Закону), а все законодавство варто розглядати в аспекті його структурованості відповідних актів. При цьому структуру законодавства формують «Конституція України – Основний Закон України, закони, підзаконні нормативно-правові

¹²⁷ Законодавство: поняття та елементи. *Інститут громадянського суспільства*. 2011, 21 лют. URL: <https://www.csi.org.ua/activity/zakonodavstvo-ponyattya-ta-elementy> (дата звернення: 04.08.2025).

¹²⁸ Кравченко М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України.

¹²⁹ Офіційний вісник України. 2023. № 88. Ст. 5121. Поточні редакції всіх нормативно-правових документів України знаходяться в базі даних (БД) на офіційному вебпорталі Парламенту України, див.: *Законодавство України* : БД / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 04.08.2025).

акти, які, своєю чергою, поділяються на: постанови Верховної Ради України, що містять норми права, укази Президента України, що містять норми права, постанови КМУ, що містять норми права, накази міністерств, що містять норми права, акти інших державних органів, що містять норми права, постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств Автономної Республіки Крим, що містять норми права, розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, що містять норми права, акти органів місцевого самоврядування, що містять норми права ... чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України. Частиною національного законодавства України є також інші чинні міжнародні договори України» (ч. 2 ст. 9 Закону). Як бачимо, законодавець фактично закріпив широкий підхід до розуміння законодавства, охопивши його змістом не тільки закони у їх розмаїтті видів, а й інші акти, у тому числі підзаконні акти, що, беззаперечно, стосовно адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції є виправданим, логічним, бо дає змогу охопити всі акти різних суб'єктів нормотворчості, які фіксують засади вищезазначеного нормативно-правового регулювання з акцентом на специфіку такого регулювання стосовно всіх складників позасудової / адміністративної юстиції. Фіксація позиції законодавства щодо розуміння всіх складників законодавства (ст.ст. 10–19 Закону України «Про правотворчу діяльність») дає змогу усунути підстави для різноваріативного їх розуміння, тлумачення, визначення ролі і значення у системі актів законодавства, а також пріоритезації їхньої ролі у разі наявності декількох актів та появи колізії.

Варто одразу ж зазначити, що єдиного нормативно-правового акту, адміністрування у сфері юстиції, немає, що, беззаперечно, є прогалиною. Проте аналіз сфери регулюючого впливу, системи

суб'єктів нормотворчості, а також особливостей кожного з елементів змісту юстиції дає змогу стверджувати, що для прийняття єдиного акту підстав достатніх немає, це є досить складним питанням, і об'єктивна можливість його вирішення майже відсутня. Щоправда, можливо варто говорити про систематизаційну діяльність із виокремлення окремих форм такої діяльності, однак і цей процес є досить складним і вимагає окремої уваги.

Аналіз законодавства, яке визначає засади адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні, дає змогу стверджувати, що воно є досить великим за своїми кількісними показниками, включає як законодавчі акти, так і численні підзаконні акти. Більше того, є характерною його кількарівневність, що передбачає наявність законодавчих актів стосовно кожного з елементів змісту позасудової / адміністративної юстиції. І тут варто говорити, наприклад, про наявність Закону України від 05.07.2012 № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»¹³⁰ із фіксацією визначення «адвокатури як недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури Адвокатуру України становлять усі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність» (ст. 2 Закону), а також адвокатської діяльності як «...незалежної професійної діяльності адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту» (ст. 1 Закону), законів України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу»¹³¹, від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат»¹³² із фіксацією положень стосовно того, що нотаріатом в Україні визначається «...система органів і посадових осіб, на які

¹³⁰ Офіційний вісник України. 2012. № 62. Ст. 2509.

¹³¹ Там само. 2011. № 51. Ст. 2009.

¹³² Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності. Учинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). На нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах або займаються приватною нотаріальною діяльністю, законом може бути покладено вчинення інших дій, відмінних від нотаріальних, із метою надання їм юридичної вірогідності. Нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом, за умови проходження ними базової підготовки медіатора» (ст. 1 Закону).

Не варто також забувати і про Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ «Про судову експертизу»¹³³, згідно з положеннями якого судовою експертизою варто вважати «...дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів із метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» (ст. 1 Закону). Законодавець уточнює свою позицію, зазначаючи, що законодавством стосовно цього елемента сфери юстиції він вважає «...законодавство України про судову експертизу, яке складається із цього Закону, а також інших нормативно-правових актів. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено законодавством України про судову експертизу, застосовуються правила міжнародного договору України» (ст. 2 Закону), тим самим підтверджуючи свою прихильність «широкого» розуміння законодавства й підтверджуючи тезу про те, що не тільки цей Закон визначає відповідні засади, а й інші акти.

¹³³ Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.

Варто згадати і про Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»¹³⁴, положення якого визначають сферу регулюючого впливу як «...відносини, пов'язані з проведенням державної реєстрації актів цивільного стану, внесенням до актових записів цивільного стану змін, їх поновленням і анулюванням, визначає засади діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану» (ст. 1 Закону), визначення актів цивільного стану як «...подій та дій, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків» (ст. 2 Закону), а також систему органів державної реєстрації актів цивільного стану (розділ II).

Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»¹³⁵, положення якого, поміж іншого, детально регламентують організаційні основи системи державної реєстрації прав (розділ II) із виокремленням статей стосовно всіх складників такої системи, Державного реєстру прав (розділ III), проведення державної реєстрації прав (розділ IV) тощо. Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»¹³⁶ також унормовує статус органів державної реєстрації (розділ II), єдиного Державного реєстру та Порталу електронних сервісів (розділ III), процедури державної реєстрації (розділ IV) тощо.

Перелік законодавчих актів також можна далі продовжувати, при цьому, беззаперечно, не забуваючи і про Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади»¹³⁷, положення якого визначають засади функціонування Міністерства

¹³⁴ Офіційний вісник України. 2010. № 57. Ст. 1935.

¹³⁵ Там само. 2004. № 30, т. 1. Ст. 1993.

¹³⁶ Там само. 2003. № 25. Ст. 1172.

¹³⁷ Там само. 2011. № 27. Ст. 1123.

юстиції України як «центрального», «основного» суб'єкта в системі суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції. Зокрема, розділ II «Міністерства» Закону присвячений характеристиці відповідного різновиду центральних органів виконавчої влади, у тому числі й Мін'юсту, яке варто розглядати як «...центральный орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених КМУ сферах, проведення якої покладено на КМУ Конституцією та законами України» (ст. 6 Закону), і саме ці положення фактично слугували підґрунтям для підготовки «Положення про Міністерство юстиції України», затвердженого Постановою КМУ від 2 липня 2014 р. № 228¹³⁸ (із подальшими змінами та доповненнями), яке фактично і визначає правовий статус цього органу як головного органу «...у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук, у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, з питань утримання військовополонених, у сфері правової освіти населення; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації; забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції» (п. 1 Положення). При цьому п. 2 цього ж Положення уточнює,

¹³⁸ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

що варто розуміти під «законодавством», яке Міністерство юстиції України, застосовує у своїй діяльності: «...Мін'юст у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, іншими актами законодавства», що також підтверджує «широкий» підхід до розуміння законодавства, й акцент не тільки на законодавчі акти, а й на підзаконні акти.

Варто звернути увагу на те, що поряд із законодавчими актами у законодавстві, яке визначає засади адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції, у великій кількості представлені й підзаконні акти, що є цілком виправданим з огляду саме на те, що акцент у регулюванні зроблено на публічному адмініструванні, а отже, й на підзаконній діяльності, яка вимагає оперативного реагування на всі виклики часу. Саме тому другим рівнем у законодавстві, яке визначає засади адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції, є саме рівень підзаконних актів, який представлений усією різноманітністю останніх. Якщо для першого – законодавчого – рівня характерною є однопорядковість нормативно-правових актів, серед яких – закони, хоча вони і представлені у великій кількості, проте це лише закони (Основний Закон України, закони), тоді як другий рівень – це різноманітні нормативно-правові акти, і серед них не тільки акти КМУ, Президента України, а й Мін'юсту та інших органів, безпосередньо відповідальних за певний складник сфери юстиції.

Так, наприклад, у сфері судової експертизи можна говорити про «Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», затверджену Наказом Міністра юстиції України від 08.10.98 № 53/5¹³⁹, якою визначаються загальні

¹³⁹ Офіційний вісник України. 1998. № 46. Ст. 1715.

положення (розділ I), права, обов'язки та відповідальність експерта (розділ II), оформлення матеріалів для проведення експертиз (досліджень) (розділ III), організація проведення експертиз (досліджень) та оформлення їхніх результатів (розділ IV), а також деталізуються науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення видового розмаїття судових експертиз та експертних досліджень. Можна також говорити про «Інструкцію про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах», затверджену Наказом міністра юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5¹⁴⁰; Постанову КМУ від 2 липня 2008 р. № 595 «Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методи проведення судових експертиз»¹⁴¹, який визначає «...процедури атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз (окрім судово-медичної та судово-психіатричної), внесення змін до методик, що пройшли атестацію та державну реєстрацію, а також припинення застосування методик» (п. 1 Порядку); про Наказ міністра юстиції України від 03.02.2020 № 335/5 «Про затвердження Порядку проведення рецензування висновків судових експертів»¹⁴² (зі змінами та доповненнями), який регламентує відносини «...процедури проведення та оформлення результатів рецензування висновків судових експертів науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, а також проєктів висновків фахівців, які мають намір отримати кваліфікацію судового експерта... Метою рецензування висновків судових експертів є вдосконалення професійної майстерності експертів, поліпшення якості та обґрунтованості їхніх висновків. Рецензування не проводиться

¹⁴⁰ Офіційний вісник України. 2011. № 98. Ст. 3591.

¹⁴¹ Там само. 2008. № 49. Ст. 1585.

¹⁴² Там само. 2020. № 13. Ст. 533.

з метою спростування чи підтвердження висновків. Метою рецензування проєктів висновків є визначення рівня підготовки фахівців, які мають намір отримати кваліфікацію судового експерта» (п.п. 1, 2 Порядку).

При цьому лише для цього складника змісту юстиції у всьому розмаїтті підзаконних нормативно-правових актів характерною є наявність не лише підзаконних актів, суб'єктом прийняття яких є Мін'юст, у наявності є й інші суб'єкти нормотворчості, наприклад: Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затверджена Наказом МВС України від 17.07.2017 № 591, Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів, затверджене Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 24.12.2014 № 855, Положення про експертно-кваліфікаційні комісії установ, в яких проводяться судово-медичні експертизи, затверджене Наказом міністра охорони здоров'я України від 20.07.2018 № 1361, Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію та атестацію судових експертів Державної прикордонної служби України, затверджене Наказом адміністрації Державної прикордонної служби України від 23.11.2010 № 891, тощо.

Цей перелік можна продовжувати з деталізацією засад правової, зокрема адміністративно-правової, регламентації у різних за юридичною силою, суб'єктом прийняття підзаконних актах, про що неодноразово зазначалося і вченими-юристами, які поглиблено досліджують проблематику відповідної сфери регулюючого впливу. Так, наприклад, на ці особливості звертали увагу В. Хомутенко та А. Хомутенко, аналізуючи нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні з виокремленням недоліків та напрямів їх усунення¹⁴³.

¹⁴³ Хомутенко В., Хомутенко А. Нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні: недоліки та напрями їх усунення. *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 64–73.

Для кожного складника змісту сфери юстиції можна навести як приклади значну кількість підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих різними суб'єктами публічного адміністрування, що і є особливостями адміністративно-правового регулювання у зазначеній сфері відносин.

Так, зокрема, у сфері нотаріату такими актами є: Порядок учинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений Наказом міністра юстиції України від 22.02.2012 № 296/5; Правила ведення нотаріального діловодства, зареєстровані Наказом міністра юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5; Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса, затверджене Наказом міністра юстиції України від 22.03.2011 № 871/5; Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності, затверджене Наказом міністра юстиції України від 23.03.2011 № 888/5; Порядок учинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, затверджений Наказом міністра юстиції України від 11.11.2011 № 3306/5; Порядок проходження уповноваженими посадовими особами органу місцевого самоврядування стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса з питань оформлення спадкових прав, затверджений Наказом міністра юстиції України від 25.05.2015 № 779/5, тощо.

При цьому варто зазначити, що рівень підзаконної регламентації може бути різним, а відповідно, і підзаконні нормативно-правові акти, які визначають засади адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції, також є різними. І це не тільки постанови, укази, розпорядження, накази, а й інші акти, серед яких можуть бути доручення, інструктивні листи тощо. Так, наприклад, Мін'юстом у сфері пенітенціарної діяльності відносини регламентуються не лише наказами (наприклад, Наказ Мін'юсту від 11.10.2023 № 3603/5 «Про затвердження змін до Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження або

позбавлення волі»¹⁴⁴), а й, наприклад, дорученнями (Доручення заступника начальника Департаменту з питань виконання кримінальних покарань Північно-Східного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України про надання інформації, що стосується службового житла, від 11.01.2024 № Б-44/48-24/51-1/50-24), що, беззаперечно, дає змогу оперативно реагувати на потреби регулювання суспільних відносин, ураховувати специфіку таких відносин, проте водночас й ускладнює таке регулювання саме завдяки особливостям самих підзаконних нормативно-правових актів.

Усе це зумовлює появу підстав для різноваріантності тлумачення положень цих актів та їх застосування, формуючи підстави для різноваріантності практики правозастосування, що негативно може впливати на стан та ефективність регулювання відносин публічного адміністрування у сфері юстиції. Така постановка питання актуалізує питання можливості та доцільності систематизації актів адміністративного законодавства, які регламентують відносини публічного адміністрування у сфері юстиції. І це є цілком логічним у контексті розгляду систематизації (у різних її формах) як пріоритетного напрямку сучасної вітчизняної нормотворчості, активізації діяльності щодо обґрунтування доцільності підготовки, громадського обговорення проектів багатьох кодифікованих та інших систематизованих актів (наприклад, проекту Службового кодексу України (роботи Т. Коломoeць, С. Федчишина, А. Берлача, Л. Біли-Тіунової та ін.), Містобудівного кодексу (наприклад, роботи В. Бевзенка), Дорожнього кодексу (наприклад, роботи Т. Карабін, Я. Лазура та ін.)).

Почати варто з того, що у правовій, зокрема адміністративно-правовій, доктрині питанням систематизації і кодифікації актів законодавства, зокрема адміністративного законодавства, приділяється достатньо уваги (наприклад, роботи А. Школика, Т. Коломoeць,

¹⁴⁴ Офіційний вісник України. 2023. № 96. Ст. 5780.

В. Колпакова, Д. Лученка, Д. Астахова, Ш. Гаджиевої, Б. Коваленка, М. Титаренко, Д. Припутня та ін.), проте різними за ступенем «ґрунтовності» є такі роботи, окрім того, не варто забувати і про те, якою є сфера регулюючого впливу актів законодавства, систематизацію у формі кодифікації яких пропонується провести.

Систематизація традиційно у правовій доктрині розглядається як «...діяльність щодо впорядкування, вдосконалення нормативно-правових актів, приведення їх до певної внутрішньої узгодженості шляхом створення єдиних нормативних актів та їх збірників», «діяльність компетентних державних органів та уповноважених організацій з упорядкування і вдосконалення чинних нормативно-правових актів, зведення їх у єдину внутрішню узгоджену систему»¹⁴⁵, «постійна форма розвитку й упорядкування діючої правової системи, вона здійснюється з метою встановлення і усунення прогалин, протиріч у чинному законодавстві, внесення до нього корективів; підвищення ефективності законодавства; забезпечення можливості оперативно знаходити і вірно тлумачити усі потрібні правові норми; сприяння вивченню законодавства, а також його дослідження»¹⁴⁶, «визначена нормами чинного законодавства України сукупність дій організаційного та правового характеру, які здійснюються уповноваженими органами державної влади для зведення чинних нормативно-правових актів у єдину внутрішню узгоджену систему, що сприяє підвищенню загальної ефективності їх функціонування»¹⁴⁷.

Систематизація традиційно розглядається в аспекті її чотирьох форм, серед яких найефективнішою вважається кодифікація, про що неодноразово зазначали і вчені – теоретики права,

¹⁴⁵ Систематизація законодавства. URL: https://pidru4niki.com/17910211/pravo/sistemizatsiya_zakonodavstva (дата звернення: 27.04.2024).

¹⁴⁶ Там само.

¹⁴⁷ Обушенко Н. Суть і значення систематизації законодавства в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 103.

і вчені-адміністративісти. Так, наприклад, В. Антоненко виокремлює «прогресивні ознаки» кодифікації, які й відрізняють її серед інших різновидів систематизації, зумовляючи її ефективність (докорінна зміна змісту, форми, усунення прогалин, застарілих положень, прийняття нового, досконалого за змістом акту)¹⁴⁸, такої ж думки й відомі вчені – теоретики права (Н. Пархоменко, Н. Оніщенко, С. Погрібняк, О. Петришин, С. Бобровник та ін.). Кодифікацію як досконалу форму систематизації актів адміністративного законодавства вважають Р. Мельник, Д. Лученко, М. Белікова та ін.

У Законі України «Про правотворчу діяльність»¹⁴⁹ закріплено визначення кодексу як «закону, який створений шляхом систематизації норм права, містить загальні засади, на підставі яких комплексно регулюється однорідна сфера суспільних відносин, забезпечуючи стабільність правового регулювання» (ч. 1 ст. 11 Закону). Проте варто все ж таки зважати і на те, що стосовно засад адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні підготувати й прийняти єдиний кодифікований акт, який би зосередив усі відповідні нормативно-правові положення, об'єктивно неможливо. Досить завеликим і складним є предмет такого регулювання, і все об'єднати в одному акті, навіть із розподілом його змісту на розділи, неможливо, про що все зазначалося під час аналізу самого визначення поняття «юстиція».

Унеможливає кодифікацію відповідних актів не лише широта сфери відповідного їхнього регулюючого впливу, а й розмаїття їхнього змісту стосовно різних складників змісту сфери юстиції. Більше того, якщо йтиметься про систематизований акт у сфері юстиції, тоді його зміст будуть формувати не лише адміністративно-правові норми, а й інші галузеві (інших галузей права) норми,

¹⁴⁸ Антоненко В.О. Кодифікація як самостійна форма систематизації правових джерел. *Філософія права*. 2009. № 3. С. 40–41.

¹⁴⁹ Офіційний вісник України. 2023. № 88. Ст. 5121.

що розпорошить особливість галузевого регулювання. Може йтися про використання інших форм систематизації для приведення актів законодавства у сфері юстиції до певної системи («зовнішня обробка», «зміна форми»), або ж про розроблення та прийняття Закону України «Про юстицію» (робоча назва), щоб «стабілізувати» сферу регулюючого впливу й визначити зміст юстиції, у тому числі з виокремленням у її змісті позасудової / адміністративної юстиції. Тобто може йтися в аспекті можливої систематизації актів адміністративного законодавства про прийняття акту консолідації (із зазначеною вище робочою назвою), проте про кодифікацію навряд чи може йтися з огляду на її об'єктивну неможливість.

Отже, підводячи підсумок, варто зазначити, що засади адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні закріплені у численних за кількісними показниками та різних за назвою, юридичною силою, реквізитами, зовнішніми формами фіксації (якісні показники) актах законодавства. З огляду на специфіку сфери регулюючого впливу, зміст сфери юстиції, наявність значної кількості суб'єктів нормотворчої діяльності, відповідне законодавство характеризуються кількарівневістю залежно від того, які акти закріплюють відповідні правові приписи. Якщо перший рівень – це наднаціональний і включає у себе міжнародно-правові та європейські стандарти, тоді другий – національний, із його внутрішнім поділом на законодавчий, який формують Конституція України та закони України, і він фактично закріплює основні засади існування всіх складників змісту сфери юстиції, а також підзаконний, котрий сформований за рахунок великої кількості різних за юридичною силою та суб'єктом прийняття підзаконних актів. Останній є домінуючим за своїми кількісними показниками, що цілком логічно, оскільки правове регулювання відносин публічного адміністрування об'єктивно передбачає активну підзаконну регламентацію, а отже, відповідну підзаконну нормотворчість відповідних суб'єктів у межах кожного окремого елемента змісту сфери юстиції. З одного

боку, це є цілком виправданим, логічним, водночас, з іншого боку, ускладнює формування уніфікованої практики тлумачення та застосування положень відповідних актів, і у цьому контексті істотно актуалізується «координаційна» роль Міністерства юстиції України, у тому числі й завдяки реалізації його реєстраційної функції. Для забезпечення результативності регулюючого впливу відповідних актів доцільною є їх систематизація з виокремленням як об'єктивно можливої у сучасних умовах державотворення та правотворення консолідації як її форми для закріплення легального визначення юстиції, її змісту, складників і формування підґрунтя для подальшого вдосконалення законодавчого закріплення адміністративно-правових засад публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції в Україні.

Розділ 2

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

2.1 Суб'єкти загальної компетенції адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України

Процеси євроінтеграції, набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, відкриття переговорної рамки з Україною є етапами, що вплинули на еволюцію публічного адміністрування та, відповідно, на розвиток системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції України. Очевидно, що об'єктивними передумовами діяльності суб'єктів публічного адміністрування є формування і реалізація державної політики, а також безпосереднє адміністрування суспільних відносин, що виникають у сфері юстиції України. У межах нашого дослідження пропонуємо сфокусуватися саме на аналізі системи суб'єктів, що проваджують діяльність у сфері юстиції, розглядаючи їх як «класичну» суб'єктну складову частину сфери юстиції. Зафіксувавши запропонований підхід, пропонуємо зробити умовний поділ суб'єктів у сфері юстиції на суб'єктів загальної та спеціальної компетенції. Інституційна система суб'єктів загальної компетенції буде розглянута у цьому підрозділі.

Наукою адміністративного права розроблено чимало класифікацій суб'єктів, починаючи від традиційних підходів «суб'єктів адміністративного права», «суб'єктів державного управління» та ін. і завершуючи застосуванням поглядів європейської адміністративно-правової концепції до класифікації т. зв. «суб'єктів публічного адміністрування». Є сенс враховувати загальний підхід до класифікації суб'єктів публічного адміністрування за усталеною формулою / критерієм для їх виокремлення: надання адміністративних послуг та/або забезпечення публічного адміністрування в інтересах держави та суспільства.

Свого часу В. Авер'янов головне місце надав окремій системі спеціальних державних органів – органам виконавчої влади. Учений підкреслював, що «...крім власне публічної адміністрації (органів виконавчої влади та місцевого самоврядування) до кола суб'єктів здійснення публічного адміністрування також відносяться Президент України, інші державні органи (Національний банк, Рада національної безпеки і оборони, Центральна виборча комісія та ін.), а також окремі об'єднання громадян тощо»¹⁵⁰.

Продовжуючи висловлену думку, наведемо погляди В. Авер'янова, Р. Куйбіди, В. Шишкіна, які пропонують виділення загальних груп суб'єктів адміністративного права виходячи з аналізу ступеня їх зовнішньої відокремленості на: «...1) юридичних осіб (до яких відносяться: органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації в особі їхніх керівників, які очолюють управління цих підприємств, установ, організацій); 2) колективні суб'єкти (утворення), які не мають ознак юридичної особи, але тією чи іншою мірою наділені нормами адміністративного права певними правами та обов'язками (структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, організацій, деякі інші громадські утворення)»¹⁵¹.

¹⁵⁰ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. С. 235–248.

¹⁵¹ Там само. С. 191.

Поряд із зазначеним підходом заслуговує на увагу позиція В. Шкарупи, що розподіляє колективних суб'єктів адміністративного права на державні та недержавні організації¹⁵². В. Галунько виокремлює індивідуальних суб'єктів та додає до них осіб зі спеціальним статусом, а до колективних – державу, адміністративно-територіальні одиниці та їх населення¹⁵³.

За слушним зауваженням Р. Мельника та В. Бевзенка, «...перелік суб'єктів публічної адміністрації доволі значний і здатний «охопити» якщо не всі, то переважну кількість суспільних відносин. Відрізняє суб'єктів публічної адміністрації обсяг та зміст публічних повноважень, що здійснюються ними щодо інших учасників суспільства»¹⁵⁴.

На переконання О. Предместнікова, «...адміністративно-правове забезпечення у сфері юстиції – це діяльність суб'єктів державного управління, спрямована на забезпечення законності та правопорядку в державі, захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Становлення України як демократичної соціально орієнтованої держави супроводжується зростанням ролі та значення органів юстиції, розширенням сфери їхньої діяльності. Великого значення набуває термін «правова політика держави», яка реалізується, насамперед, у діяльності органів Міністерства юстиції України»¹⁵⁵. В. Колпаков має рацію, коли зазначає, що «...сама держава у цілому є «суб'єктом управління», а в управлінському процесі держава представлена системою спеціальних, як правило, державних, органів, що формуються державою (із волі держави),

¹⁵² Вєдерніков Ю.А., Шкарупа В.К. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. С. 41.

¹⁵³ Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття) / за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон : Херсон. міська друк., 2010. С. 121.

¹⁵⁴ Мельник Р.С., Бєвзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 139.

¹⁵⁵ Предместніков О. Повноваження Міністерства юстиції України у сфері державної правової політики: нормотворчість і правова експертиза. *Підприємництво господарство і право*. 2016. № 4. С. 57–58.

наділяються державно-владними повноваженнями і здійснюють управлінські функції від її імені»¹⁵⁶.

Ураховуючи, що завданням даного підрозділу є визначення «суб'єктів загальної компетенції», вважаємо за доцільне висловити окремі думки щодо такого поняття, як «компетенція», як головного елемента правового статусу будь-якого суб'єкта. Безперечно, здійснення повноважень відповідними суб'єктами акумулюється у понятті «компетенція». Уважаємо слушною позицію Г. Гончаренко, яка зазначає, що «...компетенція – це повноваження суб'єкта управління і предмети відання, які надаються йому для виконання відповідних завдань та функцій»¹⁵⁷. Під компетенцією органу державної влади Ю. Битяк, розглядає «...владні повноваження, той чи інший обсяг державної діяльності, покладений на цей орган, або коло передбачених правовим актом питань, які має вирішувати цей орган, сукупність його функцій і повноважень щодо всіх установлених для нього законодавством предметів відання»¹⁵⁸. Уважаємо, що В. Авер'янов обґрунтовано зазначав, що «...компетенція (права й обов'язки) є головним складником змісту правового статусу кожного органу, що доповнюється такими важливими елементами, як його завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як за вертикаллю, так і за горизонталлю), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань»¹⁵⁹.

На підставі окреслених підходів та з урахуванням багаторівневої структури системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції, яких будемо називати суб'єктами загальної компетенції, вважаємо за доцільне класифікувати їх на три групи: 1) загальнополітичні

¹⁵⁶ Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. С. 7.

¹⁵⁷ Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки України: проблеми теорії та практики : монографія. Харків : Право, 2020. С. 111–112.

¹⁵⁸ Адміністративне право : підручник / за заг. ред.: Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Зуй. Харків : Право, 2010. С. 76.

¹⁵⁹ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. С. 247.

суб'єкти, що відповідають за формування та реалізацію державної політики у сфері юстиції України; 2) інші центральні органи виконавчої влади, що впливають на функціонування сфери юстиції України; 3) місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, що мають окремі повноваження юстиції України¹⁶⁰.

Зупинимося на характеристиці кожної із запропонованих груп та підкреслимо безпосередній зв'язок суб'єктів загальної компетенції зі сферою юстиції.

Загальнополітичні суб'єкти, що відповідають за формування та реалізацію державної політики у сфері юстиції України. Дослідження повноважень Верховної Ради України, Президента України, КМУ та міністерств, що впливають на сферу юстиції України, вважаємо першочерговим завданням.

Повноваження Верховної Ради України полягають у виключному праві парламенту приймати відповідні закони у сфері юстиції України. Так, відповідно до ст. 92 Конституції України, виключно законами України визначаються судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів та установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації й діяльності адвокатури та ін.¹⁶¹

Погоджуємося з твердженням О. Ярмиша та В. Серьогіна, що «...комітети Верховної Ради України – це постійно діючі депутатські органи українського парламенту, призначені сприяти безперервній роботі єдиного органу законодавчої влади»¹⁶². На наше переконання, комітети Верховної Ради України відіграють важливу роль у формуванні державної політики у сфері юстиції, бо саме

¹⁶⁰ Агапова О. Інституційна система суб'єктів публічного адміністрування загальної компетенції у сфері позасудової юстиції України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 1. С. 139.

¹⁶¹ Конституція України : [від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР] відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2024. 74 с.

¹⁶² Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. С. 175.

вони наділені компетенцією на здійснення законопроектних, організаційних та контрольних функцій. На відповідних парламентських та комітетських слуханнях, круглих столах, засіданнях підкомітетів здійснюється аналіз законопроектів, формуються висновки, що вносяться до порядку денного сесій Верховної Ради України. Перелічені організаційні форми роботи парламентських комітетів дають змогу одержувати максимальну інформацію від стейкхолдерів для її ґрунтовного вивчення та обговорення.

Відповідно до Постанови ВРУ від 29.08.2019 № 19-IX «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання»¹⁶³, визначаються основні предмети відання депутатських органів. Так, до основних напрямів діяльності Комітету Верховної Ради України з питань правової політики належать виконання судових рішень, організація та діяльність органів юстиції, виконавчої служби, судової експертизи, нотаріату, кримінально-виконавче законодавство, організація та діяльність органів та установ виконання кримінальних покарань та пробації, законодавство з надання правової допомоги громадянам, регулювання організації та діяльності адвокатури тощо.

Доречним буде зазначити, що згідно зі Звітом про стан виконання Плану законопроектної роботи Верховної Ради України за 2023 та 2024 р., Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики опрацьовувалися проекти законів, спрямованих на вдосконалення сфери юстиції, а саме: щодо цифровізації виконавчого провадження; щодо створення більш ефективної пенітенціарної системи; щодо вдосконалення державного регулювання судово-експертної діяльності; щодо вдосконалення діяльності арбітражних керуючих та ін.¹⁶⁴ Слушним буде підкреслити й діяльність Комітету Верховної

¹⁶³ Відомості Верховної Ради України. 2019. № 35. Ст. 147.

¹⁶⁴ Звіт про стан виконання Плану законопроектної роботи Верховної Ради України за 2023 рік Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики (дод. до рішення Ком. від 08.01.2024, протокол № 151). *Верховна Рада України. Комітет з питань правової політики*. 2024, 9 лют. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34480.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

Ради України з питань інтеграції України до ЄС, що виступили головним комітетом у підготовці та розробленні проекту закону України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС у сфері юстиції»¹⁶⁵.

Варто зазначити, що спільна робота депутатів у відповідних комітетах сприяє формуванню державної політики та реалізації діяльності суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції.

Для того щоб охопити весь спектр дій Верховної Ради України, варто звернути увагу на діяльність Рахункової палати – вищого органу аудиту в Україні з контрольними повноваженнями щодо управління державними коштами та державним майном. Відповідно до Закону України від 02.07.2015 № 576-VIII «Про Рахункову палату»¹⁶⁶, від імені Верховної Ради України Рахункова палата як державний колегіальний орган здійснює контроль за надходженнями коштів до державного бюджету України та їх використанням.

Прозорість та ефективність використання державних та іноземних коштів здійснюється у формі фінансових аудитів, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів. Об'єктом контролю Рахункової палати є у тому числі й сфера юстиції. Принагідно зазначимо, що у Звіті Рахункової палати за 2022 р. наголошено, що від ефективності імплементації рішень Рахункової палати суб'єктами, щодо яких здійснено контроль, залежить соціально-економічне становище держави, а також пришвидшення набуття Україною членства у ЄС¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в Програмі ЄС у сфері юстиції : проект закону України № 0250 від 01.03.2024. *Законопроекти* / Верхов. Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43787> (дата звернення: 04.08.2025).

¹⁶⁶ Відомості Верховної Ради України. 2015. № 36. Ст. 360.

¹⁶⁷ Звіт Рахункової палати за 2022. *Рахункова палата*. 2023, 27 квіт. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2022/ZVIT_RP_2022.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

Дуже показовими для сфери юстиції є проведення аудитів ефективності що відображені, наприклад, у Рішенні Рахункової палати від 23.12.2022 № 28-1 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності управління науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України, що має фінансові наслідки для державного бюджету»¹⁶⁸, а також у Рішенні від 12.10.2021 № 24-3 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих Міністерству юстиції України на виконання покарань установами і органами ДКВС України, а також використання і розпорядження об'єктами державної власності, належними державі матеріальними та іншими активами, що мають фінансові наслідки для державного бюджету через відповідні комітети, здійснюють законопроектні, організаційні та контрольні функції»¹⁶⁹.

У цих рішеннях наводиться загальна позиція Рахункової палати щодо допущених порушень під час реалізації управлінських функцій конкретними суб'єктами та надаються рекомендації профільному міністерству – Мін'юсту для усунення таких недоліків.

Так, наприклад у 2024 році у Рішенні Рахункової палати від 18.12.2024 № 57-5 «Звіт про результати аналізу реалізації наданих Рахунковою палатою рекомендацій та оцінки їх впливу на систему змін у сфері судової влади та юстиції»¹⁷⁰ проведено загальну оцінку виконання рекомендацій *щодо аудитів ефективності використання бюджетних коштів на:* виконання покарань установами й органами Державної кримінально-виконавчої служби України, а також використання й розпорядження об'єктами, державної власності, належними державі матеріальними та іншими активами,

¹⁶⁸ Рахункова палата. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2022/28-1_2022/R_RP_28-1_2022.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

¹⁶⁹ Там само. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/24-3_2021/RP_24-3_2021.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

¹⁷⁰ Там само. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/57-5_2024/Zvit_57-5_2024.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

що мають фінансові наслідки для державного бюджету; забезпечення формування й реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); забезпечення формування та функціонування системи безоплатної правничої допомоги, оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів з надання безоплатної вторинної правничої допомоги; керівництво та управління у сфері юстиції. Так, згідно з результатами аудиту Міністерство юстиції забезпечило виконання рекомендацій Рахункової палати на 90 відсотків, а саме: оптимізовано структуру територіальних органів Міністерства юстиції, покращено обґрунтованість бюджетних витрат, визначено справедливую вартість баз даних, посилено внутрішній контроль та проведено аудит для забезпечення належного адміністрування державних реєстрів і баз даних.

Аналіз діяльності Рахункової палати свідчить про існування у цього суб'єкта загальної компетенції повноважень на здійснення аудиту та контролю щодо використання бюджетних коштів суб'єктами спеціальної компетенції, що функціонують у сфері юстиції України.

До формування загальних засад державної політики у сфері юстиції України долучається Президент України, який реалізує свою компетенцію через прийняття актів індивідуального організаційного характеру, наприклад указів та розпоряджень управлінського та/або стратегічного значення. Відповідно до ч. 1 ст. 102 Конституції України, Президент України є головою держави та виступає від її імені. Ця норма Конституції України дає змогу зробити висновок, що Президент України не належить до жодної з гілок влади, але має статус, що дає йому змогу реалізовувати свою компетенцію у будь-якій сфері державної діяльності.

Варто виокремити окремі акти, що затверджуються Президентом України, а саме: Розпорядження Президента України від 18.12.2023 № 216/2023-рп «Про уповноваження Д. Малюськи на підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України

в Програмі ЄС у сфері юстиції»¹⁷¹; Указ Президента України від 15.06.2023 № 334/2023 «Про призначення І. Мудрої представником України в Конференції учасників Реєстру збитків, завданих агресією російської федерації проти України»¹⁷²; Указ Президента України від 28.08.2020 № 366/2020 «Про надання Харківському науково-дослідному інституту судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України статусу Національного наукового центру»¹⁷³; Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021 «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки»¹⁷⁴ та ін.

Основні шляхи вдосконалення системи правосуддя визначено в Указі Президента України від 11.06.2021 № 231/2021 «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки»¹⁷⁵. Цей документ передбачає удосконалення інституту адвокатури, порядку та умов залучення адвокатів для надання безоплатної правничої допомоги. Слід також звернути увагу на Указ Президента України від 11.05.2023 «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки та оборони України на 2023–2027 роки»¹⁷⁶ у частині вдосконалення правового регулювання інститутів покарання, пробації, угод про примирення і медіації у межах кримінального провадження.

Доцільним буде зазначити, що «...Президент України у межах коштів, передбачених у державному бюджеті України, створює консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби, одним з яких є Офіс Президента України»¹⁷⁷. До основних завдань

¹⁷¹ Офіційний вісник України. 2024. № 8. Ст. 373.

¹⁷² Там само. 2023. № 61. Ст. 3420.

¹⁷³ Там само. 2020. № 71. Ст. 2258.

¹⁷⁴ Там само. 2021. № 48. Ст. 2963.

¹⁷⁵ Там само.

¹⁷⁶ Там само. 2023. № 51. Ст. 2823.

¹⁷⁷ Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки України: проблеми теорії та практики. С. 117.

Офісу Президента України належить організаційне, правове, консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення здійснення Президентом України визначених Конституцією України повноважень.

У контексті розгляду повноважень Президента України вважаємо раціональною позицію В. Колпакова, який, аналізуючи повноваження голови держави, зазначав, що їх можна поділити на три групи: «...формування виконавчої влади; визначення змісту і спрямування її функціонування; забезпечення законності у сфері державного управління»¹⁷⁸. Підтримуючи підхід В. Колпакова, вважаємо обґрунтованими погляди вченої Я. Маслової про можливість віднесення Президента України до особливих суб'єктів публічної адміністрації¹⁷⁹.

Із урахуванням того, що переважна більшість учених у галузі адміністративного права підтримує точку зору, відповідно до якої формою реалізації виконавчої гілки державної влади є публічне адміністрування, не викликає сумніву, що саме за допомогою адміністративного права як галузі публічного права врегульовуються суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються у сфері публічного адміністрування¹⁸⁰.

Забезпечення ефективного публічного адміністрування та розбудова сфери юстиції України належать також і наступному суб'єкту загальної компетенції – КМУ. Погоджуємося з Т. Коломоець, що «...загальні засади адміністративно-правового статусу КМУ встановлено Конституцією України, Законом України «Про Кабінет Міністрів України» та Регламентом Кабінету Міністрів

¹⁷⁸ Колпаков В.К. Адміністративне право України. С. 104.

¹⁷⁹ Маслова Я.І. Президент України як суб'єкт публічної адміністрації. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 75–79.

¹⁸⁰ Агапова О.В. До питання взаємопов'язаності адміністративного права та публічного адміністрування. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11–12 квіт. 2019 р. Харків, 2019. С. 34.

України»¹⁸¹. Так, відповідно до Закону України від 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України»¹⁸², Уряд України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, що вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості, спрямування та координації роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їхньою діяльністю та ін.

У наукових джерелах можна знайти безліч підходів до розкриття компетенції та статусу КМУ. Так, наприклад О. Совгиря, досліджуючи конституційно-правовий аспект діяльності КМУ, зазначає, що «...компетенцію уряду варто розглядати як базовий елемент його правового статусу, що включає такі законодавчо встановлені елементи, як: предмети відання, завдання, функції та повноваження»¹⁸³. Поділяємо точку зору О. Дніпрова, що місце КМУ в системі суб'єктів здійснення публічного адміністрування розкривається крізь призму правового статусу уряду як вищого органу виконавчої влади в Україні. Виходячи зі специфіки предмету адміністративного права – здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, доцільно вказати, що велике значення в такому контексті відіграють повноваження уряду, реалізація яких є безпосереднім виявом здійснення публічного адміністрування цим суб'єктом¹⁸⁴.

КМУ здійснює виконавчу владу, впливає на формування та реалізацію державної політики у сфері юстиції безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та ін.

¹⁸¹ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Київ : Істина, 2008. С. 35.

¹⁸² Офіційний вісник України. 2014. № 20. Ст. 619.

¹⁸³ Совгиря О.В. Загальні питання компетенції Кабінету Міністрів України: конституційно-правовий аспект. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 4. С. 162.

¹⁸⁴ Дніпров О. Місце Кабінету Міністрів України в системі суб'єктів публічного адміністрування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С. 44–48.

Аналізуючи положення ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»¹⁸⁵, можна зробити висновок про можливість поділу всіх повноважень КМУ на конкретні сфери, де він здійснює свій владний вплив. У контексті нашого розгляду варто виокремити лише ті повноваження КМУ, що належать до сфери юстиції. До таких повноважень можна віднести ті, що полягають у забезпеченні проведення державної правової політики; здійсненні контролю за додержанням законодавства; ужитті заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку; запобіганні й протидії корупції; створенні умов для вільного розвитку і функціонування системи юридичних послуг та правової допомоги населенню; здійсненні заходів щодо забезпечення функціонування системи безоплатної правничої допомоги та ін.

Уважаємо, що виокремлення у межах визначених у ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» повноважень КМУ такого окремого напрямку, як «повноваження КМУ у сфері юстиції» з детальним описом основних напрямів діяльності КМУ, на наше переконання, допоможе охопити та конкретизувати цю сферу державної діяльності, але це питання потребує додаткового наукового дискурсу.

Для повного розкриття діяльності КМУ у сфері юстиції України варто навести окремі акти, а саме: Постанову КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»¹⁸⁶; Постанову КМУ від 21.10.2015 № 870 «Про затвердження Положення про Державну архівну службу України»¹⁸⁷; Постанову КМУ від 27.07.2011 № 804 «Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції»¹⁸⁸; Розпорядження КМУ

¹⁸⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 20. Ст. 619.

¹⁸⁶ Там само. 2014. № 54. Ст. 1455.

¹⁸⁷ Там само. 2015. № 88. Ст. 2930.

¹⁸⁸ Там само. 2011. № 57. Ст. 2296.

від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»¹⁸⁹; Розпорядження КМУ від 23.06.2021 № 756-р «Про затвердження Плану дій із реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки»¹⁹⁰ та ін.

Важливою особливістю, що належить до компетенції КМУ, є створення, реорганізація, ліквідація міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Таким чином, формування та реалізація державної політики у сфері юстиції здійснюються через конкретну систему міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Відзначимо, що питання взаємодії, спрямування та координації діяльності відбувається за схемами, які визначені у Постанові КМУ від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»¹⁹¹. В Україні функціонують міністерства, що, відповідно до Закону України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади»¹⁹², становлять систему центральних органів виконавчої влади, повноваження яких поширюються на всю територію держави. Доречним у межах нашого дослідження буде проведення аналізу діяльності саме тих суб'єктів, до компетенції яких належить реалізація окремих завдань у сфері юстиції України.

Абсолютно обґрунтованим уважаємо підхід, що Мін'юст займає центральне місце в системі публічного адміністрування у сфері юстиції України.¹⁹³

¹⁸⁹ Офіційний вісник України.2023. № 1. Ст. 33.

¹⁹⁰ Там само. 2021. № 58. Ст. 3617.

¹⁹¹ Там само. 2014. № 74. Ст. 2105.

¹⁹² Там само. 2011. № 27. Ст. 1123.

¹⁹³ Дослідження Міністерства юстиції України як центрального органу виконавчої влади у сфері публічного адміністрування юстиції в Україні предметно розглянуто у підрозділі 2.2.

Поряд із тим зазначимо, що до системи суб'єктів загальної компетенції, які здійснюють свій владно-організуючий вплив на сферу юстиції та діяльність яких спрямовується і координується КМУ, можна відносити: Міністерство освіти і науки України, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство економіки України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та ін.

Обсяг компетенції кожного з перелічених міністерств є різним і відповідає галузевій спрямованості, утім, реалізація визначених завдань, безперечно, впливає й на сферу юстиції, а особливо на діяльність суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції. Пропонуємо розглянути компетенцію окремих міністерств.

Так, наприклад, слід відзначити владно-організуючий вплив Міністерства цифрової трансформації України, яке формує та реалізує державну політику у сферах цифровізації, цифрового розвитку, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації, упровадження електронного документообігу та інших напрямках, визначених Постановою КМУ від 18.09.2019 № 856 «Про питання Міністерства цифрової трансформації»¹⁹⁴. Прикладами упровадження цифрових інструментів та інноваційних сервісів у діяльність Міністерства юстиції України є державна реєстрація фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб через портал «Дія», відображення свідоцтва про народження у додатку «Дія», пред'явлення електронних виконавчих документів до примусового виконання, можливість сплатити за заборгованість за виконавчими провадженнями через портали електронних послуг та інші заходи. Відзначимо, що при Міністерстві юстиції України функціонує Державне підприємство «Національні інформаційні системи», що на виконання Постанови КМУ від 01.07.2022 № 751 «Про затвердження Порядку використання

¹⁹⁴ Офіційний вісник України. 2019. № 80. Ст. 2736.

коштів з рахунка Міністерства цифрової трансформації для забезпечення протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави»¹⁹⁵ звітує про використання коштів безпосередньо перед Міністерством цифрової трансформації¹⁹⁶. Варто також згадати про спільний Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства цифрової трансформації від 14.07.2022 № 2933/5/66 «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у автоматичному режимі»¹⁹⁷, що визначає механізм надання електронних публічних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у автоматичному режимі без участі державного реєстратора. Таким чином, слід визнати існування практичної взаємодії між Міністерством юстиції України та Міністерством цифрової трансформації щодо цифровізації діяльності як суб'єктів спеціальної компетенції, так і сфери юстиції загалом.

Наступним центральним органом виконавчої влади є Міністерство освіти і науки України, яке сприяє провадженню освітньо-наукової діяльності суб'єктами, що знаходяться у віданні Міністерства юстиції України. Відповідно до Постанови КМУ від 16.10.2014 № 630 «Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України»¹⁹⁸, головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної

¹⁹⁵ Офіційний вісник України. 2022. № 55. Ст. 3244.

¹⁹⁶ Звіт Державного підприємства «Національні інформаційні системи» про використання коштів для забезпечення протидії інформаційним загрозам із боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави від 31 серпня 2023 р. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2023. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/Звіт_НАІС_серпень_2023.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

¹⁹⁷ Офіційний вісник України. 2022. № 54. Ст. 3214.

¹⁹⁸ Там само. 2014. № 95. Ст. 2729.

діяльності, інноваційної діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти та інших напрямках, є *Міністерство освіти і науки України*.

Ураховуючи перелічені напрями діяльності Міністерства освіти і науки, можемо з упевненістю зазначити, що такий владно-організуючий вплив здійснюється відносно суб'єктів, що здійснюють свою діяльність у сфері юстиції України, наприклад науково-дослідні інститути судових експертиз, Пенітенціарна академія України та ін.

Динамічний розвиток сфери експертного забезпечення правосуддя впливає на запровадження та відкриття нових для цієї галузі напрямів діяльності. Освітньо-наукова діяльність науково-дослідних установ судових експертиз є новим і перспективним напрямом, що дає можливість судовим експертам та іншим особам здобути науковий ступінь, підвищити кваліфікацію та посилити потенціал відповідної науково-дослідної установи в наукових розробках¹⁹⁹. Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 13.06.2018 № 1253-л «Про ліцензування освітньої діяльності»²⁰⁰, одному з науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України (Національному науковому центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса») надано ліцензію на провадження освітньої діяльності на третьому освітньо-науковому рівні (підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) за спеціальністю 081 «Право», а також видано ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти для осіб із вищою освітою (підвищення

¹⁹⁹ Агапова О.В. Освітня діяльність науково-дослідних установ у сфері експертного забезпечення правосуддя: актуальні питання адміністративно-правового регулювання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. Т. 85, № 2. С. 56–65.

²⁰⁰ Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravo-diyalnosti/2018/06/25/1253.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

кваліфікації) за спеціальністю 081 «Право», за програмою підготовки «Теоретичні, організаційні і процесуальні питання судової експертизи» згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 17.04.2019 № 334²⁰¹.

Звернемо увагу й на освітньо-наукову діяльність Пенітенціарної академії України. Відповідно до Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»²⁰², підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України проводяться відповідно до законодавства про освіту. Із цією метою ДКВС України може створювати відповідні навчальні заклади, а також організовувати підготовку фахівців в інших навчальних закладах на договірній основі. Пенітенціарна академія України (у минулому Академія Державної пенітенціарної служби) проваджує освітню діяльність на підставі ліцензії, отриманої від Міністерства освіти і науки України (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2016 № 827Л)²⁰³. З урахуванням здійснення освітнього складника суб'єктами надання освітніх послуг, що перебувають у віданні Міністерства юстиції України, варто зробити акцент на впливі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що здійснює акредитацію освітніх програм таких закладів освіти.

Забезпечення якості юридичної освіти – це напрям, що здійснюється за сприянням Міністерства юстиції України як відповідального суб'єкта за формування і реалізацію державної політики у сфері правової освіти, обізнаності, інформування населення та доступу

²⁰¹ Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravo-diyalnosti/2019/04/17/334.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁰² Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

²⁰³ Про ліцензування освітньої діяльності : наказ М-ва освіти і науки України від 29.04.2016 № 827Л. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/protokoly-zasidan-litsenziynoi-komisii/2016/nmon-827L-29042016.pdf> (дата звернення: 04.08.2025); Ліцензія та сертифікати. *Пенітенціарна академія України*. 2023. URL: <https://academysps.edu.ua/litsenziya-ta-sertifikati/> (дата звернення: 04.08.2025).

громадян до джерел правової інформації. Успішним проектами, що відбувалися за підтримки Міністерства юстиції України, є впровадження Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за галуззю 081 «Право», 293 «Міжнародне право» та підготовка Концепції розвитку юридичної освіти²⁰⁴.

Уважаємо за необхідне зазначити, що, відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»²⁰⁵, Мін'юст у взаємодії з Міністерством освіти і науки України організовує професійно-технічне і загальноосвітнє навчання засуджених та надання освітніх послуг особам, узятим під варту; організовує роботу з підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації працівників апарату Мін'юсту та його територіальних органів, а також організовує підвищення кваліфікації працівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується через Міністра юстиції, та їх територіальних органів через заклади післядипломної освіти, які належать до сфери управління Мін'юсту.

Підсумовуючи, акцентуємо на активній освітній діяльності Міністерства юстиції України та значному впливі Міністерства освіти і науки щодо адміністрування провадження освітньої діяльності суб'єктами, що належать до сфери управління Міністерства юстиції України.

Важливу роль у процесі публічного адміністрування сфери юстиції відіграють інші центральні органи виконавчої влади, дослідження компетенції яких пропонуємо розглянути детальніше.

Відповідно до Закону України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади»²⁰⁶, центральні органи вико-

²⁰⁴ Повідомлення про проведення електронних консультацій щодо Проекту «Концепції розвитку юридичної освіти». *Міністерство юстиції*. 2019, 27 трав. URL: <https://minjust.gov.ua/index.php/m/27052019-povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-schodo-proektu-kontseptsii-rozvitku-yuridichnoi-osviti> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁰⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

²⁰⁶ Там само. 2011. № 27. Ст. 1123.

навчої влади утворюються для виконання окремих функцій із реалізації державної політики (служби, агентства, інспекції, комісії, бюро). До основних завдань центральних органів виконавчої влади належать: 1) надання адміністративних послуг; 2) здійснення державного нагляду (контролю); 3) управління об'єктами державної власності та ін.

Згідно з Постановою КМУ від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»²⁰⁷, наведено перелік центральних органів виконавчої влади, серед яких пропонуємо виокремити саме ті, які впливають на функціонування сфери юстиції. Так, до категорії «інші центральні органи виконавчої влади» будемо відносити: Державну архівну службу України²⁰⁸, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне агентство з питань державної служби України, Національну комісію зі стандартів державної мови, Фонд державного майна України та ін.

Пропонуємо більш детально приділити увагу компетенції Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА). Підтримуємо точку зору А. Давидюка, що «...поява АРМА є суттєвим кроком у напрямі розвитку антикорупційної інфраструктури держави та першої за історію України функції з менеджменту кримінальних активів»²⁰⁹.

У межах виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України, рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інших міжнародних зобов'язань

²⁰⁷ Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105.

²⁰⁸ Більш детально у підрозділі 2.3.

²⁰⁹ Давидюк А.М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. С. 87.

України, а також із метою вдосконалення механізмів виявлення та розшуку активів, які було незаконно виведено за межі України внаслідок учинення корупційних та інших злочинів, створено унікальний суб'єкт, якому немає аналогів у системі органів державної влади України²¹⁰. Так, відповідно до Закону України від 10.11.2015 № 772-VIII «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»²¹¹, АРМА є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення у дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення у дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнено за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими.

Діяльність АРМА у сфері юстиції полягає у сприянні роботі Міністерства юстиції України щодо реалізації державної політики у сфері стягнення у дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції. За статистикою у 2023 р. АРМА опрацьовано 6867 звернень від Міністерства юстиції України, що порівняно із запитами правоохоронних органів (Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національної поліції, НАБУ, СБУ, органами військової прокуратури та ін.) є найбільшим показником. Деталі взаємодії АРМА з Мін'юстом визначено у спільному Наказі Мін'юсту та АРМА від 29.06.2022 № 2703/5/140 «Про затвердження Порядку надання АРМА інформації на запити Мін'юсту

²¹⁰ Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Агентство з розшуку та менеджменту активів або АРМА) : офіц. сайт. URL: <https://arma.gov.ua/mission> (дата звернення: 04.08.2025).

²¹¹ Офіційний вісник України. 2015. № 99. Ст. 3385.

при реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції»²¹². Поряд із тим у межах повноважень АРМА здійснює продаж арештованого майна через систему електронних торгів OpenMarket (ДП «СЕТАМ» Міністерства юстиції), що також свідчить про ефективну взаємодію з Мін'юстом.

Наступним суб'єктом, що впливає на провадження діяльності у сфері юстиції, є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). Спеціальний статус НАЗК дає змогу цьому центральному органу виконавчої влади забезпечувати формування та реалізацію державної антикорупційної політики, про що визначено у Законі України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції»²¹³. Учені В. Башкатова та О. Світличний зазначають, що діяльність НАЗК зумовлена його соціальним призначенням та особливим організаційним і правовим становищем у системі органів виконавчої влади, суб'єктивні права й обов'язки якого закріплені нормами адміністративного права²¹⁴. В умовах розбудови доброчесності суб'єктів публічної адміністрації та впровадження євроінтеграційних вимог розглядаємо співробітництво Мін'юсту та НАЗК у напрямку реалізації державної політики у сфері стягнення у дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції, пріоритетним державним завданням (спільний Наказ Мін'юсту та НАЗК від 06.07.2022 № 2782/5/168/22)²¹⁵.

²¹² Офіційний вісник України. 2022. № 51. Ст. 2937.

²¹³ Там само. 2014. № 87. Ст. 2474.

²¹⁴ Башкатова В.В., Світличний О.П. Національне агентство з питань запобігання корупції: адміністративно-правий статус. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. Т. 10, № 3. С. 103–109.

²¹⁵ Про затвердження Порядку надання Національним агентством з питань запобігання корупції інформації на запити Міністерства юстиції України при реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції : наказ М-ва юстиції України, Нац. агентства з питань запобігання корупції від 05.07.2022 № 2782/5/168/22. *Офіційний вісник України*. 2022. № 53. Ст. 3139.

Слід указати, що НАЗК на виконання ст. 19 Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» здійснює постійний моніторинг реалізації Мін'юстом антикорупційних програм. Так, у межах антикорупційної програми Мін'юстом заплановано 172 заходи, а звітування здійснюється за кожне півріччя. Станом на 2024 р. Мін'юстом погоджено з НАЗК нову антикорупційну програму²¹⁶. Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що контроль НАЗК за виконанням Державної антикорупційної програми на 2023–2025 рр. охоплює усі публічні інституції, включаючи й ті, що функціонують у сфері юстиції²¹⁷.

Уважаємо за доцільне розглянути заключну групу суб'єктів загальної компетенції у сфері юстиції, до якої входять місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Так, суб'єктами, що під управлінням КМУ реалізують виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також здійснюють повноваження, делеговані їй відповідною радою, є місцеві державні адміністрації. До відання місцевих державних адміністрацій належить вирішення широкого кола питань, у тому числі й у сфері юстиції. Для виконання таких завдань на місцеві державні адміністрації покладено повноваження у галузі забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян, а саме: здійснення заходів щодо організації правового інформування і виховання населення; забезпечення надання безоплатної первинної правничої допомоги; здійснення управління архівною справою та діловодством; забезпечення здійснення заходів щодо соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у вигляді

²¹⁶ Звіт за друге півріччя 2023 року. Заходи з реалізації засад загальної відомчої політики, виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2024. URL: <https://antycorportal.nazk.gov.ua/antycorprogram/authority/15/> (дата звернення: 04.08.2025).

²¹⁷ Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 № 220. *Офіційний вісник України*. 2023. № 31. Ст. 1685.

обмеження волі або позбавлення волі на певний строк; здійснення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (окрім обласних державних адміністрацій) та ін.²¹⁸ В умовах воєнного стану для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку утворено обласні військові адміністрації, що за своїм статусом тимчасово здійснюватимуть публічне адміністрування замість обласних державних адміністрацій²¹⁹. Для належного виконання завдань у сфері юстиції обласними військовими адміністраціями здійснюється нормативно-правова діяльність та ухвалюються плани роботи на рік. Важливо відзначити, що, відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій»²²⁰, у зв'язку з утворенням обласних військових адміністрацій районні державні адміністрації також набули статусу районних військових адміністрацій.

За слушним зауваженням В. Авер'янова, «...контроль органів місцевого самоврядування є одним з основних видів його соціального призначення – і як функція, і як елемент управління, об'єктивно властивий усім органам місцевого самоврядування, оскільки вся їхня діяльність за своїм змістом є управлінською, що передбачає прийняття управлінських рішень, організацію їх виконання й контроль за цим процесом»²²¹. В. Ліпкан зазначає, що «...органи місцевого самоврядування є похідною формою від державної влади, а не муніципальної, вони являють собою делеговану державну владу на місцях, хоча й не входять до системи органів виконавчої влади»²²².

²¹⁸ Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20–21. Ст. 190.

²¹⁹ Офіційний вісник України. 2022. № 46. Ст. 2500.

²²⁰ Там само.

²²¹ Виконавча влада і адміністративне право / ред. В.Б. Авер'янов. Київ : Ін-Юре, 2002. С. 469.

²²² Ліпкан В.А. Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України : монографія. Київ : Текст, 2008. С. 325.

Доречно буде приділити увагу органам місцевого самоврядування, що також наділені відповідною компетенцією на забезпечення провадження діяльності у сфері юстиції. Такий висновок можна зробити, проаналізувавши Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»²²³, відповідно до якого до виключної компетенції сільських, селищних та міських рад та їх виконавчих органів належать: прийняття рішення про створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету спеціалізованих установ із надання безоплатної первинної правничої допомоги; призначення і звільнення керівників цих установ; залучення в установленому законом порядку юридичних осіб приватного права, адвокатів та інших фахівців у відповідній галузі права до надання безоплатної первинної правничої допомоги; здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також осіб, до яких застосовано пробацію; сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, НАБУ, Бюро економічної безпеки України, адвокатури і ДКВС України та ін.

Відзначимо з позитивного боку окремі, або їх ще називають «самоврядні», повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері надання безоплатної первинної правничої допомоги. Так, до відання сільських, селищних, міських рад належать забезпечення координації діяльності спеціалізованих установ із надання безоплатної первинної правничої допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, організація семінарів, конференцій із питань надання безоплатної первинної правничої допомоги та інші напрями роботи, що детально визначені у ст. 381 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»²²⁴. Слід зазначити, що у структурі органів місцевого самоврядування утворено

²²³ Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

²²⁴ Там само. 1997. № 24. Ст. 170.

структурні підрозділи для реалізації визначених законом завдань. Так, наприклад функціонують Департамент реєстрації, Архівний відділ та інші підрозділи у Харківській міській раді. Варто згадати і про військово-цивільні адміністрації, що функціонують на окремих територіях України та в районах відсічі збройній агресії російської федерації. Утворення таких суб'єктів є тимчасовим вимушеним заходом із використанням елементів військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення. До повноважень військово-цивільних адміністрацій також можуть входити вирішення окремих питань у сфері юстиції: створення спеціалізованих установ із надання безоплатної первинної правничої допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правничої допомоги; сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, адвокатури, НАБУ і ДКВС України та ін.²²⁵

Колектив авторів у складі С. Обрусної, І. Іванова, Ю. Панімаша та К. Пасинчука слушно зауважив, що «...органи публічної адміністрації військово-цивільного характеру – це тимчасові державні органи з елементами військової організації управління, сформовані Указом Президента України як тимчасовий вимушений захід для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення на визначеній території України: у районі відсічі збройній агресії російської федерації, прифронтових та тилкових зонах. Органи публічної адміністрації військово-цивільного характеру в умовах воєнного стану реалізують владу держави та здійснюють захист населення, території та цілісності держави за допомогою визначених завдань»²²⁶.

²²⁵ Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17.

²²⁶ Обрусна С.Ю., Іванова І.В., Панімаш Ю.В., Пасинчук К.М. Адміністративно-правовий статус органів публічної адміністрації військово-цивільного характеру як суб'єктів публічного управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Т. 2, № 78. С. 94.

Особливості та правові засади діяльності суб'єктів загальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції дали змогу сформувати уявлення про існування унікальної та одночасно складної системи, що включає різних за статусом учасників правовідносин, які впливають на формування та реалізацію державної політики у сфері юстиції та реалізують свій владно-організуючий вплив на державному, регіональному та місцевому рівнях. Можемо констатувати, що адміністративне право виступає важливим компонентом процесу публічного адміністрування. При цьому діяльність суб'єктів публічного адміністрування, їхні повноваження та компетенція реалізуються в діапазоні встановлених адміністративним законодавством норм. Такий органічний зв'язок створює юридичні підстави для суб'єктів публічної адміністрації діяти в «публічних інтересах» заради досягнення «загального блага»²²⁷.

Узявши за основу критерій класифікації, вироблений адміністративно-правовою наукою, виходячи із закріпленої нормативно-правовими актами компетенції та враховуючи ієрархічну будову й обсяг поширення повноважень, всіх суб'єктів загальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції класифіковано на групи, що дало змогу відобразити особливості владно-організуючого впливу у досліджуваній сфері.

Підводячи підсумок, пропонуємо під *системою суб'єктів загальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції* розуміти сукупність суб'єктів публічної адміністрації державного, регіонального та місцевого рівнів, діяльність яких регламентована нормами адміністративного права та спрямована на впорядкування процесів виникнення, зміни та припинення конкретних адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері юстиції, для досягнення загальної мети – забезпечення дотримання прав, свобод людини і громадянина.

²²⁷ Агапова О.В. До питання взаємопов'язаності адміністративного права та публічного адміністрування. С. 34.

Коло суб'єктів загальної компетенції, що задіяні у процесі публічного адміністрування, володіє виключною компетенцією, що дає змогу висловити думку про існування унікальної системи суб'єктів, утворених у різних статусах, але водночас об'єднаних спільним пріоритетом щодо належного провадження діяльності у сфері юстиції. Це дає підстави для формулювання наукової позиції щодо можливості виокремлення суспільних відносин, що складаються у процесі публічного адміністрування в окрему сферу суспільного буття, – позасудової / адміністративної юстиції.

Беззаперечно, провідне місце у цій системі належить Мін'юсту як багатфункціональному суб'єкту та центру прийняття рішень у визначеній нами сфері юстиції України, а також його територіальним органам. Дослідження Мін'юсту та його територіальних органів стане предметом розгляду у наступному підрозділі.

2.2 Міністерство юстиції України – центральный орган виконавчої влади у сфері публічного адміністрування юстицією в Україні

Формування ефективної системи публічного адміністрування у різних сферах адміністративно-політичної діяльності є не лише національною стратегією, а й передумовою європейської інтеграції²²⁸. Ефективність адміністративно-правового регулювання процесів адміністрування та діяльності суб'єктів публічного адміністрування залежить від злагодженого механізму роботи центрального органу виконавчої влади, відповідального за конкретно визначену сферу управління. Багатоманітність напрямів у сфері юстиції можливо досягнути через розуміння суб'єктного складу. Дослідження основних напрямів діяльності Мін'юсту та підпорядкованих йому

²²⁸ Агапова О.В. Мін'юст – головний суб'єкт реалізації публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. Т. 94, № 3. С. 87–98.

суб'єктів публічної адміністрації, що залучені до процесу адміністрування, є предметом нашого розгляду. Ураховуючи цю обставину, вважаємо за доцільне детальну увагу приділити діяльності Мін'юсту як центрального органу виконавчої влади у сфері публічного адміністрування юстиції та підпорядкованих йому органів, які будемо називати спеціальними суб'єктами публічного адміністрування²²⁹.

Науковий інтерес до процесів публічного адміністрування, що здійснюються у сфері юстиції, привертають дослідницьку увагу, адже Мін'юст є центральним органом виконавчої влади, до сфери впливу якого належить багато відповідальних напрямів діяльності держави. Не викликає сумніву, що питання адміністративно-правового регулювання, особливостей функціонально-організаційної структури Мін'юсту, статусу, основних напрямів діяльності та роботи територіальних органів потребують наукового обговорення для вироблення пропозицій щодо напрямів удосконалення функціонування центрального суб'єкта реалізації публічного адміністрування у сфері юстиції України з урахуванням євроінтеграційних завдань для України.

Нормами законодавства встановлено, що саме Мін'юст наділено компетенцією на здійснення публічного адміністрування у сфері юстиції. Підтримуємо позицію Т. Коломoeць, що «...будь-яке міністерство є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні реалізації державної політики у конкретній сфері діяльності»²³⁰. На переконання В. Авер'янова, «...кожний окремий орган виконавчої влади виконує діяльність, яка характеризується чітко визначеною державою спрямованістю, цілями, завданнями та функціями, певним обсягом

²²⁹ Більш детально це питання буде розкрито у підрозділі 2.3.

²³⁰ Адміністративне право України / за заг. ред. Т.О. Коломoeць. 2008. С. 38.

компетенції (прав і обов'язків)»²³¹. Важливими є погляди Ю. Битяка, який підкреслював, що «...і наука, і практика у виконавчій владі вбачають організаційний механізм, систему суб'єктів (органів) із призначеною їм компетенцією, сукупністю державно-владних повноважень організуючого, виконавчого і розпорядчого, підзаконного характеру діяльності, спрямованої на виконання завдань і функцій держави»²³². Як вірно зазначає О. Предместников, «...покладення на Мін'юст широкого кола різнопланових завдань і повноважень невід'ємно пов'язано із запровадженням відповідної моделі його організаційної структури»²³³. У цьому контексті дуже влучно висловилися О. Марченко, що «...на Мін'юст покладено низку зобов'язань у сфері державної політики, основною метою яких є забезпечення справедливості, тим більше що боротьба за справедливість зараз відбувається майже в усіх основоположних сферах життєдіяльності суспільства. Таким чином, Мін'юст набуває рис адміністративно-правового статусу, який дає йому змогу ефективно захищати чесноти громадян, попереджати порушення їхніх прав і свобод у системі органів виконавчої влади»²³⁴.

На сторінках юридичної літератури можна зустріти чимало підходів до дослідження особливостей органів виконавчої влади, запропонованих провідними вченими-адміністративістами.

²³¹ Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ : СОМІ, 1999. С. 84.

²³² Битяк Ю. Інтерв'ю доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України Юрія Битяка головному редакторові журналу «Право України», доктору юридичних наук, професору, академіку НАПрН України Олександру Святоцькому. *Влада в Україні: шляхи до ефективності* : всеукр. форум учених-правознавців. Київ, 2010. С. 441.

²³³ Предместников О.Г. Адміністративно-правове регулювання організаційної структури Міністерства юстиції України. *Форум права*. 2016. № 5. С. 157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_5_28 (дата звернення: 04.08.2025).

²³⁴ Марченко О.В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2016. № 32. С. 262.

Так, загальна теорія адміністративного права надає нам інструментарій, за допомогою якого дослідники можуть визначити особливості, якими наділена виконавча влада, а саме: 1) оперативність у прийнятті рішень, що означає швидкість вирішення завдань, спрощеність у застосуванні процедур, які використовуються у сфері функціонування виконавчої влади, є простішими порівняно з процедурами законотворчості та судочинства; 2) використання всього обсягу виконавчо-владних повноважень, визначених у законі, у тому числі права застосування прямого примусу; 3) наявність повноважень на видання власних підзаконних нормативно-правових актів та обов'язкових для виконання розпоряджень; 4) можливість виконавчої влади самостійно, без погодження із законодавчою та судовою владою, приймати рішення та забезпечувати їх виконання²³⁵.

Формуючи підхід до розуміння державного управління у галузі юстиції, В. Колпаков, зазначив, що «...це виконавчо-розпорядча діяльність суб'єктів державного управління, яка полягає в організаційному забезпеченні функціонування державного нотаріату, органів запису актів громадянського стану, судово-експертних установ та організацій адвокатів». Учений обґрунтовано стверджував, що «...Мін'юст є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні реалізації державної правової політики, державної політики з питань міжнародних відносин»²³⁶.

Ураховуючи визначені особливості та наукові підходи, можна стверджувати, що, відповідно до законодавства України, Мін'юст наділене специфічними характеристиками і компетенцією на провадження адміністративно-правової діяльності та здійснення євроінтеграційних завдань. Пропонуємо більш детально зупинитися на аналізі нормативно-правових актів, що регламентують та визначають основні напрями діяльності Мін'юсту.

²³⁵ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 22.

²³⁶ Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України. С. 406.

Для початку визначимо компетенцію центрального суб'єкта публічного адміністрування у сфері юстиції, діяльність якого детально розкрито у Постанові КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»²³⁷. Відповідно до Положення, Мін'юст є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ. У межах своєї компетенції Мін'юст забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук, у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, з питань утримання військовополонених, у сфері правової освіти населення; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення й функціонування державної системи страхового фонду документації; забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції. Поряд із тим Мін'юст є державним органом із питань банкрутства та уповноваженим органом на забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України від 16.09.2014 № 1682-VII «Про очищення влади»²³⁸.

Аналіз змісту досліджуваного акту дає змогу виокремити основні підгалузі у сфері юстиції, які можна розкрити через основні завдання Мін'юсту. Варто зробити наголос

²³⁷ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

²³⁸ Там само. 2014. № 82. Ст. 2317.

на тому, що понад 20 завдань та 100 повноважень закріплено за Мін'юстом, які оновлюються залежно від суспільно-політичної обстановки у державі²³⁹.

Підтримуємо думку Н. Железняк, що «на відміну від інших міністерств, центральних органів виконавчої влади, у тому числі правоохоронних (Міністерство внутрішніх справ України, СБУ тощо), Мін'юст займає особливе місце, виконуючи не вузько специфічні (наприклад, «силового» характеру) завдання та функції, а широкомасштабні правові заходи, які в усій своїй сукупності забезпечують підтримку необхідного рівня правопорядку». Авторка підкреслила, що «...Мін'юст впливає на вирішення проблем у сфері юстиції та сприяє підвищенню загального рівня правового та організаційного забезпечення реалізації державної правової політики, спрямованої на захист прав, свобод людини і громадянина у визначеній сфері діяльності»²⁴⁰.

Для реалізації широкого спектру повноважень функціонують апарат Мін'юсту та спеціальні суб'єкти публічної адміністрації, уповноважені від імені держави забезпечувати ефективність процесів адміністрування у сфері юстиції. Поділяємо думку Р. Будецького, що «...організаційна структура Мін'юсту включає у себе державні посади і функціональні структурні підрозділи (департаменти, відділи, управління тощо), які сприяють найбільш ефективному виконанню завдань, функцій і повноважень у сфері управління юстицією. А кожний із державних службовців Міністерства має спеціальний адміністративно-правовий статус (права, обов'язки, обмеження, відповідальність тощо)»²⁴¹.

²³⁹ Більш детально це питання буде розкрито у підрозділі 3.1.2.

²⁴⁰ Железняк Н.А. Правові та організаційні форми діяльності Міністерства юстиції України у здійсненні державної правової політики (теоретичні та практичні питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. С. 68.

²⁴¹ Будецький Р.В. Міністерство юстиції України: до проблеми визначення адміністративно-правового статусу. *Юрист України*. 2014. № 3. С. 32.

Розгляд внутрішньої будови структурних підрозділів Мін'юсту та його територіальних органів є першим кроком на шляху до повного осмислення складної системи суб'єктів публічного адміністрування та розкриття змісту процесів публічного адміністрування у сфері юстиції. За слушним зауваженням О. Предместнікова, «...структура Мін'юсту є досить складною, включаючи численні департаменти, управління, відділи і сектори з конкретних напрямів діяльності Мін'юсту та забезпечення його функціонування»²⁴².

Системі управління Мін'юсту притаманні особливості, які відрізняють цей центральний орган виконавчої влади від інших²⁴³. Так, у структурі Мін'юсту варто виокремити: 1) центральний апарат Міністерства; 2) територіальні органи юстиції (міжрегіональні управління); 3) установи та органи юстиції (науково-дослідні установи судових експертиз, державні нотаріальні контори); 4) підвідомчі установи та державні підприємства (Державне підприємство «Національні інформаційні системи», Державне підприємство «СЕТАМ» та ін.); 5) органи, що координуються через міністра юстиції (Державна архівна служба України); 6) громадську раду при Мін'юсті; 7) координаційний центр із надання правової допомоги²⁴⁴.

Розкриємо внутрішню будову центрального апарату Мін'юсту, що включає керівництво та структурні підрозділи, відповідальні за різні напрями державної політики у сфері юстиції.

До керівного апарату Мін'юсту входять: 1) міністр; 2) державний секретар; 3) перший заступник міністра юстиції України; 4) п'ять заступників міністра юстиції України; 5) заступник міністра юстиції України з питань виконавчої служби; 6) заступник

²⁴² Предместніков О.Г. Адміністративно-правове регулювання організаційної структури Міністерства юстиції України. С. 157.

²⁴³ Agapova O. International Cooperation Between Ukraine and Latvia in the Area of Justice (Executive Branch of Power). *Socrates*. 2021. No. 2(20). P. 67–74.

²⁴⁴ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/uk/search/list/page/2/filters/name%3Дмемор%3В> (дата звернення: 04.08.2025).

міністра юстиції України з питань європейської інтеграції; 7) Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини²⁴⁵.

Наказом Мін'юсту від 04.04.2025 № 676/к «Про затвердження Розподілу обов'язків і повноважень між Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністром юстиції України, першим заступником Міністра юстиції України, заступниками Міністра юстиції України, заступником Міністра юстиції України з питань виконавчої служби, заступником Міністра юстиції України з питань європейської інтеграції, заступником Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації»²⁴⁶ (зі змінами від 05.06.2025 №1274/к) регламентовано розподіл функціональних обов'язків між керівним складом Мін'юсту. Кожний заступник відповідає за керівництво окремими напрямками роботи у сфері юстиції. Координація роботи у сфері юстиції відбувається через підпорядковані заступникам департаменти, управління, сектори, офіси та інші структурні підрозділи.

Так, для формування і реалізації державної політики у сфері юстиції функціонують такі структурні підрозділи Мін'юсту: 1) Директорат цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації; 2) Департамент міжнародного права та представництва; 3) Відділ міжнародного співробітництва та протоколу; 4) Департамент публічного права; 5) Департамент з питань банкрутства; 6) Департамент приватного права; 7) Департамент з питань судової роботи; 8) Директорат правосуддя та кримінальної юстиції; 9) Департамент експертного забезпечення правосуддя; 10) Департамент державної виконавчої служби; 11) Департамент санкційної політики та представництва в судах; 12) Департамент

²⁴⁵ Міністерство юстиції України. URL: [https://minjust.gov.ua/uk/search/list/page/2/filters/name %3Dмемор %3B \(дата звернення: 04.08.2025\).](https://minjust.gov.ua/uk/search/list/page/2/filters/name %3Dмемор %3B (дата звернення: 04.08.2025).)

²⁴⁶ Там само. URL: [https://minjust.gov.ua/m/rozpodil-povnovajen \(дата звернення: 24.07.2025\).](https://minjust.gov.ua/m/rozpodil-povnovajen (дата звернення: 24.07.2025).)

санкційної політики; 13) Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції; 14) Департамент нотаріату; 15) Департамент державної реєстрації; 16) Відділ з роботи із системою ДКВС України; 17) Управління внутрішньої безпеки; 18) Управління пенітенціарних інспекцій; 19) Управління міжнародного співробітництва; 20) Управління стратегічних комунікацій; 21) Управління забезпечення документообігу та контролю; 22) Управління внутрішнього аудиту; 23) Управління інформаційно-комунікаційних систем та кіберзахисту; 24) Секретаріат Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини та інші підрозділи.

Уважаємо за доцільне охарактеризувати роботу окремих структурних підрозділів та окреслити їхні основні завдання.

Можемо з позитивного боку відзначити, що останніми роками в Мін'юсті України досягнутий прогрес у реформуванні системи, зокрема у цифровізації. Відповідальним структурним підрозділом за питання цифровізації у Мін'юсті України є *Директорат цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації*. Згідно з «Положенням про Директорат цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Міністерства юстиції України» затвердженого наказом Мін'юсту від 28.06.2024 № 1939/5²⁴⁷, Директорат забезпечує формування державної політики у сфері цифровізації, цифрової трансформації та цифрового розвитку в межах компетенції Мін'юсту. У межах компетенції Директорат здійснює постійний моніторинг та оцінювання результатів реалізації державної політики у сфері цифровізації, цифрової трансформації та цифрового розвитку.

У «Проекті Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція», підготовленому Національною радою з відновлення України, обумовлено, що сьогодні для України є актуальним розв'язання проблем сектору юстиції, а також спрощення доступу

²⁴⁷ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/09/01/20230901112439-44.pdf> (дата звернення: 24.07.2025).

суспільства до різних послуг, сервісів через цифровізацію та діджиталізацію сфери юстиції (нотаріату, виконавчого провадження, судового процесу, органів та установ виконання покарань, судово-експертної діяльності тощо)²⁴⁸. Цифровізація та трансформація послуг юстиції у поєднанні з інформаційною взаємодією з різними державними реєстрами дадуть змогу мінімізувати або взагалі відмовитися від подання заявниками паперових документів, спростить спілкування з державою та, що більш важливо, усуне корупційні ризики під час надання таких послуг²⁴⁹. Система е-Апостіль, застосунок «Онлайн будинок Юстиції», розроблення цифрового інструменту «Онлайн моніторинг», електронний архів е-Archive та багато інших цифрових інструментів уже запроваджено або перебуває на стадії розроблення в Мін'юсті.

У цьому контексті варто відзначити функціонування Державного підприємства «СЕТАМ», яке є організатором е-торгів²⁵⁰. Відповідно до законодавства²⁵¹, Державне підприємство «СЕТАМ» – уповноважений суб'єкт для організації та проведення електронних торгів, на вебсайті якого розміщуються інформаційні повідомлення про електронні торги та результати їх проведення, інша інформація про електронні торги, через який здійснюється подання заявок на участь в електронних торгах, тощо²⁵². Погоджуємося з позицією

²⁴⁸ Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Юстиція» / Нац. рада з відновлення України від наслідків війни. Київ, 2022. 160 с.

²⁴⁹ План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки : затв. 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

²⁵⁰ Круговий О.О. Суб'єкти публічної адміністрації, що здійснюють реалізацію арештованого нерухомого майна через електронні торги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 140–143. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=108> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁵¹ Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна : наказ М-ва юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 76. Ст. 2558.

²⁵² Порядок реалізації майна шляхом проведення електронних торгів (добро-вільний продаж) : наказ ДП «СЕТАМ» від 18.10.2016 № 79 (у ред. наказу № 22 від 22.07.2023). *СЕТАМ*. URL: <https://setam.net.ua/poryadok-dobrovolnoji-realizacii-majna-22-07-2023> (дата звернення: 04.08.2025).

В. Бевзенко та Р. Мельника, що «...особливість правового статусу такого суб'єкта, як Державне підприємство «СЕТАМ», полягає у тому, що воно, як й інші такі суб'єкти, реалізує так зване сприяльне та забезпечувальне адміністрування, тобто сприяє (шляхом надання адміністративних послуг) особам у реалізації наданих їм прав, свобод та законних інтересів. Працівники такої категорії юридичних осіб публічного права, як правило, не мають статусу державного службовця або службовця органу місцевого самоврядування та не уповноважені на застосування примусових заходів»²⁵³.

Водночас забезпечення відповідності державної політики України глобальному діджитал-просторові передбачає виконання численних програм і дотримання вимог для здійснення процесу цифровізації суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції. Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що цифровізація в Україні у сфері юстиції здійснюється під час кризи, що є виявленням стійкості суб'єктів публічного адміністрування, які перебувають у підпорядкуванні Мін'юсту України. Підхід, запроваджуваний Мін'юстом, спрямований, передусім, на зменшення бюрократичних процесів, надання вільного доступу громадянам і підприємствам до всіх послуг, підвищення довіри до сфери юстиції.

Підсумовуючи, зазначимо, що діджиталізація у сфері юстиції – це процес запровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для оптимізації функціонування суб'єктів публічної адміністрації, забезпечення доступності, ефективності та прозорості під час здійснення повноважень у сфері юстиції²⁵⁴.

Детальний аналіз центрального апарату Мін'юсту дав змогу також сформулювати уявлення про його інші структурні підрозділи. Пропонуємо розглянути основні функції та завдання *Директорату правосуддя та кримінальної юстиції*.

²⁵³ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 130.

²⁵⁴ Агапова О. Цифровізація суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції: організаційно-правові засади. *Digital Trends and Anti-Corruption Reforms in Public Administration : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. Р. 1–10.

До 2020 р. у структурі центрального апарату Мін'юсту на виконання Розпорядження КМУ від 24.06.2016 № 474-р «Про деякі питання реформування державного управління України»²⁵⁵ функціонував Директорат правової політики у сфері судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів. Відповідно до Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 р. (у редакції Розпорядження КМУ від 18 грудня 2018 р. № 1102 р²⁵⁶), шляхом об'єднання структурних підрозділів Мін'юсту, а саме Департаменту правосуддя та національної безпеки і Директорату правової політики у сфері судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, утворено Директорат правосуддя та кримінальної юстиції

Відповідно до Наказу Мін'юсту від 03.02.2020 № 488/к «Про затвердження Положення про Директорат правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України»²⁵⁷, місією Директорату правосуддя та кримінальної юстиції є підвищення ефективності державної правової політики у сфері правосуддя та кримінальної юстиції. До основних завдань Директорату правосуддя та кримінальної юстиції віднесено: 1) визначення стратегічних напрямів організації експертного забезпечення правосуддя у межах повноважень Міністерства; 2) здійснення моніторингу та оцінювання результатів реалізації державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), банкрутства, доступу громадян до правосуддя, безоплатної правової допомоги, оцінювання ефективності здійснення експертного забезпечення правосуддя; 3) здійснення моніторингу впровадження та аналізу ефективності прийнятих законодавчих та інших нормативно-правових актів у сферах, що належать до компетенції Директорату, та ін.²⁵⁸

²⁵⁵ Офіційний вісник України. 2016. № 55. Ст. 1919.

²⁵⁶ Там само. 2019. № 14. Ст. 509.

²⁵⁷ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/03/06/20200306114617-95.pdf> (дата звернення: 05.10.2021).

²⁵⁸ Агапова О.В. Мін'юст – головний суб'єкт реалізації публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. С. 95–96.

Ураховуючи специфіку діяльності Директорату, зазначимо, що цей структурний підрозділ займає особливе місце в структурі центрального апарату Мін'юсту. Для забезпечення виконання завдань у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), банкрутства, доступу громадян до правосуддя, безоплатної правової допомоги, експертного забезпечення правосуддя до складу Директорату входять шість управлінь та дві експертні робочі групи, а саме: головне управління кримінальної юстиції; головне управління національної безпеки; головне управління з питань правосуддя; головне управління нормативно-правового забезпечення судово-експертної діяльності; головне управління нормативно-правового забезпечення банкрутства; головне управління нормативно-правового забезпечення виконавчих проваджень; експертна група з питань правосуддя та кримінальної юстиції; експертна група з питань суміжних із правосуддям правових інститутів; експерта група з питань правосуддя та кримінальної юстиції²⁵⁹.

До завдань головних управлінь належить, передусім, участь у підготовці концепцій законів та інших нормативно-правових актів за результатами здійснення моніторингу впровадження та аналізу ефективності прийнятих нормативно-правових актів, а також розроблення на підставі таких концепцій проєктів законів та інших нормативно-правових актів у сферах: доступу громадян до правосуддя, безоплатної правової допомоги, судоустрою та судочинства, адвокатури і здійснення адвокатської діяльності, кримінальної юстиції та адміністративної відповідальності, судово-експертної діяльності, виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), національної безпеки й оборони, проходження військової служби тощо²⁶⁰.

²⁵⁹ Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/direktorat-pravosuddya-ta-kriminalnoi-yustitsii> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁶⁰ Там само.

Експертна група з питань суміжних із правосуддям правових інститутів функціонує у складі керівника експертної групи та шести державних експертів. Акцентуємо увагу, що комплекс здійснюваних державними експертами експертної групи з питань суміжних із правосуддям правових інститутів завдань безпосередньо спрямований на: забезпечення формування державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), банкрутства, безоплатної правової допомоги; визначення стратегічних напрямів організації експертного забезпечення правосуддя у межах повноважень Міністерства та ін.²⁶¹

Експертна група з питань правосуддя та кримінальної юстиції функціонує у складі керівника та чотирьох державних експертів, що здійснюють моніторинг упровадження та аналізу ефективності прийнятих законодавчих та інших нормативно-правових актів у сферах правового регулювання судоустрою та судочинства, доступу до правосуддя, кримінальної юстиції²⁶².

Відзначимо з позитивного боку, що Директоратом правосуддя та кримінальної юстиції активно проводяться консультації з громадськістю, анкетування стейкхолдерів та інших заінтересованих сторін стосовно формування державної політики у сфері юстиції, готуються методичні рекомендації, а за необхідності надаються відповідні роз'яснення.

У питанні забезпечення виконання завдань, визначених Законом України «Про судову експертизу» та іншими нормативно-правовими актами з питань судово-експертної діяльності, головна роль відведена *Департаменту експертного забезпечення правосуддя*. Як слушно зазначають В. Хомутенко та А. Хомутенко, «...об'єктами управлінської діяльності Департаменту експертного

²⁶¹ Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/direktorat-pravosuddya-ta-kriminalnoi-yustitsii> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁶² Там само.

забезпечення правосуддя є суб'єкти судово-експертної діяльності, а саме науково-дослідні установи судової експертизи, а також експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, але здійснюють свою діяльність на підставі свідоцтва Мін'юсту та внесені до Державного реєстру атестованих судових експертів»²⁶³.

Основні правила організації та діяльності Департаменту експертного забезпечення правосуддя визначаються Положенням про Департамент експертного забезпечення правосуддя (до 2020 р. – Управління експертного забезпечення правосуддя). Слід зазначити, що Департамент має свою внутрішню структуру та складається з: 1) відділу організаційно-управлінського забезпечення діяльності науково-дослідних установ судових експертиз; 2) відділу науково-методичного забезпечення; 3) відділу розгляду звернень та надання публічної інформації; 4) відділу організації роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Мін'юсті²⁶⁴.

Відповідно до Положення про Департамент (у редакції від 04 березня 2019 р.)²⁶⁵, до основних напрямів діяльності Департаменту можна віднести: 1) організацію експертного забезпечення правосуддя; 2) спрямування та контроль за діяльністю науково-дослідних установ судових експертиз та підготовка пропозицій з організації їхньої роботи; 3) підготовку та подання відповідних пропозицій щодо необхідності розроблення нормативно-правових актів із питань судово-експертної діяльності до структурного підрозділу Мін'юсту, відповідального за підготовку концепцій законодавчих та інших актів; 4) визначення потреб щодо розроблення науково-дослідних

²⁶³ Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Інституційно-організаційне забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. № 4. С. 67.

²⁶⁴ Департамент експертного забезпечення правосуддя. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-ekspertnogo-zabezpechennya-pravosuddya> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁶⁵ Положення про Управління експертного забезпечення правосуддя Департаменту з питань судової роботи та банкрутства від 04.03.2019 / *Архів Секретаріату Міністерства юстиції України*.

робіт у галузі судової експертизи, формування тематичних планів науково-дослідних робіт та контроль за їх виконанням та ін.

Важливо наголосити на багатоаспектній діяльності Департаменту, яке у межах своєї компетенції організує провадження та контролює хід виконання науково-дослідної, судово-експертної роботи, створює необхідні умови для виконання вимог Наказу Мін'юсту від 03.03.2015 № 301/5 «Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів»²⁶⁶, а також установлює і підтримує міжнародні зв'язки з метою розвитку судової експертизи в Україні.

За слушним зауваженням Н. Шамрука та А. Макієнко, «...Мін'юст через *Департамент державної виконавчої служби* здійснює керівництво та контроль за діяльністю органами державної виконавчої служби, добір кадрів, методичне керівництво діяльністю державних виконавців, підвищення їхнього професійного рівня, фінансове і матеріально-технічне забезпечення, організовує виконання рішень відповідно до законодавства, надає роз'яснення та рекомендації щодо виконання державними виконавцями рішень у порядку, встановленому законом»²⁶⁷.

У процесі виконання делегованих Мін'юстом завдань Департамент державної виконавчої служби забезпечує формування і реалізацію державної політики, а також своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень у порядку, встановленому законодавством²⁶⁸. Структурний підрозділ має свою власну внутрішню будову, що складається з відділів, секторів та управлінь (наприклад, відділ

²⁶⁶ Офіційний вісник України. 2015. № 17. Ст. 468.

²⁶⁷ Шамрук Н.Б., Макієнко А.А. Елементи адміністративно-правового статусу Державної виконавчої служби України. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2020. № 3. С. 61–62.

²⁶⁸ Департамент державної виконавчої служби. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-derjavnoi-vikonavchoi-slujbi> (дата звернення: 04.08.2025).

примусового виконання рішень, сектор обліку депозитних сум, управління контролю за діяльністю органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, та ін.), до основних напрямів діяльності яких належать: організація, забезпечення та контроль примусового виконання рішень у випадках, передбачених законом; організація інформаційного забезпечення виконавчого провадження, зокрема електронного документообігу, забезпечення ведення Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень та контроль за внесенням державними виконавцями відомостей про вчинені виконавчі дії та ін.²⁶⁹ Відзначимо, що Департамент державної виконавчої служби є частиною державного апарату суб'єкта публічної адміністрації, що від імені держави здійснює завдання, реалізуючи державно-владні повноваження у сфері організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

У структурі центрального апарату Мін'юсту функціонує також *Департамент реєстрації та систематизації правових актів*, до основних завдань якого належать: розроблення пропозицій, спрямованих на формування і забезпечення реалізації державної правової політики відповідно до завдань, покладених на Мін'юст, спільно з іншими структурними підрозділами Мін'юсту; здійснення офіційного опублікування нормативно-правових актів, чинних міжнародних договорів України, рішень Європейського суду з прав людини щодо України в офіційному друкованому та/або електронному офіційному виданні – інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»; здійснення відповідно до законодавства в електронній (через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади із застосуванням засобів кваліфікованого електронного підпису чи печатки) або паперовій формі державної реєстрації нормативно-правових актів суб'єктів нормотворення, що містять

²⁶⁹ Департамент державної виконавчої служби. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-derjavnoi-vikonavchoi-slujbi> (дата звернення: 04.08.2025).

норми права; контроль за додержанням суб'єктами нормотворення законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів та інші завдання²⁷⁰. Підкреслимо, що «...Мін'юст виконує роль головного суб'єкта публічного адміністрування у сфері державної реєстраційної діяльності, що здійснюється з метою встановлення загального правового порядку для сталого й ефективного розвитку та задоволення публічно-приватних інтересів»²⁷¹.

Загроза майбутньому України через дії росії ставить питання про те, як цей військовий конфлікт вплине на майбутню архітектуру безпеки. До кола суб'єктів, які запроваджують санкції, можуть належати національні та іноземні актори, включати окремі держави, групи держав, міжнародне співтовариство у цілому та недержавні суб'єкти. Так, наприклад, коли одна держава вживає примусових заходів, її дії зазвичай називають «односторонніми санкціями». Коли дія ініціюється групою держав, вона стає «багатосторонніми / колективними» або «регіональними» санкціями²⁷².

Із метою реалізації державної політики у сфері стягнення у дохід держави активів осіб, щодо яких накладено санкцію у вигляді блокування активів, згідно з рішеннями РНБО після 24 травня 2022 р., створено *Департамент санкційної політики при Мін'юсті*. Упровадження у практику Мін'юсту цього напряму діяльності зумовлено необхідністю забезпечення представництва інтересів держави в особі Мін'юсту в судах із питань супроводження справ про застосування санкції стягнення, зокрема: 1) подання до Вищого

²⁷⁰ Департамент реєстрації та систематизації правових актів. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-reestratsii-ta-sistematizatsii-pravovih-aktiv> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁷¹ Желінський В.М. Реєстраційна діяльність Міністерства юстиції України як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11, ч. 1. С. 279.

²⁷² Abuseridze G., Agapova O. The Effect of Sanctions Against the Background of the Russian Occupation of Ukraine. *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering – 2022. ICTM 2022*. Springer Cham, 2022. P. 475–481 (Lecture Notes in Networks and Systems, vol. 657).

антикорупційного суду позовної заяви та інших процесуальних документів; 2) моніторингу та аналізу ефективності реалізації санкції стягнення, формування звітності за результатами моніторингу, забезпечення звітування у відповідь на запити уповноважених суб'єктів щодо ефективності реалізації санкції стягнення; 3) розроблення та аналізу проектів законів та інших нормативно-правових актів із питань, що належать до компетенції Департаменту, насамперед у сфері забезпечення реалізації державної санкційної політики, зокрема щодо санкції стягнення²⁷³.

Результатами роботи команди Департаменту санкційної політики щодо стягнення у дохід держави активів за період липня 2022 – червня 2023 р. є такі показники: 35 рішень РНБО; близько 11 050 підсанкційних осіб, із них встановлено 342 особи з активами в Україні; 182 підсанкційні особи з активами за кордоном; 20 ухвалених Вищим антикорупційним судом рішень тощо²⁷⁴. Принагідно зазначимо, що досліджуваний структурний підрозділ активно взаємодіє та опрацьовує секретні документи РНБО, доручення Президента України, КМУ щодо секретних документів СБУ, Служби зовнішньої розвідки України, Міністерства закордонних справ, що пов'язані зі сферою реалізації санкційної політики, а також діяльністю міжнародних партнерів у частині замороження (блокування) активів певних осіб.

Станом на 2025 рік функціонує ще один структурний підрозділ зі схожим функціоналом – *Департамент санкційної політики та представництва в судах*. До функцій даного структурного підрозділу перейшли окремі напрями діяльності Департаменту санкційної політики, а також додалися ще такі як: забезпечення звернення до суду з позовами про відшкодування збитків, завданих бюджету

²⁷³ Департамент санкційної політики. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-sanktsiynoi-politiki> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁷⁴ Результати роботи Департаменту санкційної політики. *Міністерство юстиції України*. 2023. 21 черв. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/rezultati-roboti-departamentu-sanktsiynoi-politiki> (дата звернення: 04.08.2025).

України внаслідок виплати відшкодування рішень Європейського суду з прав людини, та самопредставництва держави, Міністерства юстиції України у таких справах; забезпечення представництва інтересів держави в особі Мін'юсту у Вищому антикорупційному суді та Апеляційній палаті Вищого антикорупційного суду з питань супроводження справ про застосування санкції стягнення тощо.

Робота у напрямі впровадження євроінтеграційної політики у сфері юстиції України покладається на Департамент міжнародного права та представництва, Департамент права Європейського Союзу, Відділ міжнародного співробітництва та протоколу і Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції, основні напрями діяльності яких розкрито у розділі 4.

Досліджуючи адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції, О. Предместніков зазначив, що «...сьогодні органи юстиції України продовжують перебувати на перехідному етапі своєї інституалізації та імплементації європейського досвіду управління у сфері юстиції та в інших суміжних галузях, зокрема позитивними є тенденції щодо ліквідації у системі органів юстиції України зайвих управлінських ланок, скорочення чисельності працівників, упровадження сучасних електронних сервісів, а також лібералізації, децентралізації та демонополізації відповідних напрямів діяльності органів юстиції України»²⁷⁵. У цілому підтримуючи такий підхід, доповнимо, що вдосконалення діяльності спеціальних суб'єктів у сфері юстиції важливо проводити з урахуванням європейського досвіду публічного адміністрування²⁷⁶.

Що стосується досліджуваної структури центрального апарату Мін'юсту, то зазначимо, що у цілому вона ієрархічно побудована, складається з низки структурних підрозділів, які виконують різні, залежно від напрямку та делегованих повноважень, функції. Є сенс

²⁷⁵ Предместніков О.Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України. С. 3.

²⁷⁶ Більш детально у підрозділі 4.2.

відзначити, що метою, яка об'єднує діяльність усіх структурних підрозділів Мін'юсту, є забезпечення ефективного функціонування сфери юстиції України.

Європейська Комісія, програма SIGMA та уряд України у грудні 2022 р. погодили нову робочу програму, стратегічним пріоритетом якої стали підтримка політики розширення та сусідства ЄС і допомога центральним органам виконавчої влади у перегляді та оновленні порядку денного реформи державного управління²⁷⁷. Бенефіціаром даної програми також є Мін'юст. Додатково відзначаємо, що правовим підґрунтям для реалізації програми підтримки є Постанова КМУ від 03.11.2023 № 1165 «Деякі питання співробітництва Кабінету Міністрів України та Організації економічного співробітництва»²⁷⁸.

Комплексну характеристику реформи державного управління та ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації у напрямку євроінтеграції та відповідності Принципам державного управління (розробленим спільною ініціативою програми SIGMA, ЄС та Організації економічного співробітництва (ОЕСП))²⁷⁹ здійснено у Моніторинговому звіті програми SIGMA OECD за грудень 2023 р. «Державне управління в Україні»²⁸⁰.

Згідно з позицією експертів у сфері державного управління та євроінтеграції, на разі не відбулося істотного перепланування організаційної архітектури державного управління, що відзначається як раціональний підхід з огляду на необхідність збереження

²⁷⁷ Ukraine and SIGMA. *SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management)*. 2022. URL: <https://www.sigmaxweb.org/countries/ukraine-sigma.htm> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁷⁸ Офіційний вісник України. 2023. № 103. Ст. 6153.

²⁷⁹ Принципи державного управління / Прогр. SIGMA, ЄС, OECD. Paris : OECD, 2023. 48 с. URL: <https://www.sigmaxweb.org/publications/principles-public-administration.htm> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁸⁰ Державне управління в Україні: оцінювання на відповідність принципам державного управління / Прогр. SIGMA, OECD. Paris : OECD, 2023. 218 с.

стабільності адміністративного апарату в умовах війни. Проте експертами наголошується на існуванні кола невирішених управлінських проблем, що гальмують процеси євроінтеграції. До основних проблем експерти відносять такі:

1. Нераціональність створення директоратів як спеціального типу структурних підрозділів під час реорганізації міністерств, що можна охарактеризувати як крок назад, у зв'язку з відсутністю чіткої функціональної різниці між директоратами та вже існуючими департаментами.

Коментуючи цей напрям, зазначимо як приклад, що у складі центрального апарату Мінюсту здійснюють діяльність дублюючі один одного структурні підрозділи: Департамент міжнародного права та представництва (раніше мав назву Департамент міжнародного співробітництва та представництва), Департамент права Європейського Союзу (новостворений структурний підрозділ) Відділ міжнародного співробітництва та протоколу і Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції), до функціоналу яких належить вирішення спільних питань щодо міжнародного співробітництва та європейської інтеграції. Не заперечуючи у цілому проти такої структури, вважаємо за доцільне переглянути наявну тенденцію до мікроменеджменту та впровадити підхід стратегічного адміністрування структурних підрозділів за допомогою визначення стратегічних цілей та шляхів їх досягнення. Переконані, що адекватність організаційної структури залишається пріоритетним завданням, проте консолідація та розумний підхід до оптимізації структурних підрозділів сприятимуть ефективній реалізації євроінтеграційного напрямку держави.

2. Доступність до публічної інформації та прозорість у діяльності. Відзначимо з позитивного боку виконання Мін'юстом Постанови КМУ від 04.01.2002 № 3 «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади»²⁸¹

²⁸¹ Офіційний вісник України. 2002. № 2. Ст. 57.

та роботу офіційного сайту Мін'юсту, інтерфейс якого є зручним для отримання інформації²⁸². Проте, детально проаналізувавши інформацію, яка розміщена на офіційному сайті Мін'юсту, неважко помітити факт відсутності нормативних актів (положень), що визначають основні правила організації та діяльності окремих структурних підрозділів Мін'юсту. Як правило, наводиться лише часткова інформація про місію, стисло викладено завдання, основні напрями діяльності структурних підрозділів тощо. Як рекомендацію задля повного розкриття основних напрямів діяльності вважаємо за доцільне розміщення Положень про діяльність структурних підрозділів на офіційному сайті Мін'юсту.

3. Щодо проблеми внутрішнього управління міністерствами, тобто чіткого розподілу повноважень на вищому рівні керівництва (між заступниками міністра та державним секретарем). Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що у цьому напрямі Мін'юст відпрацював, і свідченням цього став Наказ Мін'юсту від 04.04.2025 № 676/к «Про затвердження Розподілу обов'язків і повноважень між Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністром юстиції України, першим заступником Міністра юстиції України, заступниками Міністра юстиції України, заступником Міністра юстиції України з питань виконавчої служби, заступником Міністра юстиції України з питань європейської інтеграції, заступником Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації»²⁸³ (зі змінами від 05.06.2025 №1274/к).

Очевидно, що поряд із зазначеним існують організаційно-структурні проблеми, які додаткового посилилися внаслідок військового вторгнення. Важливо відзначити, що Мін'юст є частиною

²⁸² Міністерство юстиції України : офіц. вебсайт. URL: <https://minjust.gov.ua/uk/> (дата звернення: 04.08.2025).

²⁸³ Там само. URL: <https://minjust.gov.ua/m/rozpodil-povnovajen> (дата звернення: 24.07.2025).

європейського простору органів юстиції і в умовах європейської інтеграції розбудовує власну інституційну архітектуру у тісній співпраці з країнами ЄС через інструменти підтримки, координації та рекомендацій із метою впровадження високих стандартів у сфері юстиції.

Маємо підстави зазначити, що ефективна система публічного адміністрування, яка працює в інтересах суспільства та відповідає принципам публічного адміністрування ЄС, може забезпечити конкурентоспроможність держави завдяки злагодженій роботі центрального суб'єкта реалізації публічного адміністрування у сфері юстиції – Мін'юсту та його територіальних органів²⁸⁴.

У цьому разі увага буде присвячена саме суб'єктам публічної адміністрації у сфері юстиції, що функціонують на регіональному рівні, – міжрегіональним управлінням юстиції. Під час аналізу розподілу повноважень у сфері юстиції за територіальним принципом виникає цілком логічне питання: чи є взагалі ефективним запропонований розподіл? чи можливо за такого розподілу вирішити всі запити суб'єктів у сфері юстиції та громадян у відповідному регіоні?

В Україні функціонує чотири територіальні органи юстиції, які відповідно до Постанови КМУ від 06.05.2025 № 517 «Деякі питання міжрегіональних територіальних органів Міністерства юстиції»²⁸⁵ у 2025 році були переіменовані: Західне на Івано-Франківське, Південне на Дніпровське, Центральне на Київське та Східне на Сумське. В межах оновлення системи міжрегіональних територіальних органів Мін'юсту утворено як юридичні особи публічного права чотири нові міжрегіональні територіальні органи: Львівське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України; Харківське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України; Хмельницьке

²⁸⁴ Агапова О.В. Мін'юст – головний суб'єкт реалізації публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя.

²⁸⁵ Офіційний вісник України. 2025. № 44. Ст. 3013.

міжрегіональне управління Міністерства юстиції України; Одеське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України.

Очікується, що оптимізація структури територіальних органів дозволить адаптувати систему юстиції до сучасних викликів та спростити взаємодію з громадянами та органами влади.

Принагідно зазначимо, що скорочення кількості територіальних управлінь проходило у два етапи: на першому етапі у 2019 р. – із 27 до 8²⁸⁶, а на другому етапі у 2022 р. – із 8 до 4²⁸⁷. Започаткований поділ був зумовлений адміністративною реформою зміни управлінської ланки територіальних управлінь із метою оптимізації роботи та раціонального використання державних ресурсів²⁸⁸. Оптимізацію, проведену у 2025 році можна вважати третім етапом процесу, спрямованого на удосконалення та формування оновленої структури територіальних органів юстиції, що закладає підґрунття для підвищення ефективності їх діяльності на місцях.

Широкий академічний дискурс щодо ефективності / неефективності проведеної реформи оптимізації територіальних органів та її впливу на функціонування спонукає до висвітлення думки авторів Г. Татаренко та І. Татаренко щодо недосконалості правового оформлення реформи територіальних органів Мін'юсту та ускладнення роботи з населенням на певній території. Так, автори вважають, що «...мета реформи не мала нічого спільного із забезпеченням більш ефективного виконання Мін'юстом покладених на нього функцій та наголошували на негативних наслідках унаслідок втрати

²⁸⁶ Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 09.10.2019 № 870. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 2855.

²⁸⁷ Про реорганізацію міжрегіональних територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 16.08.2022 № 912. *Офіційний вісник України*. 2022. № 67. Ст. 4028.

²⁸⁸ Мін'юст затвердив План заходів з утворення міжрегіональних територіальних органів. *Міністерство юстиції України*. 2019. 18 жовт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zatverdiv-plan-zahodiv-z-utvorennya-mijregionalnih-teritorialnih-organiv> (дата звернення: 04.08.2025).

обласних управлінь, що позбавило міністерство інструментарію для впровадження державної політики на місцях»²⁸⁹. Із такою позицією можна лише частково погодитися у контексті порівняння з організацією роботи територіальних підрозділів юстиції у інших країнах. Так, наприклад, у Франції функціонують так звані *les point-justice*, *les maisons de justice*, або «точки правосуддя / юстиції», «будинки юстиції» майже в усіх районах міст²⁹⁰.

Міжрегіональні управління юстиції реалізують делеговані Мін'юстом повноваження у напрямках, визначених Наказом Мін'юсту від 07.02.2024 № 1707/5 «Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України»²⁹¹ у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, статутів територіальних громад сіл, селищ, міст, а також забезпечують реалізацію державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Пропонуємо детальну увагу присвятити такому напрямку діяльності, як державна реєстрація актів цивільного стану, що зазнав змін унаслідок військових подій. Важливою у цьому контексті вважаємо позицію Т. Коломоець, яка наголошує, що «...одним із найважливіших завдань управлінської діяльності Мін'юсту є система реєстрації актів цивільного стану громадян»²⁹². Схожої думки приримуються С. Саханенко та М. Ющенко, що «...серед національного

²⁸⁹ Татаренко Г.В., Татаренко І.В. Деякі аспекти реформи територіальних органів Міністерства юстиції України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. № 2. С. 138.

²⁹⁰ Justice en Région : Les point-justice. *Ministère de la Justice*. 2021, 18 août. URL: <http://www.annuaires.justice.gouv.fr/annuaires-12162/les-point-justice-34055.html> (dernier accédé: 20.04.2024).

²⁹¹ Офіційний вісник України. 2011. № 49. Ст. 1984.

²⁹² Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Київ : Істина, 2009. С. 376.

урядового сектору провідне місце у наданні адміністративних послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану належить саме Мін'юсту»²⁹³. М. Басілашвілі підкреслює, що «...по-перше, органи реєстрації актів цивільного стану підпадають під ознаки базового поняття «орган публічної влади», по-друге, реалізація ними своєї компетенції сприяє поступовій інституціоналізації держави, набуттю нею внутрішньої суверенності через відокремлення від неї інших соціальних інститутів»²⁹⁴.

Ураховуючи особливості організації роботи в умовах воєнного стану, зазначимо, що це вплинуло на внесення відповідних змін до нормативно-правових актів у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. Так, Наказом Мін'юсту від 26.02.2022 № 606/5 «Про внесення змін до Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні»²⁹⁵ главу 1 розділу II доповнено пунктом 14 такого змісту: «У разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» державна реєстрація актів цивільного стану проводиться будь-яким органом державної реєстрації актів цивільного стану за зверненням заявника». Це положення є свідченням оперативного реагування на зміну суспільно-політичної обстановки, що розширило повноваження суб'єктів та поліпшило умови отримання громадянами послуг.

За слушним зауваженням М. Тютія та М. Ющенко, «...в умовах воєнного стану важливим є отримання послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану в електронному вигляді шляхом надання відповідних повноважень органам місцевого самоврядування з можливістю

²⁹³ Саханенко С., Ющенко М. Надання адміністративних послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану на засадах багаторівневості. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. Т. 3, № 84. С. 179.

²⁹⁴ Басілашвілі М.Б. Проблеми правозастосовної діяльності органів виконавчої влади (на прикладі органів державної реєстрації актів цивільного стану в Україні) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. С. 11, 17.

²⁹⁵ Офіційний вісник України. 2022. № 17. Ст. 943.

їх отримання у ЦНАП із отриманням доступу до Реєстру»²⁹⁶. О. Шевчук та Т. Кузь, також наголошують, що «...інструментом підвищення якості надання адміністративних послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану має стати запровадження процесу ліквідації територіальних установ реєстрації актів цивільного стану, поглиблення процесу децентралізації, тобто передача відповідних повноважень органам місцевого самоврядування та органам нотаріату. За їх переконанням, це дасть змогу громадянам впливати на якість наданих послуг та ефективно використовувати ресурси територіальної громади»²⁹⁷.

Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що послуги у сфері державної реєстрації актів цивільного стану потребують удосконалення та додаткового обговорення щодо необхідності проведення заходів із подальшої оптимізації з урахуванням військових умов.

Елементом «ручного» управління можна розглядати діяльність із призначення керівників територіальних органів за погодженням із відповідним міністерством, про що наголошується у згаданому нами Моніторинговому звіті програми SIGMA OECD «Державне управління в Україні. Оцінювання на відповідність Принципам державного управління»²⁹⁸. Так, відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»²⁹⁹, державний секретар Мін'юсту відповідно до покладених на нього завдань призначає та звільняє з посади керівників територіальних органів Мін'юсту. Практика щодо призначення та звільнення з посад після проведення відповідних

²⁹⁶ Тяхтій М., Ющенко М. Виклики та перспективи надання адміністративних послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану в умовах воєнного стану в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2023. Вип. 30. С. 64.

²⁹⁷ Шевчук О., Кузь Т. Інституційне забезпечення процесу державної реєстрації актів цивільного стану: адміністративно-правовий аспект. *Наукові перспективи*. 2024. № 1. С. 754.

²⁹⁸ Державне управління в Україні: оцінювання на відповідність принципам державного управління. С. 122.

²⁹⁹ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

конкурсів та процедур на зайняття посад є нормативно регламентованою та у цілому відповідає Принципам державного управління та елементам підзвітності. У цьому контексті вважаємо не зовсім чітко висвітлену позицію експертів щодо цього питання.

Підсумовуючи ключові положення цього підрозділу, зазначимо, що у сфері публічного адміністрування юстиції саме Мін'юст набуває виключних, непритаманних іншим центральним органам виконавчої влади ознак, що дають змогу говорити про його особливий та центральний статус у системі державного управління.

Виконуючи роль координуючого суб'єкта у сфері юстиції та стабілізуючого органу виконавчої влади під час реалізації державної правової політики, Мін'юст забезпечує дотримання фундаментальних принципів права, прав і свобод людини та громадянина, сприяє швидкому й якісному наданню послуг, розв'язанню правових конфліктів задля досягнення справедливості та стабільності, що пронизують усі складники системи юстиції на всій території України. Таким чином, Мін'юст стає центром прийняття управлінських рішень у сфері юстиції України, зміст правовідносин яких дає змогу говорити про його суто цивільний характер діяльності.

2.3 Суб'єкти спеціальної компетенції адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України

За своєю природою саме Мін'юст покликаний забезпечувати національні інтереси у реалізації позасудової / адміністративної юстиції через забезпечення функціонування спеціальних суб'єктів публічної адміністрації у сферах: нотаріату, виконання рішень, експертного забезпечення правосуддя, виконання кримінальних покарань, пробації та інших галузях за рахунок унікальної системи органів об'єднаних спільними пріоритетами. Очевидно, що головна роль у питаннях задоволення публічних інтересів належить саме суб'єктам спеціальної компетенції публічного адміністрування

у сфері юстиції як обов'язковим учасникам адміністративно-правових відносин. Об'єктивна необхідність у визначенні місця кожного суб'єкта, здійснення класифікації та розкриття змісту повноважень передбачає проведення ґрунтовного аналізу системи таких суб'єктів.

Для визначення кола суб'єктів, наділених спеціальною компетенцією у сфері юстиції, проаналізуємо підходи адміністративно-правової науки до визначення поняття «публічна адміністрація». Підтримуємо думку, висловлену Ю. Битяком і Н. Матюхіною, які вважають, що «...поняття «публічна адміністрація» доцільно розглядати у вузькому та широкому сенсі. Так, у широкому значенні до публічної адміністрації, окрім органів публічної влади, відносять також органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. У вузькому значенні під публічною адміністрацією розуміють органи державної виконавчої влади й органи місцевого самоврядування як складники системи органів публічної влади. Автори наголошують, що публічна адміністрація – це сукупність суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти, які мають повноваження забезпечувати виконання закону та виконувати інші публічно-управлінські функції у публічних інтересах»³⁰⁰.

Схожої думки дотримуються Р. Мельник та В. Бевзенко, які основним суб'єктом реалізації публічного адміністрування вважають публічну адміністрацію, що об'єднує у собі суб'єктів, головним завданням яких є виконання Конституції та законів України (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти делегованих повноважень). Водночас адміністративісти підкреслюють, що «...зважаючи на динамічність розвитку суспільно-державних відносин і появу донедавна невідомих учасників таких відносин, до переліку суб'єктів публічної адміністрації також варто зарахувати

³⁰⁰ Основи публічного адміністрування. С. 30.

установи публічного права: освітні, освітньо-виховні установи; установи соціальної реабілітації; лікувально-профілактичні установи; наукові, науково-дослідні установи (Національна академія правових наук України, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України) та інші»³⁰¹.

Поділяємо думку О. Джафарової, що «...термін «публічна адміністрація» не несе у собі, так би мовити, владного відтінку, який завжди супроводжує як управлінську діяльність, так і суб'єктів її реалізації. До того ж у межах поняття публічної адміністрації можуть бути «вміщені» також і ті суб'єкти, які, не маючи прямого відношення до публічної влади, тим не менше беруть участь у забезпеченні реалізації публічного інтересу. У даному разі йдеться про суб'єктів делегованих повноважень. Такий підхід сприяє трансформації правової системи України до європейської, покращує практику правозастосування і зокрема впливає на утвердження принципу верховенства права в нашій державі»³⁰².

З урахуванням наведених позицій зазначимо, що публічне адміністрування у сфері юстиції України представлено розгалуженою системою суб'єктів, які, здійснюючи широкий діапазон напрямів діяльності, визначених нормативно-правовими актами, виступають учасниками адміністративно-правових відносин, що дає змогу говорити про них як про суб'єктів публічної адміністрації³⁰³.

Нормативним підґрунтям для визначення суб'єктного складу у сфері юстиції є Постанова КМУ від 02.07.2014 № 228

³⁰¹ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 42, 158, 163–164.

³⁰² Джафарова О.В. Поняття та сутність дозвільних правовідносин: питання сьогодення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 209. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/8e9344ac-0085-4543-91fd-f1bb62602a6d> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁰³ Агапова О.В. До питання визначення системи суб'єктів спеціальної компетенції публічної адміністрації у сфері позасудової юстиції. *Правова позиція*. 2023. № 4. С. 106.

«Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» і спеціальні (галузеві) нормативно-правові акти, що розкривають особливості сфери діяльності підпорядкованих Мін'юсту органів, установ та інших суб'єктів. Мін'юст здійснює свій владно-організуючий вплив через відповідних суб'єктів: 1) у сфері експертного забезпечення правосуддя; 2) у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); 3) у сфері виконання кримінальних покарань та пробачії; 4) у сфері нотаріату; 5) у сфері безоплатної правничої допомоги; 6) у сфері діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства; 7) у сфері архівної справи і діловодства. Пропонуємо виокремити суб'єктів реалізації повноважень у перелічених сферах, що входять до сфери юстиції, та визначити повноваження Мін'юсту у кожній із досліджуваних сфер.

Сфера експертного забезпечення правосуддя. Важко недооцінювати роль та значення сфери експертного забезпечення для нашої держави і суспільства, особливо в умовах військової агресії росії. Той спектр напрямів діяльності, публічних і освітніх послуг, а також інших актуальних завдань, які охоплюються цією сферою, є різноманітним і здатним ефективно реагувати та задовольняти потреби суспільства. Як і будь-яка інша галузь, сфера експертного забезпечення є динамічною, і на її розвиток впливають багато чинників, які формують її основні напрями діяльності³⁰⁴. Одним з основних завдань Мін'юсту, відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³⁰⁵, є експертне забезпечення правосуддя. Так, Мін'юст відповідно до законодавства: організовує експертне забезпечення правосуддя та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи; забезпечує організацію роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії і Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи; видає та анулює

³⁰⁴ Агапова О.В. Експертне забезпечення: проблеми визначення змісту та класифікації. *REOS: Recht der osteuropäischen staaten*. 2020. № 4. С. 4–9.

³⁰⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

свідомства про присвоєння кваліфікації судового експерта фахівцям, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, та фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту; здійснює науково-методичне та організаційно-управлінське забезпечення діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ; забезпечує ведення Державного реєстру атестованих судових експертів та Реєстру методик проведення судових експертиз; координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розвитку судової експертизи; забезпечує організацію роботи Координаційної ради з проблем судової експертизи при Мін'юсті та ін.

Передусім зазначимо, що, ураховуючи характер повноважень, закріплених за Мін'юстом у сфері експертного забезпечення, існують усі підстави назвати його центром прийняття рішень не лише щодо управління підпорядкованими суб'єктами, а й у питанні координації діяльності інших міністерств та центральних органів виконавчої влади щодо розвитку судової експертизи в Україні. Є сенс підкреслити, що жодний з існуючих центральних органів виконавчої влади не наділений компетенцією щодо формування державної політики у сфері розвитку експертного забезпечення правосуддя в Україні. У цьому контексті вважаємо слушною позицію Н. Ткаченко та В. Алексійчук, що «...нині в Україні жоден державний орган не відповідає за формування єдиної державної політики у сфері судово-експертної діяльності, що дисбалансиє усю судово-експертну систему через неузгодженість відомчого нормативно-правового регулювання»³⁰⁶. На наше переконання, необхідність консолідації суб'єктів судово-експертної діяльності навколо реалізації спільних пріоритетів та визначення стратегічних цілей із метою забезпечення ефективного функціонування

³⁰⁶ Ткаченко Н., Алексійчук В. Моделі системи інституцій судової експертизи в Україні (переваги та ризики). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 1. С. 15.

та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності є одним зі стратегічних пріоритетів у умовах європейської інтеграції.

Цілком очевидно, що публічне адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя являє собою систему суб'єктів, які, здійснюючи як судово-експертну, так і інші види діяльності, виступають учасниками адміністративно-правових відносин³⁰⁷. Визначення та характеристика основних напрямів діяльності у сфері експертного забезпечення правосуддя дадуть змогу встановити загальний суб'єктний склад. До основних напрямів діяльності у сфері експертного забезпечення правосуддя належать судово-експертна діяльність, освітньо-наукова діяльність, міжнародна діяльність та діяльність із забезпечення експертизою поза межами судового провадження.

Поза сумнівом, саме *судово-експертна діяльність* виступає головним елементом, на підставі якого формується сфера експертного забезпечення³⁰⁸. Задоволення потреб органів та установ, суду та органів досудового розслідування, а також фізичних і юридичних осіб у забезпеченні їх незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки й техніки, є метою діяльності суб'єктів судово-експертної діяльності³⁰⁹. Принагідно зазначимо, що сферою експертного забезпечення охоплюється також діяльність із *забезпечення експертизою поза межами судового провадження* (випадки експертного забезпечення нотаріату, виконавчого провадження, оціночної й аудиторської діяльності та ін.).

³⁰⁷ Агапова О.В. Суб'єкти публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 127. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/35.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

³⁰⁸ Агапова О.В. Публічне адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р. Харків, 2020. С. 382.

³⁰⁹ Агапова О.В. Експертне забезпечення: проблеми визначення змісту та класифікації.

Профільними законами України, зокрема Законом України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження»³¹⁰, Законом України від 26.11.1993 № 3659-XII «Про Антимонопольний комітет України»³¹¹, Законом України від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат»³¹², регламентується порядок залучення експерта та призначення експертного дослідження.

Необхідно відзначити, що суб'єкти судово-експертної діяльності під час задоволення потреб суспільства, окрім судово-експертної діяльності та діяльності із забезпечення експертизою поза межами судового провадження, можуть здійснювати також наукову, науково-технічну, науково-організаційну, освітню та освітньо-наукову діяльність (у разі отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності). Таким чином, окремі напрями, такі як добір, професійна підготовка, підвищення кваліфікації, підготовка в аспірантурі та докторантурі, вважаємо за доцільне розглядати як напрям *освітньо-наукової діяльності*.

Міжнародна діяльність у сфері експертного забезпечення передбачає такі форми співробітництва: білатеральна співпраця із судово-експертними та науковими установами, закладами вищої освіти; участь у міжнародних проектах; акредитація лабораторій експертних установ; забезпечення «мобільності судових експертів» у програмах та проектах ЄС щодо підвищення кваліфікації, обміну досвідом; співробітництво з Європейською мережею судово-експертних установ (European Network of Forensic Science Institutes (ENSI)) та ін.

З огляду на розглянуті напрями діяльності у сфері експертного забезпечення, зазначимо що їх здійснюють суб'єкти, визначені у ст. 7 Закону України від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову

³¹⁰ Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1852.

³¹¹ Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50. Ст. 472.

³¹² Там само. 1993. № 39. Ст. 383.

експертизу»³¹³. До цих суб'єктів належать: науково-дослідні установи судових експертиз Мін'юсту; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, СБУ та Державної прикордонної служби України. Разом із переліченими суб'єктами до цієї групи також входять атестовані судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу», які також мають право здійснювати судово-експертну діяльність, а також інші новостворені суб'єкти, наприклад Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз Міністерства юстиції України. Як правило, такі суб'єкти функціонують у формі державних організацій (установ, закладів, наукових центрів) та у статусі осіб, які на підставі закону наділені повноваженнями забезпечувати виконання законів та діяти в публічних інтересах.

Уважаємо за необхідне зазначити, що перелічені суб'єкти публічної адміністрації становлять загальну систему суб'єктів, що функціонують у сфері експертного забезпечення правосуддя. Таким чином, доцільним буде виокремити тільки тих суб'єктів, яких можна віднести до суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері юстиції, до яких будемо відносити: 1) науково-дослідні установи судових експертиз Мін'юсту; 2) атестованих судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, але за характером правовідносин із Мін'юстом їх можна вважати такими, що здійснюють свої повноваження у сфері юстиції.

Таким чином, під *системою суб'єктів у сфері експертного забезпечення правосуддя* будемо розуміти сукупність суб'єктів управління та суб'єктів публічної адміністрації, діяльність яких

³¹³ Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.

спрямована на реалізацію державної політики, здійснення судово-експертної діяльності та надання інших публічних послуг із метою задоволення публічного інтересу в цій сфері³¹⁴.

Сфера організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб). Ефективне та оперативне виконання рішень судів та інших органів має велике значення для зміцнення довіри суспільства до суб'єктів, що забезпечують ефективний механізм відновлення порушених прав та своїми діями сприяють упровадженню принципу верховенства права. Аналіз нормативно-правових актів у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) варто розпочати з Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³¹⁵ та профільних законів: Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»³¹⁶ та Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження»³¹⁷.

О. Верба має рацію, підкреслюючи, що в Україні законодавство про виконавче провадження, як відомо, постійно змінюється та оновлюється, запроваджено низку новел, зокрема інститут приватного виконавця, на вимогу європейської спільноти з метою збільшення рівня виконуваності рішень юрисдикційних органів³¹⁸.

Поділяємо точку зору колективу авторів у складі Н. Новицької, А. Новицького та Д. Приймаченко, що «...основним суб'єктом, який формує загальну політику у сфері примусового виконання рішень,

³¹⁴ Агапова О.В. Суб'єкти публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. С. 128.

³¹⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

³¹⁶ Там само. 2016. № 53. Ст. 1851.

³¹⁷ Там само. Ст. 1852.

³¹⁸ Верба О.Б. Фактори ефективності механізму захисту прав особи у виконавчому провадженні. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні* : зб. тез доп. учасн. наук.-практ. семінару, 10 листоп. 2023 р. Львів, 2023. С. 15–19.

незалежно від форми власності – державна чи приватна – залишається Мін'юст»³¹⁹. Так, відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³²⁰, Мін'юст у сфері примусового виконання рішень наділений такими повноваженнями: організовує та контролює роботу державних виконавців, уживає заходів щодо її поліпшення, здійснює керівництво та проводить перевірку діяльності структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, що забезпечують здійснення повноважень у сфері організації примусового виконання рішень; надає державним та приватним виконавцям роз'яснення та рекомендації з питань примусового виконання рішень; забезпечує контроль за роботою структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, що забезпечують здійснення повноважень у сфері примусового виконання рішень; здійснює міжнародне співробітництво у сфері примусового виконання рішень, налагоджує і підтримує зв'язки з міжнародними організаціями тощо.

Підтримуємо позицію А. Гайченко, що «...особливо великого значення набуває роль органів державної виконавчої служби з огляду на необхідність чіткого виконання міжнародних рішень стосовно входження Української держави до міжнародних організацій і органів, європейської спільноти, а також імплементації до українського законодавства міжнародних норм права»³²¹.

Згідно із Законом України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»³²², державною функцією приму-

³¹⁹ Новицька Н.Б., Новицький А.М., Приймаченко Д.В. Особливості примусового виконання судових рішень у період воєнного стану в Україні. *Правова позиція*. 2022. № 4. С. 122.

³²⁰ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

³²¹ Гайченко А.В. Місце державних органів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів у системі державних органів України. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*. 2020. Вип. 8, спецвип. С. 104.

³²² Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1851.

сового виконання рішень наділені: органи державної виконавчої служби, а у випадках, визначених Законом України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження»³²³, – приватні виконавці. Варто погодитися із зауваженням І. Бута, що «...на відміну від органів примусового виконання приватні виконавці хоч і є суб'єктами виконавчого провадження, однак не входять до системи органів примусового виконання рішень, оскільки вони є суб'єктами незалежної професійної діяльності»³²⁴.

Розглянемо більш детально систему органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Відповідно до Наказу Мін'юсту від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень»³²⁵, до органів державної виконавчої служби віднесено: 1) Департамент державної виконавчої служби Мін'юсту; 2) відділ примусового виконання рішень Департаменту Державної виконавчої служби Мін'юсту; 3) управління забезпечення примусового виконання рішень у місті Києві Департаменту державної виконавчої служби Мін'юсту, відділи примусового виконання рішень у районах міста Києва, управління забезпечення примусового виконання рішень у місті Києві; 4) управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Мін'юсту; 5) відділи примусового виконання рішень управлінь забезпечення примусового виконання рішень; 6) районні, районні в містах, міські, міськрайонні, міжрайонні відділи Державної виконавчої служби відповідних міжрегіональних управлінь Мін'юсту.

Небезпідставними є зауваження І. Бута, що «...утворені «Центри виконання рішень» (автор має на увазі органи державної виконавчої служби, визначені у Наказі Мін'юсту від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень». – *Авт.*) не є суб'єктами виконання рішень,

³²³ Офіційний вісник України. 2016. Ст. 1852.

³²⁴ Бут І.О. Система органів, що здійснюють примусове виконання рішень. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 34. С. 30.

³²⁵ Офіційний вісник України. 2012. № 27. Ст. 1018.

оскільки вони здійснюють лише функції комунікації з учасниками виконавчого провадження та за допомогою інших працівників органу державної виконавчої служби виконують лише ті обов'язки державного виконавця, які не пов'язані з учиненням виконавчих дій (видача копій постанов державного виконавця, реєстрація вхідної кореспонденції, ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження тощо)»³²⁶.

На сучасному етапі розвитку змішаної системи виконання рішень П. Макушев характеризує Державну виконавчу службу України як «...структуровану систему державних органів, що входять до складу Мін'юсту, що є частиною державного апарату, яка безпосередньо і від імені держави здійснює її завдання і функції, реалізуючи державно-владні повноваження у сфері примусового виконання рішень»³²⁷. Як зазначає Л. Крупнова, «...в Україні існує проблема з виконанням судових рішень, яка постійно ставить під загрозу права та інтереси громадян та бізнесу. Водночас існування недостатньої ефективності системи виконання судових рішень є причиною низької довіри громадян до судової влади та загальної неповаги до права»³²⁸. Позиція, висловлена авторкою, спонукає перейти до дослідження наступного суб'єкта у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів – приватних виконавців.

Відповідно до ст. 17 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»³²⁹, Мін'юст здійснює державне регулювання діяльності приватного виконавця; забезпечує підготовку приватних виконавців та підвищення їхньої кваліфікації; визначає вимоги до офісу приватного виконавця; забезпечує діяльність

³²⁶ Бут І.О. Система органів, що здійснюють примусове виконання рішень. С. 33.

³²⁷ Макушев П.В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. С. 114.

³²⁸ Крупнова Л.В. Система виконавчого провадження в Україні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. С. 279, 370.

³²⁹ Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1851.

Кваліфікаційної комісії приватних виконавців та Дисциплінарної комісії приватних виконавців; формує Єдиний реєстр приватних виконавців України; здійснює контроль за діяльністю приватних виконавців та визначає порядок здійснення контролю за діяльністю приватного виконавця і здійснює інші напрями діяльності для забезпечення належної роботи приватних виконавців.

Однією з передумов запровадження інституту приватного виконавця в Україні є недостатня ефективність системи примусового виконання судових рішень. В. Боєру висловив обґрунтовану позицію, що «...попри поширене помилкове судження приватна модель примусового виконання не є цілком приватною за своєю суттю. Суб'єкти, які здійснюють примусове виконання рішень юрисдикційних органів за приватної системи, виконують одну з місій держави, отримують свої повноваження від держави в особі органів юстиції, діють від імені держави, у порядку та способ, визначені державою. Єдине, що відрізняє приватну систему від державної, – це те, що за приватної системи держава позбувається необхідності організовувати операційний менеджмент суб'єктів виконання і, відповідно, фінансувати його, натомість надає законний механізм отримувати дохід для покриття таких витрат. Як наслідок, операційне управління здійснюється ефективніше, а в суб'єкта виконання виникає зацікавленість якісніше виконувати свою роботу»³³⁰.

Акцентуємо увагу на діяльності Асоціації приватних виконавців України³³¹ – некомерційної професійної організації, яка об'єднує усіх приватних виконавців України на засадах обов'язкового членства відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та здійснює професійне самоврядування приватних виконавців. Основною

³³⁰ Боєру В.С. Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин : дис. ... д-ра філософії : 081. Львів, 2023. С. 56.

³³¹ Статут некомерційної професійної організації «Асоціації приватних виконавців України» : рішення Першого з'їзду приватних виконавців України від 14.11.2017 № 1 (зі змінами від 01.12.2023). URL: https://drive.google.com/file/d/1hhQog68QZy0NqG-GbBBs4FID-_AEHh9o/view (дата звернення: 04.08.2025).

метою Асоціації приватних виконавців України є реалізація завдань самоврядування приватних виконавців та становлення і розвиток незалежного, самодостатнього та високопрофесійного інституту приватних виконавців в Україні як основи для забезпечення дії принципу обов'язковості виконання судових рішень і рішень інших органів.

Ураховуючи особливий статус цієї організації та коло делегованих повноважень, передбачених законодавством, у межах роботи Асоціація приватних виконавців України поширює свій вплив на всіх приватних виконавців України, що дає змогу розглядати цю організацію як суб'єкта публічної адміністрації. Отже, Асоціація приватних виконавців України на підставі закону сприяє реалізації публічного адміністрування у сфері організації примусового виконання рішень на всій території України.

Підсумовуючи, можемо визначити основних суб'єктів, що функціонують у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що представлені органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями та Асоціацією приватних виконавців України. Водночас убачаємо підстави до зарахування перелічених суб'єктів до загальної системи суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції, що функціонують у сфері юстиції.

Сфера виконання кримінальних покарань та пробації. Національна система суб'єктів у сфері виконання кримінальних покарань та пробації представлена системою органів та установ, організація діяльності яких є нормативно регламентованою. Створення гуманістичної системи суб'єктів та забезпечення ефективності їхньої роботи є передумовами створення пенітенціарної системи європейського рівня, що, незважаючи на широкомасштабну збройну агресію, сприяє ресоціалізації засуджених осіб³³².

³³² Агапова О.В. До питання визначення спеціальних суб'єктів публічного адміністрування у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 93.

Уважаємо за доцільне навести думку І. Богатирьова, що «...національна програма трансформації кримінально-виконавчої системи в пенітенціарну систему України формується на засадах довгострокових пріоритетів соціально-економічного, науково-технічного, національно-культурного розвитку країни з урахуванням європейських стандартів поведінки з ув'язненими та засудженими і спрямована на розв'язання найважливішої загальносуспільної проблеми – ресоціалізації засуджених та соціалізації їх у суспільство після звільнення»³³³.

Мін'юст як центральний орган виконавчої влади відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³³⁴ наділений виключною компетенцією на забезпечення формування та реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Поряд із цим Мін'юст утворює уповноважені органи з питань пробації, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, воєнізовані формування, заклади освіти, заклади охорони здоров'я, підприємства установ виконання покарань, інші підприємства, установи та організації, утворені для забезпечення виконання завдань ДКВС України та здійснює інші повноваження. Особлива роль Мін'юсту також полягає у реалізації Розпорядження КМУ від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»³³⁵.

Доречно акцентувати увагу на профільних законах, що визначають правові основи організації та діяльності ДКВС України та суб'єктів пробації. У контексті здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань Законом України від

³³³ Богатирьов І. Національна програма трансформації кримінально-виконавчої системи в пенітенціарну систему України : проект. *Юридичний вісник України*. 2020. 24–30 січ. (№ 3). С. 11.

³³⁴ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

³³⁵ Там само. 2023. № 1. Ст. 33.

23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»³³⁶ встановлено коло відповідальних суб'єктів, до яких, зокрема, належать: Мін'юст та його територіальні органи управління; кримінально-виконавчі інспекції; установи виконання покарань; слідчі ізолятори; воєнізовані формування; навчальні заклади; заклади охорони здоров'я; підприємства установ виконання покарань; воєнізовані формування; інші підприємства, установи й організації, створені для забезпечення виконання завдань ДКВС України. Згідно з Кримінально-виконавчим кодексом України, під час дії воєнного стану в Україні до переліку органів та установ виконання покарань додався ще один орган – дільниця для тримання військовополонених, утворених у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівнів безпеки³³⁷.

Раціональними вважаємо погляди Р. Мельника та В. Бевзенка, які, досліджуючи природу кримінально-виконавчих установ, розглядають їх як «...суб'єктів публічної адміністрації та відносять до групи установ (закладів) публічного права таких суб'єктів: установи виконання покарань – арештні доми, кримінально-виконавчі установи (відкритого та закритого типу); спеціальні виховні установи; виправні колонії (мінімального, середнього та максимального рівнів безпеки) та ін.»³³⁸.

У системі органів, що входять до складу ДКВС України, варто виокремити державні підприємства, що утворені з метою залучення засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, до суспільно корисної праці, забезпечення їх професійно-технічного навчання та отримання прибутку від господарської діяльності. Державні підприємства належать до сфери

³³⁶ Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

³³⁷ Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 33. Ст. 1767.

³³⁸ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 164.

управління Мін'юсту, що здійснює безпосереднє управління такими підприємствами, або через міжрегіональні територіальні управління Мін'юсту³³⁹.

У пенітенціарній системі протягом останніх років утворено й нові органи та установи, зокрема Департамент із питань виконання кримінальних покарань як міжрегіональний територіальний орган Мін'юсту зі статусом юридичної особи публічного права, державні установи «Центр пробації», «Генеральна дирекція Державної кримінально-виконавчої служби України», «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»³⁴⁰.

Правовою основою функціонування органів пробації є Закон України від 05.05.2015 № 160-VIII «Про пробацію»³⁴¹. Положеннями вказаного Закону визначено повноваження органу пробації, правовий статус персоналу, охоплюються питання волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією, та взаємодії органу пробації з органами влади, підприємствами, установами та організаціями. Як слушно зазначає В. О. Меркулова, «...закон не закріплює нормативних положень та не розкриває зміст щодо соціального складника діяльності органів пробації у правоохоронній системі. В окремих випадках розкривається зміст соціальних функцій, виокремлюються спеціальні суб'єкти громадянського суспільства, як то волонтери тощо»³⁴².

Відповідно до Розпорядження КМУ від 13.09.2017 № 655-р «Про утворення державної установи «Центр пробації»³⁴³ та наказу Мін'юсту від 02.06.2023 № 2110/5 «Про затвердження Положення

³³⁹ Агапова О.В. До питання визначення спеціальних суб'єктів публічного адміністрування у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. С. 95.

³⁴⁰ Офіційний вісник України. 2023. № 1. Ст. 33.

³⁴¹ Там само. 2015. № 17. Ст. 445.

³⁴² Меркулова В.О. Міждисциплінарний інститут «пробації»: сутність та проблеми реалізації соціальної конвергенції відповідних правоохоронних органів із громадськістю. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 128.

³⁴³ Урядовий кур'єр. 2017. 29 верес. № 183.

про Державну установу «Центр пробації»³⁴⁴, Державна установа «Центр пробації» є неприбутковою державною установою, створеною для забезпечення виконання завдань ДКВС України з питань пробації і безпосереднього спрямування та координації діяльності уповноважених органів із питань пробації, що належить до сфери управління Мін'юсту. Органи з питань пробації функціонують через відповідні структурні підрозділи Центру пробації – філії, що створені за територіальним принципом у кожній області.

Водночас важливу роль у розвитку пенітенціарної сфери відіграють і заклади освіти, діяльність яких спрямовується та координується як Мін'юстом, так і Міністерством освіти і науки України. Так, наприклад, окремими повноваженнями щодо спрямування діяльності закладів освіти, утворених для забезпечення виконання завдань ДКВС України, наділений заступник міністра юстиції України Євген Пікалов. До діяльності Пенітенціарної академії України належить освітньо-наукова діяльність на першому, другому і третьому наукових рівнях вищої освіти за різними спеціальностями та проведення фундаментальних і практичних наукових досліджень із метою формування сучасного кадрового потенціалу Державної кримінально-виконавчої служби України. Відповідно до Наказу Мін'юсту від 06.10.2023 № 3548/5, Академію Державної пенітенціарної служби перейменовано в Пенітенціарну академію України³⁴⁵.

Поділяємо точку зору І. Богатирьова, що «...роботу з персоналом завжди вважали «візитною карткою» будь-якої організації чи відомства. А щодо органів і установ виконання покарань – тут вимога єдина: персонал має бути обличчям держави та гідно представляти її на всіх рівнях. Саме на цьому постулаті має будуватися кадрова політика, завдання якої – здійснювати професійну

³⁴⁴ Пробація України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DGHaMlulF2TvJGduri463BGpwDmJqvA/view> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁴⁵ Історія академії. *Пенітенціарна академія України*. 2025. URL: <https://academysps.edu.ua/istoriya-akademiyi> (дата звернення: 04.08.2025).

підготовку і виховання персоналу, а також вирішувати весь комплекс проблемних питань, що супроводжує роботу з ним»³⁴⁶.

Пенітенціарна система та органи пробації в Україні відіграють вирішальну роль у процесі ресоціалізації осіб, підготовки кадрів, охорони здоров'я та інших напрямках. Цей процес охоплює широке коло суб'єктів, що задіяні у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. У контексті нашого дослідження суб'єктів у сфері виконання кримінальних покарань та пробації будемо відносити до системи суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції, що функціонують у сфері юстиції.

Сфера нотаріату. Роль нотаріуса як класичного суб'єкта реалізації у сфері юстиції є особливою, адже його діяльність безпосередньо спрямована на підвищення ефективності та результативності правової системи і забезпечення захисту прав громадян та представників бізнесу. Нотаріальний процес є багатограним і включає у себе як традиційні форми роботи, так і започаткування абсолютно нових підходів до організації роботи у сфері нотаріату за принципом «єдності» та запровадження концепції «єдиного нотаріату»³⁴⁷.

Мін'юстом забезпечується організація роботи органів та осіб у сфері нотаріату. Так, відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³⁴⁸, до повноважень Мін'юсту у сфері нотаріату належить: 1) здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, що полягає у реалізації таких заходів: установлення умов допуску громадян та посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, передбачених законом, до провадження нотаріальної діяльності; здійснення контролю за організацією нотаріату та нотаріальної діяльності;

³⁴⁶ Богатирьов І. Г. Пенітенціарні установи України (теоретико-правове дослідження). Київ, 2013. С. 73.

³⁴⁷ Агапова О. В. Детермінація суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері нотаріату. *Правові новели*. 2024. Вип. 22, т. 2. С. 132.

³⁴⁸ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

керівництво державними нотаріальними конторами та ін.; 2) забезпечення ведення Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, Єдиного реєстру нотаріусів, Державного реєстру обтяжень рухомого майна, Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей; 3) здійснення регулювання і нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу – нотаріусів та інших суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги, тощо.

Зафіксуємо, що за Мін'юстом закріплено контролюючі, організуючі, дозвільні та інші види повноважень, необхідні для забезпечення адміністрування цієї сфери. Слушною є думка О. Джафарової, що «...під дозвільною послугою органу публічної адміністрації доцільно розуміти урегульовану адміністративно-правовими нормами публічно-сервісну діяльність, що здійснюється посадовою особою суб'єкта публічної адміністрації за зверненням фізичної чи юридичної особи публічного та приватного права, яка спрямована на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації своїх прав і охоронюваних законом інтересів, офіційним результатом якої є індивідуальний адміністративний акт»³⁴⁹. Формулюючи позицію щодо дозвільних послуг Мін'юсту у сфері нотаріату, Т. Колотілова пропонує розглядати їх «...крізь призму публічно-сервісної діяльності, яка має відповідну нормативно-правову регламентацію, шляхом покладення дозвільних повноважень на уповноважений суб'єкт органу публічної влади у сфері нотаріату щодо безпосереднього звернення фізичної особи чи суб'єкта нотаріальної діяльності з метою реалізації своїх законних прав, обов'язків та інтересів у сфері нотаріату і кінцевим результатом якої є документ дозвільного характеру»³⁵⁰.

³⁴⁹ Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики : монографія. Харків : А.М. Панов, 2015. С. 167.

³⁵⁰ Колотілова Т.М. Дозвільні послуги Міністерства юстиції України у сфері банкрутства: питання сьогодення. *Юридична наука*. 2020. № 6. С. 103.

Відповідно до Закону України від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат»³⁵¹, нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, із метою надання їм юридичної вірогідності. Учинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси).

Таким чином, до суб'єктів у сфері нотаріальної діяльності вважаємо за доцільне відносити: державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватних нотаріусів, а також Нотаріальну палату України як суб'єкта професійного самоврядування у сфері нотаріату³⁵².

Законом України «Про нотаріат» у ст. 34 визначено перелік нотаріальних дій, що вчиняються нотаріусами, до яких відносяться: посвідчення правочинів, охорона спадкового майна, видача свідоцтв про право на спадщину, про право власності на частку в спільному майні подружжя, про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися, провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме; видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса, та ін.

Має рацію В. Біла, яка у дисертації «Правові форми публічного адміністрування в Україні» слушно зазначає, що «...окрім органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, доцільним є віднесення фізичних осіб, що виконують делеговані повноваження, до категорії інших суб'єктів публічної адміністрації»³⁵³. Продовжуючи

³⁵¹ Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

³⁵² Агапова О.В. Детермінація суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері нотаріату. С. 135.

³⁵³ Біла В.Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. С. 45.

зазначену тезу, вчені-адміністративісти В. Бевзенко та Р. Мельник відносять до носіїв делегованих повноважень як суб'єктів публічної адміністрації представників самоврядних професій: арбітражних керуючих, адвокатів, приватних нотаріусів та ін. (щодо виконання ними функцій публічної адміністрації)³⁵⁴. Проте І. Яковлев наголошує, що «...у цьому разі повинен застосовуватися інший, не пов'язаний з адмініструванням зміст цієї категорії. Названі суб'єкти надають публічні (важливі для соціуму) послуги, але не є суб'єктами владно-розпорядчого впливу і носіями делегованих повноважень»³⁵⁵.

На думку В. Терещука, заслуговують на увагу «...суб'єкти делегованих публічних повноважень, котрі виконують окремі функції суб'єктів публічної адміністрації, не набуваючи правового статусу цих суб'єктів і не знаходячись у системі суб'єктів публічної адміністрації. Відповідними суб'єктами є фізичні особи чи колективні утворення, котрі первісно не були суб'єктом публічних повноважень, отримали за рішенням суб'єкта публічних повноважень на основі адміністративного акту й у зв'язку з об'єктивною необхідністю певне публічне повноваження (делегованих у частині власних повноважень) і реалізують у делегованій мірі дискреційні повноваження на власний розсуд без набуття правового статусу суб'єкта публічного адміністрування»³⁵⁶.

Наведене дає підстави стверджувати, що за своєю правовою природою нотаріат одночасно поєднує у собі публічний та приватний складники, що дає змогу говорити як про приватних, так і про державних нотаріусів як суб'єктів публічної адміністрації, що реалізують делеговані повноваження.

Окремої уваги заслуговує діяльність Нотаріальної палати України – організації, що здійснює професійне самоврядування у сфері нотаріату.

³⁵⁴ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 171.

³⁵⁵ Яковлев І.П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. С. 142.

³⁵⁶ Терещук В.В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. С. 37.

Підкреслимо, що визнання суб'єктами реалізації публічно-владних управлінських функцій органів професійного самоврядування дає змогу говорити про такі характеристики категорії «публічне адміністрування», як транспарентність, гласність, спрямованість на реалізацію публічних інтересів. Названі якості публічного адміністрування знаходять свій вияв у колегіальній підготовці управлінських рішень, спрощенні та автоматизації управлінських процедур, посиленні сервісного складника у реалізації управлінських функцій тощо³⁵⁷.

Так, відповідно до «Статуту Нотаріальної палати України», затвердженого черговим З'їздом нотаріусів України від 20.04.2018 № 5³⁵⁸, метою діяльності Нотаріальної палати України є об'єднання на професійній основі зусиль нотаріусів для виконання покладених на них Законом України «Про нотаріат» обов'язків і забезпечення їхніх прав, представництво професійних інтересів нотаріусів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, утілення та застосування фундаментальних принципів системи нотаріату латинського типу, а також принципів нотаріальної етики, положень латинського нотаріату, захист професійних інтересів та соціальних прав нотаріусів, сприяння підвищенню професійного рівня нотаріусів і надання їм методичної допомоги, захист інтересів фізичних і юридичних осіб у разі заподіяння їм шкоди внаслідок незаконних дій або недбалості нотаріуса.

Варто навести дані щодо роботи Нотаріальної палати України, що відображені у Звіті за результатами дослідження системи нотаріату України за 2023 р.³⁵⁹ Так, представники системи нотаріату зазначають, що система нотаріату в Україні достатньо розвинена,

³⁵⁷ Біла В.Р. До питання сутності та змісту категорії «публічне адміністрування». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. Вип. 35. С. 63.

³⁵⁸ Нотаріальна палата України. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Статут-НПУ-нова-редакція-від-20.04.2018.pdf.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁵⁹ Звіт за результатами дослідження системи нотаріату України / Human Research ; EU Project Pravo-Justice. ЄС, 2023. URL: https://docs.google.com/document/d/153vxyfGC3pGz_tX6kyllvIBwp5YckBhH/mobilebasic (дата звернення: 04.08.2025).

здатна до високої самоврядності та саморегуляції, але нотаріальна спільнота ще не готова до повної саморегуляції та самоврядування. Більшість представників нотаріальної спільноти підтримує розширення повноважень Нотаріальної палати у напрямі саморегуляції системи та ширшої участі у законотворчому процесі, але не в напрямі надання функцій контролю. Порівнюючи діяльність Асоціації приватних виконавців із роботою Нотаріальної палати України, відзначено її значну ефективність у питанні захисту прав членів спільноти. Таким чином, самоврядна організація приватних нотаріусів потребує реформування та змін щодо відстоювання інтересів спільноти перед Мін'юстом.

Доречно зауважити, що в Україні діяльність суб'єктів у сфері нотаріату набуває великого значення у захисті прав, забезпеченні правової визначеності та стабільності. Оскільки адміністративна реформа в Україні продовжує розвиватися в умовах європейської інтеграції, ймовірно, що нотаріальна діяльність буде модернізована у найближчі роки.

Сфера безоплатної правничої допомоги. Надання безоплатної правничої допомоги є важливим компонентом у сфері юстиції, що забезпечує загальний доступ уразливих груп та осіб до юридичної допомоги та правосуддя. Ефективне функціонування інституту безоплатної правничої допомоги є правовим обов'язком держави та виступає у взаємовідносинах «держава – людина» як гарантія для кожного, хто потребує допомоги.

Уважається, що українська система надання безоплатної правничої допомоги є успішним соціальним проектом Мін'юсту та міжнародних стейкхолдерів. Сучасний стан системи безоплатної правничої допомоги свідчить про її динамічний розвиток у відповідь на сучасні виклики³⁶⁰.

³⁶⁰ Розвиток системи БПД. Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Одеса). 2025. URL: <https://just-dnipro.gov.ua/?view=cat&category=1148> (дата звернення: 04.08.2025).

Окрему увагу необхідно приділити ролі Мін'юсту у сфері надання правничої допомоги. Так, згідно з Постановою КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³⁶¹, Мін'юст здійснює загальне управління у сфері надання безоплатної первинної та вторинної правничої допомоги. До компетенції центрального органу виконавчої влади також входять: взаємодія із центральними органами виконавчої влади з питань реалізації Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»; затвердження нормативно-правових актів із питань функціонування системи надання безоплатної правничої допомоги та надання такої допомоги відповідно до закону; забезпечення впровадження та функціонування системи безоплатної вторинної правничої допомоги; встановлення порядку ведення Координаційним центром із надання правничої допомоги Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, та ін.

Із вищенаведеного можна зробити висновок, що Мін'юст виступає координуючим суб'єктом, здійснює загальне управління, забезпечує стабільне функціонування сфери надання безоплатної правничої допомоги та сприяє її розвитку. На управлінській ролі Мін'юсту щодо забезпечення безоплатної правничої допомоги наголошує Н. Матюхіна. Так, учена робить узагальнення та зазначає, що «...Мін'юст відповідає за впровадження і функціонування системи безоплатної вторинної правничої допомоги, утворює центри з надання безоплатної вторинної правничої допомоги та затверджує Положення про них, затверджує також стандарти якості надання безоплатної правничої допомоги, Порядок оцінювання адвокатів за результатами конкурсу з відбору адвокатів та Порядок ведення Координаційним центром Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу. Окрім того, Мін'юст здійснює методичне забезпечення органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування стосовно надання безоплатної

³⁶¹ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

правничої допомоги, затверджує Типове положення про установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги тощо»³⁶².

Відповідно до ст. 61 Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу»³⁶³, до системи надання безоплатної правничої допомоги належать: 1) Координаційний центр із надання правничої допомоги; 2) суб'єкти надання безоплатної первинної правничої допомоги; 3) суб'єкти надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Доречним буде розкрити суб'єктний склад кожної групи. Так, відповідно до ст. 9 Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу», суб'єктами надання безоплатної первинної правничої допомоги в Україні є: 1) органи виконавчої влади; 2) органи місцевого самоврядування; 3) центри з надання безоплатної правничої допомоги; 4) спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги, утворені органами місцевого самоврядування з урахуванням потреб територіальної громади; 5) юридичні особи приватного права, які мають право надавати правничу допомогу, залучені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку; 6) адвокати та інші фахівці у відповідній галузі права, залучені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку.

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правничої допомоги є: 1) центри з надання безоплатної правничої допомоги, що утворюються розпорядчими актами Мін'юсту на регіональному, обласному, місцевому та міжрегіональному рівнях; 2) адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу. Важливо зазначити, що центри з надання безоплатної правничої допомоги є територіальними відділеннями Координаційного

³⁶² Матюхіна Н.П. Управління системою надання безоплатної правової допомоги: сучасний стан організації та правового забезпечення. *European Potential for the Development of Legal Science, Legislation and Law Enforcement Practice* : International scientific and practical conference, 26–27 February 2021. Wloclawek, 2021. С. 172.

³⁶³ Офіційний вісник України. 2011. № 51. Ст. 2009.

центру з надання правничої допомоги й утворюються з урахуванням потреб відповідних адміністративно-територіальних одиниць та забезпечення доступу осіб до безоплатної правничої допомоги.

Разом із тим варто відзначити посилення ролі та значення Координаційного центру з надання правничої допомоги, що займає центральне місце у системі суб'єктів. Координаційний центр із надання правничої допомоги належить до сфери управління Мін'юсту, до основних завдань якого належать: організаційне, експертно-аналітичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення здійснення повноважень Мін'юсту у сфері надання безоплатної правничої допомоги; проведення аналізу практики правозастосування з питань надання безоплатної правничої допомоги; розроблення та затвердження правил проведення медіації відповідно до вимог Закону України «Про медіацію»; надання методичної допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування з питань, що стосуються надання безоплатної первинної правничої допомоги; забезпечення проведення конкурсів міжрегіональними/регіональними центрами з надання безоплатної правничої допомоги з метою залучення адвокатів для надання безоплатної вторинної правничої допомоги; формування і ведення у встановленому порядку Реєстру медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги.

Із метою забезпечення стійкості функціонування Координаційного центру з надання правової допомоги в умовах воєнного стану та забезпечення стабільності у його роботі внесено відповідні зміни до Постанови КМУ від 06.06.2012 № 504³⁶⁴. Особливої уваги заслуговує перехід на дистанційне надання безоплатної правової допомоги.

³⁶⁴ Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 06.06.2012 № 504. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. Ст. 1668.

Можемо погодитися з С. Бреусом, що «...такий підхід Координаційного центру з надання правової допомоги щодо переходу на дистанційне надання безоплатної правової допомоги був зумовлений, насамперед, тим, що безоплатна правова допомога повинна надаватися громадянам за умови забезпечення безпеки для життя і здоров'я, як людей, які потребували правової допомоги, так і штатних юристів та адвокатів системи безоплатної правової допомоги»³⁶⁵. Із позитивного боку варто відзначити, що вже у квітні 2023 р. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» доповнено ст. 111, якою чітко встановлено порядок надання безоплатної правничої допомоги відповідними центрами і передбачено можливість використовувати для звернення засоби електронного зв'язку. Схожої позиції притримується О. Литвин, відзначаючи, що «...у мирний час суттєву безоплатну правову допомогу такі особи могли отримати у всеукраїнських громадських організаціях, об'єднаннях адвокатів та юридичних клініках, які функціонують при закладах вищої освіти. В умовах воєнного стану актуальною є дистанційна правова допомога населенню, яка стає в нагоді, коли громадяни знаходяться у віддалених від обласних центрів районах або за станом здоров'я чи з інших особистих підстав не мають можливості на особисту зустріч. Із цією метою створено спеціальні електронні застосунки, через які можливо проводити онлайн-консультації»³⁶⁶.

Варто також акцентувати увагу на запровадженні Міністерством оптимізації системи суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги, що здійснюється з метою підвищення ефективності управління системою надання безоплатної правничої допомоги

³⁶⁵ Бреус С. Особливості функціонування державних центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги в умовах воєнного стану та окремі питання поліпшення доступу громадян до їх послуг. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару, м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р. Кривий Ріг, 2022. С. 18.

³⁶⁶ Литвин О.Л. Особливості надання безоплатної правової допомоги населенню в умовах воєнного стану. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 79.

та оптимізації відповідних видатків державного бюджету. Так, відповідно до наказів Мін'юсту від 27.12.2023 № 4453/5 «Питання оптимізації системи надання безоплатної правничої допомоги»³⁶⁷ та від 14.06.2023 № 2213/5 «Про затвердження змін до Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги у зв'язку з оптимізацією системи надання безоплатної правової допомоги»³⁶⁸, розпочато відповідні процедури реорганізації, у ході яких приєднуються регіональні та місцеві центри, результатом чого стане функціонування чотирьох міжрегіональних центрів надання безоплатної правничої допомоги (Південний, Східний, Південно-Східний, Північний).

Отже, на підставі аналізу наявної системи суб'єктів у сфері безоплатної правничої допомоги вважаємо за доцільне розглядати їх суб'єктами спеціальної компетенції, що функціонують у сфері юстиції.

Сфера діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства. Державним органом із питань банкрутства є Мін'юст, до компетенції якого, згідно з Постановою КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³⁶⁹, належать: «організація системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих; визначення вимог для отримання свідоцтва про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого, затвердження порядку складення кваліфікаційного іспиту особами, які мають намір здійснювати діяльність арбітражних керуючих, видання та анулювання свідоцтва, видання дублікату і переоформлення свідоцтва про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого, тимчасове зупинення права на здійснення діяльності арбітражного керуючого; формування та ведення Єдиного

³⁶⁷ Ліга:Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38933> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁶⁸ Офіційний вісник України. 2023. № 60. Ст. 3404.

³⁶⁹ Там само. 2014. № 54. Ст. 1455.

реєстру арбітражних керуючих України, Єдиного реєстру боржників, що є складовими частинами автоматизованої системи «Банкрутство та неплатоспроможність», та ін.

Для ефективної роботи арбітражних керуючих, перевірки кваліфікації, організації контролю за їхньою діяльністю при Мін'юсті функціонують Кваліфікаційна комісія арбітражних керуючих та Дисциплінарна комісія арбітражних керуючих. Контрольні функції щодо діяльності арбітражних керуючих здійснюються безпосередньо Мін'юстом як державним органом із питань банкрутства та міжрегіональними управліннями Мін'юсту за згодою Мін'юсту (Наказ Мін'юсту від 06.12.2019 № 3928/5 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих»³⁷⁰).

Прослідковується важлива роль самоврядування та функціонування саморегулівних організацій у сфері юстиції. Саморегулівні організації об'єднують осіб за профільними інтересами, керівні органи яких наділені компетенцією щодо контролю за діями своїх членів. Це особливий вид відносин, що дає змогу ефективно й оперативно реагувати на недоброчесну поведінку та застосовувати відповідні засоби попередження і впливу. Не є винятком і діяльність арбітражних керуючих.

Так, відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII³⁷¹, до групи суб'єктів у сфері діяльності арбітражних керуючих можемо віднести органи саморегулівної організації арбітражних керуючих, а саме: з'їзд арбітражних керуючих регіону, раду арбітражних керуючих регіону, голову ради арбітражних керуючих регіону, Раду арбітражних керуючих України, Голову Ради арбітражних керуючих України, з'їзд арбітражних керуючих України, ревізійну комісію.

³⁷⁰ Офіційний вісник України. 2019. № 99. Ст. 3337.

³⁷¹ Там само. 2019. № 34. Ст. 1197.

Доречно зазначити, що саморегулювальною організацією арбітражних керуючих є Національна асоціація арбітражних керуючих України – всеукраїнська недержавна некомерційна професійна організація, яка об'єднує усіх арбітражних керуючих України з метою забезпечення реалізації завдань самоврядування арбітражних керуючих, що створена на засадах професійної належності³⁷². Організацію роботи та компетенцію Національної асоціації арбітражних керуючих України, а також вимоги до її членів визначено у «Положенні про раду арбітражних керуючих України» від 20.11.2019 № 1³⁷³, Статуті некомерційної професійної організації «Національна асоціація арбітражних керуючих України» від 20.11.2019³⁷⁴ та «Кодексі професійної етики арбітражного керуючого»³⁷⁵.

Усвідомлюючи важливість розбудови надійного механізму виконання зобов'язань через застосування процедур банкрутства відповідно до найкращих міжнародних порівняльних практик і принципів ЄС, а також на виконання зобов'язання з розділу «Макрофінансова стабільність» додатка I до Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (щодо Інструменту надання підтримки Україні на суму до 18 мільярдів євро), Мін'юстом видано Наказ від 26.09.2023 № 3427/5 «Про затвердження Дорожньої карти щодо діяльності з розбудови потенціалу для підтримки впровадження Кодексу України з процедур банкрутства»³⁷⁶. Дорожньою картою встановлюється шість розділів із визначенням цілей та завдань. Перший

³⁷² Національна асоціація арбітражних керуючих України : офіц. вебсайт. URL: <https://unita.community/about-association/> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁷³ Там само. URL: <https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/ПОЛОЖЕННЯ-про-Раду-АК-України.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁷⁴ Там само. URL: <https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/Статут-НААКУ.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

³⁷⁵ Там само. URL: https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/Кодекс_професійної_етики_АК-1-1.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

³⁷⁶ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/09/29/20230929154604-19.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

розділ установлює завдання для Національної асоціації арбітражних керуючих України щодо забезпечення та підвищення співробітництва у європейському та світовому просторі у сфері банкрутства з глобальними та регіональними професійними організаціями (CERIL, INSOL, INSOL EUROPE, ABI тощо). Другий розділ присвячений вихованню доброчесності та підвищенню професійного рівня арбітражних керуючих. Третій розділ передбачає заходи з доповнення освітньої програми для суддів, забезпечення єдності судової практики в частині застосування національного законодавства у питаннях банкрутства / неплатоспроможності. Щодо завдань четвертого розділу, то він передбачає здійснення заходів із вивчення, оцінки та коригування державної політики у сфері банкрутства / неплатоспроможності. У п'ятому розділі передбачено гармонізацію національного законодавства у сфері банкрутства / неплатоспроможності із законодавством ЄС. Останній, шостий, розділ безпосередньо спрямований на забезпечення підвищення обізнаності щодо процедур банкрутства серед різних категорій стейкхолдерів.

Погоджуємося з думкою В. Миколаєць та С. Дяченко, що «...важливу роль у процедурах відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом відіграє арбітражний керуючий, а тому вдосконалення та розвиток норм, що стосуються правового становища арбітражного керуючого, мають велике значення і безпосередньо чинять вплив на відновлення та нормальне функціонування економіки України»³⁷⁷.

Ураховуючи наведене, зазначимо, що, з огляду на основні напрями діяльності арбітражних керуючих та повноваження Національної асоціації арбітражних керуючих України, маємо всі підстави розглядати їх як суб'єктів спеціальної компетенції, що функціонують у сфері юстиції.

³⁷⁷ Миколаєць В.А., Дяченко С.В. Окремі аспекти правового статусу арбітражного керуючого. *Юридична Україна*. 2023. № 9. С. 14.

Сфера архівної справи і діловодства. Управління та координація роботи підпорядкованих суб'єктів у сфері юстиції включають у себе всі аспекти документообігу, зберігання та обробки документів. Архівна справа є важливим складником інформаційної та культурної сфер життєдіяльності суспільства, що охоплює наукові, організаційні, правові, технологічні, економічні та інші питання діяльності юридичних і фізичних осіб, які пов'язані з нагромадженням, обліком, зберіганням архівних документів та використанням відомостей, що в них містяться³⁷⁸.

У сфері архівної справи і діловодства Мініюст: забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства, а також функціонування державної системи страхового фонду документації; затверджує за погодженням з Укрдержархівом правила ведення діловодства та архіву арбітражного керуючого, порядок ведення і подання статистичної звітності, оперативної звітності та інформації арбітражними керуючими, установає опис і порядок використання посвідчення та печатки арбітражних керуючих; організовує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення й функціонування державної системи страхового фонду документації та контролює її реалізацію Державною архівною службою України тощо.

Головним суб'єктом реалізації повноважень у сфері архівної справи є Державна архівна служба України. Відповідно до Постанови КМУ від 21.10.2015 № 870 «Про затвердження Положення про Державну архівну службу України»³⁷⁹, Державна архівна служба України (Укрдержархів) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері архівної справи,

³⁷⁸ Сорока Ю. Правові засади реформування архівної справи в Україні. *Юридичний вісник України*. 2006. 15–21 лип. (№ 28). С. 5.

³⁷⁹ Офіційний вісник України. 2015. № 88. Ст. 2930.

діловодства та створення й функціонування державної системи страхового фонду документації.

До сфери управління Державної архівної служби України належить сім центральних державних архівів, три центральні державні архівні установи, шість спеціальних установ страхового фонду документації, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства і Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії. Станом на 01.01.2024 фактично відома інформація про мережу архівних установ України у кількості 908 одиниць, до яких разом із зазначеними суб'єктами відносяться: 24 державні архіви областей; Державний архів міста Києва; 120 архівних відділів (секторів) райдержадміністрацій; 134 архівні відділи (сектори) міських рад; 14 галузевих державних архівів; 601 архівна установа сільської, селищної, міської ради, ради об'єднаної територіальної громади для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових та інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, що не належать до Національного архівного фонду; 15 архівних установ, заснованих фізичними особами та/або юридичними особами приватного права³⁸⁰.

До основних пріоритетів діяльності зазначених суб'єктів належать: забезпечення збереженості та формування Національного архівного фонду як підвалини захисту національного надбання в умовах воєнного стану; відкритий та універсальний доступ до національної архівної спадщини, прозора й ефективна комунікація з партнерами та стейкхолдерами задля зміцнення соціальної згуртованості; забезпечення ефективного функціонування державної системи страхового фонду документації; цифрова трансформація архівів та установ страхового фонду документації в умовах війни³⁸¹.

³⁸⁰ Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2023 році та пріоритети на 2024 рік / Держ. архів. служба України. Київ, 2024. С. 46.

³⁸¹ Там само. С. 3.

Ураховуючи розвинуту архітектуру суб'єктів, що забезпечують публічні інтереси та реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства, створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, вважаємо за доцільне розглядати їх як спеціальних суб'єктів публічної адміністрації, що функціонують у сфері юстиції.

Є сенс підкреслити, що сфера юстиції нині знаходиться на етапі активної фази входження до Європейського простору юстиції, що характеризується впровадженням комплексних заходів з інтеграції українських суб'єктів до відповідних профільних європейських сфер (просторів) (Європейського простору судово-експертної діяльності Європейського нотаріального простору, Європейського архівного простору, Європейської пенітенціарної сфери та ін.). Означені процеси сприяють інституалізації сфери юстиції, розбудові стійкості суб'єктів, покращенню взаємодії між ними, а також удосконаленню публічного адміністрування за участю Мін'юсту як центру прийняття рішень за підпорядкованими йому спеціальними суб'єктами.

Безперечно, суб'єкти спеціальної компетенції що функціонують у сфері юстиції, займають своє місце у системі адміністративно-правових відносин. Їхні особливий статус та природа підкреслюють, що вони є відокремленими від інших суспільних відносин, тобто набувають унікальних ознак, що дають змогу ідентифікувати їх як одне ціле зі сферою юстиції. Сфера юстиції України об'єднує (поглинає) на перший погляд абсолютно різні сфери суспільних відносин (сфера експертного забезпечення правосуддя, сфера виконання кримінальних покарань та пробації, сфера безоплатної правничої допомоги, сфера нотаріату та ін.), але їхні природа, функціонал та міцні зв'язки з Мін'юстом є свідченням єдності та належності до сфери юстиції. За такого підходу всіх суб'єктів, що функціонують у сфері юстиції, нами запропоновано називати спеціальними, що сприяло виокремленню специфіки діяльності кожного з досліджуваних суб'єктів.

Підсумовуючи, розкриємо зміст поняття *«система суб'єктів спеціальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції»*, під яким пропонуємо розуміти групу суб'єктів, основними напрямками діяльності яких є реалізація визначеної нормами адміністративного права спеціальної компетенції у конкретно визначених Мін'юстом сферах, у процесі виникнення, зміни та припинення суспільних відносин, що виникають у сфері юстиції України.

Аналіз системних зв'язків між загальними та спеціальними суб'єктами, задіяними у процесах адміністрування у сфері юстиції, пропонуємо зробити у наступному розділі.

2.4 Системні зв'язки між суб'єктами адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України

З огляду на соціально-політичну ситуацію в Україні, результати військової агресії росії, а також реалізацію заходів із пришвидшення процесів інтеграції до ЄС, актуалізується тематика вдосконалення системних зв'язків та взаємодії між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції. Індикаторами ефективності взаємодії є консолідація та кооперація суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції, заснована на відповідному правовому підґрунті. Взаємодія та системні зв'язки між суб'єктами доповнюють діяльність один одного та створюють сприятливі умови для ефективного функціонування відповідної сфери. У цьому підрозділі вважаємо за доцільне визначити існуючі зв'язки між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції у сфері юстиції в Україні.

Заглиблюючись у сутність понять «системні зв'язки» та «взаємодія», варто відзначити, що фахівці вважають взаємодію (детермінізм) конститутивною властивістю усіх великих систем. Детермінізм означає зв'язок, що виражає залежність речей (властивостей речей та відносин між ними, подій, процесів, станів) в їх існуванні та зміні від будь-яких

чинників³⁸². На переконання В. Лямця, «...система – це сукупність взаємозалежних елементів, що утворюють єдине ціле і мають єдине призначення або мету»³⁸³. Учений підкреслював, що саме впорядкованість елементів, підсистем, внутрішніх взаємозв'язків (взаємодій) становить структуру як внутрішню впорядкованість (організацію) системи. Разом із тим В. Лямець наголошує на важливій обставині: «...щоб система була стійкою, сумарна сила внутрішніх зв'язків елементів системи має бути більшою, ніж сумарна сила елементів зв'язків системи з елементами зовнішнього середовища»³⁸⁴.

Уважаємо обґрунтованими підходи В. Оболенцева, який у монографії «Базові засади системного аналізу системи держави України» визначає державу Україна «...як систему взаємодіючих елементів, змістом і спрямованістю яких відповідно до українського законодавства є права і свободи людини»³⁸⁵. Розвиваючи думку, він доходить умовиводу, що «...згідно із сучасним рівнем системотехніки будь-яка система: 1) має певну об'єктивну мету існування або 2) створена для певної суб'єктивної мети (декількох цілей)». Автор доводить, що «...ступінь складності системи визначається, по-перше, тим, на скількох структурних рівнях розміщені складники системи, а по-друге, які координаційні і субкоординаційні зв'язки відбуваються між елементами. Так, наприклад, координаційні зв'язки системи держави Україна виявляються у зв'язках правомірних суспільних відносин між суб'єктами одного рівня (наприклад, обмін інформацією між міністерствами). А субкоординаційні зв'язки щодо системи держави Україна виявляються у взаємодії підпорядкованих суб'єктів структури державної ієрархії»³⁸⁶.

³⁸² Оболенцев В.Ф. Базові засади системного аналізу системи держави України : монографія. Харків : Право, 2018. С. 37–38.

³⁸³ Лямець В.І., Тевяшев А.Д. Системний аналіз: вступний курс. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків : ХНУРЕ, 2004. С. 20.

³⁸⁴ Там само. С. 29.

³⁸⁵ Оболенцев В.Ф. Базові засади системного аналізу системи держави України. С. 18.

³⁸⁶ Там само. С. 53–54.

Продовжимо дослідження питання «взаємодії». Категорія «взаємодія», за твердженням О. Кваши, «...є фундаментальною, ключовою для глибокого та конструктивного розуміння інших категорій, таких як «рух», «детермінація», «причина», «зв'язок», «вплив», «дія» тощо»³⁸⁷. Традиційно питання взаємодії зумовлені діяльністю конкретних суб'єктів, що становлять сферу суспільних відносин. В. Тацій зазначав, що «...правові відносини державного управління – це врегульовані нормами права суспільні відносини, які утворюються з приводу здійснення державної влади у зв'язку з необхідністю управління справами держави і суспільства. Їх учасники є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у взаємодії та взаємовідносинах із приводу вирішення питань суспільної життєдіяльності за допомогою державної влади»³⁸⁸. На переконання В. Коваль, «...спільна мета є бажаним результатом спільної діяльності та необхідною ознакою для здійснення ефективної взаємодії»³⁸⁹. Учена зазначає, що «ефективність взаємодії тісно пов'язана з рівнем правового забезпечення конкретного напрямку діяльності. Як правило, правову основу взаємодії становлять різні нормативно-правові акти, у яких визначаються загальні положення сторін у процесі взаємодії, закріплюються принципи, основні напрями, форми, методи і цілі спільної діяльності»³⁹⁰.

Хочемо відзначити підхід ученого С. Тюріна, який досліджував питання взаємодії органів юстиції України та запропонував розуміти це явище як «...сукупність правових зв'язків, які виникають

³⁸⁷ Кваша О.В. Зміст і значення понять «взаємодія» та «система» у філософських і правових досліджень. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 56. С. 34.

³⁸⁸ Тацій В.Я. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 4. С. 8.

³⁸⁹ Коваль В.Ф. Правове регулювання взаємодії податкової міліції з іншими структурними підрозділами ДПС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. С. 95.

³⁹⁰ Там само. С. 62.

між органами юстиції України, іншими державними органами та громадськими організаціями під час спільного узгодження їхньої діяльності з метою виконання покладених на них обов'язків»³⁹¹. Науковцем було запропоновано таку класифікацію форм взаємодії органів юстиції України: 1) залежно від відношення до системи: внутрішня (взаємодія безпосередньо між самими органами юстиції) та зовнішня (взаємодія органів юстиції України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями); 2) залежно від місця суб'єктів взаємодії в ієрархії органів відповідної системи: вертикальна (наприклад, взаємодія Мін'юсту і його територіальних органів) та горизонтальна (наприклад, взаємодія між різними територіальними органами юстиції); 3) за часом взаємодії: постійна (взаємодія Мін'юсту та його територіальних органів) і тимчасова (взаємодія з органами місцевого самоврядування, наприклад із комунальних питань); 4) за способом виникнення взаємодії: ініціативна (взаємодія здійснюється за потребою відповідного органу юстиції для вирішення конкретного питання) та обов'язкова (взаємодія певних суб'єктів прямо передбачена нормативно-правовими актами) та ін.³⁹² Уважаємо, що запропонована класифікація має місце та відображає системні зв'язки між суб'єктами публічної адміністрації.

Підтримуємо думку науковця О. Предместнікова, що «...переважна більшість нормативно визначених повноважень Мін'юсту та його органів реалізується саме у взаємодії з іншими органами виконавчої влади, зокрема шляхом здійснення спільної діяльності та інформаційного обміну»³⁹³. Разом із тим автор зазначає, що «...видання спільних актів органами юстиції з іншими органами

³⁹¹ Тюрін С.Є. Поняття й ознаки взаємодії органів юстиції України. *Право і Безпека*. 2013. № 2. С. 103.

³⁹² Там само. С. 104.

³⁹³ Предместніков О. Поняття та ознаки органів юстиції України як органів виконавчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 3. С. 103.

виконавчої влади має досить позитивне значення, забезпечуючи взаємодію та узгоджене функціонування різних органів виконавчої влади в одній сфері діяльності. Належна реалізація спільних актів також вимагає чіткого встановлення відповідальності таких органів за видання спільного акта та його практичне виконання»³⁹⁴.

Ураховуючи унікальну систему та основні напрями діяльності суб'єктів загальної та спеціальної компетенції, пропонуємо продемонструвати основні приклади системних зв'язків, що виникають у сфері юстиції. Уважаємо за доцільне розглядати системні зв'язки у сфері юстиції, використовуючи дворівневий підхід. Перший рівень присвячено взаємодії Мін'юсту із зовнішнім середовищем; другий рівень розкриватиме взаємодію суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції із зовнішнім середовищем.

Так, Мін'юст відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»³⁹⁵ під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України та тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними КМУ, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями.

Проаналізуємо взаємодію Мін'юсту з допоміжним органом Президента України – Офісом Президента України. До основних завдань Офісу Президента України належить організаційне, правове, консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення здійснення Президентом України визначених Конституцією України повноважень. Відповідно до Указу Президента

³⁹⁴ Предместніков О.Г. Основні правові форми діяльності органів юстиції України з реалізації державної правової політики. *Право та інновації*. 2016. № 4. С. 113.

³⁹⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

України від 25.06.2019 № 436/2019 «Про Положення про Офіс Президента України»³⁹⁶, Офіс Президента України забезпечує порядок із виконанням інших завдань взаємодію Президента України з Верховною Радою України, КМУ, правоохоронними, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян (у тому числі політичними партіями, професійними спілками), підприємствами, установами, організаціями, сприяє підвищенню ефективності такої взаємодії.

К. Крамський та О. Проневич звертають увагу на проблему адміністративної правосуб'єктності Офісу Президента України як «... суб'єкта публічного адміністрування, особливо щодо залучення цього органу публічної влади до реалізації заходів в умовах дії правового режиму воєнного стану». Учені підкреслюють, що «упродовж останнього часу у вітчизняному адміністративно-правовому дискурсі артикульовано тезу щодо іманентності Офісу Президента України як специфічного суб'єкту публічного адміністрування низки публічно-владних управлінських повноважень, що зумовлено його залученням до реалізації окремих, особливо соціально значущих, функцій держави»³⁹⁷. Варто погодитись із запропонованим підходом колег та доповнити, що до переліку соціально значущих функцій держави цілком обґрунтовано у тому числі слід відносити діяльність у сфері юстиції в Україні.

Детальний аналіз інформації, оприлюдненої на сайті офіційного Інтернет-представництва Президента України³⁹⁸, дав змогу встановити, що у структурі Офісу Президента України функціонують

³⁹⁶ Офіційний вісник України. 2019. № 51. Ст. 1734.

³⁹⁷ Крамський К., Проневич О. Адміністративна правосуб'єктність Офісу Президента України в умовах введення правового режиму воєнного стану. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 8 juillet 2022. Paris-Vinnitsia, 2022. P. 61.

³⁹⁸ Президент України : офіц. інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/lustration/lustr-list/lustr-apu/spivrobitniki> (дата звернення: 04.08.2025).

Директорат та Департамент із питань юстиції та правоохоронної діяльності. Поряд із зазначеним варто акцентувати, що працівники Офісу Президента України беруть участь у реалізації важливих завдань, до здійснення яких залучаються представники Мін'юсту. Під головуванням Офісу Президента України та за участю представників Мін'юсту проведено спільні переговори з країнами Балтії щодо виконання Спільної декларації G7 про підтримку України, переговори щодо укладання двосторонньої безпекової угоди з Данією, Нідерландами та ін.³⁹⁹

Принагідно зазначимо, що Керівник Офісу Президента України є співголовою Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Відповідно до Указу Президента України від 17.06.2022 № 266/2022 «Про питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни»⁴⁰⁰, для забезпечення належної роботи та підготовки фахових пропозицій утворено 24 робочі групи, у тому числі окрему увагу приділено питанням юстиції. Взаємодія Міністра юстиції України з Офісом Президента України, міністрами, головами комітетів ВРУ та іншими представниками, що формують склад Національної Ради з відновлення України від наслідків війни, відбувається через відповідні робочі групи.

³⁹⁹ Україна провела третій раунд переговорів із Нідерландами щодо укладення двосторонньої угоди про безпекові гарантії. Президент України : офіц. інтернет-представництво. 2024, 5 лют. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-provela-tretij-raund-peregovoriv-iz-niderlandami-sh-88801> (дата звернення: 04.08.2025); Україна провела черговий раунд переговорів із Данією щодо укладення двосторонньої безпекової угоди. Президент України : офіц. інтернет-представництво. 2024, 19 лют. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-provela-chergovij-raund-peregovoriv-iz-daniyeyu-sho-89105> (дата звернення: 04.08.2025); Україна та Естонія розпочали переговори щодо укладення двосторонньої безпекової угоди. Президент України : офіц. інтернет-представництво. 2024, 10 берез. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-estoniya-rozpochali-peregovori-shodo-ukladennya-89753> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁰⁰ Офіційний вісник України. 2022. № 49. Ст. 2698.

Отже, маємо підстави зазначити про існуючу взаємодію між Офісом Президента України та Мін'юстом щодо різних суспільно-політичних питань, включаючи і сферу юстиції.

Далі буде доречним розглянути приклад взаємодії Мін'юсту з допоміжними органами КМУ. Відповідно до Постанови КМУ від 17.06.2009 № 599 «Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України»⁴⁰¹, допоміжні органи утворюються для формування та реалізації державної політики у відповідній сфері, визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у відповідній сфері, підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, удосконалення нормативно-правової бази з відповідних питань та ін. Допоміжні органи зазвичай утворюються у формі комісії, комітету, організаційного комітету, ради, робочої групи, урядової комісії, міжвідомчої робочої групи. Так, із метою забезпечення належної організації впровадження реформ відповідно до Постанови КМУ від 11.10.2016 № 768 «Про утворення Офісу реформ»⁴⁰² КМУ утворив Офіс реформ – постійно діючий консультативно-дорадчий орган, основною метою діяльності якого є забезпечення на належному рівні організації та координації впровадження реформ, зокрема щодо планування відповідних заходів, проведення моніторингу та аналізу стану їх виконання.

Успішним проектом взаємодії КМУ, Офісу реформ та інших стейкхолдерів є реалізація програми фінансової підтримки України від Європейського Парламенту та Європейської Ради щодо створення Українського фонду (Ukraine Facility)⁴⁰³. Взаємодія у межах

⁴⁰¹ Офіційний вісник України. 2009. № 45. Ст. 1511.

⁴⁰² Там само. 2016. № 87. Ст. 2827.

⁴⁰³ На ще один крок ближче до повноцінного функціонування Ukraine Facility: Уряд затвердив План для запуску цієї програми ЄС. *Офіс реформ Кабінету Міністрів України (Офіс відновлення та реформ Кабінету Міністрів України)*. 2024, 18 берез. URL: <https://rdo.in.ua/news/na-shche-odyn-krok-blyzhche-do-povnocinnogo-funkcionuvannya-ukraine-facility-uryad-zatverdyl> (дата звернення: 04.08.2025).

розроблення технічного документу була передбачена у Постанові КМУ від 14.07.2023 № 737 «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань підготовки Плану заходів у рамках реалізації пропозиції Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради ЄС про створення Українського фонду»⁴⁰⁴. Так, до складу міжвідомчої робочої групи увійшли Перший віцепрем'єр-міністр України, Міністр економіки, Міністр юстиції, Виконавчий директор Офісу реформ, Міністр закордонних справ та інші міністри, заступник керівника Офісу Президента України, а також інші представники. Опрацьовані пропозиції та рекомендації учасників увійшли до цього документу, у якому передбачено проведення реформ у сфері юстиції, а саме: приведення процедур банкрутства у відповідність до принципів Директиви (ЄС) 2019/1023 про рамки превентивної реструктуризації; покращення виконання судових рішень, а також здійснення кроків до набрання чинності законом щодо цифровізації виконавчого провадження; забезпечення функціонування оновленої ІТ-системи виконання судових рішень; зміцнення ключових антикорупційних інституцій та забезпечення набрання чинності законом про реформування Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та ін.⁴⁰⁵

Поряд із тим слід згадати про взаємодію Мін'юсту з Офісом реформ КМУ під час підготовки посібника для публічних службовців щодо застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» на замовлення Секретаріату КМУ⁴⁰⁶. Таким чином, перелічені форми кооперації з Офісом реформ КМУ є свідченням ефективної взаємодії та охоплюють основні зовнішні напрями діяльності у сфері юстиції.

⁴⁰⁴ Офіційний вісник України. 2023. № 70. Ст. 4059.

⁴⁰⁵ План для реалізації Ukraine Facility 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁰⁶ Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьник Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом : посіб. для публ. службовців. Київ : М-во юстиції України, 2022. 74 с.

Взаємодія Мін'юсту з органами місцевого самоврядування може передбачати як пряму взаємодію з Міністерством, так і через територіальні органи Мін'юсту. Так, відповідно до Наказу Мін'юсту від 23.06.2011 № 1707/5 «Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України»⁴⁰⁷, міжрегіональні управління Мін'юсту взаємодіють із територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями на відповідній території з питань, віднесених до його компетенції. У контексті взаємодії з територіальними органами Мін'юсту як приклад наведемо Лист Мін'юсту від 09.09.2016 № 6539/19/26-16 «Про надання інформації Міністерству економічного розвитку і торгівлі»⁴⁰⁸, у якому Мін'юст рекомендував використовувати під час взаємодії «Методичні рекомендації щодо взаємодії територіальних органів Міністерства юстиції України із центрами надання адміністративних послуг, центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги під час проведення державної реєстрації громадських об'єднань» з метою забезпечення доступності, а також підвищення якості надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації громадських об'єднань.

Передумовою розроблення Методичних рекомендацій у межах надання адміністративних послуг із державної реєстрації було Розпорядження КМУ від 16.05.2014 № 523-р «Про деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг»⁴⁰⁹, де визначено, що надання відділами державної реєстрації актів цивільного стану територіальних органів Мін'юсту

⁴⁰⁷ Офіційний вісник України. 2011. № 49. Ст. 1984.

⁴⁰⁸ Ліга:Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS27266> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁰⁹ Офіційний вісник України. 2014. № 45. Ст. 1193.

послуг (таких як: внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання; державна реєстрація народження дитини та її походження; державна реєстрація шлюбу; державна реєстрація зміни імені та ін.) здійснюється через центри надання адміністративних послуг на основі узгоджених рішень між територіальними органами Мін'юсту та органами, якими утворено такі центри. Таким чином, однією з підстав взаємодії територіальних органів Мін'юсту з органами місцевого самоврядування є документи рекомендаційного характеру, як то методичні рекомендації, що регламентують механізми взаємодії суб'єктів у конкретній сфері відносин. Як свідчить практика, ефективність реалізації відносин та, відповідно, взаємодії між суб'єктами залежить і від рівня нормотворчої техніки.

Ще одним практичним механізмом, за допомогою якого відбувається взаємодія територіальних органів Мін'юсту з органами місцевого самоврядування, є організація та проведення спільних семінарів, навчань, наприклад із питань практики надання послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану у порядку делегованих повноважень, що дає змогу обмінятися думками та обговорити проблемні питання, що виникають під час подачі документів у сфері державної реєстрації через фронт-офіси.

Мін'юст у напряму імплементації європейського законодавства впевнено започатковує нові підходи до організації взаємодій із громадськістю у формі діалогу та відкритої взаємодії із суб'єктами публічної адміністрації у сфері юстиції. Погоджуємося з позицією Р. Мельника та В. Бевзенко, що «...державна має розбудувати відповідні механізми участі суб'єктів громадянського суспільства у реалізації державної політики, зробити таку участь ефективною, а пропозиції, вироблені представниками громадянського суспільства, розглядати як настанови, обов'язкові для впровадження у правотворчу та правозастосовну діяльність»⁴¹⁰. Згідно

⁴¹⁰ Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 33.

з Постановою КМУ від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»⁴¹¹, громадська рада може утворюватися при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади та є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики. Успішною вважаємо роботу Громадської ради при Мін'юсті, члени якої протягом 2023 р. здійснювали підготовку листів, направляли пропозиції до Мін'юсту щодо внесення змін до законів, здійснювали моніторингові візити до 22 установ виконання покарань, брали участь у підвищенні правової обізнаності соціально уразливих верств населення та ін.⁴¹² Ці та інші напрями діяльності Громадської ради свідчать про можливість представників громадськості впливати на сферу юстиції. Проте статус та компетенція Громадської ради не дають підстав розглядати її як суб'єкта загальної компетенції публічного адміністрування.

Акцентуємо увагу на взаємодії Мін'юсту з представниками таких організацій професійного самоврядування, як Асоціація приватних виконавців, Нотаріальна палата України, Національна асоціація арбітражних керуючих та ін. Взаємодія реалізується, наприклад, у формі надання роз'яснень Мін'юстом щодо вчинення перевірки нотаріусами факту застосування санкцій до фізичних або юридичних осіб⁴¹³; участі Ради приватних виконавців у розробленні та погодженні проектів нормативно-правових актів; участі

⁴¹¹ Офіційний вісник України. 2010. № 84. Ст. 2945.

⁴¹² Звіт про діяльність Громадської ради при Міністерстві юстиції України, 2023 рік. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/genera/2023/12/13/20231213155203-65.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴¹³ Увага! Внесено зміни щодо порядку перевірки санкцій. *Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ)*. 2022. 19 груд. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/uvaga-vneseno-zmini-schodo-poryadku-perevirki-sanktsiy> (дата звернення: 04.08.2025).

в обговоренні проекту професійного стандарту «Арбітражний керуючий» та ін.⁴¹⁴

Актуальним напрямом удосконалення взаємодії вважаємо впровадження такого інструменту, що активно використовується в державах – членах НАТО як стратегічні комунікації⁴¹⁵. Стратегічні комунікації визначаються як скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави. Концепція стратегічних комунікацій на рівні чинного законодавства вже ввійшла в український простір. Так, варто згадати Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 «Про Стратегію інформаційної безпеки»⁴¹⁶, де зауважено щодо несформованості системи стратегічних комунікацій, важливості розбудови інституційної спроможності органів державної влади у сфері стратегічних комунікацій і необхідності створення дієвих механізмів координації та взаємодії між усіма органами державної влади.

Відзначимо з позитивного боку діяльність Мін'юсту у підготовці документа програмного характеру – проекту Концепції комунікаційної стратегії 2019–2022, що розроблювалася на виконання Стратегічного плану діяльності Мін'юсту на 2019–2022 рр. та в межах реалізації проекту ПРООН «Підтримка комплексного реформування державної служби шляхом посилення співпраці

⁴¹⁴ Міністерство юстиції пропонує для громадського обговорення проект професійного стандарту «Арбітражний керуючий». *Міністерство юстиції*. 2021. URL: <https://minjust.gov.ua/m/ministerstvo-yustitsii-proponue-dlya-gromadskogo-obgovorenniya-proekt-profesiynogo-standartu-arbitrajniy-keruyuchiy> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴¹⁵ Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки України: проблеми теорії та практики.

⁴¹⁶ Офіційний вісник України. 2022. № 3. Ст. 125.

громадянського суспільства та Уряду України». Концепція комунікаційної стратегії безпосередньо була спрямована на розвиток комунікаційного потенціалу Мін'юсту та його структурних підрозділів у напрямі забезпечення реалізації державної правової політики⁴¹⁷. У світлі останніх подій щодо посилення співробітництва з НАТО та проведення 18 березня 2024 р. установчого засідання Комітету з питань стратегічних комунікацій Ради Україна – НАТО, до основних завдань якого віднесено сприяння координації зусиль України та НАТО у сфері стратегічних комунікацій, включаючи розроблення та реалізацію спільних стратегій із протидії дезінформації та пропаганді, упевнені, що інструмент стратегічних комунікацій є важливим кроком у посиленні стійкості і для сфери юстиції України⁴¹⁸.

Як рекомендацію можемо висловити пропозицію щодо розроблення оновленого програмного документу, присвяченого впровадженню інструментів стратегічних комунікацій у діяльність Мін'юсту, створення відповідального структурного підрозділу (або призначення відповідальної особи), а також покращенню механізмів координації та взаємодії з іншими органами влади щодо здійснення заходів із протидії загрозам в інформаційній сфері для створення позитивного іміджу та розбудови стійкості у сфері юстиції. Позитивним кроком, є те що у складі апарату Мін'юсту, згідно з інформацією розміщеною на офіційному сайті міністерства, сформовано новий структурний підрозділ – Управління стратегічних комунікацій, до основних завдань якого належать: формування інформаційної політики Міністерства та його територіальних

⁴¹⁷ У Мін'юсті презентували проєкт Концепції комунікаційної стратегії. *Міністерство юстиції*. 2019, 22 серп. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/uminyusti-prezentovali-proekt-kontseptsii-komunikatsiynoi-strategii> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴¹⁸ Україна та НАТО працюватимуть над поглибленням співпраці у сфері стратегічних комунікацій. *Урядовий портал*. 2024, 19 берез. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-nato-pratsiuvatymut-nad-pohlyblenniam-spiivpratsi-u-sferi-stratehichnykh-komunikatsii> (дата звернення: 04.08.2025).

органів на принципах відкритості та прозорості діяльності; супроводження роботи офіційного вебсайту Міністерства; організація роз'яснювальної роботи в медіа щодо основних напрямів діяльності Міністерства; забезпечення взаємодії Міністерства із медіа, співпраці з інститутами громадського суспільства, залучення їх до процесу формування та реалізації державної правової політики. Водночас слід зазначити, що не всі інструменти стратегічних комунікацій наразі імплементовані у діяльність Мін'юсту.

Окремої уваги також заслуговують спільні накази Мін'юсту з іншими міністерствами та органами державної влади з питань взаємодії для вирішення окремих питань: Наказ Міністерства закордонних справ України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.03.2023 № 125/209/293/139/999/5 «Про затвердження Правил проставлення апостиля на офіційних документах, призначених для використання на території інших держав»⁴¹⁹; Наказ Мін'юсту та Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.07.2022 № 2782/5/168/22 «Про затвердження Порядку надання Національним агентством з питань запобігання корупції інформації на запити Міністерства юстиції України при реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції»⁴²⁰; Наказ Мін'юсту та Міністерства фінансів України від 01.02.2021 № 370/5/50 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та Єдиною державною інформаційною системою у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»⁴²¹; Наказ Мінсоцполітики

⁴¹⁹ Офіційний вісник України. 2023. № 30. Ст. 1682.

⁴²⁰ Там само. 2022. № 53. Ст. 3139.

⁴²¹ Там само. 2021. № 11. Ст. 496.

України та Мін'юсту від 21.03.2017 № 441/915/5 «Про затвердження Порядку електронної взаємодії Міністерства соціальної політики України та Міністерства юстиції України щодо підтвердження факту народження дитини»⁴²² та ін.

Синергія суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції проявляється завдяки їх ефективній взаємодії. Пропонуємо розкрити системні зв'язки другого рівня взаємодії суб'єктів спеціальної компетенції із зовнішнім середовищем.

Суб'єкти спеціальної компетенції публічного адміністрування у сфері юстиції охоплюють за своєю компетенцією значне коло важливих напрямів, які в межах реалізації завдань у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; у сфері нотаріату; у сфері безоплатної правничої допомоги; у сфері експертного забезпечення правосуддя; у сфері архівної справи та інших сферах взаємодіють з іншими суб'єктами задля ефективної реалізації державної політики у сфері юстиції. Розглянемо нормативні та практичні умови взаємодії окремих суб'єктів із зовнішнім середовищем.

Взаємодія суб'єктів експертного забезпечення правосуддя у сфері юстиції. Як нами було встановлено у попередніх підрозділах, до суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері юстиції належать науково-дослідні установи судових експертиз Мін'юсту та атестовані судові експерти. З урахуванням такого підходу розглянемо питання щодо взаємодії таких суб'єктів із зовнішнім середовищем.

Уважаємо дотичними погляди Н. Філіпенко, яка досліджувала питання взаємодії судово-експертних установ. Учена зазначає, що «...судово-експертні установи Мін'юсту забезпечують діяльність судів усіх рівнів, НАБУ, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, слідчих органів МВС, СБУ, органів прокуратури, митних

⁴²² Офіційний вісник України. 2017. № 25. Ст. 734.

органів та інших установ. Мережа науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту є найбільш широкою, і її координаційні зв'язки простежуються більш чітко, ніж у суто відомчих установах»⁴²³. Для розкриття напрямів взаємодії Н. Філіпенко пропонує виділяти такі, як: 1) взаємодія між суб'єктами судово-експертної діяльності, науково-дослідними організаціями, що виконують дослідження в галузі права, та навчальними закладами; 2) взаємодія судово-експертних органів із суб'єктами кримінального судочинства; 3) взаємодія судово-експертних установ України з іншими суб'єктами превентивної діяльності; 4) міжнародна взаємодія та співпраця та ін.⁴²⁴ Запропонований авторкою поділ напрямів взаємодії уважаємо усталеним, обґрунтованим і таким, що відповідає практиці роботи судово-експертних установ.

Погоджуємося з В. Остропільцем, який наголошував на важливості «...вдосконалення діяльності судово-експертних установ України та взаємодії з іншими суб'єктами правовідносин у галузі експертного забезпечення правосуддя: правоохоронними органами, судами, науковими установами, підприємствами, закладами освіти, установами судової експертизи інших держав, міжнародними організаціями та ін.»⁴²⁵. Поряд із зазначеним учений звертав увагу на проблему щодо «...низького рівня взаємодії органів і організацій у сфері судово-експертної діяльності, науково-дослідних установ щодо розроблення нормативно-правових актів для врегулювання та налаштування єдиних процесів, підходів і механізмів судово-експертної діяльності»⁴²⁶.

Висловлюючи власну позицію щодо вищенаведеного, зазначимо, що внаслідок військово-політичної ситуації, необхідності

⁴²³ Філіпенко Н.Є. Кримінологічна діяльність судово-експертних установ України: монографія. Харків : ХАІ, 2020. С. 281.

⁴²⁴ Там само. С. 281.

⁴²⁵ Остропілець В.Р. Адміністративно-правове забезпечення діяльності судово-експертних установ України : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2020. С. 191.

⁴²⁶ Там само. С. 144.

проведення резонансних експертиз, оцінки збитків, завданих унаслідок військової агресії, варто примножувати взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування, центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом, фондами, засобами масової інформації, підприємствами, установами та організаціями та ін. Водночас слід урахувувати вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси, які, за слушним зауваженням А. Свінцицького, «...у судовій експертизі реалізуються, передусім, через адаптацію законодавства України про судову експертизу до європейського законодавства, а також через використання єдиних підходів до створення методик експертних досліджень для всіх судово-експертних установ шляхом їх акредитації згідно з міжнародними стандартами якості»⁴²⁷.

Прямих норм щодо взаємодії між суб'єктами судово-експертної діяльності та із суб'єктами інших відомств не закріплено на рівні закону, а містяться у підзаконних актах або в установчих документах державних спеціалізованих наукових установ. Ураховуючи важливість налагодження міжнародної співпраці та взаємодії з іноземними експертними установами, законодавець закріпив таке виключне право за суб'єктами судово-експертної діяльності на рівні закону. У Законі України від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову експертизу»⁴²⁸ гарантується право встановлювати міжнародні наукові зв'язки з установами судових експертиз, криміналістики інших держав, проводити спільні наукові конференції, симпозиуми, семінари, обмінюватися стажистами, науковою інформацією і друкованими виданнями та здійснювати спільні видання у галузі судової експертизи і криміналістики.

Принагідно зазначимо, що питання взаємодії державних спеціалізованих установ на національному рівні більш детально розкрито

⁴²⁷ Свінцицький А. Судово-експертне забезпечення служби безпеки України. *II Міжнародний податковий конгрес* : зб. матеріалів, 26 листоп. 2021 р. Ірпінь, 2021. С. 782.

⁴²⁸ Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.

в установчих документах. Так, згідно зі Статутами науково-дослідних установ судових експертиз, до повноважень директора належить організація співпраці та наукового зв'язку з державними спеціалізованими установами, науковими установами, закладами вищої освіти, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, іншими установами та організаціями для вирішення відповідних питань судової експертизи та науково-технічного співробітництва, наукової, освітньої діяльності⁴²⁹. Відзначимо, що інститутами судових експертиз системи Мін'юсту активно здійснюється взаємодія як на національному, так і міжнародному рівні, свідченням чого є участь двох установ у роботі Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI), підписання багатьох міжнародних угод про співробітництво з представниками різних країн та меморандумів про співпрацю з українськими партнерами та ін.⁴³⁰

У контексті міжнародної взаємодії очевидно, що забезпечення ефективної наукової комунікації у сфері експертного забезпечення правосуддя неможливе без використання такої форми кооперації, як участь науковців у двосторонніх і багатосторонніх міждержавних програмах і проектах⁴³¹. Відповідно до Закону України від 26.11.2015 № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність»⁴³², науковий (науково-технічний) проект – це комплекс заходів, пов'язаних із забезпеченням виконання та безпосереднім проведенням наукових досліджень та (або) науково-технічних розробок із метою досягнення конкретного наукового або науково-технічного

⁴²⁹ Статут Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса». Київське відділення національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса». URL: <https://kyiv.nncise.org.ua/pro-nnc/muzei> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴³⁰ Київський науково-дослідний інститут судових експертиз : офіц. сайт. URL: <https://kndise.gov.ua/ukrayinski-partnery/> (дата звернення: 04.05.2025).

⁴³¹ Palkova K., Agapova O., Zile A. OER as a Tool for Sustainable Development: The Ukrainian – Latvian Experience of Forensic Science Experts. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10, iss. 3. P. 15–26.

⁴³² Офіційний вісник України. 2016. № 2. Ст. 40.

(прикладного) результату. Спільний проєкт Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаруса» Міністерства юстиції України і Ризького університету ім. Страдіня за темою: «Відкритий освітній ресурс: судова експертиза» (Open Educational Resource: Forensic Science) передбачав створення відкритого освітнього ресурсу з науковими та експертними матеріалами, а також відеопрезентаціями роботи судових експертів у лабораторії для підготовки майбутніх кадрів експертних установ України та Латвії⁴³³. Ця проєктна ідея виникла у зв'язку з тим, що у сфері експертного забезпечення правосуддя бракує освітнього ресурсу, присвяченого винятково питанням судової експертизи та криміналістики. Ураховуючи це, а також специфічний характер діяльності судового експерта, вважаємо цілком логічним, що і підготовка майбутніх фахівців у цій галузі повинна відповідати сучасності⁴³⁴.

Згідно з Планом діяльності Мін'юсту на 2024 р., заплановано комплекс заходів із підготовки пропозицій та/або концепцій щодо вдосконалення нормативного регулювання у сфері судоустрою, судочинства, кримінальної юстиції, безоплатної правової допомоги, судово-експертної діяльності, правового регулювання банкрутства, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)⁴³⁵.

Із метою удосконалення нормативно-правового регулювання, посилення взаємодії між суб'єктами судово-експертної діяльності авторкою розроблено проєкт нормативно-правового

⁴³³ Palkova K., Agapova O., Zile A. OER as a Tool for Sustainable Development: The Ukrainian – Latvian Experience of Forensic Science Experts.

⁴³⁴ Агапова О.В. «Відкритий освітній ресурс: судова експертиза». Крок до модернізації методів підготовки судових експертів. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу, м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р. Харків, 2021. С. 301.

⁴³⁵ План роботи Міністерства юстиції України на 2024 рік «Заходи, спрямовані на досягнення цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Мін'юсту на 2022–2024 роки та Програмі діяльності Кабінету Міністрів України». *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/06/20240306110644-62.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

акту програмного характеру «План пріоритетних дій створення та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності до 2027 року» (Додаток А). Розроблення Плану пріоритетних дій створення та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності до 2027 р. зумовлене необхідністю консолідації суб'єктів судово-експертної діяльності навколо реалізації спільних пріоритетів із метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності з урахуванням національних особливостей та найкращого міжнародного досвіду⁴³⁶. Документ складається із восьми стратегічних цілей: 1) створення та розвиток Українського простору судово-експертної діяльності; 2) інтеграція до Європейського судово-експертного простору; 3) забезпечення безперервного розвитку науки, удосконалення існуючих та розроблення нових методик судових експертиз; 4) удосконалення процесу навчання та підвищення кваліфікації судових експертів; 5) застосування штучного інтелекту, технологій Industry 4.0; 6) розширення технічних можливостей та забезпечення суб'єктів судово-експертної діяльності сучасним обладнанням; 7) розбудова стійкості Українського простору судово-експертної діяльності; 8) виховання доброчесності та боротьба з корупцією у сфері експертного забезпечення правосуддя (див. Додаток А). Останній пункт «виховання доброчесності та боротьба з корупцією у сфері експертного забезпечення правосуддя» набуває особливої актуальності у контексті євроінтеграційних процесів як один з інструментів забезпечення цілісності системи. Орієнтуючись на запропонований підхід до розуміння доброчесності, зазначимо, що цілісна, повністю функціональна та неущоджена сфера експертного забезпечення правосуддя повинна бути вільною від ризиків виникнення корупції, а її кадровий склад (наукові працівники,

⁴³⁶ Агапова О. Український простір судово-експертної діяльності: правові та практичні засади консолідації експертної спільноти. *Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конгр., м. Запоріжжя, 16 трав. 2024 р. : у 2 ч. Запоріжжя, 2024. Ч. 1. С. 7.

судові експерти та інші працівники) повинен виконувати свої обов'язки чесно, компетентно, згідно з чинним законодавством та кодексами професійної поведінки⁴³⁷.

Підсумовуючи, наголосимо про активну взаємодію, що здійснюється суб'єктами експертного забезпечення правосуддя у сфері юстиції. Упевнені, що запропоновані рекомендації щодо поліпшення взаємодії сприятимуть розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя.

Взаємодія суб'єктів у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Одним із принципів діяльності ДКВС України визначено взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями. Деталізацію принципу взаємодії відображено у ст. 5 Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»⁴³⁸, де ДКВС України взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями та з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями.

Науковий дискурс навколо питань взаємодії у пенітенціарній сфері залишається актуальним. Так, серед учених активно обговорюються питання взаємодії ДКВС України з неурядовими, релігійними організаціями, окремо досліджуються напрями взаємодії із засобами масової інформації та міжнародними суб'єктами тощо.

Має рацію С. Спільник, відзначаючи, що «...взаємодія ДКВС України з іншими суб'єктами протидії злочинності є частиною суспільних відносин, що здійснюється у законний спосіб та виникає між рівними за своїми правами та обов'язками суб'єктами (два та більше), виражається у виконанні узгоджених за завданням,

⁴³⁷ Агапова О.В. "Building Integrity" у сфері експертного забезпечення правосуддя. III Харківський міжнародний юридичний форум. Актуальні проблеми адміністративно-правової науки (до 95-річчя від дня народження Р.С. Павловського): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 верес. 2019 р. Харків, 2019. С. 144.

⁴³⁸ Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

місцем, часом та способом дій, спрямованих на протидію злочинності»⁴³⁹. Погоджуємося з думкою вченого, що «...ДКВС України взаємодіє в питаннях протидії злочинності зі спеціальними (Національна поліція України, СБУ, Національна гвардія України та інші правоохоронні органи) та загальними (органи місцевого самоврядування, громадськість, заклади освіти, медіа, релігійні організації тощо) суб'єктами»⁴⁴⁰.

Досліджуючи повноваження міжрегіональних органів ДКВС України під час взаємодії з органами регіональної публічної влади, С. Романцова визначила найбільш актуальні напрями взаємодії, до яких віднесла: «...будівництво життєво важливих об'єктів пенітенціарної системи; залучення підприємств ДКВС України до виконання регіонального замовлення на виробництво продукції для потреб конкретного регіону; забезпечення пенітенціарних установ матеріальними та технічними ресурсами; створення системи соціальної реабілітації осіб, які відбувають кримінальне покарання; працевлаштування осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, тощо»⁴⁴¹. Підтримуємо прогнози вченої, що «...у перспективі необхідно розвивати взаємодію працівників соціальних служб ДКВС України з представниками органів місцевого самоврядування, правоохоронними органами, службами зайнятості та соціального захисту населення під час вирішення питань щодо отримання виплат, пенсій, утрачених документів, трудового та побутового влаштування після звільнення»⁴⁴².

⁴³⁹ Спільник С.І. Результати дослідження кримінологічної діяльності державної кримінально-виконавчої служби України. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 222.

⁴⁴⁰ Там само.

⁴⁴¹ Романцова С.В. Органи Державної кримінально-виконавчої служби України в системі суб'єктів захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 535. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.93> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁴² Там само. С. 536.

Питання взаємодії ДКВС України регламентовано й на рівні підзаконних нормативно-правових актів, які представлені такими актами, як: Наказ Мін'юсту, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України від 01.10.2021 № 3479/5/560/2123/729 «Про затвердження Змін до Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів із питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»⁴⁴³; Наказ Мін'юсту, МОЗ України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я ДКВС України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту»⁴⁴⁴ та ін.

Додатково зазначимо, що, відповідно до ст. 12 Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»⁴⁴⁵, можуть утворюватися воєнізовані підрозділи, що також наділені компетенцією на здійснення взаємодії з органами, на які покладено правоохоронні функції, їхніми спеціальними підрозділами щодо участі в антитерористичних операціях, навчаннях, заняттях, тренуваннях, а також інших заходах на території об'єктів ДКВС України (Наказ Мін'юсту від 06.02.2017 № 292/5 «Про затвердження Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України»⁴⁴⁶).

Діяльність органів пробації як частини пенітенціарної системи також ґрунтується на принципі взаємодії, про що закріплено у Законі України від 05.02.2015 № 160-VIII «Про пробацію»⁴⁴⁷. Згідно

⁴⁴³ Офіційний вісник України. 2021. № 82. Ст. 5318.

⁴⁴⁴ Там само. 2012. № 13. Ст. 506.

⁴⁴⁵ Там само. 2005. № 29. Ст. 1697.

⁴⁴⁶ Там само. 2017. № 15. Ст. 458.

⁴⁴⁷ Там само. 2015. № 17. Ст. 445.

з Наказом Мініюсту від 02.06.2023 № 2110/5 «Про затвердження Положення про Державну установу «Центр пробації»»⁴⁴⁸, Центр пробації наділений широкими повноваженнями щодо взаємодії, він може брати участь у роботі тимчасових консультативних, дорадчих, інших допоміжних органів, утворених КМУ, іншими державними органами, у тому числі з метою розроблення проєктів нормативно-правових актів, розгляду інших правових питань, що стосуються сфери виконання кримінальних покарань та пробації. Разом із цими повноваженнями Центр пробації організовує взаємодію і контроль за діяльністю філій та уповноважених органів із питань пробації та забезпечує взаємодію з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, судами, установами і закладами з питань реалізації завдань, визначених законодавством про пробацію.

На переконання Т. Чабаненко, що досліджувала питання взаємодії пробації з органами поліції, місцевого самоврядування та громадськими формуваннями, «...найбільш поширеними формами взаємодії підрозділів пробації з територіальними секторами кримінальної поліції є: 1) обмін інформацією, яка викликає взаємний інтерес (інформаційна взаємодія); 2) оголошення в розшук засуджених, місце знаходження яких не відоме; 3) проведення щомісяця звірок із територіальним сектором поліції щодо кількості засуджених, які ухиляються від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, та за поданням органу пробації підлягають державному розшуку та інші заходи»⁴⁴⁹.

Гарним прикладом спільної взаємодії Державної установи «Центр пробації» з представниками Національної поліції є затвердження документів рекомендаційного характеру, а саме «Спільний

⁴⁴⁸ Пробація України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DGHaMlulf2TvJGduri463BGpwDmJqvVA/view> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁴⁹ Чабаненко Т.В. Взаємодія пробації з органами поліції, місцевого самоврядування та громадськими формуваннями при здійсненні нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2017. С. 10–11.

алгоритм дій територіальних органів поліції та уповноважених органів із питань пробації»⁴⁵⁰, у якому визначається організація взаємодії щодо оголошення у розшук осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, місцезнаходження яких невідомо, а також здійснення розшуку.

Різнобічні напрями взаємодії ДКВС України та органів пробації свідчать про особливий статус та роль цих суб'єктів у реалізації «пенітенціарних» напрямів діяльності у сфері юстиції, що, як свідчить практика, передбачає значний обсяг заходів як нормативного, так і організаційного характеру з ефективного впровадження інституту взаємодії у пенітенціарній системі (взаємодія правоохоронного, військового, медичного, релігійного спрямування тощо).

Взаємодія у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб). Досліджуючи питання взаємодії органів державної виконавчої служби та приватних виконавців із зовнішнім середовищем, доречним буде зазначити, що ці питання врегульовано на рівні підзаконних правових актів. У цій сфері існують системні недоліки у питаннях взаємодії, переважна частина з яких успішно вирішується через нормативно-правові інструменти.

Так, наприклад, Наказ Мін'юсту від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень»⁴⁵¹ доповнено розділом XIX «Особливості взаємодії органів державної виконавчої служби та приватних виконавців при визначенні поточного рахунку боржника – фізичної особи у банку для здійснення видаткових операцій»⁴⁵². Для ефективної реалізації

⁴⁵⁰ Пробація України. 2020. URL: https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/5121_1_Ян-20.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁵¹ Офіційний вісник України. 2012. № 27. Ст. 1018.

⁴⁵² Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України щодо особливостей взаємодії органів державної виконавчої служби та приватних виконавців при визначенні поточного рахунку фізичної особи – боржника у банку для здійснення видаткових операцій : наказ М-ва юстиції України від 17.07.2023 № 2578/5. *Офіційний вісник України*. 2023. № 69. Ст. 4024.

лізації питань взаємодії державні та приватні виконавці застосовують спільний Наказ МВС України, Мін'юсту від 30.01.2018 № 64/261/5 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»⁴⁵³, що регламентує механізм взаємодії під час проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

За вірним зауваженням Н. Горбань, варто враховувати «...специфіку функцій, якими наділені державні та приватні виконавці й особливості їхнього правового статусу, адже їхня професійна діяльність передбачає особливий тип взаємовідносин: з одного боку, «безапеляційне виконання законних вимог», а з іншого – «допоміжну поведінку»⁴⁵⁴.

Доречним буде відзначити, що, відповідно до Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»⁴⁵⁵, Асоціація приватних виконавців України має право взаємодіяти з іншими суб'єктами та наділена повноваженнями представляти приватних виконавців у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями. Варто визнати, що такі виключні повноваження були отримані після створення Асоціації приватних виконавців України як самостійної самоврядної організації, що дало змогу

⁴⁵³ Офіційний вісник України. 2018. № 11. Ст. 406.

⁴⁵⁴ Горбань Н.С. Особливості взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішенням судів, та розпорядження ним. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 101.

⁴⁵⁵ Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1851.

налагоджувати взаємодію не тільки на національному, а й на міжнародному рівні – з Міжнародним союзом судових виконавців⁴⁵⁶.

Утім, залишаються проблеми у питаннях взаємодії та задоволення інтересів стягувачів. Нові військові виклики сприяли виникненню недоліків у роботі з державними та приватними виконавцями, а саме: ускладнення комунікації через дистанційну роботу; переноси зустрічей через ракетні обстріли та тривоги; непрацюючі реєстри; випадки корупції; зростання вартості виконання виконавчого провадження та ін.⁴⁵⁷

Отже, дослідження питань взаємодії дає змогу сформувати власні міркування щодо системних зв'язків у сфері юстиції.

Перше. Сфера юстиції України представлена конкретною системою суб'єктів загальної та спеціальної компетенції, зв'язки між якими характеризуються стійкістю та проявляються у взаємодії на різних рівнях.

Друге. Сфера юстиції України охоплює коло врегульованих нормами адміністративного права суспільних відносин, зв'язки між якими проявляються через поєднання трьох складових елементів: об'єкт, суб'єкт, зміст, де об'єктом є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у сфері юстиції (позасудової / адміністративної). Під елементом «суб'єкт» ми розуміємо суб'єктів загальної та спеціальної компетенції, що мають повноваження на реалізацію функцій держави у сфері юстиції. Зміст суспільних відносин у сфері юстиції безпосередньо полягає у взаємодії та взаємозв'язках між суб'єктами.

⁴⁵⁶ Статут Міжнародного союзу судових виконавців (MCCB) = Statutes of the International Union of Judicial Officers (UIJO) від 25.11.2021. URL: https://drive.google.com/file/d/1LITimjllqvV5YRoGHAMBxPG_J27tZ45p/view (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁵⁷ Звіт за результатами дослідження сфери примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні : липень 2023 / Human Research ; EU Project Pravo-Justice. 2023. 99 с. Проект «ПРАВО-Justice». 2023, 5 верес. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/64f/6df/591/64f6df591b0dc111219083.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

Третє. Для розкриття системних зв'язків, що виникають у сфері юстиції, було вибрано дворівневий підхід, що дав змогу проаналізувати особливості взаємодії суб'єктів кожного з рівнів у їх зв'язках із зовнішнім середовищем як складових елементів єдиної сфери.

Четверте. Установлено, що консолідація суб'єктів є ефективним інструментом взаємодії, та запропоновано на рівні документів програмного характеру передбачити посилення взаємодії між суб'єктами судово-експертної діяльності – у так званому «Плані пріоритетних дій створення та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності до 2027 року».

Таким чином, під *системними зв'язками у сфері юстиції* пропонуємо розуміти систему суб'єктів публічної адміністрації загальної та спеціальної компетенції, що характеризуються єдністю та цілісністю, знаходяться у взаємодії із зовнішнім середовищем та створюють умови для реалізації державної політики у сфері юстиції України.

Розділ 3

«ЗАГАЛЬНИЙ БЛОК»

ТА «ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ БЛОК»

ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ

ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ:

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗРІЗ

3.1 Механізм публічного адміністрування: адміністративно-правовий доктринальний аналіз поняття та складників

Розпочати варто з етимологічного аналізу самого словосполучення «механізм публічного адміністрування», яке фактично складається з двох складників, а саме: «механізм» та «публічне адміністрування». З огляду на те, що останнє вже було предметом дослідження у попередніх підрозділах роботи, варто зупинитися на першому складнику цього словосполучення. До того ж варто усвідомлювати, що відповідне етимологічне розуміння варто буде розглядати з урахуванням того, як воно сприймається представниками науки адміністративного права. Етимологічно «механізм» від грец. μηχανή *mechané* означає «машина», а саме «система тіл (складників), що призначена для перетворення руху одного

або декількох ... у потрібний рух інших...»⁴⁵⁸. Як видно з наведеного положення, механізм розглядається як сукупність елементів, які, доповнюючи один одного, формують нове явище. Тобто йдеться про певну сукупність елементів, проте не про просту сукупність (механічну сукупність), а про їх взаємозв'язок, взаємозумовленість, завдяки якій і забезпечується досягнення певного результату. З огляду на аналіз словосполучення «механізм публічного адміністрування», варто стверджувати, що умовно виокремлюються (як уже зазначалося) два складники, які в сукупності формують єдине ціле, існування якого є можливим завдяки поєднанню двох складників, а також внутрішньо виокремлених елементів кожної із зазначених частин. Відповідно, актуалізується питання стосовно того, що являє собою механізм публічного адміністрування, які його складники варто виокремлювати.

Механізм публічного адміністрування – поняття багатоаспектне, що й слугувало підставою для того, що воно було предметом дослідження представників різних наук: публічного управління, економіки, соціології, філософії, історії і, безперечно, правової науки⁴⁵⁹. Учені-правники також зосереджували увагу на його дослідженні. Більшість наукових праць, присвячених різним аспектам публічного адміністрування саме в аспекті його правового аспекту, підготовлена представниками науки адміністративного права (наприклад, роботи В. Авер'янова, О. Андрійко, Ю. Битяка, В. Гаращука, Н. Матюхіної, С. Ківалова, А. Васильєва, В. Тимощука, О. Банчука, Р. Куйбіди та ін.). Аналіз наукових галузевих фахових робіт із проблематики механізму публічного адміністрування дає змогу виокремити декілька «базових» положень, серед яких: а) відсутність самого визначення поняття «механізм публічного

⁴⁵⁸ Механізм. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. 2024, 30 квіт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Механізм> (дата звернення: 04.08.2025).

⁴⁵⁹ Агапова О.В. Механізм публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції. *Право і суспільство*. 2024. № 1. С. 129.

адміністрування» (а раніше «механізм державного управління»), хоча й за умови деталізованого підходу до аналізу самого публічного адміністрування, співвідношення із суміжними поняттями, аналізу окремих складників механізму публічного адміністрування; б) різні підходи до виокремлення елементів механізму публічного адміністрування й різний ступінь деталізації аналізу їх. Можна говорити про різні наукові роботи – від узагальнених за змістом положень про окремі елементи механізму публічного адміністрування й аж до «розширеного» переліку таких елементів із деталізованим аналізом ресурсу кожного з них, хоча й не всіх без винятку⁴⁶⁰.

Одразу ж варто зазначити, що до початку 10-х років XXI ст. в науці адміністративного права спостерігався відносно «стабільний» підхід до розуміння елементів механізму публічного адміністрування (раніше державного управління, а пізніше – публічного управління), щоправда, із різними авторськими підходами до аналізу кожного з таких елементів. Проте підходи до того, які саме елементи варто виокремлювати, якою має бути їхня назва, ці положення були майже тотожними. Варто детальніше зупинитися на таких питаннях.

Так, зокрема, Л. Коваль ще у 1996 р., аналізуючи державне управління (на той момент у правовій, зокрема в адміністративно-правовій, доктрині домінуючими були саме ці положення, й увага зосереджувалася саме на державному управлінні), виокремлював як складники механізму такого управління функції, зазначаючи, що це саме «...ті складники, з яких складається сама управлінська діяльність»⁴⁶¹. Функції розглядалися ним як «...основні напрями реалізації управління ... змістом управління є комплекс функцій ... управління реалізується через функції, які регулюють, організовують окремі

⁴⁶⁰ Агапова О.В. Механізм публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції. *Право і суспільство*. 2024. № 1. С. 131.

⁴⁶¹ Коваль Л.В. Адміністративне право : курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. С. 26.

управлінські процеси шляхом цілеспрямованого впливу»⁴⁶². Формулюючи ознаки функцій, Л. Коваль фактично визначив інші складники механізму управління, серед яких: «...органи, системи органів, спеціальні структури, об'єкт, об'єктивні процеси ... зовнішні форми виразу ... юридичні акти ... методи»⁴⁶³. Як бачимо, серед елементів виокремлюються: функції, суб'єкти, об'єкт, форми, методи та акти. Беззаперечно, перелік не є вичерпним, проте все ж таки дає змогу з'ясувати їх самотійність, важливість, водночас їх взаємозумовленість, взаємовплив. Окрім того, варто також зазначити, що хоча поняття «механізм державного управління» і не зустрічається у згаданій роботі, навіть не використовується зазначене словосполучення, проте позиція вченого-адміністративіста стосовно того, що механізм охоплює певну сукупність елементів, завдяки яким відповідна діяльність здійснюється, простежується у роботі досить чітко. Цікавим є навіть той факт, що у 90-х роках ХХ ст. Л. Коваль для позначення певних складників цього механізму вживає словосполучення «юридичні інструменти», яке сприйняте у сучасній вітчизняній адміністративно-правовій науці як таке, що використовується для позначення елементів механізму публічного адміністрування.

В. Колпаков також у 90-х роках минулого століття виокремлює як складники механізму публічного управління (уживає термін «державне управління», хоча у роботі висвітлює й інші питання управління публічними справами суб'єктами, що не є органами державної влади, а є органами місцевого самоврядування, що й дає підстави все ж таки говорити про те, що вчений-адміністративіст виокремлював елементи механізму саме публічного управління) форми, методи, акти, функції, а також принципи, окремо детально розглядає об'єкт (порівнюючи його із суміжними поняттями та обґрунтовуючи його самотійність), а також суб'єкти⁴⁶⁴. Аналіз його роботи дає змогу

⁴⁶² Коваль Л.В. Адміністративне право : курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. С. 26.

⁴⁶³ Там само. С. 27–28.

⁴⁶⁴ Колпаков В.К. Адміністративне право України. С. 180–238.

стверджувати, що фактично йдеться про аналоги сучасних адміністративних актів, адміністративних процедур, контролю, нагляду, адміністративної нормотворчості, актів-дій тощо, хоча вони і розглядаються досить узагальнено як «форми» управління. Варто також зазначити, що як їхня особливість визначається те, що засади використання їхнього ресурсу регламентуються нормами адміністративного права, завдяки чому й уживається поняття «адміністративно-правові (управлінські) форми і методи»⁴⁶⁵.

Чи можна розглядати як синонімічні поняття «адміністративно-правові» та «управлінські»? Напевне, ні, оскільки різними є акценти, що зумовляють формулювання таких визначень та вживання таких словосполучень. Якщо у першому випадку йдеться про галузеві норми права, які регламентують засади використання ресурсу всіх зазначених елементів механізму публічного управління, то у другому – про вказівку на ту діяльність, здійснення якої забезпечує сукупність відповідних взаємопов'язаних елементів такого механізму. Якщо перша назва відповідає на запитання, норми якої галузі визначають засади кожного елемента, і йдеться фактично про правовий аспект, легітимність таких елементів, то друга дає змогу відмежувати управлінську діяльність від інших видів діяльності, зосереджуючи увагу на унікальності механізму такої діяльності та її елементах. Ба більше, доцільно було б зазначити, що такий стан справ цілком можна розглядати «у проекції» до розуміння сутності, призначення адміністративного права й акцент зробити на тих модифікаційних процесах, які охопили адміністративне право. Якщо у 90-х роках минулого століття адміністративне право все ще розглядалося як «право управлінське», й у цьому контексті вживання вченим-адміністративістом у своїй роботі словосполучень «адміністративно-правові елементи» та «управлінські елементи» є синонімічним, то у сучасних умовах відбувся докорінний перегляд змісту, призначення адміністративного права (наприклад,

⁴⁶⁵ Колпаков В.К. Адміністративне право України. С. 180.

детально про це зазначено у роботах Ю. Битяка, С. Ківалова, Т. Коломoeць, Д. Лученка, Є. Курінного, А. Школика та ін.).

Схожу позицію щодо виокремлення елементів механізму публічного адміністрування (на той час державного управління) демонструють Г. Забарний, Р. Калюжний, В. Терещук, В. Шкарупа, до того ж пропонуючи дещо «розпорошену» їх характеристику, оскільки: аналізуються, наприклад, форми як складовий елемент, пропонується їх класифікація, види, характеристика, проте окремо у цій же роботі розглядається адміністративний договір (обґрунтування стосовно доцільності такого виділення, на жаль, не наводиться у роботі), що ускладнює у цілому розуміння цього питання, чи є адміністративний договір усе ж таки формою управління, чи все ж таки у нього особливий статус як окремого елемента механізму публічного управління⁴⁶⁶. Знову ж таки, перераховуючи всі види форм публічного управління, вченими-адміністративістами фактично пропонуються аналоги сучасних реєстраційної процедури, дозвільної процедури, інспекційної діяльності, адміністративної нормотворчості, діловодства тощо.

Схожу за змістом щодо розуміння елементів механізму публічного адміністрування пропонує у своїй роботі С. Гончарук, фактично дублюючи домінуючі у доктрині на той час положення щодо функцій, форм, методів і актів публічного управління й детально зупиняючись на суб'єктах, об'єкті, принципах, обґрунтовуючи засадничу роль останніх у механізмі⁴⁶⁷. Узагальнений підхід до розуміння елементів такого механізму демонструє у своїй роботі З. Гладун, фактично «залишаючи» за межами цього механізму функції та принципи, обмежуючись лише суб'єктами, об'єктами, формами, методами та актами⁴⁶⁸. Виникає питання сто-

⁴⁶⁶ Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Терещук О.В., Шкарупа В.К. Адміністративне право України : посіб. для підгот. до іспитів. Київ : А.В. Паливода, 2001. С. 24.

⁴⁶⁷ Гончарук С.Т. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : НАВСУ, 2000. С. 15–17.

⁴⁶⁸ Гладун З.С. Адміністративне право України : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2004. С. 88–121.

совно доцільності виокремлення як самостійного елемента такого механізму актів управління, оскільки вони можуть бути результатом або ж невід'ємним елементом форми або ж методу управління (окремих елементів механізму). Не відрізняється оригінальністю у цьому аспекті й робота В. Шамрая та В. Підчібія, у якій фактично подається аналогічна до вищезазначених робіт характеристика елементів механізму⁴⁶⁹. Усе це дає змогу підтвердити раніше сформульовані тези про те, що у доктрині адміністративного права періоду ХХ – початку ХХІ ст. сформувалася досить стійка тенденція до розуміння механізму публічного (на той час державного, хоча й передумовами для модифікації в останній) управління, яка може бути охарактеризована так: а) відсутність узагалі дефініції «механізм публічного управління» (або ж хоча б державного); б) достатньо сталий підхід до визначення переліку елементів такого механізму, серед яких: методи, форми, об'єкт, суб'єкти, акти, а також за розширеного погляду на питання – функції, принципи, акти; в) різний ступінь деталізації характеристики цих елементів.

Водночас від початку ХХІ ст. в науці адміністративного права базовими положеннями під час виокремлення складників механізму публічного адміністрування (хоча визначення самого поняття «механізм публічного адміністрування» знову ж таки є відсутнім і дотепер, що варто також уважати стійкою доктринальною тенденцією) стають положення про його «інструменти», які фактично вживаються як заміник раніше виокремлених елементів такого механізму. Чи дійсно це є так? Чи повною є така заміна? Варто також зазначити, що у наукових, навчальних фахових роботах початку ХХІ ст. (приблизно до початку 20-х років) можна зустріти положення, автори яких для позначення складників механізму публічного управління використовують уже нове визначення – «інструменти» (наприклад, роботи Р. Мельника, В. Бевзенка, І. Гриценка),

⁴⁶⁹ Шамрай В.О., Підчібій В.П. Адміністративне право України: тестові завдання для перевірки знань : навч. посіб. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2000. 122 с.

окрім того, ще є роботи, де домінують положення про «традиційне» розуміння елементів механізму публічного управління з використанням для позначення таких елементів різних визначень, як-от «елементи», «складники», «одиниці» (наприклад, роботи Ю. Битяка, В. Гаращука, В. Зуй, О. Миколенка та ін.). І головним є не те, які визначення використовуються, а те, що має місце паралельне існування двох підходів – «традиційного», із дублюванням раніше сформульованих доктринальних положень, і «новітнього», або «новаційного», із використанням нового визначення та новим підходом до виокремлення складників такого механізму, визначення їхніх кількісних та якісних характеристик. У наукових, навчальних фахових роботах починаючи з 20-х років ХХІ ст. переважним стає саме «новаційний» погляд.

Так, зокрема, С. Стеценко на початку ХХІ ст., аналізуючи у своїй роботі механізм державного управління як складову частину публічного управління, хоча знову ж таки саме визначення «механізму» відсутнє у роботі, виокремлює його складові елементи, демонструючи «традиційний» погляд на їх розуміння, видове розмаїття. А, отже, пропонує вважати такими: функції, принципи, суб'єкти, об'єкт, форми, методи, акти і навіть окремо виділяє адміністративний примус, хоча і зазначає, що вважає його різновидом методу⁴⁷⁰. При цьому залишаються незрозумілими причини, чому вчений виокремлює у переліку елементів адміністративний примус.

Прихильність до «традиційного» підходу щодо розгулу складових елементів механізму публічного управління демонструють у колективній роботі О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів, Р. Кісіль, хоча і демонструють певну диспропорцію уваги щодо характеристики ресурсу кожного із запропонованих елементів. Деталізованим є підхід до аналізу суб'єктів, об'єкта, форм, методів, актів (знову ж таки виокремлюються), принципів, і при цьому поза

⁴⁷⁰ Стеценко С.Г. Адміністративне право України. С. 52–56, 166–171.

увагою залишаються мета, завдання і функції такого управління⁴⁷¹. Не заперечуючи важливість у зазначеному механізмі форм, методів, усе ж таки недооцінювати роль функцій, мети і завдань навряд чи можна, оскільки вони також є складниками такого механізму і формують його ресурс у цілому. Тотожними за змістом виглядають і положення роботи С. Мосьондза⁴⁷². До того ж він пропонує умовний поділ таких складників на декілька блоків, серед яких – «суб'єктний», «об'єктний», «змістовний»⁴⁷³, що, безперечно, є проявом авторської позиції, проте знову ж таки не надає нам повної картини стосовно реального ресурсу такого механізму. Свою «непохитну» позицію він демонструє в аспекті методів і функцій. Аналіз складників (за збереження знову ж таки «традиційного» підходу) демонструють у своїй роботі Ю. Ведерніков та В. Шкарупа⁴⁷⁴.

Автори Академічного курсу з адміністративного права України, зберігаючи «традиційний» підхід до розуміння елементів механізму публічного управління, усе ж таки деталізовано аналізують принципи, форми, функції, методи, систему суб'єктів, виокремлюючи також акти управління й зупиняючись на їх важливості, під час розгляду публічного управління у цілому⁴⁷⁵. І. Гриценко, досліджуючи становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права, зупиняється на генезі «традиційного» підходу до розуміння окремих елементів механізму публічного управління, серед яких – суб'єкти, об'єкт, форми і методи⁴⁷⁶.

⁴⁷¹ Остапенко О.І., Кісіль З.Р., Ковалів М.В., Кісіль Р.В. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2008. С. 176–220, 447–465, 486–509.

⁴⁷² Мосьондз С.О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах) : навч. посіб. Київ : Атіка, 2008. С. 23–27, 66–74.

⁴⁷³ Там само. С. 23.

⁴⁷⁴ Ведерніков Ю.А., Шкарупа В.К. Адміністративне право України. С. 15, 35, 116–142.

⁴⁷⁵ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. С. 259–306.

⁴⁷⁶ Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права.

Водночас варто зазначити, що на початку ХХІ ст. з'являються роботи, у яких простежується відхід від суто «традиційного» підходу до розуміння елементів механізму публічного управління, і про це зазначає Т. Коломоець⁴⁷⁷, відзначаючи, що поряд із цим підходом з'являються й новаційні з упровадження в науковий обіг для позначення складників такого механізму визначення «інструменти»⁴⁷⁸.

Автори Повного курсу з адміністративного права України хоча визначення механізму публічного адміністрування і не пропонують, проте вже вживають для позначення його елементів поняття «інструменти», а у поєднанні зі словосполученням «публічне адміністрування» вводять в обіг (коректніше буде зазначити, що дублюють доктринальні положення, запропоновані у роботах Р. Мельника та В. Бевзенка) словосполучення «елементи публічного адміністрування»⁴⁷⁹. Фактично пропонується його використовувати як заміник традиційного поняття «елементи механізму публічного адміністрування» (із чим можна погодитися лише частково, бо останній охоплює всі без винятку складники такого механізму, а «інструменти» – лише певну їх частину, про що буде ще зазначено у роботі). Окрім того, авторами пропонується перелік таких «інструментів», який є досить стислим, бо охоплює лише: адміністративний договір, акти-дії, фактичні дії, адміністративний акт та нормативно-правовий акт⁴⁸⁰. Водночас вони взагалі залишають поза увагою всі інші складники механізму публічного адміністрування, що надає запропонованому варіанту розуміння механізму публічного адміністрування досить спрощеного характеру.

«Інструменти» в аспекті публічного адміністрування згадуються й у колективній роботі «Загальне адміністративне право» за загальною редакцією І. Гриценка, хоча знову ж таки їх визначення

⁴⁷⁷ Коломоець Т.О. Адміністративне право України. С. 167–205.

⁴⁷⁸ Там само.

⁴⁷⁹ Адміністративне право України / за заг. ред. В.В. Галунька. 2020. С. 143.

⁴⁸⁰ Там само. С. 144.

не пропонується⁴⁸¹. Варто уточнити, що у цій роботі «інструменти» розглядаються у прив'язці до діяльності публічної адміністрації, що дає змогу зробити висновок про те, що вони асоціюються з «тим», за допомогою чого така діяльність здійснюється, що й виправдовує відсутність під час їх аналізу положень про функції, принцип, мету публічного адміністрування тощо. Аналогічним є підхід у спільній роботі Р. Мельника та В. Бевзенка «Загальне адміністративне право»⁴⁸². Хоча ними і пропонується відповідний термін для використання, проте, що саме автори вкладають у його розуміння, залишається відкритим, з огляду на те, що відсутнє його визначення.

Указівку на «інструменти публічного адміністрування» можна знайти у роботах Т. Кравцової, І. Патерило, В. Резніченко та ін.⁴⁸³ Автори найновітніших галузевих фахових навчальних джерел також використовують положення про «інструменти публічного адміністрування», формулюючи не лише його визначення, а й виокремлюючи їхні ознаки, пропонують видовий поділ та аналіз як узагальненого складника механізму публічного адміністрування (поряд із «суб'єктним» та «об'єктним» складниками). Цей складник поряд із вищезазначеними, а також із функціями, метою та завданнями, фактично формує окремий, так званий «змістовний» складник механізму публічного адміністрування⁴⁸⁴. У «Загальному адміністративному праві» пропонується дещо узагальнений (стосовно

⁴⁸¹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. І.С. Гриценка. С. 243.

⁴⁸² Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. С. 235.

⁴⁸³ Кравцова Т.М., Петрова Н.О. Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31, ч. 2, № 2. С. 80–84; Патерило І.В. Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 27, т. 2. С. 174–178; Резніченко В.О. Ліцензування та акредитація як інструменти публічного адміністрування забезпечення вищої освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. Т. 1, № 4. С. 152–158.

⁴⁸⁴ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 312–317.

визначення та переліку ознак), проте зі збереженням «змістовного» акценту, погляд на «інструменти публічного адміністрування»⁴⁸⁵.

Отже, фактично у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині відбулася модифікація розуміння складників механізму публічного адміністрування з їх одночасним умовним групуванням, упровадженням нового поняття для позначення однієї з таких груп складників механізму публічного адміністрування – «інструментів». Інструменти публічного адміністрування визначаються як «...зовнішній вираз однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічного адміністрування, реалізованих у межах суворої відповідності визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного для публічного адміністрування результату»⁴⁸⁶. Фактично вже із запропонованого визначення зрозуміло, що це те, яким чином, як зовні і за допомогою яких послідовних дій здійснюється діяльність суб'єктів публічної адміністрації. Іншими словами, це новий «змістовний» термін, який фактично замінив «форми, методи і акти публічного адміністрування». Це ж підтверджують і самі вчені-адміністративісти, пропонуючи ознаки інструментів: а) «...це зовнішня форма...»; б) «динаміка публічного адміністрування»; в) «реалізація обов'язків публічної адміністрації»; г) залежать від компетенції суб'єкта публічної адміністрації; г) залежать від мети публічного адміністрування⁴⁸⁷. Ці ж положення дублюються у багатьох сучасних галузевих наукових та навчальних джерелах⁴⁸⁸. Уже саме визначення та перелік ознак інструментів дають змогу виокремлювати їх від інших складників механізму публічного адміністрування, якими є: суб'єкти, об'єкт, мета, принципи, функції. Закріпити цю позицію вчені-адміністративісти пропонують завдяки аналізу питання

⁴⁸⁵ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 334.

⁴⁸⁶ Адміністративне право України / за заг. ред. В.В. Галунька. 2020. С. 144.

⁴⁸⁷ Там само. С. 143–144.

⁴⁸⁸ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 311–312.

«...розуміння вибору інструменту публічного адміністрування»⁴⁸⁹, зосереджуючи увагу на тому, що такий вибір залежить від суб'єкта, об'єкта, мети, завдань, функцій і принципів діяльності.

Якщо в сучасних галузевих наукових роботах єдиними є погляди вчених-адміністративістів на розуміння інструментів публічного адміністрування, водночас є дещо різними їхні підходи до того, які саме інструменти механізму публічного адміністрування варто виокремлювати. Не зосереджуючись детально на аналізі суб'єктів та об'єкту, чому присвячено окремі підрозділи роботи, варто зазначити, що переважно у наявних роботах як інструменти виокремлюються ті складники механізму публічного адміністрування, які дають змогу з'ясувати те, за допомогою чого публічне адміністрування здійснюється. І саме стосовно того, які саме інструменти варто виокремлювати, і зумовлює різноманіття доктринальних положень (від кількох інструментів і до їх різноманіття, із видовим внутрішнім поділом). Так, наприклад, можна зустріти варіант, згідно з яким такими інструментами є: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір, план (акт планування), фактичні дії, адміністративний розсуд⁴⁹⁰. Не менш поширеним є й варіант, згідно з яким такими інструментами пропонується розглядати: нормативно-правовий акт, адміністративний акт, адміністративний договір, план, фактичні дії⁴⁹¹. Можна зустріти і більш розширені підходи до розуміння того, якими є інструменти публічного адміністрування. До переліку останніх пропонується відносити: адміністративний акт, адміністративну процедуру, адміністративну послугу, інспекційну діяльність, адміністративний договір, акт планування, акт-дію, нормативно-правовий акт, адміністративний розсуд, публічне майно, електронне урядування⁴⁹². Отже, умовно можна

⁴⁸⁹ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 315–317.

⁴⁹⁰ Адміністративне право України / за заг. ред. В.В. Галуцька. 2020. С. 143–195.

⁴⁹¹ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 313–314.

⁴⁹² Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 334–600.

говорити про два варіанта розуміння переліку тих інструментів, які виокремлюються у механізмі публічного адміністрування: а) звужений (спрощений); б) розширений (складний). Якщо проаналізувати запропоновані варіанти, можна сформулювати і власний, оскільки деякі із запропонованих у «складній версії» викликають запитання щодо доцільності їх виокремлення саме як інструментів механізму публічного адміністрування. Наприклад, стосовно електронного урядування саме як елемента того переліку, який пропонується вченими-адміністративістами, рівнозначності, однопорядковості таких складників. Стосовно ж формулювання власного варіанту переліку інструментів як складової частини механізму публічного адміністрування у сфері юстиції варто зазначити, що складниками «змістовної» частини такого механізму, яку можна і варто розглядати як інструменти публічного адміністрування, є: нормативно-правовий акт (при цьому у розумінні як різновиду діяльності та її результату, так званий «широкий погляд»), адміністративний акт (також як адміністративна процедура та її результати, знову ж таки «широкий погляд»), адміністративний договір, акт-план (акт-планування), акти-дії.

Безперечно, під час аналізу механізму публічного адміністрування в окремій сфері в аспекті адміністративно-правового регулювання варто пам'ятати, що ресурс кожного інструменту буде відрізнятися особливістю такого змісту, що зумовлено специфікою об'єкта. Хоча, безперечно, «загальний варіант» розуміння того, які інструменти сьогодні формують механізм публічного адміністрування, має базуватися на домінуючих доктринальних положеннях.

При цьому також варто зазначити, що механізм публічного адміністрування в аспекті адміністративно-правового регулювання потрібно відмежовувати від механізму адміністративно-правового регулювання, який традиційно у вітчизняній адміністративно-правовій науці розглядається як сукупність певних елементів, за допомогою яких забезпечується унормування відповідного адміністрування (наприклад, роботи В. Колпакова, Т. Коломоець,

С. Стеценка, П. Діхтієвського, А. Білої-Тіунової та ін.). Якщо, розглядаючи механізм публічного адміністрування, варто увагу звертати на те, хто, по відношенню до чого, за допомогою чого та на підставі і з якою метою таке адміністрування здійснюється. Тоді як в аспекті механізму адміністративно-правового регулювання, варто увагу концентрувати на тих елементах, за допомогою яких таке галузеве правове регулювання здійснюється. У такому разі увага концентрується лише на правовому (галузевому) аспекті, і зацікавленість викликає самі унормовані засади таких відносин. Елементами механізму адміністративно-правового регулювання є: норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини, юридичні факти, акти реалізації (інколи акти тлумачення). Саме тому, незважаючи на те що і в першому, і в другому випадку вживається термін «механізм», проте ці механізми є різними й їх ототожнення є невиправданим.

Отже, визначаючи механізм публічного адміністрування, у тому числі у сфері юстиції в аспекті адміністративно-правового регулювання, варто розуміти, що: а) його визначати можна як сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених суб'єктів, об'єкта, «загального блоку» та інструментів, за допомогою яких і забезпечується публічне адміністрування, з урахуванням специфіки сфери такого адміністрування; б) його складниками варто вважати «блоки»: «суб'єктний» (охоплює усіх суб'єктів, які наділені відповідними повноваженнями у зазначеній сфері, а також тих, які за своїм статусом можуть і не бути «класичними» органами публічної адміністрації, проте наділяються окремими функціями публічного адміністрування і саме під час реалізації таких функцій і набувають відповідного статусу, а отже, розглядаються як складники «суб'єктного» блоку» складників механізму публічного адміністрування), «об'єктний» (охоплює сферу відповідного адміністрування), «загальний» (охоплює мету, завдання, функції і принципи), «змістовний» (охоплює інструменти публічного адміністрування); в) як інструменти публічного адміністрування, у тому числі у сфері

юстиції, варто виокремлювати: адміністративні акти (у широкому розумінні як процедури, так і результату), нормативно-правовий акт (також у широкому розумінні як діяльності, так і її результату), адміністративний договір, акти-плани, акти-дії (фактичні дії).

3.2 «Загальний блок» елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України: адміністративно-правовий аналіз

3.2.1 Функції публічного адміністрування у сфері юстиції України

Плюралізм підходів до визначення поняття функцій та їх класифікації викликає дослідницький інтерес до осмислення цієї наукової категорії, додатково актуалізує тематику дослідження функцій публічного адміністрування, що дасть змогу детермінувати особливості діяльності у сфері юстиції в Україні.

Функція – це зовнішній вияв властивостей об'єкта в існуючій системі відносин. В. Лямець, досліджуючи системний аналіз, зазначав, що «функцію об'єкта ототожнюють із: здатністю до дії; впливом; задоволенням потреб; роллю; обов'язками»⁴⁹³. Функції складної системи, на думку В. Оболенцева, можуть бути «...умовно поділені на три види: 1) цільові; 2) основні (базові); 3) додаткові. Цільові функції системи відповідають її основному функціональному призначенню, відображаючи сутність та сенс існування системи. Основні (базові) функції являють собою сукупність макрофункцій та зумовлюють виконання цільової функції, що виконуються системою. А додаткові (сервісні) функції розширюють функціональні можливості системи, сфери їх використання, сприяють поліпшенню показників якості системи»⁴⁹⁴.

Якщо як об'єкт розглядати сферу юстиції України, то зовнішнім проявом особливостей цієї сфери будуть, відповідно, функції

⁴⁹³ Лямець В.І., Тевяшев А.Д. Системний аналіз. С. 26–28.

⁴⁹⁴ Оболенцев В.Ф. Базові засади системного аналізу системи держави України. С. 56.

Мін'юсту та суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції. Класифікацію функцій у досліджуваній сфері варто здійснити з урахуванням підходів адміністративно-правової науки.

Підтримуємо погляди Т. Коломоець та Ю. Меліхової, що «...для максимально ефективної управлінської діяльності кожен із суб'єктів такої діяльності має бути наділений власними функціями, які не повинні дублюватися іншими суб'єктами управління»⁴⁹⁵. За обґрунтованою позицією В. Авер'янова, «...функції слід розуміти як складники змісту управлінської діяльності, що відображають окремі напрями (види) цієї діяльності, включаючи відносно самостійні групи якісно однорідних дій керуючого суб'єкта. Функції – це відносно самостійні складники змісту управлінської діяльності, які характеризуються якісною однорідністю дій і цільовою спрямованістю»⁴⁹⁶. Р. Неколяк, зазначає, що «...більшість науковців особливий акцент робить на тому, що функції – це частини змісту управлінської діяльності»⁴⁹⁷. Дослідник І. Бородін підкреслює, що «...функції носять самостійний, об'єктивний та універсальний характер і використовуються у різних сферах публічного адміністрування. Вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними, тісно інтегровані в процес публічного адміністрування і становлять єдине ціле з ним»⁴⁹⁸. За визначенням Є. Білокур, «...функції публічного адміністрування – це відносно самостійні й однорідні складники змісту діяльності з публічного адміністрування, які відображають окремі напрями цієї діяльності, здійснюються уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації

⁴⁹⁵ Коломоець Т.О., Меліхова О.Ю. Організаційно-правові засади управління у сфері юридичної науки в Україні : монографія. Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т, 2010. С. 109.

⁴⁹⁶ Аверьянов В.Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Киев : Наук. думка, 1979. С. 17.

⁴⁹⁷ Неколяк Р.В. Державне регулювання наукової і науково-технічної діяльності: організаційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) : 12.00.07 (081). Київ, 2018. С. 36.

⁴⁹⁸ Бородін І. Функції публічного управління. *Юридичний вісник*. 2014. № 3. С. 24.

і спрямовані на забезпечення виконання цілей і завдань публічного адміністрування»⁴⁹⁹. За підходом, запропонованим представниками харківської юридичної школи Ю. Битяком, Н. Матюхіною, М. Ковтун та ін., «функції публічного адміністрування – це певні управлінські дії, конкретні напрями управлінського впливу суб'єкта управління на об'єкт управління, у яких і за допомогою яких розкривається зміст управління та досягається його мета. Кожна функція характеризується призначенням, самостійністю, однорідністю змісту, об'єктивністю, універсальністю використання в різних сферах управлінської діяльності, певною специфікою реалізації. Учені пропонують класифікувати функції публічного адміністрування на загальні, спеціальні та допоміжні»⁵⁰⁰. До загальних функцій державного управління Ю. Битяк відносив «...функції прогнозування, планування, організації, регулювання, координації, обліку та контролю»⁵⁰¹. Спеціальні функції управління відображують особливості та умови управління сферами соціальної діяльності, характеризують особливості конкретного суб'єкта або об'єкта публічного адміністрування. До допоміжних функцій належать «кадрова, матеріально-технічна, фінансова, діловодство та ін.»⁵⁰².

Ґрунтуючись на запропонованому доктринальному підході до класифікації функцій публічного адміністрування, детермінуємо загальні, спеціальні та допоміжні функції публічного адміністрування у сфері юстиції, а також розглянемо специфіку їх реалізації на конкретних прикладах.

Особливістю, яку необхідно враховувати під час розгляду функцій, є те, що запропонований у цьому дослідженні підхід

⁴⁹⁹ Білокур Є.І. Класифікація та дескрипція функцій публічного адміністрування. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 46.

⁵⁰⁰ Основи публічного адміністрування. С. 80–81.

⁵⁰¹ Адміністративне право / за заг. ред.: Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Зуй. С. 131–132.

⁵⁰² Основи публічного адміністрування. С. 80–81.

до виокремлення «сфери позасудової / адміністративної юстиції» за своєю природою містить у собі / охоплює й інші підгалузі (сфера експертного забезпечення правосуддя, сфера організації примусового виконання рішень судів та інших органів, сфера виконання кримінальних покарань та пробації, сфера безоплатної правничої допомоги та ін.), що свідчить про комплексний характер публічного адміністрування у цій сфері. За такого підходу можна говорити про комплексність як характеристику основних напрямів діяльності у сфері юстиції України.

На нашу думку, *функції у сфері юстиції* можна розглядати як своєрідну 3D (тривимірну) модель, що реалізується у таких площинах: 1) площині загального впливу на сферу юстиції (функції: прогнозування, планування, організації, регулювання, контролю, та ін.); 2) площині реалізації основних напрямів діяльності суб'єктами спеціальної компетенції у сфері юстиції (спеціальні функції); 3) площині, що виникає під час реалізації функцій за конкретних обставин (адміністративно-правові режими, євроінтеграційні процеси (функція скринінгу законодавства), реагування на суспільний запит (започаткування реєстру збитків) у сфері юстиції (додаткові функції))⁵⁰³.

Досліджуючи *загальні функції публічного адміністрування у сфері юстиції*, варто зазначити, що вони є типовими для всього процесу публічного адміністрування та здійснюються суб'єктами загальної компетенції на різних рівнях⁵⁰⁴.

Функція прогнозування полягає у систематичному дослідженні та передбаченні динаміки, прогресу, перспектив розвитку й ефективності впливу процесів публічного адміністрування та нормативно-правових актів на стан реалізації державної політики у сфері юстиції у майбутньому. Водночас реалізація даної

⁵⁰³ Агапова О.В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 228.

⁵⁰⁴ Там само. С. 229.

функції допомагає вибрати найбільш оптимальні форми та методи публічного адміністрування для забезпечення законності, верховенства права та гарантування прав і свобод людини та громадянина. Як приклад можемо навести Розпорядження КМУ від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»⁵⁰⁵. Так, відповідно до цього документа, Мін'юстом проводяться моніторинг та оцінка прогресу реалізації Стратегії, за результатами чого готуються пропозиції та рекомендації щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення ефективної реалізації основних положень Стратегії.

Функція планування у сфері юстиції передбачає розроблення заздалегідь комплексу заходів задля досягнення цілей адміністрування⁵⁰⁶. У межах функції планування визначаються мета, види заходів, відповідальні суб'єкти, способи та строки реалізації, ключові показники ефективності (KPI – key performance indicators), критерії вимірювання результатів реалізації тощо. У сфері юстиції функція планування покладена на всіх керівників і проявляється у відповідних документах, таких як План діяльності Мін'юсту на 2024 р.⁵⁰⁷; Тематичний план науково-дослідних робіт науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України на 2025 р. та ін.

Функція організації упорядковує процеси адміністрування у сфері юстиції, сприяє інституційному забезпеченню, розбудові архітектури суб'єктів, правовій регламентації діяльності тощо. Реалізація організаційної функції забезпечується: Мін'юстом, міжрегіональними управліннями юстиції, суб'єктами спеціальної

⁵⁰⁵ Офіційний вісник України. 2023. № 1. Ст. 33.

⁵⁰⁶ Агапова О.В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. С. 229.

⁵⁰⁷ План роботи Міністерства юстиції України на 2024 рік. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/06/20240306110644-62.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

компетенції під час формування та реалізації державної політики у сфері юстиції у межах встановленої компетенції.

Функція регулювання полягає у нормотворчій діяльності суб'єктів загальної компетенції, що здійснюється з метою удосконалення та/або розроблення нормативно-правових актів у сфері юстиції. Ця функція реалізується шляхом установаження загальних правил, стандартів, вимог, що є обов'язковими для всіх учасників діяльності у сфері юстиції. Суб'єкти загальної компетенції забезпечують реалізацію цієї функції на рівні як законів, так і підзаконних нормативно-правових актів. Так, наприклад, Верховна Рада України приймає профільні закони, що регулюють діяльність у сфері юстиції (Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»⁵⁰⁸, Закон України від 05.05.2015 № 160-VIII «Про пробацію»⁵⁰⁹ та ін.); Президент України у відповідних указах удосконалює правове регулювання окремих напрямів у сфері юстиції (Указ Президента України від 11.05.2023 «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки»⁵¹⁰ та ін.); КМУ у постановах та розпорядженнях регламентує організаційні та інші питання діяльності у сфері юстиції (Постанова КМУ від 27.07.2011 № 804 «Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції»⁵¹¹ та ін.); Мін'юст як центр регулювання відносин у сфері юстиції деталізує роботу підпорядкованих суб'єктів (Наказ Мін'юсту від 27.12.2023 № 4453/5 «Питання оптимізації системи надання безоплатної правничої допомоги»⁵¹² та ін.); міжрегіональні управління юстиції,

⁵⁰⁸ Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1851.

⁵⁰⁹ Там само. 2015. № 17. Ст. 445.

⁵¹⁰ Там само. 2023. № 51. Ст. 2823.

⁵¹¹ Там само. 2011. № 57. Ст. 2296.

⁵¹² Ліга:Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38933> (дата звернення: 04.08.2025).

що на рівні локальних актів регулюють внутрішньоорганізаційні питання у сфері юстиції у межах відповідної території.

Функція координації як функція публічного адміністрування у сфері юстиції здійснюється з метою узгодження дій суб'єктів публічної адміністрації задля забезпечення ефективної комунікації, взаємодії та злагодженості дій у процесі прийняття рішень у сфері юстиції. Так, Мін'юст реалізує функцію координації у таких випадках: під час координації діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розвитку судової експертизи; під час здійснення міжвідомчої координації із захисту інтересів держави в судах України під час розгляду справ, стороною або третьою особою в яких є КМУ, міністерства або інші центральні органи виконавчої влади; під час здійснення координації та контролю за діяльністю відділів державної реєстрації актів цивільного стану та ін.⁵¹³

Особливе місце серед функцій публічного адміністрування у сфері юстиції займає *функція контролю*. Ученими-адміністративістами контроль розглядається як один із найважливіших каналів отримання інформації про стан суспільства, економічні та соціальні процеси, які відбуваються у державі⁵¹⁴. В. Гаращук має рацію, коли говорить, що «...контроль є одним із найважливіших елементів державного управління, важливою функцією держави»⁵¹⁵. Аналіз Постанови КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»⁵¹⁶ дає змогу говорити про наявність у Мін'юсту значних контрольних повноважень, для реалізації яких здійснюються: контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав

⁵¹³ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵¹⁴ Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. С. 12.

⁵¹⁵ Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. С. 3.

⁵¹⁶ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту; державний контроль за виконанням виконавчими органами сільських, селищних, міських рад делегованих повноважень із питань державної реєстрації актів цивільного стану; контроль за додержанням законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів органами виконавчої влади, які є суб'єктами нормотворення, а також іншими органами та ін.

Варто також наголосити на реалізації функції *громадського контролю*, що здійснюється через постійно діючий колегіальний консультативно-дорадчий орган (Громадська рада при Міністерстві юстиції України), утворений для забезпечення участі громадян у формуванні та реалізації державної правової політики⁵¹⁷.

Функція обліку як функція публічного адміністрування у сфері юстиції полягає у зборі відомостей, їх систематизації, накопиченні тощо. Облік здійснюється шляхом реєстрації, порівняння, зіставлення конкретних фактів про діяльність системи управління, наявність і витрати ресурсів та ін.⁵¹⁸ Ця функція реалізується: під час ведення обліку текстів актів законодавства; під час організації ведення обліково-статистичної звітності; під час ведення обліку бланків та подання звітності щодо витрачання бланків, які використовуються у діяльності апарату Мін'юсту та структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту; під час організації обліку та реєстрації засуджених та осіб, узятих під варту, та ін.⁵¹⁹

Аналіз площини загальних функцій публічного адміністрування у сфері юстиції дав змогу дійти висновку, що вони є універсальними, усталеними та дають змогу охарактеризувати «загальні» процеси функціонування публічного адміністрування. За такого

⁵¹⁷ Положення про Громадську раду при Міністерстві юстиції України : схвалено на засід. Громад. ради від 16.05.2011. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_38262 (дата звернення: 04.08.2025).

⁵¹⁸ Бородін І. Функції публічного управління. С. 25.

⁵¹⁹ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

підходу до аналізу функцій розкривається «базовий набір» функціональних можливостей у відповідній сфері.

З огляду на необхідність детермінації площини реалізації основних напрямів діяльності суб'єктами спеціальної компетенції, пропонуємо розкрити зміст спеціальних функцій у сфері юстиції. Спеціальні функції публічного адміністрування виконують одночасно подвійну роль: вони доповнюють загальні функції та характеризують особливості конкретної сфери публічного адміністрування. За вірним судженням Р. Неколяка, «...функції встановлюються залежно від завдань, що стоять перед державою і є засобами реалізації цих завдань»⁵²⁰.

В аспекті нашого розгляду вважаємо за доцільне до *спеціальних функцій у сфері юстиції* відносити ті, що безпосередньо здійснюються Мін'юстом, Міністром юстиції України та суб'єктами спеціальної компетенції, основні напрями діяльності яких відображають особливості діяльності у сфері юстиції. Уважаємо раціональним підхід О. Предместнікова до класифікації функцій Мін'юсту. Так, учений виокремлював «...нормотворчу, контрольну, установчу, інтерпретаційну, правозастосовну, організаційну, управлінську, координаційну та інші функції»⁵²¹.

Уважаємо, що до спеціальних функцій можна відносити: нормотворчу; правоохоронну; регулятивну; дозвоільно-реєстраційну; функцію правової експертизи; функцію представництва інтересів держави у судах України; функцію захисту інтересів держави у Європейському суді з прав людини та ін.

Додаткової уваги заслуговують спеціальні функції, що безпосередньо здійснюються суб'єктами спеціальної компетенції, до основних напрямів діяльності яких можна віднести: правоохоронну

⁵²⁰ Неколяк Р.В. Державне регулювання наукової і науково-технічної діяльності. С. 36.

⁵²¹ Предместніков О.Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України. С. 16–17.

та правозастосовну функції; функцію виправлення та ресоціалізації засуджених; функцію ефективного виходу з банкрутства; консультативну функцію, що надається під час учинення нотаріальних дій; функцію експертного забезпечення; функцію забезпечення збереженості документів; функцію примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів; функцію з надання безоплатної правничої допомоги; функцію з організації утримання військовополонених та інші функції. Зробимо ремарку, що в межах функціонального аналізу кожного суб'єкта спеціальної компетенції як суб'єкта публічної адміністрації можна також виокремлювати *загальні, спеціальні та допоміжні функції*, які відображають функціонування конкретних сфер діяльності (наприклад, у сфері виконання кримінальних покарань, сфері організації примусового виконання рішень, сфері експертного забезпечення правосуддя тощо)⁵²².

Розглянемо на конкретних прикладах реалізації спеціальних функцій публічного адміністрування у сфері юстиції.

Нормотворчість як напрям діяльності у сфері юстиції полягає у здійсненні Мін'юстом нормотворчої діяльності (підзаконної), що забезпечує первинне та/або вторинне регулювання, а за необхідності усунення недоліків, удосконалення правового регулювання або дерегуляцію суспільних відносин у сфері юстиції в Україні. Як вірно зазначають О. Ястремська та Л. Мажник, «основним результатом нормотворчості є юридичні норми, утілені у нормативно-правових актах, якість яких є основним показником цивілізованості та демократії у державі»⁵²³.

Наведемо результати нормотворчої діяльності Мін'юсту, що знайшли відображення у Наказі Мін'юсту від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації

⁵²² Агапова О.В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. С. 230.

⁵²³ Ястремська О.М., Мажник Л.О. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. С. 89.

примусового виконання рішень»⁵²⁴, Наказі Мін'юсту від 27.12.2023 № 4453/5 «Питання оптимізації системи надання безоплатної правничої допомоги» та ін.⁵²⁵

Правоохоронна та правозастосовні функції як спеціальні функції у сфері юстиції реалізуються відповідно до Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»⁵²⁶. *Функція правозастосування* є процесом, що полягає у реалізації ДКВС України положень нормативно-правових актів, їх застосуванні та втіленні у відповідній формі у кримінально-виконавчій сфері. Сутність *правоохоронної функції* полягає у здійсненні ДКВС України спеціальних завдань, що полягають у забезпеченні громадського порядку, можливості застосування примусу, запобіганні вчиненню кримінальних правопорушень та дисциплінарних проступків в органах і установах виконання покарань; забезпеченні охорони, ізоляції та нагляду за засудженими; можливості брати участь у боротьбі з тероризмом та інших заходах із притаманними правоохоронними ознаками. Уважаємо обґрунтованими твердження С. Зливко, що «...ДКВС України виконує унікальну й притаманну тільки їй *функцію виправлення і ресоціалізації* засуджених, а також функції охорони здоров'я, загальноосвітнього та професійно-технічного навчання, наділена правом займатись оперативно-розшуковою діяльністю, має у своєму підпорядкуванні воєнізовані формування, зброю, виробничі потужності промислового та сільськогосподарського призначення»⁵²⁷.

Дозвільно-реєстраційна *функція* є одним із важливих напрямів діяльності у досліджуваній сфері. Відповідно до Постанови КМУ

⁵²⁴ Офіційний вісник України. 2012. № 27. Ст. 1018.

⁵²⁵ Ліга:Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38933> (дата звернення: 04.08.2025).

⁵²⁶ Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

⁵²⁷ Зливко С.В. Основні завдання і функції державної кримінально-виконавчої служби України. *Кримінально-виконавча система: вчора, сьогодні, завтра*. 2018. № 1. С. 173.

від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»⁵²⁸, Мін'юст забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації. Доречним буде навести твердження О. Предместнікова, який зазначав, що Мін'юст наділений «... широким спектром управлінських, нормотворчих, реєстраційних, контролюючих, організаційних та інших повноважень у сфері державної реєстрації, організації роботи нотаріату, експертного забезпечення правосуддя та примусового виконання рішень»⁵²⁹.

Функція реєстрації передбачає здійснення комплексу дій Мін'юстом, пов'язаних із реєстраційним процесом, що полягають у: безпосередньому здійсненні реєстраційних дій, визнанні актів такими, що не підлягають державній реєстрації, скасуванні рішення про державну реєстрацію та здійсненні контролю за додержанням законодавства про державну реєстрацію. Державна реєстрація нормативних актів є об'ємним напрямом роботи Мін'юсту. Відзначимо, що за 2023 р. Мін'юстом опрацьовано та зареєстровано близько 2100 актів, що надійшли від 46 суб'єктів, а саме міністерств, інших органів виконавчої влади, які є суб'єктами нормотворення, а також інших органів, нормативно-правові акти яких відповідно до законодавства підлягають обов'язковій державній реєстрації в Мін'юсті.

Для характеристики *дозвільної функції* у сфері юстиції підкреслимо, що Мін'юст наділено численними повноваженнями на провадження цього напряму діяльності. Т. Коломоець розглядала дозвільну систему як «...спеціальний порядок реалізації певної сукупності дій, передбачених правовими документами про дозвільну систему, спрямований на здійснення операцій для отримання спеціального дозволу від уповноважених органів на використання

⁵²⁸ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵²⁹ Предметніков О.Г. Правові засади діяльності Міністерства юстиції України у сфері державної реєстрації, організації нотаріату та примусового виконання рішень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 2, т. 2. С. 93.

таких об'єктів, або як сукупність правил, що передбачають отримання дозволів на здійснення певної діяльності, а також правил, які регулюють контроль за цією діяльністю»⁵³⁰. Так, Мін'юст у межах своєї компетенції: забезпечує в установленому законодавством порядку організацію доступу до єдиних та державних реєстрів; забезпечує доступ арбітражних керуючих до державних баз даних і реєстрів; забезпечує доступ державних реєстраторів, уповноважених осіб суб'єктів державної реєстрації, та інших суб'єктів до єдиних та державних реєстрів і приймає рішення про блокування та анулювання такого доступу; установлює умови допуску громадян та посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, видає та анулює в установленому законом порядку свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю та ін.⁵³¹

Доречно буде підкреслити, що дозвільна функція Мін'юсту реалізується й у інших напрямках сфери юстиції, наприклад під час проведення атестації судового експерта, видачі йому свідоцтва та внесення про нього відомостей до державного Реєстру атестованих судових експертів. Детермінуючи дозвільні функції Мін'юсту у сфері банкрутства, Т. Колотілова пропонує розглядати це як «...діяльність структурних підрозділів Мін'юсту, що спрямована на реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері господарської діяльності щодо процедури банкрутства, котра здійснюється відповідно до процедури, що передбачена чинним законодавством, кінцевим результатом якої є видача правового документу дозвільного характеру щодо підтвердження статусу особи для здійснення певних юридичних обов'язків»⁵³².

⁵³⁰ Коломоець Т.О. Словник базової термінології з адміністративного права. Київ : Істина, 2010. С. 65.

⁵³¹ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵³² Колотілова Т.М. Дозвільні послуги Міністерства юстиції України у сфері банкрутства. С. 106.

Здійснення *функції правової експертизи* передбачено у Постанові КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»⁵³³. Так, до напрямів діяльності з провадження функції правової експертизи належать: проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства; здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів; здійснення експертизи проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд КМУ, та проектів законів, котрі подаються на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, тощо.

О. Предместніков зазначає, що «сутність процесу державної реєстрації нормативно-правових актів зводиться до проведення правової (включаючи гендерно-правову, антикорупційну та інші спеціальні різновиди) експертизи, результати якої і є підставою прийняття рішення про державну реєстрацію»⁵³⁴.

Правову експертизу нормативно-правових актів варто розглядати як комплекс дій, що полягають у внутрішній та зовнішній експертній правовій оцінці на відповідність Конституції України, законам України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практиці Європейського суду з прав людини, міжнародним договорам України, зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (*acquis EC*) тощо⁵³⁵.

Є сенс відзначити, що Мін'юст, здійснюючи правову експертизу, виконує і *превентивну функцію*, адже такий комплекс заходів дає змогу усунути юридичні, технічні недоліки, знизити ризики,

⁵³³ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵³⁴ Предместніков О. Повноваження Міністерства юстиції України у сфері державної правової політики. С. 59.

⁵³⁵ Проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ). 2022, 28 верес. URL: <https://centraljust.gov.ua/index.php/news/info/provedennya-pravovoi-ekspertizi-proektiv-normativno-pravovih-aktiv> (дата звернення: 04.08.2025).

виконати всі вимоги нормотворчої техніки перед реєстрацією нормативно-правового акту.

Функція примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів є спеціальною функцією у сфері юстиції, що полягає у діяльності державних та приватних виконавців щодо здійснення комплексу виконавчих дій із метою ефективного виконання рішень судів та виконавчих документів інших органів для задоволення інтересів стягувача та реалізації завершальної стадії судового провадження. Погоджуємося з твердженням В. Боєру, який досліджував питання діяльності приватних виконавців та наголошував, що «...ознакою виконавчого процесуального статусу приватного виконавця є покладена на нього специфічна функція – примусове виконання рішень юрисдикційних органів, а також уповноваження на виконання такої владної функції саме державою»⁵³⁶.

Функцію ефективного виходу з банкрутства варто розглядати як головний напрям діяльності арбітражних керуючих із застосування заходів та інструментів оздоровлення фінансового-господарського становища і відновлення платоспроможності боржника. У зв'язку зі значною кількістю функцій інституту банкрутства А. Бутирський запропонував їх поділяти на основні та другорядні. Так, до основних він відносить функції «...вирішення господарських спорів, справедливого задоволення вимог кредиторів, відновлення платоспроможності боржника, запобігання банкрутству», а як другорядні функції розглядає «охоронну, соціальну, інформаційну, виховну тощо»⁵³⁷.

Функція експертного забезпечення полягає у здійсненні судово-експертної та інших напрямів діяльності науково-дослідними установами судових експертиз Мін'юсту з метою забезпечення правосуддя України, громадян та інших суб'єктів незалежною, кваліфікованою

⁵³⁶ Боєру В.С. Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин. С. 72.

⁵³⁷ Бутирський А.А. Значення інституту банкрутства для економічних відносин в Україні. *Перші наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова* : матеріали круглого столу, м. Київ, 8 лют. 2019 р. Київ, 2019. С. 26.

та об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки.

У межах реалізації *функції з надання безоплатної правничої допомоги* суб'єктами права на безоплатну допомогу отримуються правничі послуги, що надаються конкретними суб'єктами, визначеними у чинному законодавстві.

Функція забезпечення збереженості документів є основною функцією архівних установ, що полягає у створенні й дотриманні оптимальних умов та режимів зберігання з метою підтримання у часі фізико-хімічних характеристик їхньої матеріальної основи, запобігання втратам документів⁵³⁸.

Варто погодитися з Р. Неколяком, що «...із розвитком суспільних відносин нові завдання держави зумовляють і новий зміст її діяльності, визначають засоби державного регулювання та управління, систему і структуру органів державного управління»⁵³⁹.

Акцентуємо, що у зв'язку з необхідністю оперативного реагування на суспільно-політичну обстановку, запровадженням адміністративно-правового режиму воєнного стану та появою інших обставин виникає ще одна площина функцій у сфері юстиції. До таких функцій можна віднести: функцію з організації утримання військовополонених; функцію забезпечення заходів із розшуку активів осіб, щодо яких накладено санкцію; функцію контролю за діловою репутацією покупця медіа; функцію інформування Комітету міністрів Ради Європи про стан виконання рішень Європейського суду з прав людини; функцію розшуку майна забороненої судом політичної партії та ін.

⁵³⁸ Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Організація роботи архівних установ, заснованих фізичними та/або юридичними особами приватного права»: наказ Держ. архів. служби України від 22.04.2019 № 40. *Ліга:Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN052228> (дата звернення: 04.08.2025).

⁵³⁹ Неколяк Р.В. Державне регулювання наукової і науково-технічної діяльності. С. 36.

Поряд із проаналізованими функціями у сфері юстиції окреме місце займають *допоміжні функції*, що обслуговують процеси реалізації загальних і спеціальних функцій⁵⁴⁰. У підручнику з адміністративного права зазначено, що «...допоміжні функції можна виокремити виходячи з потреб обслуговування процесів здійснення загальних і спеціальних функцій та створення необхідних умов для нормальної діяльності керуючих суб'єктів»⁵⁴¹. Таким чином, у сфері юстиції до допоміжних функцій доречно віднести функцію кадрового забезпечення, функцію фінансового та матеріально-технічного забезпечення та ін.

Так, наприклад, *функція кадрового забезпечення* у сфері юстиції займає важливе місце і, звісно, впливає на розвиток будь-якої галузі та залежить від професійних навичок кадрів. Кадрова політика кожного суб'єкта спеціальної компетенції у сфері юстиції має унікальні особливості. Аналізуючи кадрову політику у сфері примусового виконання рішень, варто підкреслити, що, відповідно до Наказу Мін'юсту від 28.01.2020 № 297/5 «Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації приватним виконавцем»⁵⁴², встановлено, що підвищення кваліфікації приватного виконавця є безперервним процесом і передбачає проходження навчання за професійною програмою підвищення кваліфікації, яке організовують навчальні заклади, у тому числі курси, тренінги, семінари, що організовують органи самоврядування приватних виконавців. Водночас для кадрового забезпечення системи органів ДКВС України функціонує профільний заклад освіти – Пенітенціарна академія України, що здійснює підготовку кадрів та створює умови для професійного

⁵⁴⁰ Агапова О.В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. С. 231.

⁵⁴¹ Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. С. 126.

⁵⁴² Офіційний вісник України. 2020. № 11. Ст. 449.

розвитку працівників кримінально-виконавчої системи⁵⁴³. Необхідно зазначити, що існують відповідні кваліфікаційні вимоги до професійної придатності осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, затверджені Наказом Мін'юсту від 06.01.2022 № 27/5, додержання яких є обов'язковими та здійснюються з метою якісного комплектування посад Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіональних управлінь із питань виконання кримінальних покарань та інших підрозділів ДКВС України⁵⁴⁴.

Забезпечення *функції* матеріально-технічного *забезпечення* є особливо актуальним для науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту. Згідно з Положенням про Мін'юст, визначення потреб органів і установ у матеріально-технічних ресурсах, енергоносіях, продуктах харчування, технічного переоснащення та капітального ремонту тощо покладається на Мін'юст⁵⁴⁵. Відповідно до Наказу Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій із питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень»⁵⁴⁶, під час проведення експертиз в експертній установі організаційне, матеріально-технічне забезпечення їх виконання покладається на керівника експертної установи. Мін'юст опікується питаннями матеріально-технічного забезпечення науково-дослідних установ судових експертиз, із цією метою на регулярній основі Департаментом експертного забезпечення правосуддя здійснюється аналіз та збір інформації щодо необхідного обладнання

⁵⁴³ Інститут професійного розвитку. Пенітенціарна академія України. 2025. URL: <https://academysps.edu.ua/institut-profesijnogo-rozvitku/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁵⁴⁴ Про затвердження кваліфікаційних вимог до професійної придатності осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ М-ва юстиції України від 06.01.2022 № 27/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 5. Ст. 330.

⁵⁴⁵ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵⁴⁶ Там само. 1998. № 46. Ст. 1715.

(наприклад, така інформація була внесена до Переліку криміналістичного обладнання та предметів довгострокового користування на 2024–2026 рр. за бюджетною програмою 3601070 «Проведення судової експертизи і розроблення методики проведення судових експертиз» (загальний фонд)).

Підсумовуючи, зазначимо таке. Ефективність реалізації функцій держави є свого роду «мистецтвом» публічного адміністрування у сфері юстиції щодо забезпечення та підтримки на належному рівні діяльності суб'єктів публічної адміністрації загальної та спеціальної компетенції. Із цієї метою нами розкрито основні напрями діяльності у сфері юстиції, що дає змогу дійти таких висновків.

До основних напрямів діяльності у сфері юстиції відносимо три класичні види функцій: загальні, спеціальні та допоміжні. Принагідно зазначимо, що зміна суспільно-політичної обстановки в країні та кризові ситуації дають змогу виокремити ще один напрям діяльності у сфері юстиції – додаткові функції. Установлено, що загальні функції надають «базовий набір» функціональних можливостей для здійснення публічного адміністрування у сфері юстиції. Спеціальні функції, що здійснюються Мін'юстом, Міністром юстиції України та суб'єктами спеціальної компетенції, дали змогу їх ідентифікувати, розкрити зміст та визначити специфіку сфери юстиції. Досліджено ще одну площину функцій – додаткових, що виникають у зв'язку з необхідністю оперативного реагування на суспільно-політичну обстановку, запровадженням адміністративно-правового режиму воєнного стану та появою інших обставин. Акцентовано увагу на допоміжних функціях, що забезпечують реалізацію загальних і спеціальних функцій.

Таким чином під *функціями публічного адміністрування у сфері юстиції* слід розуміти основні напрями діяльності, набір завдань суб'єктів публічної адміністрації загальної та спеціальної компетенції, які вони здійснюють на підставі нормативно-правових

актів із метою досягнення цілей публічного адміністрування у сфері юстиції⁵⁴⁷.

3.2.2 Мета, завдання та принципи публічного адміністрування у сфері юстиції України

Євроінтеграційний контекст та суспільно-політичні процеси, пов'язані із цим, невинно впливають на механізми публічного адміністрування у сфері юстиції та стають фундаментом забезпечення стійкості розвитку країни. Можна сміливо стверджувати, що дослідження основних завдань, мети діяльності кожного суб'єкта спеціальної компетенції публічної адміністрації, а також принципів публічного адміністрування у сфері юстиції ставлять перед науковою спільнотою нове наукове завдання, яке потребує вирішення.

Сфера дії публічного адміністрування охоплює усі види публічно-правових відносин, які складаються з приводу управління підпорядкованих Мін'юсту суб'єктів, як шляхом вирішення питань, що мають значення для держави, так і для забезпечення суб'єктивних публічних прав окремих суб'єктів, що входять до сфери їхньої діяльності. Суб'єкти публічного адміністрування у сфері юстиції зумовляють множинність і різноспрямованість його цілей, які розкривають його головні характеристики та завдання з погляду кінцевого результату управлінського впливу на суспільство. За вірним судженням О. Предместнікова, «...завдання Мін'юсту є невід'ємними складниками його адміністративно-правового статусу, які мають бути органічно поєднані, зумовлені та пов'язані з іншими елементами такого статусу (метою, функціями, повноваженнями тощо)»⁵⁴⁸. Слушними вважаємо зауваження професора І. Голосніченко, який розглядав адміністративно-правове забезпечення

⁵⁴⁷ Агапова О.В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. С. 231.

⁵⁴⁸ Предместніков О. Завдання міністерства юстиції України як основа його правового статусу й діяльності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. Т. 18, № 2/2. С. 71.

у сфері юстиції як «...діяльність суб'єктів державного управління, спрямовану на забезпечення законності та правопорядку в державі, захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб»⁵⁴⁹. Учений підкреслював, що «...становлення України як демократичної соціально орієнтованої держави супроводжується зростанням ролі та значення органів юстиції, розширенням сфери їхньої діяльності»⁵⁵⁰.

Визнаючи важливість та першочергове значення людини, її прав та гідності у вимірі цінностей у суспільстві, варто вказати на те, що саме вони і формують так звану «візію Мін'юсту», що забезпечується злагодженою та прозорою роботою суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції задля забезпечення верховенства права, захисту від шахрайства та корупції. У цьому контексті варто навести міркування Луїса Карлоса Брессер-Перейра (Luiz Carlos Bresser-Pereira), що «...у кожній країні сила або спроможність державної організації залежить від її демократичних політичних інститутів, які роблять верховенство права ефективним, права людини гарантованими, а діяльність уряду чи адміністрації законною. Стратегічне ядро уряду має складатися з професійних вищих державних служб найвищої якості, які працюють разом з обраними політиками в ухваленні урядових рішень. З іншого боку, кожен уряд має розробити децентралізовану державну структуру та зробити агентства відповідальними за результати, а не за процедури, щоб ефективно надавати соціальні послуги, характерні для сучасних демократій»⁵⁵¹.

⁵⁴⁹ Голосніченко І.П., Стахарський М.Ф., Золотарьова Н.І. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. Київ : ГАН, 2005. С. 192.

⁵⁵⁰ Там само. С. 182.

⁵⁵¹ Bresser-Pereira L. C. Practical principles for public administration : Communication to the Fourth Annual Meeting of the Committee of Experts on Public Administration, of the Economic and Social Council (Ecosoc), of the United Nations, New York, 6 Apr. 2005. URL: <https://www.bresserpereira.org.br/index.php/other-languages/works-in-english/7969-1531> (дата звернення: 04.08.2025).

Є сенс відзначити, що публічна адміністрація реалізує свій владно-організуючий вплив, керуючись метою, що визначає конкретні вектори діяльності. Для визначення мети діяльності у сфері юстиції наведемо думки колег-науковців. Так, уважаємо прийнятною позицію О. Лавренікової, що «...мета – це самостійний та найголовніший елемент сутнісного складу публічного адміністрування, адже від її чіткості та спрямованості залежить формулювання цілей, функцій та завдань реалізації різновидів владного впливу чи сервісної діяльності публічної адміністрації»⁵⁵². З. Шершньова детально розкриває процес установлення мети та розглядає його як «...початок будь-якого управлінського впливу або дії, основний зміст планів; основу побудови критеріїв, стандартів, нормативів, що використовуються для оцінки діяльності організації загалом, окремих її підсистем, робіт і виконавців; одна з основних складових частин, що застосовуються для виявлення проблем; загальний, попередній варіант рішення, що задає джерела та «поле рішень», а також їхній зміст в узагальненому вигляді; стрижень організаційно-практичної діяльності, оскільки усвідомлення мети допомагає згуртувати персонал і мотивувати його на досягнення результату»⁵⁵³.

Мета є стрижнем публічного адміністрування, визначення якої є важливим для репрезентації діяльності у сфері юстиції України. Отже, *метою публічного адміністрування у сфері юстиції України* є забезпечення формування та реалізації державної політики, ефективної роботи суб'єктів публічної адміністрації щодо створення належних умов організації роботи у сферах: експертного забезпечення правосуддя; організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); виконання кримінальних покарань та пробації; нотаріату; безоплатної правничої

⁵⁵² Лавренікова О.С. Завдання, цілі та функції публічного адміністрування будівництва в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 2, т. 2. С. 132.

⁵⁵³ Шершньова З.Є. Стратегічне управління : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : КНЕУ, 2004. С. 206.

допомоги; діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства; архівної справи і діловодства, у тому числі здійснення інших напрямів діяльності, задля справедливого забезпечення прав, свобод, законних публічних та приватних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Мін'юст реалізує свій мандат у сфері юстиції через основні завдання. У Постанові КМУ від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»⁵⁵⁴ визначено основні завдання Мін'юсту, а також інші повноваження, які здійснюються Мін'юстом відповідно до покладених на нього завдань. Повний перелік завдань визначений у Положенні про Мін'юст, проте, на нашу думку, їх доцільно об'єднати у групи за певними тотожними властивостями. Таким чином, основні завдання Мін'юсту пропонуємо об'єднати у такі групи: 1) формування та реалізація державної політики у сфері юстиції; 2) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, запобігання та протидія правопорушенням та злочинам у випадках, визначених законодавством; 3) забезпечення самопредставництва Мін'юсту, представництва інтересів держави у міжнародних і національних судах або інституціях у випадках, визначених законодавством; 4) управління та організація роботи окремих суб'єктів публічної адміністрації, що належать до управління Мін'юсту; 5) проведення перевірок, передбачених законодавством; 6) здійснення міжнародно-правового співробітництва. Уважаємо, що ця класифікація не є вичерпною і може доповнюватися групами залежно від формування нових завдань⁵⁵⁵.

Формування та реалізація державної політики. Перша група завдань, що реалізуються у сфері банкрутства; архівної справи і діловодства; державної реєстрації; примусового виконання

⁵⁵⁴ Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.

⁵⁵⁵ Агапова О.В. Адміністративно-правовий аналіз критеріїв класифікації завдань публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 377.

рішень; виконання кримінальних покарань та пробації; правової освіти, правової обізнаності, інформування населення, доступу громадян до джерел правової інформації; стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких накладено санкції; утримання військовополонених тощо⁵⁵⁶.

Контроль за дотриманням прав людини і громадянина, запобігання та протидія правопорушенням та злочинам у випадках, визначених законодавством. Друга група завдань, що передбачає формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту; дотримання вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацію законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту, та ін.

Забезпечення самопредставництва Мін'юсту, представництва інтересів держави у міжнародних і національних судах або інституціях, у випадках, визначених законодавством⁵⁵⁷. Третя група завдань присвячена діяльності Мін'юсту як органу державної влади, який у випадках, передбачених законом, бере участь у справах та діє у судах України від імені та в інтересах держави; здійснює захист інтересів України у Європейському суді з прав людини, під час урегулювання спорів і розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземних суб'єктів та України; забезпеченню представництва та самопредставництва інтересів КМУ у судах України; забезпеченню самопредставництва Мін'юсту як органу, якому надано право звертатися до суду в інтересах осіб, які не мають в Україні постійного місця проживання, під час розгляду справ у судах України у випадках, передбачених Конвенцією про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, та ін.

⁵⁵⁶ Агапова О.В. Адміністративно-правовий аналіз критеріїв класифікації завдань публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 378.

⁵⁵⁷ Там само. С. 377.

Управління та організація роботи окремих суб'єктів публічної адміністрації, що належать до управління Мін'юсту. Четверта група, до якої належать здійснення загального управління у сфері надання безоплатної первинної правничої допомоги та безоплатної вторинної правничої допомоги; експертне забезпечення правосуддя; організація роботи нотаріату тощо.

Проведення перевірок, передбачених законодавством. П'ята група, що забезпечує проведення різного типу перевірок, зокрема у разі здійснення перевірки ділової репутації покупця (потенційного покупця) медіа; проведення перевірки, передбаченої Законом України від 16.09.2014 № 1682-VII «Про очищення влади»⁵⁵⁸; перевірки діяльності територіальних органів Мін'юсту, зокрема з питань виконання кримінальних покарань, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мін'юсту, утворених для виконання завдань ДКВС України; організації роботи арбітражних керуючих; нотаріальної діяльності; стану виконання органами державної влади зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України, та інші перевірки, визначені законодавством України.

Здійснення міжнародно-правового співробітництва. Шоста група, що включає діяльність із розвитку міжнародного співробітництва та виконання міжнародних зобов'язань, узятих на себе Україною. Так, до завдань за напрямом міжнародно-правового співробітництва у сфері юстиції належать: забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України з правових питань; підтримання текстів актів законодавства у контрольному стані, ведення їх обліку та здійснення зберігання; підготовка пропозицій щодо укладення міжнародних договорів України; забезпечення виконання міжнародних договорів про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах; здійснення міжнародного співробітництва у сфері

⁵⁵⁸ Офіційний вісник України. 2014. № 82. Ст. 2317.

примусового виконання рішень, налагодження і підтримка зв'язків із міжнародними організаціями тощо.

Визначення мети, якої прагнуть досягнути суб'єкти публічної адміністрації, та основних завдань Мін'юсту дають змогу сформулювати цілі публічного адміністрування як невід'ємні орієнтири розвитку сфери юстиції. За слушним зауваженням Ю. Чуприної, «...цілі будь-якої діяльності визначаються суб'єктом, між тим у суспільстві відбуваються процеси, які, з одного боку, складаються об'єктивно, поза волею людей, а з іншого – можуть протікати в напрямі, протилежному поставленим цілям»⁵⁵⁹. На додаток до зазначеної думки слід наголосити на існуванні одного нюансу: перелік цілей не може бути вичерпним, адже під впливом суспільно-політичної обстановки цілі публічного адміністрування можуть змінюватися.

Проте є можливість виокремити основні (базові) цілі, що якнайкраще відображають орієнтири для руху публічного адміністрування у сфері юстиції України. Уважаємо за доцільне класифікувати цілі на основні та допоміжні. До основних цілей будемо відносити: реалізацію державної правової політики; захист права власності; ефективне правове регулювання; забезпечення верховенства права; захист прав і свобод людини і громадянина; підвищення рівня довіри до сфери юстиції та ін.

Допоміжні цілі можна розглядати за відповідними напрямками впливу на суспільні інтереси у сфері юстиції: підвищення ефективності виконання судових рішень та рішень інших органів; перехід до єдиного нотаріату; забезпечення альтернативних методів вирішення спорів (інститут медіації); упровадження надійної системи державної реєстрації; удосконалення процедур банкрутства; створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань; удосконалення роботи судово-експертних установ та ін.

⁵⁵⁹ Чуприна Ю.Ю. Адміністративно-правові методи правового регулювання: сутність та зміст : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. С. 55.

Указані цілі зумовляють необхідність застосування принципів публічного адміністрування у сфері юстиції. Визначення тісного зв'язку між принципами та належною реалізацією суб'єктами публічної адміністрації у сфері юстиції мети, завдань та цілей публічного адміністрування у сфері юстиції вважаємо актуальним завданням. У широкому розумінні принципи публічного адміністрування у сфері юстиції – це головні положення, що визначають сутність, зміст, спрямованість і форми діяльності підпорядкованих Мін'юсту суб'єктів та загальні засади реалізації основних напрямів діяльності у сфері юстиції для захисту прав і свобод людини та громадянина і забезпечення справедливості.

В українській адміністративно-правовій спільноті існує безліч критеріїв для класифікації принципів. Наприклад, О. Забір'ї, досліджуючи принципи публічного адміністрування у роботі органів місцевої влади, зазначає, що «... принципи за ступенем узагальнення розподіляють на дві групи: загальні принципи організації та здійснення публічної влади і специфічні». До першої групи принципів учений відносить «...принципи демократизму, гуманізму, верховенства права». До другої групи (науковець їх називає «специфічні принципи») відносяться ті, що «...характеризують функціонування та організацію місцевого самоврядування як самостійної форми влади, такі як принцип гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; народовладдя; законності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності тощо»⁵⁶⁰. О. Карапетян і З. Гбур підкреслюють, що «...класичними принципами публічного адміністрування є: верховенство права; системність; демократичність; об'єктивність; субсидіарність; соціальна справедливість; службова співпраця; ефективність; зворотний зв'язок. Запропоновано

⁵⁶⁰ Забір'ї О.М. Застосування принципів публічного адміністрування в роботі органів місцевої влади. *Науковий вісник НЛТУ України*. Серія «Економічна». 2017. Вип. 27, № 2. С. 58.

до новітніх принципів формування системи публічного адміністрування відносити принципи: синергії, інклюзії, інноваційності, інновативності, принципи agile, бенчмаркінгу, інтерактивного комунікаційного зв'язку, контролінгу»⁵⁶¹.

У контексті євроінтеграційних процесів варто враховувати також і те, що ключовими принципами, яким мають відповідати країни – кандидати на вступ до ЄС, є Європейські принципи публічного адміністрування, що визначені у правових документах ЄС, зокрема у положеннях Європейського економічного співтовариства (OECD) *European Principles for Public Administration (SIGMA papers)*⁵⁶². У цьому документі зроблено спробу визначити стандарти (принципи) вступу до ЄС, щоб узгодити національні державні органи управління з державами – членами ЄС. Виходячи з роботи SIGMA щодо реформи державного управління у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема щодо розвитку державної служби та адміністративного контролю, документ описує важливу частину основи методології SIGMA для оцінки потенціалу державного управління країн-кандидатів⁵⁶³. Загальними принципами SIGMA, які всі країни-члени повинні, своєю чергою, застосовувати на внутрішньому рівні під час застосування законодавства ЄС, є, серед іншого: принцип адміністрування через закон; принципи пропорційності, правової визначеності, захисту законних очікувань, недискримінації, права на слухання в процедурах прийняття адміністративних рішень, тимчасового захисту, справедливих умов для доступу осіб до адміністративних судів, позадоговірної відповідальності публічної адміністрації. Якщо спробувати систематизувати основні принципи адміністративного права, загальні для західноєвропейських країн, то можна виділити такі групи: 1) надійність

⁵⁶¹ Карапетян О.А., Гбур З.В. Роль публічного адміністрування у формуванні демократичного суспільства держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 77.

⁵⁶² *European Principles for Public Administration*. Paris : OECD Publishing, 1999. P. 8 (SIGMA Papers; No. 27); *Sustainable Institutions for European Union Membership*. Paris : OECD Publishing, 1998. P. 8–9 (SIGMA Papers; No. 26).

⁵⁶³ *Sustainable Institutions for European Union Membership*.

і передбачуваність (правова визначеність); 2) відкритість і прозорість; 3) підзвітність; 4) ефективність і результативність⁵⁶⁴. Слід особливо наголосити щодо ролі та значення принципів «належного» державного управління (good governance / administration). Ключовими принципами впровадження цієї концепції є: верховенство права; ефективність державних інститутів; транспарентність; підзвітність; відповідальність; повага прав людини; реальна участь усіх громадян у політичних процесах, які відбуваються в їхній державі, а також у прийнятті рішень, що їх стосуються, та ін.⁵⁶⁵

Згідно з Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи до країн – членів ЄС щодо впровадження «належного» державного управління, виокремлено такі принципи: 1) принцип законності (ст. 2 – principle of lawfulness); 2) принцип рівності (ст. 3 – principle of equality); 3) принцип неупередженості (ст. 4 – principle of impartiality); 4) принцип пропорційності (ст. 5 – principle of proportionality); 5) принцип правової визначеності (ст. 6 – principle of legal certainty); 6) принцип прийняття рішень протягом розумного строку (ст. 7 – principle of taking action within a reasonable time limit); 7) принцип участі громадськості в процесі прийняття рішень (ст. 8 – principle of participation); 8) принцип поваги до приватного життя (ст. 9 – principle of respect for privacy); 9) принцип транспарентності (ст. 10 – principle of transparency)⁵⁶⁶.

Визначивши підходи до класифікації принципів публічного адміністрування у сфері юстиції, пропонуємо їх умовно поділити на загальні та спеціальні. Певна умовність цього поділу зумовлена тим, що всі вони невід’ємно впливають на діяльність підпорядкованих Мін’юсту суб’єктів та знаходяться у постійній трансформації

⁵⁶⁴ European Principles for Public Administration. P. 11.

⁵⁶⁵ About good governance : OHCHR and good governance. United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). URL: <https://www.ohchr.org/en/good-governance/about-good-governance> (дата звернення: 04.08.2025).

⁵⁶⁶ On good administration : Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers of 20.06.2007. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16807096b9> (дата звернення: 04.08.2025).

(зміні, доповненні тощо). До загальних принципів публічного адміністрування у сфері юстиції будемо відносити: верховенство права; забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; транспарентність; справедливість; відповідальність; підзвітність; ефективність, доброчесність тощо. А під спеціальними принципами будемо розглядати: доступність безоплатної правничої допомоги, розумність строків виконавчого провадження; об'єктивність і повноту експертного дослідження; обов'язковість державної реєстраційної діяльності; відкритість для демократичного цивільного контролю та ін.

Пропонуємо розкрити зміст окремих загальних та спеціальних принципів публічного адміністрування у сфері юстиції. Найголовнішим принципом, що пронизує усі напрями публічного адміністрування у сфері юстиції, є *принцип верховенства права*. За панівним в адміністративно-правовій науці підходом «...принцип верховенства права закладає вихідні засади функціонування держави, її органів та посадових осіб, забезпечує підпорядкування діяльності всіх державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, а також пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави»⁵⁶⁷. Цей принцип, зміст якого більш повно розкрито у Рішенні Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004⁵⁶⁸, вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Доречним буде зазначити, що цей принцип відображений майже в усіх галузевих законах, що регламентують діяльність суб'єктів публічної

⁵⁶⁷ Основи публічного адміністрування. С. 24.

⁵⁶⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-33/2004 за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : від 02.11.2004 № 15-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.

адміністрації у сфері юстиції в Україні. Цілком очевидно, що зміст принципу верховенства права використовується поряд із принципом законності та принципом дотримання прав і свобод людини та громадянина. Особливої актуальності ці принципи набувають під час реалізації державної політики у сфері юстиції в Україні.

Великого значення набуває і *принцип транспарентності*. У застосуванні цей принцип означає, що публічна адміністрація доступна для зовнішньої ретельної перевірки та «прозора» здійснює свою діяльність. За вірним судженням Ю. Битяка, Н. Матюхіної та М. Ковтун, принцип транспарентності (відкритості і прозорості) державного управління означає, що державно-управлінські рішення приймаються та їх упровадження відбувається відповідно до процедур, передбачених законом та іншими правовими актами, що інформація є у наявності та є доступною для тих, кого може стосуватися⁵⁶⁹. Погоджуємося з точкою зору вченої-адміністративістки В. Пилаєвої, що «...транспарентний уряд у країнах ЄС – це уряд, спроможний забезпечити належний рівень інформування та реалізації права участі кожного в процесі прийняття політичних рішень, надати громадськості дієві інструменти впливу на представників публічної влади. На рівні країн – членів ЄС модель забезпечення транспарентного уряду за схемою «інформування – консультування – діалог – партнерство» отримала широке поширення». Учена також наголошує, що «...у рамках системи права ЄС принцип транспарентності в діяльності органів виконавчої влади закріплено як: комплексний загальний принцип права ЄС, що походить від принципів демократизму та верховенства права та тісно пов'язаний із ними; принцип Європейського адміністративного простору; елемент системи європейських принципів «належного врядування» (good governance) та належної адміністрації (good administration)»⁵⁷⁰.

⁵⁶⁹ Основи публічного адміністрування. С. 24.

⁵⁷⁰ Пилаєва В.М. Адміністративно-правові засади забезпечення транспарентності в діяльності органів виконавчої влади в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. С. 145, 151, 176.

Застосування принципу транспарентності суб'єктами публічної адміністрації у сфері юстиції є найважливішою демократичною засадою та реалізується шляхом: створення громадських рад, проведення громадських консультацій, експертиз, організації та проведення публічних заходів (конференцій, круглих столів тощо) та ін. За загальним правилом поведінка публічної адміністрації має бути прозорою та відкритою. Лише у виняткових випадках, коли зачіпаються питання національної безпеки або інші аналогічні питання, можуть установлюватися окремі режими обмеження доступу. Таким чином, транспарентність є необхідним інструментом для забезпечення верховенства права, рівності перед законом і підзвітності.

Принцип транспарентності стає підґрунтям для *принципу підзвітності*. Цей принцип означає, що суб'єкти публічної адміністрації повинні відповідати за свої дії, рішення перед іншими адміністративними, законодавчими або судовими органами. Підзвітність слугує засобом відображення того, чи дотримуються таких принципів, як верховенство закону, відкритість, прозорість, неупередженість і рівність перед законом, результативність та ефективність, надійність і передбачуваність публічної адміністрації. Згідно з позицією О. Дніпрова, «...підзвітність – це відносини між наділеними владою і тими, хто таку владу їм надав, у яких останні мають право утримувати перших у межах певного набору стандартів, оцінювати, наскільки повно вони виконують свої обов'язки згідно із цими стандартами, накладати санкції, якщо буде встановлено їх невиконання»⁵⁷¹. Як приклад реалізації принципу підзвітності у сфері юстиції можемо навести інформування громадськості про результати своєї діяльності, звітування, аудит, контроль, моніторинг тощо.

⁵⁷¹ Дніпров О. Спеціальні принципи функціонування виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 884, № 1. С. 111.

Принцип ефективності. Ефективність визнається як важливий показник діяльності публічної адміністрації, що пов'язано, передусім, із наданням державою публічних послуг. Ефективність як управлінський показник полягає у підтриманні належного співвідношення між використовуваними та набутими ресурсами. Підтримуємо позицію І. Овсянникової, яка у дисертації «Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: проблеми підвищення ефективності» висловила думку, що «...розуміння поняття ефективності притаманне виключно системам. Опираючись на цю думку та досліджуючи системи, убачається, що найчастіше перед ними ставиться мета (місія) з досягнення максимально можливого ефекту за мінімального значення показника витратності систем, щодо досягнення якої існують деякі суперечності, оскільки протилежні один одному екстремуми на заданій множині за такими двома категоріями ніколи не будуть збігатися»⁵⁷².

У контексті дослідження ефективності вважаємо раціональними погляди А. Пухтецької, яка зазначала, що «дослідження змісту європейських принципів адміністративного права та шляхів їх запровадження в українському законодавстві впливає зі стратегічних пріоритетів державної політики України – інтеграції в європейські структури з метою набуття повноправного членства в ЄС, що передбачає обов'язковою умовою виконання Копенгагенських та Мадридських критеріїв, у яких, зокрема, містяться вимоги щодо приведення адміністративної здатності органів публічної влади країн-кандидатів у відповідність до критеріїв ефективності діяльності публічних адміністрацій країн – членів ЄС»⁵⁷³. Можемо зазначити, що реалізація принципу ефективності у сфері юстиції може здійснюватися шляхом проведення діагностики, аналізу,

⁵⁷² Овсянникова І.М. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: проблеми підвищення ефективності : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2023. С. 114.

⁵⁷³ Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права та їх джерела. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 35. С. 129.

за допомогою заходів стимулювання працівників для підвищення ефективності їхньої роботи, контролю тощо.

У межах розгляду спеціальних принципів варто звернути увагу на галузеві нормативно-правові акти, які безпосередньо містять згадку про принципи та завдання діяльності окремих суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції.

Так, відповідно до Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»⁵⁷⁴, завданням органів Державної виконавчої служби та приватних виконавців є своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом. Діяльність із реалізації зазначеного завдання здійснюється з дотриманням загальних та спеціальних принципів: верховенства права, законності, незалежності, справедливості, неупередженості та об'єктивності, обов'язковості виконання рішень, диспозитивності, гласності та відкритості виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами, розумності строків виконавчого провадження, співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями. За вірним твердженням Є. Шматко, «...дія принципу обов'язковості виконання рішень полягає у неухильному, чіткому та беззаперечному виконанні рішень суб'єктами, на яких спрямована дія таких рішень, наприклад вимога виконавця боржнику надати декларацію про майно і доходи за певний період»; сутність принципу гласності та відкритості виконавчого провадження розкривається автором через реалізацію окремих принципів відкритості та гласності, де «...відкритість зведена до законодавчої гарантії учасників виконавчого провадження бути обізнаними щодо стадії виконавчого провадження, виду та характеру процедурних дій, учинюваних виконавцем, контролю за діями виконавця», а «...гласність полягає у безперешкодній можливості на будь-якій стадії виконавчого провадження ознайомитися

⁵⁷⁴ Офіційний вісник України. 2016. № 53. С. 1851.

з матеріалами, рішеннями виконавця, у тому числі шляхом безпосереднього доступу до матеріалів виконавчого провадження через автоматизовану систему виконавчого провадження»⁵⁷⁵.

У сфері експертного забезпечення правосуддя варто виокремити принципи судово-експертної діяльності, що визначені у ст. 3 Закону України від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову експертизу»⁵⁷⁶, а саме: законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження. Уважаємо влучним підхід учених у галузі судової експертизи та криміналістики до розкриття змісту принципів судово-експертної діяльності. Так, наприклад, І. Пиріг та І. Шинкаренко зазначають, що «...саме поняття «об'єктивність» включає у себе поняття «незалежність». Не можна сприймати дійсність або проводити дослідження об'єктивно, якщо людина психологічно, морально, матеріально чи якимось іншим чином від кого-небудь залежить. Тобто незалежність і об'єктивність можна розцінювати як причину й наслідок. Незалежність судового експерта сприяє об'єктивності проведених ним досліджень та наданих висновків, і навпаки»⁵⁷⁷. Саме об'єктивність експертного дослідження, на думку В. Гончаренка, полягає у тому, що «...експерт під час проведення дослідження не пов'язаний із версією сторони, що призначила експертизу. Він установлює за допомогою спеціальних знань усі обставини справи в межах інформації, яку містять досліджувані ним об'єкти»⁵⁷⁸. Принцип повноти експертного дослідження відображено у ст. 12 Закону України «Про судову експертизу», а саме через обов'язки судового експерта щодо проведення повного

⁵⁷⁵ Шматко Є.В. Поняття та сутність основоположних принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. *Молодий вчений*. 2020. № 8. С. 81–83.

⁵⁷⁶ Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. С. 232.

⁵⁷⁷ Пиріг І.В., Шинкаренко І.Р. Принципи судової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 226.

⁵⁷⁸ Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. Київ : Юрінком Інтер, 2004. С. 9.

дослідження. Зміст принципу повноти дослідження розкриває А. Шульженко. Автор зазначає, що обов'язковим елементом принципу повноти є «...наявність вимоги щодо документального фіксування відповіді на всі поставлені у постанові про призначення експертизи питання. Такі відповіді повинні бути максимально розкритими і спиратися на експериментально досліджувану основу явища. При цьому саме експертне дослідження проводять і фіксують так, щоб за необхідності можна було перевірити на предмет достовірності й обґрунтованості викладеного експертом матеріалу. Така перевірка може здійснюватися слідчим, який постановою призначає експертизу, і судом»⁵⁷⁹. Підтримуємо точку зору І. Каркоцького, що «...всі принципи судово-експертної діяльності нерозривно пов'язані між собою у рамках цілісної системи, де порушення будь-якого принципу призводить зазвичай до порушення інших принципів і тим самим до порушення законності під час проведення експертного дослідження у цілому. Тому недотримання хоча б одного з принципів судово-експертної діяльності тягне за собою скасування прийнятих у справі рішень»⁵⁸⁰.

Перейдемо далі до дослідження наступного суб'єкта публічної адміністрації спеціальної компетенції – ДКВС України, основним завданням якої є здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Відповідно до ст. 2 Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»⁵⁸¹, до системи принципів діяльності ДКВС України належать такі принципи, як: законність; повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; гуманізм; позапартійність;

⁵⁷⁹ Шульженко А.В. Принципи та особливості судово-експертної діяльності. *Право і суспільство*. 2016. № 2, ч. 2. С. 198.

⁵⁸⁰ Каркоцький І.О. Місце об'єктивності та повноти дослідження в системі принципів судово-експертної діяльності. *Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 20–21 квіт. 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 217.

⁵⁸¹ Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

єдиноначальність; колегіальність під час розроблення важливих рішень; взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями; відкритість для демократичного цивільного контролю. Із цього приводу В. Пузирний зазначав, що принципи ДКВС України розглядаються як «...методологічна основа, яка дає змогу ідентифікувати особливість цього виду діяльності через керівні ідеї, базові, вихідні, основні правила, стандарти, що закріплюються у нормах, які забезпечують управління, адміністративно-юрисдикційні, адміністративні контрольно-наглядові заходи у сфері виконання покарань, а також інтеграцію служби виконання покарань до загальнодержавної системи органів державної влади»⁵⁸².

Зазначимо, що наведений перелік принципів публічного адміністрування у сфері юстиції України не є вичерпним. Варто враховувати багатогранність діяльності у сфері юстиції України та багатосуб'єктний склад публічної адміністрації. Удосконалення зазначених принципів публічного адміністрування у сфері юстиції повинно мати комплексний характер, формувати правильні підходи до створення базових ідей його побудови, відповідати вимогам сучасної правової доктрини та цінностям ЄС.

Підводячи підсумки, вважаємо за потрібне зазначити таке. Аналіз наявних у фаховій літературі позицій показав, що дослідження мети, завдань та принципів публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні має проводитися з урахуванням загальної методології дослідження права. При цьому необхідно виходити з того, що вони є багатоаспектним явищем. У генетичному аспекті вони характеризуються змішаною соціально-юридичною природою і є результатом відображення як загальносоціальних, так і специфічних закономірностей. У гносеологічному плані вони є особливими

⁵⁸² Пузирний В.Ф. Принципи адміністративної діяльності органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2015. № 3. С. 43.

юридичними поняттями, що адекватно виражають сутність права відповідно до досягнутого рівня пізнання. З онтологічної позиції це основні ідеї, закріплені у різних формальних джерелах його норм, і навіть не маючи такого закріплення, отримали загальне визнання у стійкій юридичній практиці та правовідносинах. Наявну систему принципів публічного адміністрування у сфері юстиції можна описати як інтегровані у структурно-впорядковану єдність основні ідеї, виражені в нормативній формі або у формі стійких ідей юридичної практики, що мають відносну самостійність, стабільність, автономність функціонування і можливість взаємодії з іншими елементами всередині системи та іншими правовими системами для найбільш повного врегулювання суспільних відносин⁵⁸³.

3.3 «Інструментальний блок» елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України: адміністративно-правовий зріз

3.3.1 Нормативно-правові акти та адміністративні акти як інструменти публічного адміністрування у сфері юстиції України

Традиційно в адміністративно-правовій науці «інструменти» публічного адміністрування розглядаються як певне об'єднання тих засобів, за допомогою яких таке адміністрування здійснюється, а також їхні зовнішні форми сприйняття. Як уже зазначалося у попередніх підрозділах роботи, незважаючи на єдність підходів учених-адміністративістів до розуміння сутності самих інструментів, різними є авторські варіанти стосовно їх кількісних показників. Водночас варто одразу ж зазначити, що такі інструменти не існують ізольовано один від одного, самостійно, а доповнюють один одного, завдяки чому можливим є виокремлення «інструментального блоку» елементів у механізмі публічного адміністрування

⁵⁸³ Агапова О.В. Принципи діяльності у сфері юстиції України. Правова позиція. 2024. № 2. С. 71.

взагалі й у сфері юстиції зокрема. При цьому також варто зазначити, що зв'язки є притаманними не лише самому «інструментальному блоку» елементів публічного адміністрування, а також такі зв'язки притаманні і цьому блоку з іншими «блоками» відповідного механізму публічного адміністрування у цілому. Тобто в наявності також зв'язки цього блоку із «загальним», «суб'єктивним», «об'єктивним», що й зумовляє єдність усього механізму публічного адміністрування у сфері юстиції, його системність, дієвість, ефективність.

«Інструментальний блок» елементів механізму публічного адміністрування у сфері юстиції є достатньо великим за кількісними показниками і говорити про пріорітезацію якогось одно-двох із них, напевне, навряд чи варто, бо кожен інструмент є важливим і відіграє свою роль у забезпеченні реалізації мети, завдань та функцій такого адміністрування у сфері юстиції, забезпечує функціонування публічного адміністрування у зазначеній сфері суспільних відносин.

Одним з інструментів публічного адміністрування, а отже, елементом відповідного «блоку» механізму такого адміністрування, у сфері юстиції, який посідає своє чільне місце у механізмі адміністрування, є нормативно-правовий акт. Останній в адміністративно-правовій науці традиційно визначається як «...юридичний акт, виданий суб'єктом публічного адміністрування, що містить у собі хоча б одну норму адміністративного права (правило поведінки) або змінює, доповнює, припиняє її дію»⁵⁸⁴; як «...офіційний результат волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації, що здійснюється в односторонньому порядку, розрахований на неодноразове застосування стосовно невизначеного кола осіб і передбачає настання юридичних наслідків»⁵⁸⁵; як «...акт, який прийнятий уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування, що встановлює, змінює або ж припиняє дію норм права»⁵⁸⁶. Незважаючи на розмаїття авторських формулювань, простежується чітка тенденція стосовно

⁵⁸⁴ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 459.

⁵⁸⁵ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 318.

⁵⁸⁶ Коломоець Т.О. Адміністративне право України. С. 177.

визнання нормативно-правового акту як результату діяльності уповноваженого суб'єкта публічного адміністрування, що містить певне правило поведінки у відповідній сфері суспільних відносин, – предмету адміністративного права (містить норму адміністративного права). Окрім цієї ознаки, нормативно-правовий акт (і саме таку назву варто використовувати для його позначення й помилово не ототожнювати його з нормативним актом задля забезпечення відповідності його назви і змісту, на що вже неодноразово звертали увагу вчені-адміністративісти⁵⁸⁷) також характеризується низкою інших обов'язкових ознак, які і формують його ресурс. Серед таких ознак варто виокремлювати: підзаконний характер, юридичну значимість, обов'язковість, публічність, односторонність, забезпеченість силою публічного примусу, унормованість процедури прийняття та зовнішньої форми його закріплення. У вітчизняній адміністративно-правовій науці можна зустріти й інші положення про ознаки нормативно-правового акту, як-от: публічно-владний характер, імперативний характер правових приписів, підзаконність, прийняття суб'єктом у межах його компетенції, неодноразовість застосування, чітка процедури та форма⁵⁸⁸. У наявності й менш кількісні переліки: односторонність, підзаконність, юридична значимість, забезпеченість примусовою силою держави, визначений суб'єкт, процедура прийняття та форма, нормативний зміст⁵⁸⁹. Водночас, незважаючи на розмаїття підходів до кількісного складу таких ознак, послідовності їх розміщення, назви, усе ж таки варто стверджувати, що всі вони майже ідентичні, оскільки охоплюють основні ознаки нормативно-правового акту, які й відрізняють його від інших інструментів публічного адміністрування у цілому та у сфері юстиції зокрема. Такі переліки ознак можна цілком визнати виправданими й достатніми для характеристики відповідного інструменту публічного адміністрування.

⁵⁸⁷ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 459.

⁵⁸⁸ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 319.

⁵⁸⁹ Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. С. 177.

З огляду на множинність та розмаїття суб'єктів публічного адміністрування, які уповноважені приймати нормативно-правові акти у межах своєї компетенції, цілком логічно говорити про їх нормотворчу активність, а отже, й використання нормативно-правового акту як інструменту публічного адміністрування у цілому та у сфері юстиції зокрема. Як уже зазначалося під час аналізу законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин, кількість підзаконних актів істотно превалює порівняно із законодавчими нормативно-правовими актами, що підтверджує тезу про активність усіх без винятку суб'єктів публічного адміністрування у зазначеній сфері суспільних відносин і використання відповідного інструменту механізму публічного адміністрування⁵⁹⁰. Такими актами визначаються моделі поведінки суб'єктів таких суспільних відносин. Пропонуємо систематизувати всі акти за сферами діяльності таких суб'єктів та їхній вплив на сферу юстиції.

У сфері експертного забезпечення правосуддя варто згадати: Постанову КМУ від 27.07.2011 № 804 «Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції»⁵⁹¹, у якій визначено перелік платних послуг, що можуть надаватися науково-дослідними установами судових експертиз; Наказ Мін'юсту від 19.04.2012 № 611/5 «Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України»⁵⁹², що визначає вимоги до змісту професійної діяльності та кваліфікації працівників науково-дослідних установ Мін'юсту; Наказ Мін'юсту від 14.03.2022 № 1138/5 «Про деякі питання

⁵⁹⁰ Агапова О. Нормативно-правові акти як основні інструменти публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 4, т. 2. С. 92.

⁵⁹¹ Офіційний вісник України. 2011. № 57. Ст. 2296.

⁵⁹² Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану»⁵⁹³, що передбачає зупинення проведення перевірок діяльності атестованих судових експертів, перенесення таких строків, продовження дії свідоцтв про присвоєння кваліфікації судового експерта тощо; Наказ Мін'юсту від 04.02.2010 № 223/5 (у редакції Наказу Мін'юсту від 15.02.2018 № 372/5) «Про затвердження Порядку виконання науково-дослідних робіт у науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України»⁵⁹⁴, у якому розкрито питання щодо провадження науково-дослідної діяльності, підготовки науково-дослідних робіт, замовником яких є Мін'юст, та ін.

У сфері виконання кримінальних покарань та пробації як приклад наведемо такі нормативно-правові акти: Постанова КМУ від 28.04.2024 № 406 «Про затвердження Порядку носіння і зберігання зброї та спеціальних засобів індивідуального захисту особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби»⁵⁹⁵, у якій визначено умови отримання дозволу на носіння і зберігання зброї, припинення права осіб на носіння та зберігання табельної зброї, боеприпасів до неї та спеціальних засобів індивідуального захисту, встановлено зразок аркушу контролю за порядком носіння і зберігання табельної зброї тощо; Наказ Мін'юсту від 06.02.2017 № 292/5 «Про затвердження Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України»⁵⁹⁶, що регламентує порядок організації діяльності міжрегіональних воєнізованих формувань, що функціонують із метою запобігання і припинення злочинів терористичної спрямованості та інших

⁵⁹³ Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану : наказ М-ва юстиції України від 14.03.2022 № 1138/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 22. Ст. 1202.

⁵⁹⁴ ІАС Консультант. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=02WG5BC188> (дата звернення: 04.08.2025).

⁵⁹⁵ Офіційний вісник України. 2023. № 47. Ст. 2559.

⁵⁹⁶ Там само. 2017. № 15. Ст. 458.

злочинів, дій, що дезорганізують роботу установ кримінально-виконавчої системи; Наказ Мін'юсту від 17.03.2023 № 1000/5 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України»⁵⁹⁷, у якому розкриваються питання службової підготовки осіб, учасників навчального процесу, структури та тривалості занять зі службової підготовки тощо.

У сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) слід навести такі акти: Наказ Мін'юсту від 23.06.2018 № 1979/5 «Про затвердження Порядку складання та подання звітності про діяльність органів державної виконавчої служби та приватних виконавців»⁵⁹⁸; Наказ Мін'юсту від 21.10.2016 № 3005/5 «Про затвердження Спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців територіальних органів державної виконавчої служби»⁵⁹⁹, що передбачає перелік загальних та спеціальних вимог до освіти, досвіду роботи, знання законодавства, професійних знань, технічних умінь тощо до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців; Наказ Мін'юсту від 05.08.2016 № 2431/5 «Про затвердження Порядку формування і ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України»⁶⁰⁰, що містить вимоги до порядку дій щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру, порядку доступу до інформації тощо.

У сфері архівної справи і діловодства можна навести такі приклади нормативних актів: Наказ Мін'юсту від 27.09.2013 № 2045/5 «Про затвердження Порядку державного обліку документів Національного архівного фонду»⁶⁰¹, у якому визначено питання організації державного обліку документів Національного архівного

⁵⁹⁷ Офіційний вісник України. 2023. № 34. Ст. 1835.

⁵⁹⁸ Там само. 2018. № 53. Ст. 1878.

⁵⁹⁹ Там само. 2016. № 87. Ст. 2872.

⁶⁰⁰ Там само. 2016. № 64. Ст. 2181.

⁶⁰¹ Там само. 2013. № 79. Ст. 2957.

фонду, порядок здійснення контролю за наявністю документів, їхнім станом, місцем, умовами зберігання тощо; Наказ Державної архівної служби України від 11.06.2020 № 69 «Про затвердження Положення та складу Науково-видавничої ради Державної архівної служби України»⁶⁰², що регламентує діяльність Науково-видавничої ради як дорадчого органу Укрдержархіву; Наказ Державної архівної служби України від 15.07.2021 № 78 «Про затвердження та впровадження Методичних рекомендацій щодо самостійного відбору мікробіологічних та ентомологічних проб працівниками архівних установ в умовах дії дистанційно-карантинних заходів»⁶⁰³, яким установлюються алгоритми щодо організації та проведення досліджень характеристики мікробіологічного та ентомологічного стану архівосховищ та документів державних архівів із метою проведення моніторингу стану збереженості документів.

У сфері *нотаріату* варто відзначити: Постанову КМУ від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану»⁶⁰⁴, у якій визначено порядок вчинення нотаріальних дій, строки, заборони та інші умови; Наказ Мін'юсту від 22.12.2010 № 3253/5 «Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства»⁶⁰⁵, прийнятий для вдосконалення порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами та належної організації передачі документів нотаріального діловодства; Наказ Мін'юсту від 07.06.2021 № 2039/5 «Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України»⁶⁰⁶, у якому визначено основні принципи професійної етики нотаріусів, вимоги до нотаріуса під час здійснення нотаріальної діяльності, відповідальність тощо.

⁶⁰² Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069842-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁰³ Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0078843-21#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁰⁴ Офіційний вісник України. 2022. № 25. Ст. 1250.

⁶⁰⁵ Там само. 2010. № 98. Ст. 3515.

⁶⁰⁶ Там само. 2021. № 43. Ст. 2650.

У сфері безоплатної правничої допомоги можемо виокремити такі акти, як: Постанова КМУ від 28.12.2011 № 1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів із надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою»⁶⁰⁷, що передбачає загальні вимоги та механізми інформування центрів із надання безоплатної правничої допомоги у випадках, установлених цим Порядком; Постанова КМУ від 11.01.2012 № 8 «Про затвердження Порядку і умов укладення договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу»⁶⁰⁸, де визначено умови, види правничих послуг, форму примірного договору та інші питання; Наказ Мін'юсту від 30.04.2015 № 633/5 «Про затвердження Порядку ведення Координаційним центром із надання правничої допомоги Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу»⁶⁰⁹, що визначає механізм формування та ведення такого реєстру та правила користування ним.

У сфері діяльності арбітражних керуючих наведемо такі акти: Наказ Мін'юсту від 06.12.2019 № 3928/5 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих»⁶¹⁰, що встановлює механізм здійснення організації та контролю за діяльністю арбітражних керуючих, повноваження осіб, які здійснюють перевірки, права, обов'язки, порядок оформлення результатів перевірки тощо; Наказ Мін'юсту від 13.08.2019 № 2536/5 «Про затвердження Положення про систему підготовки і перепідготовки осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих»⁶¹¹, у якому визначено порядок, етапи навчання,

⁶⁰⁷ Офіційний вісник України. 2011. № 101. Ст. 3719.

⁶⁰⁸ Там само. 2012. № 3. Ст. 92.

⁶⁰⁹ Там само. 2015. № 38. Ст. 1163.

⁶¹⁰ Там само. 2019. № 99. Ст. 3337.

⁶¹¹ Там само. 2019. № 66. Ст. 2336.

вимоги до закладів, що здійснюють підготовку і перепідготовку осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого, тощо; Наказ Мін'юсту від 17.10.2019 № 3190/5 «Про затвердження Порядку проведення установчого з'їзду арбітражних керуючих України»⁶¹², який започаткував утворення саморегульованої організації арбітражних керуючих, затвердження її статуту та вирішення інших організаційних питань.

Доречним буде зазначити, що перелічені акти за відповідними сферами діяльності набувають ознак нормативно-правового акту, а отже, це підтверджує активність використання такими суб'єктами відповідного інструменту публічного адміністрування для врегулювання відносин у всіх складниках сфери позасудової юстиції⁶¹³.

Усі ці акти є підзаконними, односторонніми, прийнятими суб'єктами публічного адміністрування у межах їхньої компетенції, публічними, прийнятими згідно з процедурою, із охопленням всіх обов'язкових реквізитів (вимоги щодо форми, змісту, процедури розроблення, прийняття, набрання чинності, доведення до виконавців, виконання тощо), є обов'язковими, юридично значимими та забезпечені примусовою силою держави щодо їх виконання, тобто в наявності всі ознаки, які притаманні нормативно-правовим актам. Варто уточнити, що нормативно-правові акти як інструмент публічного адміністрування використовують усі без винятку суб'єкти публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні, як загальнодержавні, (наприклад, Наказ Мін'юсту від 18.06.2015 № 1000/5 «Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях»⁶¹⁴; Наказ Мін'юсту від 21.09.2017 № 2952/5 «Про затвердження Правил етичної поведінки

⁶¹² Офіційний вісник України. 2019. № 84. Ст. 2872.

⁶¹³ Агапова О. Нормативно-правові акти як основні інструменти публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції в Україні. С. 93.

⁶¹⁴ Офіційний вісник України. 2015. № 52. Ст. 1699.

працівників апарату Мін'юсту та його територіальних органів»⁶¹⁵), так і територіальні (а саме: Наказ Східного міжрегіонального управління юстиції від 04.04.2023 № 241/7 «Про визначення Переліків населених пунктів у межах відповідних районів Сумської, Донецької, Луганської, Полтавської, Харківської та Чернігівської областей, на які поширюється компетенція відділів державної реєстрації актів цивільного стану Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції»⁶¹⁶; Наказ Центрального міжрегіонального управління Мін'юсту від 10.01.2023 № 1088/8.14-23 «Інформаційна картка адміністративної послуги з державної реєстрації з видачі документів, що містяться в реєстраційній справі юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, фізичної особи – підприємця»⁶¹⁷; Наказ Центрального міжрегіонального управління Мін'юсту від 14.10.2022 № 817/6 «Про державну реєстрацію нормативно-правового акта»⁶¹⁸).

Варто відзначити не просто значну кількість нормативно-правових актів, які відіграють важливу роль інструменту публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин в Україні, а й звернути увагу на їх розмаїття, що цілком логічно створює підстави для їх можливої класифікації за різними критеріями (наприклад, за суб'єктом прийняття, сферою дії, часом дії, за територіальним масштабом дії, за назвою, за змістом, за порядком прийняття, набуття чинності, доведення до виконавців, виконання тощо). З одного боку, цілком логічним є використання нормативно-правових актів як інструменту

⁶¹⁵ Офіційний вісник України. 2017. № 76. Ст. 2357.

⁶¹⁶ Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції України. URL: https://www.sumyjust.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/nakaz_atu.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁶¹⁷ Центр надання адміністративних послуг м. Києва. URL: <https://kyivcnap.gov.ua/Files/Download/bff281db-a0dd-43d3-a4f4-0287eb8ee5de?tryToView=True> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶¹⁸ Подільська районна в місті Києві державна адміністрація. URL: <https://podil.kyivcity.gov.ua/files/2022/10/20/440.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

публічного адміністрування у сфері юстиції (кожен елемент об'єкта публічного адміністрування є специфічним, і варто враховувати його специфіку, як унікальним є кожен суб'єкт такого адміністрування, а отже, також варто враховувати цю унікальність, уже не говорячи про можливі різні режими правового регулювання суспільних відносин тощо), це ж, з іншого боку, створює додаткові проблеми на практиці, оскільки законодавство не є систематизованим, є різним за змістом, за «якістю», що й створює певні складнощі для його тлумачення та застосування. Це дає підстави стверджувати, що не варто помилково ототожнювати нормативно-правові акти та акти тлумачення й акти застосування, оскільки лише перші містять норми права, а інші – або ж пояснення вже існуючих нормативно-правових положень, або ж індивідуальне рішення стосовно застосування відповідних норм права. Саме тому варто чітко розмежовувати ці акти, хоча і використовується для їх позначення у назві слово «акт», усе ж таки за своїми ознаками, за своїм змістом і за своїм призначенням вони абсолютно різні. Акти тлумачення (інтерпретаційні акти) не містять норми права, загальнообов'язкового правила поведінки у сфері юстиції, а лише роз'яснення нормативно-правових положень уже наявних актів для того, щоб забезпечити уніфікацію розуміння їхнього змісту та уніфікації практики їх застосування. Як приклад акту тлумачення варто згадати: Роз'яснення Мін'юсту від 25.03.2014 «Інформація щодо прав та обов'язків, соціального та правового захисту військовозобов'язаних, призваних на військову службу у зв'язку з мобілізацією, резервістів, а також військовослужбовців, прийнятих на військову службу в добровільному порядку (за контрактом)»⁶¹⁹; Роз'яснення Мін'юсту від 02.10.2014 «Щодо моделі поведінки, яка допоможе запобігти ініціюванню корупційних проявів»⁶²⁰.

⁶¹⁹ Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005323-14#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶²⁰ Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nr001323-14#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

Підкреслимо, що у пошуковій системі Верховної Ради України такий вид документу, як роз'яснення, приймався Мін'юстом до 2015 р. Усього з 1996 р. Мін'юстом надано 146 роз'яснень, після чого склалася практика підготовки листів-роз'яснень⁶²¹. Так, наприклад, доцільно звернути увагу на такі документи, як: Лист-роз'яснення Мін'юсту від 21.02.2023 № 21114/8.3/32-23 «Щодо формування єдиної практики під час посвідчення договорів управління майном»⁶²²; Лист-роз'яснення Мін'юсту від 11.02.2024 № 22138/127617-33-23/8.4.4 «Щодо поширення арешту, накладеного виконавцем, на право оренди боржника-орендаря та деяких інших питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»⁶²³ та ін.

Хоча ці акти (листи) і мають відношення до нормативно-правових положень уже існуючих нормативно-правових актів, проте вони роз'яснюють їхній зміст (є фактично допоміжними, другорядними, додатковими), безпосередньо пов'язані з розумінням та застосуванням цих актів, не є новими, самостійними, а головне – не містять нових правил поведінки, нових нормативно-правових положень, які б установлювали, змінювали або ж припиняли дію правил поведінки.

Важливо зазначити, що це питання знайшло своє висвітлення не лише у доктринальних фахових галузевих джерелах, а й у законодавстві. Так, наприклад, у ч. 2 ст. 8 Закону України від 24.08.2023 № 3354-IX «Про правотворчу діяльність» закріплено визначення нормативно-правового акту як «...офіційного документу, прийнятого (виданого) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку у письмовій формі, який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову

⁶²¹ Мін'юст України : роз'яснення. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/stru/tt60012/page3#Stru> (дата звернення: 27.04.2024).

⁶²² Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/02/27/20230227104534-38.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶²³ Там само. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/02/14/20240214162018-69.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

реалізацію»⁶²⁴. Визначення нормативно-правового акту також міститься й у КАС України, зокрема у ст. 4 якого містяться положення про те, що нормативно-правовим актом є «акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який установлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування»⁶²⁵. Як бачимо, законодавець уже у самому визначенні закріпив усі обов'язкові ознаки такого акту: «офіційний», «прийнятим суб'єктом ... діяльності», «...в установленому порядку...», «містить норму права», «неодноразова реалізація». Водночас у ст. 1 цього ж Закону зазначається, що також «виокремлюються «акти застосування норм права», «інші акти, які не містять норм права», і ці акти не нормативно-правовими актами. Усі вищезазначені акти відіграють різну роль у механізмі публічного адміністрування, якщо нормативно-правові акти містять правило поведінки, модель поведінки загальнообов'язкову, неодноразового застосування та примусово забезпечену силою держави, тоді як акти застосування передбачають вирішення конкретного кейсу стосовно врегулювання відносин за участю певної особи (групи осіб), так зване «індивідуальне рішення», ну а акт тлумачення (інтерпретаційний акт) – акт, що роз'яснює офіційну позицію суб'єкта прийняття акту для загального розуміння його змісту та забезпечення уніфікації практики його застосування. Це питання набуває особливого значення у контексті можливості прийняття суб'єктами публічного адміністрування нормативно-правових актів, які містять оціночні поняття, «відкриті списки», «відкриті переліки», а отже, їх застосування з необхідністю передбачає суб'єктивний розсуд особи, тож створює передумови для різних варіантів тлумачення їхніх положень, а отже, й різної практики їх застосування, що визнати виправданим не можна. Варто зазначити, що й адміністративний розсуд цілком можна вважати

⁶²⁴ Офіційний вісник України. 2023. № 88. Ст. 5121.

⁶²⁵ Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Офіційний вісник України. 2005. № 32. Ст. 1918.

інструментом публічного адміністрування з огляду на те, що прийняття нормативно-правових актів безпосередньо пов'язане з певною свободою особи суб'єкта публічного адміністрування, суб'єкта прийняття такого акту. Традиційно у вітчизняній літературі адміністративний розсуд розглядається як «...певна міра свободи особи у своїй професійній діяльності»⁶²⁶, «свобода суб'єкта публічного адміністрування у своїй професійній діяльності у разі відсутності чітко унормованих меж такої діяльності»⁶²⁷, й виокремлюються навіть декілька його різновидів: «першого типу», «другого типу», «інтерпретаційний», «імперативний», «диспозитивний» тощо⁶²⁸, а у деяких фахових навчальних джерелах містяться положення про визнання його як самостійного інструменту публічного адміністрування⁶²⁹, із чим погодитися можна, проте умовно, оскільки він не може бути самостійним інструментом без «прив'язки» до того акту, положення якого він тлумачить. Саме тому доцільним усе ж таки вважається розгляд його у контексті аналізу ресурсу таких інструментів публічного адміністрування, як «нормативно-правовий акт» або ж «адміністративний акт».

Ще одним елементом «інструментального блоку» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції варто вважати адміністративний акт, який іноді у вітчизняній адміністративно-правовій науці також називають «індивідуальним актом», із чим можна погодитися з огляду на те, що адміністративний акт є результатом застосування норм права стосовно конкретної справи, окремої особи, «кейсу» (наприклад, роботи В. Тимощука, І. Бойко, А. Школика, Т. Коломoeць, Д. Лученка та ін.). Адміністративним актом є «... акт, що містить рішення стосовно конкретної особи»⁶³⁰, «індивідуальне застосування норми права стосовно

⁶²⁶ Коломoeць Т.О. Адміністративне право України. С. 40.

⁶²⁷ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 472.

⁶²⁸ Коломoeць Т.О. Адміністративне право України. С. 40.

⁶²⁹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 492.

⁶³⁰ Коломoeць Т.О. Адміністративне право України. С. 177.

конкретної особи»⁶³¹. У Великій українській юридичній енциклопедії адміністративний акт розглядається як «...рішення індивідуальної дії, яке прийняте адміністративним органом і спрямоване на вирішення конкретних адміністративних справ, що тягне за собою певні юридичні наслідки»⁶³².

Його нормативне визначення закріплене у КАС України, ст. 4 якого містить такі положення, що «індивідуальним актом є акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк»⁶³³. Як бачимо, законодавець уточнив, що ознаками такого акту він вважає: «рішення суб'єкта публічного адміністрування», «зорієнтоване на виконання владних функцій, функцій публічного адміністрування», «строковість дії, тобто дія його вичерпується або його виконанням, або ж сплином строку». Визначення адміністративного акту містить і Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX «Про адміністративну процедуру»⁶³⁴, фіксуючи у ст. 2 такі положення: «Адміністративний акт – це рішення або юридично значуща дія індивідуального характеру, прийняте (вчинена) адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване (спрямована) на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб)». Як бачимо, й у цьому визначенні законодавець уточнив свою позицію стосовно ознак такого акту, серед яких: «індивідуальний характер», «прийняття адміністративним органом», «для вирішення конкретної справи», «зорієнтованість на окрему особу (осіб)». Усе це сприймається представниками

⁶³¹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 474.

⁶³² Велика українська юридична енциклопедія. Т. 5 : Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Харків : Право, 2020. С. 51.

⁶³³ Офіційний вісник України. 2005. № 32. Ст. 1918.

⁶³⁴ Там само. 2022. № 49. Ст. 2675.

вітчизняної адміністративно-правової доктрини, у працях яких адміністративний акт визначається як інструмент публічного адміністрування, що «...стосується прав, свобод, законних інтересів конкретних осіб (кола осіб), розраховується на одноразове виконання, дія якого вичерпується таким виконанням»⁶³⁵, «індивідуальний характер, акт адміністративного органу, прямий вплив на приватних осіб»⁶³⁶. Як бачимо, уже самі визначення й у доктринальних положеннях, й у законодавстві містять перелік ознак, які є і формують ресурс адміністративного акту, які й відрізняють його від інших інструментів публічного адміністрування взагалі та у сфері юстиції зокрема. Такими ознаками є: індивідуальний характер, зовнішня дія, сфера регулювання (застосування) – публічне адміністрування, одноразовість, унормована процедура прийняття. Тобто на відміну від нормативно-правових актів індивідуальні (адміністративні) акти є «конкретними», не містять нове правило поведінки, норму права, а, навпаки, містять результат застосування такої норми стосовно конкретної особи, «кейсовий акт». У фахових доктринальних джерелах можна зустріти положення про визнання як ознак такого акту також: підзаконний характер, орієнтованість на права, інтереси приватної особи (хоча це може бути і публічна особа), роль юридичного факту, вичерпність дії фактом виконання акту (на відміну від нормативно-правових актів, які розраховані на неодноразове застосування), оскаржуваність особами, права та інтереси яких цим актом порушено⁶³⁷.

Таких інструментів публічного адміністрування є набагато більше, ніж нормативно-правових актів, з огляду на те, що всі суб'єкти публічного адміністрування у сфері юстиції є суб'єктами правозастосування, суб'єктами адміністративної творчості, результатом якої і є адміністративний акт. «Якщо нормативно-правовий

⁶³⁵ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 337.

⁶³⁶ Велика українська юридична енциклопедія. Т. 5. С. 54.

⁶³⁷ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 337.

акт як інструмент публічного адміністрування є найбільш важливим, то адміністративний акт – об'єктивно найбільш поширеними, тобто найчисленнішим»⁶³⁸. Так, як адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування у сфері юстиції варто згадати Наказ Мін'юсту від 27.06.2023 № 925/к «Про нагородження відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства юстиції України з нагоди відзначення державного свята – Дня Конституції України»; Наказ Мін'юсту від 21.06.2023 № 1479/7 «Про проведення перевірки діяльності Науково-дослідного інституту судових експертиз»⁶³⁹; Наказ Західного міжрегіонального управління Мін'юсту від 16.07.2021 № 307/6 «Про задоволення скарги»⁶⁴⁰; Наказ Центрально-Західного міжрегіонального управління Мін'юсту від 03.06.2021 № 201/9 «Про призначення відповідальних осіб за зберігання бланків свідоцтв у Центральному відділі державної реєстрації актів цивільного стану Управління державної реєстрації та відділах державної реєстрації актів цивільного стану Хмельницької області Центрально-Західного міжрегіонального управління Мін'юсту (м. Хмельницький)»⁶⁴¹; Наказ Південного міжрегіонального управління Мін'юсту від 29.12.2022 № 5714-к «Про особовий склад»⁶⁴² та ін.

З огляду на різноманіття адміністративних актів як інструменту публічного адміністрування у сфері юстиції, цілком логічним може бути їх класифікація для з'ясування всієї їх унікальності. Така класифікація може бути здійснена як із використанням «традиційних» критеріїв (суб'єкт прийняття, процедура прийняття, строк

⁶³⁸ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 336.

⁶³⁹ Офіційний вісник України. 2023. № 57. Ст. 3257.

⁶⁴⁰ ITV. 2021, 15 верес. URL: <https://itvmg.com/news/direktorka-rivnenskoho-tsnapu-taki-perevishchue-povnovazhennya---minyust-66244> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁴¹ Міністерство юстиції України. URL: https://publinfo.minjust.gov.ua/khmelnick/tmp_doc_files/file19816.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁴² Багнет нації. URL: https://bagnetnacji.blogspot.com/2023/03/blog-post_5.html (дата звернення: 04.08.2025).

дії, сфера впливу, назва, зміст, територія дії, форма вираження, результат впливу тощо⁶⁴³), так і з акцентом на нормативно закріплений їх поділ на «позитивні» та «негативні». Так, згідно з положеннями Закону України «Про адміністративну процедуру», «негативним» є акт, який «...може негативно вплинути на право, свободу чи законний інтерес особи, повинен містити мотивувальну частину» (ч. 3 ст. 8 Закону), а «позитивним» є акт, який має позитивний вплив на відповідні складові елементи правового статусу особи⁶⁴⁴. Прийняття відповідного Закону варто вважати «революційною» подією для уніфікації адміністративної творчості суб'єктів публічного адміністрування з огляду на закріплення єдиних правил для всіх суб'єктів їх прийняття. Унікальною ознакою адміністративного акту варто вважати можливу його орієнтацію як на одну (кілька) особу, так і на «велику кількість» осіб, які є «заінтересованими особами» у прийнятті та виконанні цього акту, проте ця ознака жодним чином не дає підстав для ототожнення цього акту з нормативно-правовими актами, які розраховані у дії на невизначене коло осіб. Виокремлення «заінтересованих» осіб (які і вважаються «актами з великою кількістю осіб») не модифікує його індивідуального характеру, його правозастосовного характеру, разову дію. Упровадження у законодавство положень про «акти для великої кількості осіб» є кроком з імплементації у національне законодавство стандартів Ради Європи стосовно врегулювання відносин адміністративних процедур, проте не є в жодному разі трансформацією адміністративного акту у нормативно-правовий.

Адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування є результатом адміністративної процедури, визначення якої закріплено у Законі України «Про адміністративну процедуру» як «...визначеного законом порядку розгляду та вирішення адміністративної справи» (п. 5 ч. 1 ст. 2 Закону)⁶⁴⁵, яку варто розглядати у невід'ємному

⁶⁴³ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 338.

⁶⁴⁴ Офіційний вісник України. 2022. № 49. Ст. 2675.

⁶⁴⁵ Там само. 2022. № 49. Ст. 2675.

зв'язку з адміністративним актом, у тому числі й у сфері юстиції. Як, до речі, й адміністративну послугу, визначення якої закріплено у Законі України від 06.09.2012 № 5203-VI «Про адміністративні послуги»⁶⁴⁶ як «...результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону» (ст. 1), яку також варто розглядати у нерозривному зв'язку з адміністративним актом. Прийняття такого акту неможливе або без адміністративної процедури, або ж без адміністративної послуги, саме тому доцільним є так званий «широкий» погляд на адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування, який фактично охоплює адміністративну процедуру або ж адміністративну послугу та адміністративний акт як їх результат. Так, у сфері юстиції, наприклад, будь-яка інспекційна діяльність неможлива без її фінального результату, яким є адміністративний акт, ну а прийняття відповідного адміністративного акту є неможливим без здійснення адміністративної процедури або ж надання адміністративної послуги. Наприклад, Наказ Мін'юсту від 29.03.2013 № 589/5 «Про затвердження інформаційної та технологічної карток адміністративної послуги присвоєння кваліфікації судового експерта»⁶⁴⁷ передбачає умови отримання адміністративної послуги як присвоєння кваліфікації судового експерта. Відповідно, підставою для одержання адміністративної послуги є вимоги до фахівців, які повинні мати відповідну вищу освіту другого рівня за ступенем магістра, пройти підготовку (стажування), знати законодавство тощо. Наступним кроком для отримання такої послуги є подання документів до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії науково-дослідною установою судових експертиз Мін'юсту, де фахівець проходив підготовку

⁶⁴⁶ Офіційний вісник України. 2012. № 76. Ст. 3067.

⁶⁴⁷ Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0589323-13#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

(стажування). А результатом надання адміністративної послуги є, відповідно, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, яке видається фахівцю безпосередньо за місцезнаходженням адміністративної будівлі Мін'юсту або надсилається рекомендованим листом на поштову адресу. Ще одним прикладом є адміністративні послуги, що надаються міжрегіональними управліннями Мін'юсту (із реєстрації актів цивільного стану, реєстрації створення громадських об'єднань тощо). Згідно з Наказом Східного міжрегіонального управління Мін'юсту від 14.06.2023 № 360/7 «Про затвердження інформаційної картки адміністративної послуги з видачі свідоцтва про державну реєстрацію акту цивільного стану повторно»⁶⁴⁸, умовою отримання адміністративної послуги щодо видачі свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану є заява щодо повторної видачі свідоцтва, а також документи, що підтверджують право суб'єкта звернення на отримання адміністративної послуги з повторної видачі свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану тощо. Суб'єктом подається необхідний перелік документів (заява, паспорт, документи, що підтверджують право суб'єкта звернення на отримання адміністративної послуги, та ін.), сплачується державне мито та за наявності підстав видається свідоцтво про державну реєстрацію актів цивільного стану повторно або письмова відмова у його отриманні. Поряд із зазначеними прикладами звернемо увагу на видання актів Мін'юстом в межах реалізації камеральних перевірок. Згідно з Наказом Мін'юсту від 02.04.2024 № 921/5 «Про результати проведення камеральної перевірки державного реєстратора Вовчанської міської ради Харківської області Погореленка Олега Петровича»⁶⁴⁹, за результатами якої було складено акт та тимчасово заблоковано доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно строком на два місяці.

⁶⁴⁸ Центр надання адміністративних послуг м. Харкова. URL: <https://dozvil.kh.ua/files/570c6ae0-f307-4137-a0ce-ca40e31d07da.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁴⁹ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/04/03/20240403102427-49.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

Отже, як інструменти («елементи «інструментального блоку» – механізму) публічного адміністрування у сфері юстиції варто виокремлювати: нормативно-правовий акт як офіційний, прийнятий у встановленому законом порядку, розрахований на неодноразове застосування щодо невизначеного кола осіб акт, виданий суб'єктом публічного адміністрування, що містить норму адміністративного права (правило поведінки), яка встановлює, змінює, припиняє правовідносини у сфері юстиції. Її ресурс формують ознаки, серед яких: офіційний характер, нормативний зміст, прийняття суб'єктом публічного адміністрування, сфера регулюючого впливу – відносини у сфері юстиції, неодноразовість застосування, невизначене коло осіб, щодо яких діє регулюючий вплив, унормована процедура прийняття, забезпеченість примусовою силою стосовно застосування. З огляду на різноманіття суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції та комплексний характер останньої, відзначається чисельність таких актів, превалювання підзаконних нормативно-правових актів, їх несистематизованість, що ускладнює процедуру їх тлумачення та застосування.

Також пропонується визначати інструментом публічного адміністрування («елементом «інструментального блоку» – механізму) у сфері публічного адміністрування й адміністративні акти (із синонімічною назвою – індивідуальні акти), які визначати як акти (результати діяльності) суб'єктів публічного адміністрування індивідуального характеру, прийняті для вирішення конкретних справ у сфері юстиції та спрямовані на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (кола осіб) у відповідній сфері суспільних відносин. Як ознаки таких актів пропонується визначати: індивідуальний характер, одноразовість, прийняття у встановленому законом порядку суб'єктом публічної адміністрації, цільова зорієнтованість на права, свободи, інтереси суб'єктів відносин у сфері юстиції.

Як нормативно-правовий акт, так і адміністративний (індивідуальний) акт пропонується розглядати у «широкому» їх розумінні як поєднання процедури їх розроблення, прийняття, набуття чинності, виконання (правотворчості, адміністративної процедури, адміністративної послуги), так і самого акту як результату таких процедур (нормативно-правового акту, адміністративного акту). Аналіз ознак таких актів, які у сукупності формують їх унікальність як інструментів публічного адміністрування у сфері юстиції, дає змогу відмежовувати їх від суміжних актів, якими є інтерпретаційні акти (акти тлумачення), акти судочинства.

3.3.2 Адміністративні договори, акти планування та акти-дії як елементи «інструментального блоку» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України

Адміністративний договір у вітчизняній адміністративно-правовій науці традиційно визначається як «...спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єктів владних повноважень та інших осіб, що ґрунтується на їх волевиявленні, має форму договору, меморандуму, угоди, протоколу тощо, визначає взаємні права, обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері й укладається на підставі закону для розмежування компетенції чи визначення взаємодії між суб'єктами владних повноважень, для делегування публічно-владних повноважень управлінських функцій, для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів, замість видання адміністративного акту, для врегулювання питань надання адміністративних послуг»⁶⁵⁰. Як бачимо, запропоноване доктринальне визначення фактично дублює нормативне визначення адміністративного договору, закріплене у ст. 4 КАС України. Хоча аналіз наявних галузевих фахових доктринальних джерел дає змогу знайти й інші варіанти розуміння адміністративного договору як «...правочину між суб'єктом публічної адміністрації та приватним

⁶⁵⁰ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 422.

суб'єктом або між суб'єктами публічної адміністрації, що виникає з метою реалізації їх публічних функцій»⁶⁵¹, «договір на підставі публічно-правових норм за участю суб'єктів публічної адміністрації для реалізації функцій останнього»⁶⁵², «угода суб'єктів публічної адміністрації на підставі нормативно-правових актів у публічних інтересах, зумовлена змістом владних повноважень»⁶⁵³, «домовленість за участю суб'єкта публічної адміністрації задля реалізації публічно-владних повноважень»⁶⁵⁴ тощо. Як бачимо, для позначення його вчені-адміністративісти використовують різні поняття: «угода», «правочин», «домовленість» тощо. Можна критично аналізувати кожну із запропонованих позицій, навіть з урахуванням етимологічного їх значення, проте головне полягає у тому, що адміністративний договір розглядається як результат певної домовленості. І, незважаючи на те що автори використовують різні (не завжди коректні, оскільки пропонується навіть використовувати термінологію, яка є характерною, насамперед, для приватно-правових відносин та нормативних моделей їх урегулювання) варіанти для позначення такої домовленості, вони є єдиними у тому, що змістом таких відносин є саме домовленість, що, беззаперечно, є логічним і з чим варто погодитися.

Для розуміння всієї унікальності адміністративного договору як інструменту публічного адміністрування як у цілому, так і у сфері юстиції варто звернути увагу на його ознаки, серед яких: а) публічне адміністрування як сфера об'єктивізації відповідної домовленості, тобто хоча і має місце певна домовленість або між самими суб'єктами публічного адміністрування, або ж за участю такого суб'єкта, варто все ж таки зазначити, що така домовленість стосується саме публічного адміністрування, відповідної сфери

⁶⁵¹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 422.

⁶⁵² Там само. С. 428.

⁶⁵³ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1. С. 291.

⁶⁵⁴ Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. С. 187.

діяльності таких суб'єктів, саме тому такий договір і є «адміністративним» або ж «договором публічного адміністрування»; б) орієнтація на публічно-владні відносини, що є цілком логічним з огляду на суб'єктів такої домовленості та сферу впливу такої домовленості; в) оперативність контролю за його виконанням; г) як правозастосовчий акт; д) примусова забезпеченість виконання⁶⁵⁵. Щоправда, навіть узагальнений погляд на цей перелік ознак дає змогу стверджувати, що він виглядає неповним. У фахових наукових джерелах можна зустріти й інші варіанти як-от: а) сфера – публічне адміністрування й діяльність суб'єктів публічно-владних повноважень; б) підстава для укладання – правозастосовний акт; в) організаційний характер; г) зміст – задоволення публічних інтересів⁶⁵⁶. Або ж: а) обов'язкова участь суб'єкта публічного адміністрування; б) унормована форма; в) сфера реалізації – публічне адміністрування, владна діяльність відповідних суб'єктів; г) вільне волевиявлення суб'єктів; г) укладання на підставі положень нормативно-правового акту; д) сприяє реалізації публічно-владних повноважень; е) сприяє залученню приватного сектору; є) орієнтація на задоволення публічних інтересів⁶⁵⁷. У новітніх галузевих фахових наукових та навчальних джерелах пропонуються дещо зменшені кількісно варіанти таких ознак, а саме: орієнтація на задоволення публічних інтересів, укладання для реалізації владних повноважень суб'єктів публічного адміністрування, вимоги процедури, акт правозастосування як підстава для укладання, умови не включають цивільно-правові⁶⁵⁸. Такий перелік, дійсно, є меншим кількісно, проте фактично дублює наявні ознак з інших варіантів, щоправда, із певною модифікацією формулювань окремих із них. Для того щоб сформулювати власний перелік таких ознак, варто все ж таки зупинитися

⁶⁵⁵ Велика українська юридична енциклопедія. Т. 5. С. 56.

⁶⁵⁶ Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 2. С. 291.

⁶⁵⁷ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 360.

⁶⁵⁸ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 442.

на тому, що відрізняє цей інструмент публічного адміністрування від інших і чому він виокремлюється з такою назвою.

Варто почати з того, що на відміну від раніше висвітлених нормативно-правового акту та адміністративного (індивідуального) акту, уже сама його назва є проявом відходу від односторонності волевиявлення суб'єкта публічного адміністрування. Йдеться або про домовленість між самими суб'єктами публічного адміністрування, або ж про домовленість за участю таких суб'єктів. І у цьому аспекті можна погодитися з тими вченими-адміністративістами, які зазначають, що «...адміністративний договір є прикладом здійснення публічного адміністрування у тих випадках, коли односторонній публічно-владний вплив на приватних осіб є або недоцільним, або ж неможливим»⁶⁵⁹. Його варто розглядати як «інструмент певного договору, певної домовленості», який відрізняється від інших видів домовленостей (у тому числі й за участю суб'єкта публічного адміністрування), засади укладання та виконання яких регулюються нормами інших галузей права. Отже, йдеться про те, що це результат домовленості кількох суб'єктів, що є першою ознакою. Це домовленість за участю або ж між самим суб'єктами публічного адміністрування, що є іншою ознакою. Ця ознака зумовлює іншу ознаку, що полягає у тому, що його зміст зорієнтований на реалізацію публічно-владних повноважень задля забезпечення публічних інтересів. Будь-яка домовленість у сфері реалізації публічно-владних повноважень, у тому числі й у сфері юстиції, передбачає чітку регламентацію засад такої домовленості (звідси й підстава, якою є правозастосовний акт), процедуру такої домовленості, результат такої домовленості (зміст договору, у тому числі забезпеченість його виконання). Усі ці ознаки зумовлюють у сукупності унікальність такої домовленості, у тому числі й у сфері юстиції (стосовно перерозподілу сфер публічно-владного впливу, перерозподілу повноважень, делегування повноважень, надання адміністративних послуг тощо).

⁶⁵⁹ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтєвського. С. 286.

Окрім того, не варто забувати і про «класичний погляд» на основні ознаки адміністративного договору, серед яких: «спеціальний суб'єкт їх укладання» (суб'єкт публічного адміністрування), «спеціальна мета» (для задоволення публічних інтересів) і ресурсне забезпечення за рахунок бюджетних коштів⁶⁶⁰. Отже, у поєднанні вищезазначені ознаки й формують ресурс адміністративного договору як особливого (договірного, узгодженого, «диспозитивного») інструменту публічного адміністрування у сфері юстиції.

Як приклад такого договору у сфері юстиції цілком можна згадати Договір про підключення до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (редакція від 01.01.25), укладений між Мін'юстом, Міністерством цифрової трансформації та Державним підприємством «Дія»⁶⁶¹. Згаданий адміністративний договір є прикладом інформаційної взаємодії між Мін'юстом та Міністерством цифрової трансформації щодо отримання органами державної реєстрації актів цивільного стану через застосунок «Дія» можливості перевірити е-паспорта, е-паспорта для виїзду за кордон та їхні електронні копії. Так, громадяни під час замовлення та отримання адміністративних послуг в органах державної реєстрації актів цивільного стану може пред'явити електронний паспорт у застосунку «Дія» та поділитися цифровою копією документа⁶⁶².

Договір про інформаційну взаємодію між Мін'юстом, НАБУ та Міністерством цифрової трансформації України від 09.08.2022 № 02.5-11/26 щодо отримання відомостей із Державного реєстру актів цивільного стану громадян про народження, шлюб,

⁶⁶⁰ Коломоець Т.О. Адміністративне право України. С. 189.

⁶⁶¹ Договір про підключення до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг. Дія. Державні послуги онлайн. Ред. від 01.01.2025. URL: <https://diia.gov.ua/dogovir-pro-pidklyuchennya-dlya-partneriv> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁶² Мін'юст та Мінцифри запроваджує шеринг цифрових документів для органів ДРАЦС. *Міністерство юстиції України*. 2022, 8 верес. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-ta-mintsifri-zaprovadjuje-shering-tsifrovih-dokumentiv-dlya-organiv-dratsts> (дата звернення: 04.08.2025).

розірвання шлюбу, зміну імені та смерть із метою забезпечення можливості здійснення НАБУ своїх повноважень, визначених законом⁶⁶³.

Державне підприємство «Національні інформаційні системи» Мін'юсту також наділено компетенцією укладати адміністративні договори з державними нотаріальними конторами та архівами, органами місцевого самоврядування, державної влади, із суб'єктами, що мають право доступу до Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту, та іншими суб'єктами. Відповідні форми договорів розміщені на офіційному сайті Державного підприємства «Національні інформаційні системи» Мін'юсту⁶⁶⁴. Таким чином, укладання таких договорів набуває усіх ознак, притаманних адміністративним договорам. Так, Державне підприємство «Національні інформаційні системи» Мін'юсту є суб'єктом публічного адміністрування з питань доступу до реєстрів, що дає змогу прослідкувати «спеціальну» мету їхньої діяльності (задоволення публічних інтересів) через укладення договорів із суб'єктами публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері юстиції. Таким чином, Державне підприємство «Національні інформаційні системи» забезпечує адвокатів, нотаріусів, державні нотаріальні архіви, приватних та державних виконавців, арбітражних керуючих та інших суб'єктів необхідними для провадження їхньої діяльності правами доступу до реєстрів, спеціальних бланків документів, форм актів, а також установлює чіткі механізми користування і звітування.

Варто зафіксувати, що адміністративні договори активно застосовуються на практиці, їм притаманні всі необхідні юридичні

⁶⁶³ Звіт про виконання плану діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки у 2022 та 2023 роках. *Міністерство юстиції України*. 2024. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/04/03/20240403163032-66.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁶⁴ Форми договорів. Державне підприємство «Національні інформаційні системи» (ДП «НАІС»). 2025. URL: https://nais.gov.ua/pages/formu_dogovoriv (дата звернення: 04.08.2025).

ознаки для цього виду договорів, і за своїм змістом вони орієнтовані на реалізацію публічно-владних повноважень (доступ до реєстрів, підключення до вебпорталів електронних послуг тощо) для задоволення публічних інтересів у сфері юстиції.

З огляду на різноманіття суб'єктів публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції, надані їм повноваження стосовно укладання та виконання адміністративних договорів, а також особливість самої юстиції як сфери об'єктивізації публічного адміністрування, цілком можна говорити про можливість і доцільність класифікаційного поділу таких договорів, видового родового розмаїття таких договорів. Для такого поділу можна використовувати різні критерії, що дає змогу з'ясувати особливість такого інструменту та специфіку його використання у різних складових елементах об'єкта адміністративно-правового регулюючого впливу. Так, критеріями для поділу можуть слугувати: а) предмет регулюючого впливу (договори про делегування повноважень, компетенційні договори, бюджетні (із виділенням бюджетного фінансування для вирішення завдань публічного адміністрування в окремих сферах предмету)); б) залежно від суб'єкта їх укладання (договори між суб'єктами публічного адміністрування і договори за участю таких суб'єктів; також можливим є поділ на субординаційні, координаційні договори; загальнодержавні (за участю Мін'юсту) та регіональні або ж територіальні (наприклад, за участю його територіальних управлінь); в) за формою (договори, меморандуми, згоди, угоди, протоколи тощо); г) за терміном дії (довгострокові, середньострокові, короткострокові тощо), при цьому варто зазначити, що для відповідної сфери публічного адміністрування характерним є укладання всього спектру зазначених договорів.

Як приклад можемо навести «Багатосторонній меморандум про взаєморозуміння між Мін'юстом, Координаційним центром із надання правової допомоги та Міжнародною асоціацією юристів щодо підтримки системи надання безоплатної правової допомоги у забезпеченні належного представництва у справах, пов'язаних

із воєнними злочинами» від 25.11.2022⁶⁶⁵. Варто звернути увагу і на адміністративний договір у межах виконання «Меморандуму про співпрацю між Департаментом із питань виконання кримінальних покарань та Координаційним центром із надання правової допомоги» від 17.08.2021⁶⁶⁶, укладений із метою створення сприятливих умов для забезпечення надання засудженим та особам, узятим під варту, у тому числі неповнолітнім, безоплатної правової допомоги для сприяння захисту їхніх прав. Доречно буде відзначити і такий приклад адміністративного договору, як Меморандум про співробітництво від 04.03.2024 між Мін'юстом та Інститутом правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, укладений для взаємодії з Мін'юстом у процесі підготовки нормативно-правових актів, аналізу практики їх застосування, сприяння підвищенню якості законодавства України, проведенню наукових експертиз нормативно-правових актів та їхніх проєктів, наданню іншої науково-методичної допомоги Мін'юсту та ін.⁶⁶⁷

За формою та змістом ці меморандуми також набувають ознак адміністративного договору, адже їм притаманні такі ознаки: суб'єктами є публічні адміністрації загальної та спеціальної компетенції; предметом регулюючого впливу є публічне адміністрування

⁶⁶⁵ Багатосторонній меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України, Координаційним центром із надання правової допомоги та Міжнародною асоціацією юристів щодо підтримки системи надання безоплатної правової допомоги у забезпеченні належного представництва у справах, пов'язаних із воєнними злочинами : від 25.11.2022. Безоплатна правова допомога. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/memorandum-my-uy-mayu-kcz.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁶⁶ Меморандум про співпрацю між Департаментом із питань виконання кримінальних покарань та Координаційним центром із надання правової допомоги від 17.08.2021. Безоплатна правова допомога. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/memorandum-dkvs-pidpysanyj.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁶⁷ Підписано Меморандум про співробітництво з Міністерством юстиції України. Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України. 2024, 04 берез. URL: <https://lawmaking.academy/pidpysano-memorandum-pro-spivrobitnytstvo-z-ministerstvom-yustytisiy-ukrayiny/> (дата звернення: 04.08.2025).

суспільних відносин у сфері юстиції; мають загальнодержавний характер, адже укладені за участю Мін'юсту.

Варто звернути особливу увагу на розширення сфери укладання договорів за участю Мін'юсту у контексті реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави, у тому числі й стосовно оновлення національного законодавства, імплементації європейських правових стандартів у національне законодавство та інших завдань. Заслужовують на увагу такі адміністративні договори: «Меморандум про співпрацю між Офісом Ради Європи в Україні, Мін'юстом та Координаційним центром із надання правової допомоги» від 25.08.2023⁶⁶⁸ та «Меморандум про науково-технічне й дослідницьке співробітництво між Мін'юстом та Міжнародною комісією з питань зниклих безвісти» від 18.10.2023⁶⁶⁹.

У межах реалізації Меморандуму про співпрацю між Офісом Ради Європи в Україні, Мін'юстом та Координаційним центром із надання правової допомоги досягнуто домовленості щодо консолідації зусиль із метою визначення спільного бачення розвитку політик і практики щодо забезпечення інтересів неповнолітніх, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення, стали потерпілими або свідками злочинів. Цей Меморандум розглядається як основа для спільних ініціатив у сфері відновного правосуддя відповідно до стандартів Ради Європи. У межах реалізації Меморандуму передбачається: проведення спільних заходів, навчань із питань відновного правосуддя, медіації; спільна взаємодія під час формування політик, регламентуючих актів; надання міжнародної технічної допомоги у порядку, передбаченому Постановою КМУ від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи

⁶⁶⁸ Безоплатна правова допомога. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/memorandum-rye-myu-kcz-shhodo-vidnovnogo-pravosuddya-2023.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁶⁹ International Commission on Missing Persons. URL: <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2023/10/Cooperation-Agreement-Ukr-Min-Justice-.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги»⁶⁷⁰, тощо.

Наступний адміністративний договір (меморандум), укладений між Мін'юстом та Міжнародною комісією з питань зниклих безвісти (International Commission on Missing Persons), безпосередньо спрямований на реалізацію спільних завдань щодо науково-технічного й дослідницького співробітництва у сфері експертного забезпечення правосуддя. Відзначимо, що результатом такої взаємодії стала донація (пожертва) Міжнародної комісії з питань зниклих безвісти для Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса» у вигляді витратних матеріалів для проведення ідентифікації загиблих осіб (ДНК-експертизи)⁶⁷¹.

Аналіз змісту таких договорів дає змогу говорити про те, що вони характеризуються наявністю всього спектру тих обов'язкових ознак, які є притаманними саме адміністративним договорам (як «спрощений» варіант обов'язкових ознак, так і розширений варіант таких ознак). Окрім того, з огляду на те, що кількість таких договорів із року в рік збільшується (про що свідчать дані, висвітлені у «Звіті про виконання плану діяльності Мін'юсту на 2022–2024 рр. у 2022 та 2023 рр.»⁶⁷², а також інформації, розміщеної на сайті Мін'юсту), можна з упевненістю говорити про те, що в сучасних умовах адміністративний договір максимально повно використовується як інструмент публічного адміністрування, який дає змогу врахувати у сфері публічного адміністрування запити

⁶⁷⁰ Офіційний вісник України. 2002. № 8. Ст. 340.

⁶⁷¹ За фінансової підтримки Європейського Союзу та Державного департаменту США МКЗБ здійснює донацію українським державним установам для підтримки зусиль із пошуку та ідентифікації осіб, що зникли безвісти. International Commission on Missing Persons. 2023, 12 груд. URL: <https://www.icmp.int/bs/news/with-support-from-the-eu-and-the-united-states-department-of-state-icmp-makes-donation-to-ukrainian-institutions-to-support-efforts-to-account-for-missing-persons/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁷² Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/04/03/20240403163032-66.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

реального часу, потреби держави у сфері юстиції, залучити «зовнішніх» суб'єктів до публічного адміністрування, максимально використовувати різні види домовленостей, узгодження волевиявлень, досягати «компромісу» задля досягнення спільного позитивного публічно значимого результату.

Отже, адміністративний договір цілком можливо розглядати як один з елементів «інструментального блоку» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції, визначаючи його як результат домовленості, спільний правовий акт суб'єктів публічного адміністрування (між ними або ж за їхньої участі) щодо реалізації публічно-владних повноважень у сфері юстиції, із дотриманням унормованих вимог стосовно процедури, форми, із визначенням взаємних прав та обов'язків сторін та забезпеченням його виконання. Його варто вважати достатньо поширеним, хоча і менш ніж нормативно-правовий та адміністративний акти, інструментом публічного адміністрування, що активно використовується у тих випадках, коли у сфері юстиції неможливим або ж недоцільним є односторонній владний вплив. Його унікальний ресурс формують ознаки, серед яких: обов'язкова участь суб'єкта публічного адміністрування (із можливістю й винятковою їх участі); орієнтація на реалізацію публічно-владних повноважень задля забезпечення реалізації публічних інтересів; сфера – юстиція; унормована процедура та різноманіття варіацій назв; як підстава визначається правозастосовний акт; деталізований зміст із визначенням прав та обов'язків сторін; забезпеченість виконання, ресурсний супровід.

Одним з інструментів публічного адміністрування у сфері юстиції в аспекті адміністративно-правового регулювання можна вважати і акти-планування. З огляду на сутність самого публічного адміністрування як у цілому, так і у сфері юстиції, варто зазначити, що акти-планування не можуть не посідати своє чільне місце серед його інструментів. Саме організаційна діяльність суб'єктів публічного адміністрування вимагає певної поступовості, послідовності, спрямованості, ресурсного забезпечення тощо. Саме

у цьому контексті й варто розглядати акти-планування як інструмент публічного адміністрування. Варто одразу ж зазначити, що, як і попередній інструмент, який було розглянуто у цьому підрозділі, акти-планування в аспекті аналізу як інструменту публічного адміністрування потрібно розглядати у «широкому» розумінні – не тільки як безпосередньо самі акти-планування, як результат, а й як процедуру їх розроблення, прийняття, затвердження та виконання і як складову частину цих відносин і акти-планування. Оскільки ці акти приймалися для реалізації суб'єктами публічного адміністрування своїх владних повноважень у відповідній сфері суспільних відносин, то важливо для їх ефективності, результативності чітко визначити їхні мету, завдання, послідовність дій з їх виконання, ресурсне забезпечення тощо.

Акти-планування у науці адміністративного права традиційно розглядаються як «...результат рішення суб'єкта публічної влади, система взаємопов'язаних єдиною метою завдань і заходів, що здійснюються у певній послідовності, строки певними виконавцями»⁶⁷³, «...одностороннє владне волевиявлення суб'єктів публічного адміністрування щодо вирішення певного завдання із деталізацією кроків, строків, виконавців»⁶⁷⁴, «як публічно-владне рішення щодо послідовного строкового вирішення певного завдання у сфері публічного адміністрування»⁶⁷⁵, як «...письмовий документ, прийнятий, затверджений уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування, що визначає певну послідовність здійснення заходів виконавцями, із зазначенням мети, строків, обсягу, методів діяльності, засобів їх здійснення»⁶⁷⁶. Також можна зустріти й інше визначення актів-планування як «...акту з прогнозованим переліком заходів, які необхідно здійснити у певний період часу конкретно

⁶⁷³ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 438.

⁶⁷⁴ Там само. С. 441.

⁶⁷⁵ Там само. С. 443.

⁶⁷⁶ Там само. С. 442.

визначеними виконавцями з метою отримання як проміжного, так і загального результату у публічному адмініструванні»⁶⁷⁷.

Нерідко можна зустріти визначення таких інструментів публічного адміністрування з використанням для їхньої назви словосполучення «акти-планування (плани)», що дає змогу стверджувати, що саме у розумінні інструменту публічного адміністрування ці поняття нерідко використовуються як синонімічні, із чим можна погодитися частково, бо коректною все ж таки є ускладнена назва, яка дає змогу увагу зосередити не тільки на документі, який фіксує певну послідовність дій упродовж певного часу, із визначенням виконавців та інших важливих аспектів, а й зробити вказівку на те, що цей план є результатом здійснення уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування владних функцій із певним прогностичним алгоритмом дій задля вирішення певного завдання, виконання певних дій. Це не просто планування, а публічно-владне планування, це результат правотворчості суб'єкта публічного адміністрування стосовно прогнозованості певних дій у сфері публічного адміністрування на певний строк для вирішення певних завдань та виконання певних функцій.

На відміну від інших інструментів публічного адміністрування у сфері юстиції акти-планування зосереджують нашу увагу не на одномоментному факті, дії, а на послідовності певних дій, строках, виконавцях здійснення дій у процесі публічного адміністрування. Ці акти хоча і можуть як ініціатор передбачати будь-яку особу, усе ж таки це (саме як результат) є різновидом одностороннього акту суб'єкта публічної адміністрації, завдяки чому і варто говорити про акти-планування як про різновид публічно-владних рішень спеціальних суб'єктів, які зорієнтовані на здійснення, реалізацію публічно-владних функцій у сфері юстиції, задля функцій планування публічного адміністрування. Усе це вимагає закріплення «...напрямів, мети, завдань, темпів, кількісних та якісних показників

⁶⁷⁷ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 372.

розвитку процесів»⁶⁷⁸ у сфері юстиції. Це вимагає виокремлення в актах-планування як обов'язкових (основних, базових) вимог, які передбачаються для таких актів та їх реквізитів, серед яких – «назва, дата, інформація про місце, особу, що розробила, заходи, назви заходів, строки виконання»⁶⁷⁹, а й спеціальних, серед яких – «...дотримання вимог щодо наступності, типовості, безперервності, комплексності, напруженості, стабільності, гнучкості»⁶⁸⁰. Щоправда, є й дещо «спрощений» варіант таких вимог, а саме: «...політична залежність, багатовимірність, комплексність, перспективність, супроводжується прийняттям адміністративного акту»⁶⁸¹.

З огляду на це, варто підтримати положення, сформульовані у доктрині адміністративного права, стосовно того, що такі акти-планування – це «...стратегічні документи ... «юридизовані» плани (у «широкому» їх розумінні), акти-«дороговкази» для суб'єктів публічного адміністрування у певній сфері відносин, «індикатори» прозорості та відкритості суб'єктів публічного адміністрування, прояви залучення до публічного адміністрування «інститутів громадянського суспільства»⁶⁸². Гарним прикладом акту-планування у сфері юстиції можна вважати «План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 рр. » (Стратегічний план), затверджений Міністром юстиції України 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21⁶⁸³, основні Цілі якого визначені відповідно до пріоритетів «Програми діяльності КМУ» (схвалених Постановою КМУ від 12.06.2020 № 471⁶⁸⁴ та інших програмних документів держави). Згідно із цим документом, передбачено напрями діяльності Мін'юсту задля

⁶⁷⁸ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтєвського. С. 441.

⁶⁷⁹ Там само. С. 443.

⁶⁸⁰ Там само.

⁶⁸¹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 374.

⁶⁸² Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтєвського. С. 373.

⁶⁸³ Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁸⁴ Офіційний вісник України. 2020. № 50. Ст. 1571.

досягнення чотирьох основних Цілей державної політики, а саме: права людини та доступ до правосуддя; захист права власності, ефективне правове регулювання; створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань; інші цілі, що визначені відповідно до пріоритетів Програми діяльності КМУ.

Як інші інструменти публічного адміністрування у сфері юстиції, акти-планування достатньо різноманітні, що дає підстави для формулювання висновку про цілковиту можливість розподілу їх на певні види за різними критеріями, а саме: а) за строком дії (стратегічні, перспективні, довгострокові, середньострокові, короткострокові, поточні); б) залежно від суб'єкта схвалення; в) за формою (плани, графіки, стратегії, програми, порядки тощо); г) за сферою застосування (у сфері нотаріату, адвокатури, судової експертизи, виконання покарань, реєстрації актів цивільного стану тощо); ґ) за суб'єктом розроблення та виконання (моделі їхніх відносин) – полісуб'єктні, моносуб'єктні. Так, пропонуємо за запропонованою класифікацією навести приклади актів-планування у сфері юстиції.

За строком дії до короткострокового плану будемо відносити Наказ Мін'юсту від 29.02.2024 № 579/5 «Про затвердження Звіту про виконання Плану роботи Мін'юсту на 2023 рік та Плану роботи Мін'юсту на 2024 рік»⁶⁸⁵, у якому передбачено комплекс заходів, спрямованих на досягнення цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Мін'юсту на 2022–2024 рр. та Програмі діяльності КМУ; передбачених положеннями про Мін'юст, указами Президента України, державними стратегічними та програмними документами в межах компетенції Мін'юсту; спрямованих на забезпечення сталості роботи апарату Мін'юсту. Прикладом довгострокового плану є «План діяльності Міністерства юстиції України на 2025–2027 роки», затверджений Віце-прем'єр-

⁶⁸⁵ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/06/20240306110406-69.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України—Міністром юстиції України 25.10.2024 № 1269-4.3-24⁶⁸⁶.

За формою й одночасно сферою застосування до актів-планування стратегічного характеру можна віднести Розпорядження КМУ від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»⁶⁸⁷, що передбачає реалізацію стратегічно важливого, загальнодержавного завдання – реформування та розвиток національної системи виконання кримінальних покарань відповідно до стандартів Ради Європи.

Залежно від суб'єкта схвалення, сфери застосування та за строком дії ще можна виділити «План роботи Державної архівної служби України на 2024 р. та План проведення Державною архівною службою України перевірок у 2024 р.»⁶⁸⁸, що передбачає виконання спеціальних заходів у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації.

Отже, акти-планування (плани) також варто розглядати як інструмент публічного адміністрування у сфері юстиції, визнаючи їх як акти суб'єктів публічного адміністрування з прогнозованим переліком певних заходів, які необхідно здійснити у сфері публічного адміністрування юстицією задля вирішення його завдань, із визначенням строків, виконавців, ресурсного забезпечення, поточних і підсумкових результатів. Цей інструмент публічного адміністрування у сфері юстиції також слід розглядати у «широкому» розумінні як саму процедуру і його результат, як процедуру розроблення, укладання, виконання відповідного акту, тим

⁶⁸⁶ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/12/02/20241202163821-70.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁸⁷ Офіційний вісник України. 2023. № 1. Ст. 33.

⁶⁸⁸ Державна архівна служби України. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/ПЛАН-поботи-Укрдержархіву-на-2024-рік_затв_compressed.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

більше що завдяки наявності спеціальних (особливих) вимог (ознак) саме таке розуміння й дає змогу у певному обсязі охопити всю унікальність цього інструментарію. Для відповідної сфери характерним є використання всього видового розмаїття актів-планування (виокремлення за різними критеріями поділу).

І, нарешті, варто також звернути увагу ще на один інструмент публічного адміністрування, який цілком можна використовувати у сфері юстиції, – акти-дії, або ж, як їх ще називають у вітчизняній адміністративно-правовій науці, «фактичні дії». Одразу ж варто зазначити, що у вітчизняній адміністративно-правовій науці їх висвітленню приділено недостатньо уваги, завдяки чому й спостерігаються випадки їх помилкового ототожнення з нормативно-правовими та адміністративними актами.

Акти-дії – це «офіційне, засноване на нормах адміністративного права волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації у формі певних інтелектуально-вольових або ж вербальних дій, які спрямовані на впорядкування суспільних відносин у певній сфері»⁶⁸⁹; «це фактичні дії, практично орієнтовані дії суб'єктів публічного адміністрування, спрямовані на досягнення для приватних осіб конкретного результату, які не призводять до змін у їхньому правовому статусі»⁶⁹⁰. Хоча і можна зустріти різні визначення відповідних актів у фахових галузевих джерелах, їх єднає те, що це певні дії суб'єктів публічного адміністрування у вигляді фактичних дій, які не зумовлюють появу певного правила поведінки або ж правових наслідків. Ці акти не є актами правозастосування саме завдяки тому, що їх наслідком є фактичні дії⁶⁹¹. Аналізуючи їхні ознаки, серед яких традиційно виділяють: «...фактичні дії як зовнішня форма, не передбачаються правові наслідки, не передбачається процес їх оформлення, із виданням акту застосування, застосування лише уповноваженими суб'єктами

⁶⁸⁹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 454.

⁶⁹⁰ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 378.

⁶⁹¹ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 454.

публічного адміністрування у певній послідовності»⁶⁹²; «...практична орієнтованість, конкретні дії для приватних осіб, не є підставою для зміни їхнього правового статусу, сфера їх застосування – монополія суб'єктів публічного адміністрування з можливим оскарженням їхніх наслідків»⁶⁹³, доцільно стверджувати, що й у сфері юстиції їх варто виокремлювати, виділяючи: організаційно-технічні дії щодо виділення та виплати певних сум бюджетних коштів, звернення до громадян з інформацією про настання або ж можливість настання певних наслідків через медіа, подання запитів, звітів, надання довідок приватним особам, розміщення інформаційних табло для громадян (наприклад, схеми надання адміністративних послуг). Такі акти-дії не передбачають правових наслідків для осіб, проте свідчать про реалізацію суб'єктами публічної адміністрації своїх повноважень і для використання для цього відповідного інструменту публічного адміністрування. Важливо пам'ятати, що для використання цього інструменту важливо дотримуватися таких вимог щодо суб'єкта: «...компетентність та деталізовані вимоги щодо його дій із застосування цього інструменту) й процедури (алгоритмізація)».

Для визнання таких актів-дій як ефективного та результативного інструменту публічного адміністрування важливо забезпечити «...дотримання умов їх законності»⁶⁹⁴, серед яких – «...юридичні підстави та доцільність їх застосування; компетентність та уповноваженість суб'єкта, алгоритмізація застосування, процедурне оформлення результатів (у разі потреби)»⁶⁹⁵. У цьому контексті можна погодитися з позицією вчених-адміністративістів і розглядати акти-дії у розумінні сфери їх застосування та змісту з розподілом на: а) фактичні (для впорядкування суспільних відносин об'єктивно необхідними є фактичні дії у сфері, де монополістом

⁶⁹² Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 454–455; Коломоець Т.О. Адміністративне право України. С. 145.

⁶⁹³ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 378.

⁶⁹⁴ Загальне адміністративне право / за заг. ред. Р.С. Мельника. С. 458.

⁶⁹⁵ Там само. С. 454.

є суб'єкт публічної адміністрації (наприклад, видача довідок, посвідчення правочинів) і будь-яка «...приватна самостійність тут узагалі є неможливою»⁶⁹⁶); б) юридичні (формальні) – це дії забезпечення діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

Важливо пам'ятати, що цей інструментарій не передбачає встановлення, зміну або ж припинення правил поведінки у сфері юстиції, і цим він відрізняється від нормативно-правового акту, який також може бути інструментом публічного адміністрування у зазначеній сфері відносин і засади використання ресурсу якого визначаються нормами саме адміністративного права. Одразу ж варто зазначити, що акти-дії відрізняються і від адміністративних актів, бо не є актами правозастосування, не передбачають застосування суб'єктом публічної адміністрації норми адміністративного права для вирішення конкретного випадку, конкретної справи. Саме тому, з огляду на специфіку їх змісту та призначення, акти-дії цілком можна вважати додатковими в інструментарії публічного адміністрування у сфері юстиції порівняно з нормативно-правовими актами та адміністративними актами, такими, які доповнюють зазначені акти, які фактично відіграють домінуючу роль у всьому інструментарії публічного адміністрування як у цілому, так і у сфері юстиції зокрема. Така «другорядна», або ж «допоміжна», роль цілком логічно зумовлена ознаками таких актів.

У сфері юстиції як приклади актів-дій (фактичних дій) можна навести такі: увімкнення спеціальних світлових чи звукових сигналів (тривожної сигналізації) в установах виконання покарань або офіційні попередження чи оголошення Мін'юсту щодо скасування особистого прийому громадян у зв'язку із загрозою поширення коронавірусу COVID-19 та ін.

Особливі умови тримання засуджених до позбавлення волі передбачають застосування актів-дій під час відбування покарання. Наприклад, застосування спеціальних світлових та звукових

⁶⁹⁶ Адміністративне право України / за заг. ред. П. Діхтієвського. С. 380.

сигналів, що передбачають здійснення певних дій ув'язненими або працівниками. План дій працівників Державної кримінально-виконавчої системи під час здійснення нагляду за засудженими та оголошення / увімкнення спеціальних світлових чи звукових сигналів (тривожної сигналізації) передбачено у наказах Мін'юсту та/або актах ДКВС України, що мають певні обмеження доступу для службового користування. Але варто наголосити щодо активного застосування таких актів-дій на практиці.

Отже, у сфері юстиції також варто говорити про можливість та доцільність використання як інструментів публічного адміністрування актів-дій, які являють собою офіційні, засновані на вимогах норм адміністративного права волевиявлення суб'єктів публічної адміністрації у вигляді інтелектуально-вольових або ж вербальних дій, які зорієнтовані на впорядкування суспільних відносин у сфері юстиції, наслідком яких є фактичні дії. Особливість їхніх ознак відмежовує їх від нормативно-правових актів та адміністративних актів й орієнтацією їх на настання у зазначеній сфері суспільних відносин саме фактичних результатів, що є важливим для розуміння їх як додаткового інструменту публічного адміністрування.

Підводячи підсумки даного підрозділу, вважаємо за необхідне висловити такі міркування з приводу «інструментального блоку» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції. Дослідження, проведені в межах даної тематики, дають змогу впевнено заявляти про те, що складовими елементами інструментального блоку у сфері юстиції є адміністративні договори, акти планування та акти-дії. Кожний із перелічених елементів оволодіває необхідними ознаками, що дають змогу виокремлювати їхні особливості у досліджуваній сфері відносин. До основних ознак належать їх публічно-владний характер, особливий суб'єктний склад (суб'єкти загальної та спеціальної компетенції) та орієнтованість на врегулювання відносин у сфері юстиції, у тому числі з урахуванням умов європейської інтеграції.

Передусім варто відзначити важливу роль *адміністративних договорів*, що, як нами було встановлено, активно використовуються як своєрідний інструмент для врегулювання відносин у сфері юстиції. *Адміністративний договір у сфері юстиції* можна розглядати як дво- або багатосторонню угоду, що виникає на підставі реалізації публічно-владних функцій суб'єктів публічної адміністрації загальної та спеціальної компетенції у сфері юстиції, які є обов'язковими учасниками та сторонами такої угоди.

Наступним, але не менш важливим елементом є акти-планування, що відображають заздалегідь визначений порядок дій у сфері юстиції. Акти-планування укладаються на всіх рівнях – від Мін'юсту до суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері юстиції. За допомогою актів-планування вбачаються можливими моніторинг та оцінка ефективності діяльності, що зазвичай ґрунтується на таких критеріях, як успішність виконання завдань із реалізації державної політики та/або наближення до досягнення результативності кожного із запланованих завдань. Отже, під актами-планування будемо розуміти волевиявлення та/або рішення суб'єкта публічної адміністрації загальної та спеціальної компетенції, що набуває відповідної форми у вигляді планів, концепцій, стратегій тощо, реалізація яких сприяє розвитку сфери юстиції.

Актам-діям, як нами було визначено, притаманна специфіка з огляду на їх ексклюзивність застосування у сфері юстиції. Такий різновид актів здебільшого не завершується процесуальним оформленням, що і підкреслює особливість їх застосування у сфері юстиції. Так, під актами-діями пропонуємо розглядати встановлений правовий алгоритм дій суб'єктів публічної адміністрації з приводу встановлення, зміни або припинення суб'єктивних прав і обов'язків у сфері юстиції.

Отже, можемо говорити про наявний міцний зв'язок між елементами інструментального блоку, що сприяє ефективності та результативності функціонування всіх суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції.

Розділ 4

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

4.1 Європейська інтеграція як стратегічний вектор розвитку адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України

Сфера юстиції України розвивається у дусі імплементації стандартів та норм законодавства ЄС, що є основним завданням в умовах отримання Україною повноправного членства у ЄС. Цілком очевидним є й те, що впровадження комплексних заходів у сфері юстиції України повинно бути спрямоване і на забезпечення ефективного післявоєнного розвитку та завершення процесу інтеграції сфери юстиції до стандартів та вимог ЄС.

Переважну більшість євроінтеграційних процесів у сфері юстиції розпочато ще до повномасштабного вторгнення російської федерації. Процедура селф-скрінінгу, що розпочалася до початку

перемовин стосовно вступу України до ЄС, дала змогу зрозуміти структурні проблеми щодо питань, які належать до компетенції Мін'юсту: верховенство права, судова влада, фундаментальні права, судова співпраця у цивільних та кримінальних справах тощо⁶⁹⁷. Маємо зазначити, що ефективність реалізації реформ у сфері юстиції є одним з основних показників оцінки готовності України до інтеграції з ЄС.

Ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна вважати подією, що вплинула на якісно новий формат співробітництва між Україною та ЄС і стала стратегічним орієнтиром для системних реформ публічного адміністрування в Україні⁶⁹⁸. Угода про асоціацію за своїм обсягом охоплює достатньо велику кількість сфер. Цим документом створюється асоціація України з країнами – членами ЄС для реалізації цілей та посилення співробітництва, зокрема й у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод.

Саме розділ III Угоди про асоціацію присвячений визначенню стратегічних пріоритетів у сфері юстиції, свободи та безпеки⁶⁹⁹. У межах співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки наголошується на утвердженні верховенства права та укріпленні інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво спрямовується, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності, неупередженості та боротьбу

⁶⁹⁷ Панчук Н. Євроінтеграція: 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023, 10 лип. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/nataliya-panchuk-evrointegratsiya-500-dniv-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення: 04.08.2025).

⁶⁹⁸ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої допомоги від 17.08.8.6.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75, т. 1. Ст. 2125.

⁶⁹⁹ Там само. Розд. 3.

з корупцією. Кооперація у сфері юстиції, свободи та безпеки реалізується на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод.

Розділ складається з одинадцяти статей, у яких послідовно викладено питання спільної взаємодії. Структура розділу виглядає так:

1. Стаття 14 розкриває питання співробітництва щодо забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод.

2. Стаття 15 конкретизує співробітництво сторін у сфері захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів.

3. Стаття 16 наголошує на важливості співробітництва у сфері міграції, притулку, управління кордонами та підтверджує важливість спільного управління міграційними потоками.

4. Стаття 17 приділяє увагу питанню поведінки з працівниками та забороні будь-якої дискримінації на підставі громадянства для будь-якої зі сторін стосовно умов праці.

5. Стаття 18 бере до уваги співпрацю сторін щодо забезпечення мобільності працівників та надання більш сприятливих умов для українських працівників.

6. Стаття 19 безпосередньо стосується руху осіб та встановленню безвізового режиму.

7. Стаття 20 передбачає двостороннє та міжнародне співробітництво сторін у напрямі боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, фінансуванням тероризму та імплементацію стандартів Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF) та інших вимог.

8. Стаття 21 спрямована на співпрацю у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів та психотропних речовин.

9. Стаття 22 передбачає посилення двостороннього, регіонального та міжнародного співробітництва для боротьби зі злочинністю та корупцією.

10. Стаття 23 регламентує механізм співробітництва для попередження та запобігання актам тероризму.

11. Стаття 24 регулює питання щодо розвитку правового співробітництва та посилення взаємодії щодо взаємної правової допомоги.

Ця Угода підкреслює важливість зміцнення верховенства права, незалежності судової влади та боротьби з корупцією. Ураховуючи структуру розділу III Угоди про асоціацію, його умовно можна поділити на такі групи: 1) верховенство права та антикорупційні реформи; 2) фінансова допомога; 3) розвиток і нарощування потенціалу та навчання; 4) захист прав людини; 5) обмін інформацією та співпраця; 6) боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів; 7) лібералізація візового режиму.

Важливо відзначити, що визначені заходи постійно змінюються та набувають нової форми, що відображається у відповідних нормативно-правових актах на національному та європейському рівнях. Для координації та реалізації діалогу Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки створено спеціальний суб'єкт – робочий орган, до компетенції якого належать організація та проведення щорічних засідань.

Так, відповідно до ст. 466 (2) Угоди про асоціацію, Рада асоціації може приймати рішення щодо створення спеціального комітету чи органу в певних сферах, необхідних для імплементації Угоди та сприяння Раді асоціації у виконанні нею своїх обов'язків. Так, згідно з Рішенням Ради асоціації між Україною та ЄС від 15.12.2014 № 2/2014 «Про створення двох підкомітетів»⁷⁰⁰ та з метою забезпечення обговорення на експертному рівні основних сфер створено два підкомітети: 1) підкомітет із питань свободи, безпеки та юстиції; 2) підкомітет із питань економіки та іншого галузевого співробітництва.

Слід звернутися до відповідного нормативно-правового акту, у якому регламентовано питання щодо реалізації норм Угоди про

⁷⁰⁰ Офіційний вісник України. 2015. № 58. Ст. 1927.

асоціацію з ЄС та роботи в межах підкомітету з питань свободи, безпеки та юстиції.

Відповідно до Постанови КМУ від 08.07.2015 № 646 «Питання організації роботи підкомітетів Комітету асоціації між Україною та ЄС, у тому числі Комітету асоціації у торговельному складі, і діалогів Україна – ЄС»⁷⁰¹, визначено, що для організації роботи підкомітетів і діалогів утворюються робочі групи, основними завданнями яких є організація, виконання та реалізація досягнутих зі Стороною ЄС домовленостей, а також підготовка питань до розгляду на засіданні урядового комітету, до повноважень якого віднесено питання європейської інтеграції. Міністерством, відповідальним за організацію роботи робочої групи «Юстиція, свобода та безпека», є Мін'юст. До компетенції робочої групи віднесено питання виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію з ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, забезпечення прав і свобод людини, боротьби з корупцією, участі в організації роботи підкомітету з питань свободи, безпеки та юстиції. Очолює робочу групу керівник – заступник Міністра юстиції з питань європейської інтеграції.

Від моменту створення Підкомітету з питань свободи, безпеки та юстиції Комітету асоціації Україна – ЄС та робочої групи «Юстиція, свобода та безпека» було проведено вісім щорічних засідань, діалоги з прав людини та інші заходи, у межах яких аналізувався стан реалізації Плану дій із лібералізації візового режиму, обговорювалися питання боротьби зі злочинністю та корупцією, реформи судової системи, системи органів прокуратури та правоохоронних органів, правового співробітництва, захисту персональних даних, міграції, притулку та управління кордонами, боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів тощо.

Реалізація поточних вимог ЄС, так званого «домашнього завдання», розділено на умовні сім розділів за різними напрямками.

⁷⁰¹ Офіційний вісник України. 2015. № 72. Ст. 2351.

Чотири із семи кроків належать до заходів із забезпечення верховенства права. Відповідно до Аналітичного звіту Комісії щодо відповідності України законодавству ЄС від 02.02.2023⁷⁰², Європейська Комісія встановила, що Україна має певний рівень підготовки до імплементації *acquis* ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки.

Для надання Україні статусу кандидата Європейська Комісія рекомендувала виконати такі сім кроків:

Крок 1. Прийняти та імплементувати законодавство щодо процедури відбору суддів Конституційного Суду України, а також механізм попереднього добору з використанням процедури оцінки доброчесності та професійних навичок суддів відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії.

Крок 2. Завершити перевірку доброчесності кандидатів у члени Вищої ради правосуддя Радою з етики та відбору кандидатів для створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Крок 3. Посилити боротьбу з корупцією, зокрема на посадах із високим та підвищеним рівнями корупційних ризиків, шляхом активних та ефективних розслідувань, із надійним та достовірним досвідом переслідувань і засуджень; завершити призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури шляхом затвердження визначеного переможця конкурсу, розпочати і завершити процес відбору та призначення нового директора НАБУ.

Крок 4. Забезпечити відповідність законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей стандартам Групи розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF); прийняти загальний стратегічний план реформування всього правоохоронного сектору як частини безпекового середовища України.

⁷⁰² Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union : Commission staff working document (Brussels, 01.02.2023) SWD(2023) 30 final. *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/commission-analytical-report-ukraines-alignment-eu-acquis_en (дата звернення: 04.08.2025).

Крок 5. Імплементувати антиолігархічний закон для обмеження надмірного впливу олігархів в економічному, політичному та громадському житті; цей крок повинен бути зроблений відповідно до законодавства, з урахуванням майбутнього висновку Венеціанської комісії щодо відповідного законодавства.

Крок 6. Подолати вплив приватних інтересів шляхом ухвалення закону про ЗМІ, який забезпечить відповідність законодавства України директивам ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та надасть повноваження незалежному медіарегулятору.

Крок 7. Завершити реформу законодавчої бази для національних меншин, яка зараз готується відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії, та прийняти негайні та ефективні механізми реалізації⁷⁰³.

Успішним результатом оперативного реформування публічного адміністрування на шляху впровадження визначених ЄС кроків став Аналітичний звіт Європейської комісії від 08.11.2023⁷⁰⁴. Згідно із цим документом, визначено, що Україна продовжує прогрес у демократичних реформах і реформах верховенства права. Підкреслено, що надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р. ще більше прискорило реформаторські зусилля. Варто підкреслити, що суб'єкти публічного адміністрування, задіяні у процесі виконання вимог ЄС, довели свою стійкість під час повномасштабного вторгнення. Незважаючи на те що реалізація реформи публічного адміністрування сповільнилася, варто наголосити на прискоренні процесів

⁷⁰³ Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union : Commission staff working document (Brussels, 01.02.2023) SWD(2023) 30 final. *European Commission*. P. 8–11. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/commission-analytical-report-ukraines-alignment-eu-acquis_en (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁰⁴ Ukraine 2023 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 8.11.2023) SWD(2023) 699 final. *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en (дата звернення: 04.08.2025).

цифровізації надання послуг, що досягла високого рівня у кризових умовах. Урахувавши всі досягнення в ході реалізації рекомендацій, Європейська комісія встановила, що повністю завершеними є чотири кроки із семи. У грудні 2023 р. Рада ЄС схвалила початок переговорної процедури про вступ України до ЄС. Загальні принципи переговорного процесу, комплекс фундаментальних реформ та інші заходи з адаптації національного законодавства, відображені у ключовому документі для України – переговорній рамці Європейської комісії у 2024 р.

У останньому Звіті Європейської комісії в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року щодо досягнутого прогресу Україною (далі – Звіт)⁷⁰⁵ надано оцінку щодо річного прогресу України у реформах та трансформаціях на шляху до членства в ЄС, в тому числі акцентовано увагу і на сфері юстиції України. Динамічний прогрес виконання суб'єктами публічного адміністрування основних положень документа може сприяти прискоренню та впровадженню Європейською комісією дещо змінених підходів для переговорної процедури.

За статистичними даними, прогрес імплементації Угоди про асоціацію у 2022 р. зріс на 9 % порівняно з 2021 р. Близько 91 % вимог у межах реалізації зобов'язань у сфері юстиції, свободи та безпеки вже успішно виконано.

Згідно з «Планом діяльності Міністерства юстиції України на 2025–2027 рр.» від 25.10.2024 № 1269-4.3-24⁷⁰⁶, Мін'юст здійснює розроблення та супровід у Верховній Раді України проектів законів, метою яких є підвищення рівня суспільної довіри до органів суддівськогорядування зокрема та судової влади загалом, а також виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо посилення

⁷⁰⁵ Ukraine 2024 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2024 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 30.10.2024) SWD(2024) 699 final. *European Commission*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁰⁶ Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/12/02/20241202163821-70.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

верховенства права шляхом забезпечення незалежності, доброчесності та підзвітності судових органів.

Варто сфокусуватися на аналізі основних напрямів діяльності та досягненнях, що впроваджені в контексті європейського вектору розвитку сфери юстиції. До основних результатів роботи слід віднести такі.

Прийняття законодавчих актів, що забезпечують євроінтеграційний вектор розвитку.

У межах роботи з євроінтеграції суб'єкти публічного адміністрування у сфері юстиції були задіяні у процесі розроблення багатьох нормативно-правових актів, проте варто акцентувати увагу на Законі України від 17.02.2022 № 2073-IX «Про адміністративну процедуру»⁷⁰⁷, що став досягненням адміністративно-правової науки та підтвердженням додержання європейських правових підходів. Варто вказати, що в Аналітичному звіті Європейської комісії від 08.11.2023⁷⁰⁸ наголошено на значному досягненні України у сфері надання послуг унаслідок прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру».

Підходи, вибрані для регулювання адміністративно-правових відносин, повною мірою відповідають загальноприйнятим правилам країн ЄС та їхній правовій культурі. Закон запроваджує нові підходи до взаємодії органів влади з фізичними та юридичними особами, а також сприяє наближенню законодавства України до європейських стандартів. Ураховуючи фундаментальне право осіб на належне управління, для українського суспільства цей нормативний акт є одним з основоположних для вільного механізму отримання адміністративних послуг, реалізації прав і свобод⁷⁰⁹.

⁷⁰⁷ Офіційний вісник України. 2022. № 49. Ст. 2675.

⁷⁰⁸ Ukraine 2023 Report.

⁷⁰⁹ Агапова О. Європейська інтеграція у сфері юстиції України: основні напрями реформування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 594. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/147> (дата звернення: 04.08.2025).

Подібні до Закону України «Про адміністративну процедуру» нормативно-правові акти діють у всіх країнах – членах ЄС як невід’ємна частина «права на належне адміністрування». Слід підкреслити, що положення про адміністративні процедури закріплені у багатьох загальноєвропейських актах, таких як: Резолюція Комітету міністрів Ради Європи 77 (31) про захист особи відносно актів адміністративних органів⁷¹⁰; Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (80) 2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами⁷¹¹ та Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (87) 16 щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб⁷¹².

Положення Закону України «Про адміністративну процедуру» вичерпно регламентують поведінку фізичних та юридичних осіб та публічної адміністрації під час розгляду адміністративних справ, прийняття публічною адміністрацією рішень, оскарження дій публічної адміністрації, виконання адміністративного акта. Чинний нормативно-правовий акт забезпечує та гарантує: 1) право особи на участь у розгляді справи у разі потенційно негативного рішення щодо неї; 2) орієнтацію на позитивний розгляд справи, незважаючи на те що розгляд справи буде довшим; 3) дотримання принципу презумпції правомірності дій та вимог особи; 4) уніфікацію підходів до вирішення справ та спрощення законодавства⁷¹³.

Ефективне функціонування положень Закону України «Про адміністративну процедуру» багато у чому залежить від таких

⁷¹⁰ On the protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities : Resolution (77) 31 of the Committee of Ministers of 28.09.1977. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹¹ Concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities : Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers of 11.03.1980. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804f22ae> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹² On administrative procedures affecting a large number of persons : Recommendation No. R (87) 16 of the Committee of Ministers of 17 September 1987. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804eaa5c> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹³ Панчук Н. Євроінтеграція: 500 днів повномасштабної війни.

компонентів: компетентності суб'єктів – посадових осіб адміністративного органу; оперативного приведення у відповідність інших законів та підзаконних актів; заходів із підвищення кваліфікації та навчання новим процедурам та ін.

Удосконалення механізму адміністрування у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Конвенційний захист права на справедливий суд (Right to a fair trial), закріплений у ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, гарантується відповідними країнами через національні судові, правоохоронні органи та інституції, сприяючи тим самим дотриманню державами зобов'язань, узятих ними як договірними сторонами⁷¹⁴. Справедливий судовий розгляд – це унікальна здатність запобігати судовим помилкам, що є невід'ємною частиною забезпечення балансу справедливості у суспільстві. Вина чи невинуватість повинні бути визначені в ході справедливого, незалежного та ефективного судового процесу⁷¹⁵.

Прийняття Верховною Радою України Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу»⁷¹⁶, який набрав чинності 9 липня 2011 р., дало змогу Україні отримати правове підґрунтя для реалізації закріпленого ст. 59 Конституції України права кожного на правову допомогу, що гарантовано низкою міжнародних договорів, які містять положення щодо надання правової допомоги. Зокрема, це Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Міжнародний пакт

⁷¹⁴ Європейська конвенція з прав людини від 17.07.1997 (з поправками). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ред. від 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹⁵ Kliuiev O., Agapova O., Simakova-Yefremian E., Snigerov O. The Contribution of Forensic Examination to Ensuring the Right to a Fair Trial within ECtHR Case-law. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. Vol. 4, iss. 4. P. 104–115.

⁷¹⁶ Офіційний вісник України. 2011. № 51. Ст. 2009.

про громадянські та політичні права 1966 р., які прямо чи опосередковано встановлюють зобов'язання для держав-учасниць надавати безоплатну та кваліфіковану правову допомогу малозабезпеченим особам у разі обвинувачення їх у вчиненні кримінальних правопорушень⁷¹⁷.

Міжнародні гарантії доступу до правосуддя, запровадження механізмів підвищення якості та доступності правової допомоги для всіх категорій осіб, що мають право на її отримання, є важливим елементом ефективності роботи судової гілки влади.

У межах роботи з євроінтеграції у сфері надання безоплатної правової допомоги в Україні виконано комплекс таких заходів: 1) упроваджено цифрові рішення, а саме мобільний застосунок «Безоплатна правова допомога», отриманий від ПРООН застосунок «Твоє право», соціальні мережі, чати у Telegram та Viber з автоматизованим сервісом опрацювання усіх звернень⁷¹⁸; 2) із ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) започатковано нові дієві механізми правового захисту постраждалих осіб, як чоловіків, так і жінок, а особливо дітей, які зазнали домашнього насильства⁷¹⁹; 3) передбачено можливість звернення за допомогою для категорії осіб, що перебувають за кордоном або знаходяться на території тимчасово

⁷¹⁷ Вишневський А. Закон України «Про безоплатну правову допомогу»: основні положення та підходи до впровадження. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_39735 (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹⁸ План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки : затв. 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

⁷¹⁹ Як Стамбульська Конвенція допоможе системі БПД захищати права постраждалих від домашнього насильства. *Міністерство юстиції України*. 2022. 18 лип. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/yak-stambulska-konventsiya-dopomoje-sistemi-bpd-zahischati-prava-postrajdalih-vid-domashnogo-nasilstva> (дата звернення: 04.08.2025).

окупованих територій, дистанційно⁷²⁰; 4) запроваджено пілотний проект залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги⁷²¹ тощо.

Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що інститут безоплатної правничої допомоги навіть у кризових умовах довів свою ефективність і надав можливість особам, які постраждали від війни, захистити свої права. Згідно зі статистичними даними, з 24 лютого 2022 р. до 1 липня 2023 р. зареєстровано понад 742,6 тис. звернень клієнтів для надання безоплатної правової допомоги, із них у понад 679,9 тис. випадків було надано первинну правову допомогу (консультації, правову інформацію, складення заяв та скарг), у понад 62,6 тис. – вторинну (представництво у судах, складення документів процесуального характеру, захист)⁷²².

Реформування нотаріату в напрямі євроінтеграції.

Започаткування єдиного нотаріату відповідно до передового досвіду європейських країн, цифровізація нотаріальної діяльності, саморегулювання нотаріальної професії, здійснення медіативної функції, позасудове встановлення фактів, що мають юридичне значення, – ці та інші реформи здійснювалися за активною участю Мін'юсту, проекту Право-Justice, Нотаріальної палати та інших стейкхолдерів.

⁷²⁰ Мінреінтеграції: Українці на ТОТ і за кордоном можуть звернутися за безоплатною правовою допомогою онлайн. *Урядовий портал*. 2023, 11 верес. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-ukraintsi-na-tot-i-za-kordonom-mozhut-zvernutysia-za-bezoplatnoiu-pravnychoiu-dopomohoiu-onlain> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷²¹ Мін'юст: Євроінтеграція. 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023. 10 липня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-ievrointehratsiia-500-dniv-povnomasshtabnoi-viiny> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷²² Мін'юст: Система безоплатної правової допомоги – 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023, 12 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-systema-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy-500-dniv-povnomasshtabnoi-viiny> (дата звернення: 04.08.2025).

Одним із важливих напрямів реформування нотаріату й нотаріальної професії є цифровізація нотаріальної діяльності та зменшення паперових носіїв⁷²³. Ініціювали цю реформу Мін'юст спільно з Міністерством цифрової трансформації України та Нотаріальною палатою України на виконання європейського курсу держави та необхідності цифровізації усіх державних процесів.

До основних складників системи е-нотаріату належать: електронний нотаріальний архів; електронний реєстр нотаріальних дій; електронне робоче місце нотаріуса; інші підсистеми з можливістю електронного документообігу⁷²⁴. Варто відзначити проект «Нота», завдяки якому електронні копії нотаріальних документів з QR-кодом стало можливим перевірити та визначити їх автентичність за допомогою QR-сканера у застосунку «Дія».

Для ефективної цифровізації нотаріату Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 29.12.2023 № 1406 «Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату»⁷²⁵, яка розроблена з метою створення юридичного підґрунтя, необхідного для функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату як електронної платформи, що сприятиме цифровізації всіх процесів нотаріальної діяльності. Створення Єдиної державної електронної системи е-нотаріату у вигляді електронної платформи з можливістю розширення дозволить цілісно «перенести» усю нотаріальну діяльність до електронного середовища, автоматизувати дану діяльність, забезпечити оперативність вчинення нотаріальних дій, оптимізувати адміністративне навантаження для нотаріусів та клієнтів, а також забезпечити швидкий доступ до вже вчинених нотаріальних дій.

⁷²³ Денисяк Н.М. Реформування інституту нотаріату в сучасних умовах євроінтеграції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 549. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.95> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷²⁴ Там само. С. 550.

⁷²⁵ Офіційний вісник України. 2024. № 11. Ст. 699.

Можливість здійснення медіативної функції також розглядається як напрям реформування роботи нотаріату і повністю відповідає Директиві Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008 № 2008/52/ ЄС «Про деякі аспекти посередництва (медіації) у цивільних та господарських правовідносинах»⁷²⁶. Цим документом медіація визначається як структурований процес незалежно від його назви або посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються самотійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора. Медіатором може бути будь-яка третя особа, до якої звернулися з проханням провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від віросповідання або професії цієї третьої особи у відповідній державі-члені та способу, у який ця третя особа була призначена або отримала запит провести медіацію. Повністю підтримуємо думку С.Я. Фурси, що «...нотаріус за своєю суттю – природжений медіатор, медіація в руках нотаріату вже незабаром стане потужним механізмом позасудового врегулювання спорів»⁷²⁷. Для впровадження альтернативних методів урегулювання спорів прийнято Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX «Про медіацію»⁷²⁸, який започаткував право нотаріусів проводити медіацію за умови проходження базової підготовки медіатора.

Нововведення у роботі нотаріату ще попереду, адже процес реформування та вдосконалення функціонування нотаріальної діяльності є комплексним. Ефективна та європейська система нотаріату є одним із головних пріоритетів у сфері юстиції України.

⁷²⁶ Офіційний вісник Європейського Союзу. 2008. L 136. С. 3–8.

⁷²⁷ Фурса С.Я. Медіація в Україні: актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. Вип. 1. С. 7.

⁷²⁸ Офіційний вісник України. 2021. № 98. Ст. 6340.

Реформування пенітенціарної системи України в напрямі євроінтеграції.

Процес реформування пенітенціарної системи включає у себе комплекс заходів, спрямованих на підвищення стандартів прав людини, створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань, забезпечення ефективного виправлення засуджених та зменшення рецидиву злочинності⁷²⁹.

Для реалізації реформ у сфері пенітенціарної системи залучено: Мін'юст, Norwegian Rule of Law Mission to Ukraine, Проєкт «Заради життя», PRAVO JUSTICE, «Супровід урядових реформ в Україні SURGe», «Дія-ЄС: заходи ЄС із питань протидії наркотикам та організований злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж «героїнового маршруту»⁷³⁰.

Протягом останніх років пенітенціарна система фінансувалася на рівні 45 % від загальної потреби. Зважаючи на необхідність системних змін у пенітенціарній сфері відповідно до стандартів Ради Європи та адаптації законодавства України до законодавства ЄС, в Україні проводиться комплекс заходів із реформування пенітенціарної системи⁷³¹.

Мін'юст взяв курс на забезпечення відповідності національної пенітенціарної системи сучасним вимогам та Європейським пенітенціарним правилам. Серед ключових напрямів роботи

⁷²⁹ Агапова О. Європейська інтеграція у сфері юстиції України: основні напрями реформування. С. 595.

⁷³⁰ Реформування пенітенціарної системи України. *Урядовий портал*. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reformuvannya-sistemi-probaciyi-ta-resocializaciya> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷³¹ План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки : затв. 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025); План діяльності Міністерства юстиції України на 2025–2027 роки : затв. 25.10.2024 № 1269-4.3-24. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/12/02/20241202163821-70.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

виокремимо: 1) розширення переліку альтернативних позбавленню волі покарань; 2) створення та наповнення єдиної бази даних інформації про засуджених та ув'язнених – Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту; 3) визначення оптимальної кількості установ виконання покарань для оптимізації видатків на утримання установ виконання покарань; 4) законопроект про взаємодію з приватним сектором щодо приватних СІЗО та інші заходи.

Таким чином, узагальнюючи, можемо підкреслити, що робота у напрямі вдосконалення пенітенціарної системи здійснюється за такими напрямками: 1) удосконалення законодавчого регулювання; 2) розроблення інструментів ресоціалізації; 3) оптимізація та цифровізація пенітенціарної системи; 4) забезпечення належних умов тримання й обслуговування засуджених та ув'язнених тощо.

Із позитивного боку слід підкреслити прийняття документа стратегічного характеру, що визначив напрями розвитку пенітенціарної системи до 2026 р. Згідно з Розпорядженням КМУ від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»⁷³², незважаючи на широкомасштабну збройну агресію, національна система виконання кримінальних покарань здійснюється у напрямі наближення до стандартів Ради Європи. Для ефективності реалізації процесу реформ утворено спеціальні органи та установи, зокрема Департамент із питань виконання кримінальних покарань як міжрегіональний територіальний орган Мін'юсту зі статусом юридичної особи публічного права, державні установи «Центр пробації», «Генеральна дирекція Державної кримінально-виконавчої служби України», «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» та інші суб'єкти.

Варто наголосити, що у надзвичайних умовах робота пенітенціарної системи пройшла успішну адаптацію. Немає сумнівів,

⁷³² Офіційний вісник України. 2023. № 1. Ст. 33.

що комплекс заходів, що впроваджуються у роботу пенітенціарної системи, сприятиме підвищенню її відповідності європейським стандартам.

Поділяємо думку С. Романцової, що «...розвиток співробітництва з пенітенціарними системами ЄС та міжнародними організаціями, що здійснюють діяльність у галузі виконання кримінальних покарань, набуло особливого масштабу шляхом обміну досвідом і позитивною практикою, що істотно прискорить адаптацію національної пенітенціарної системи до міжнародних стандартів»⁷³³.

Пробація як складовий елемент ресоціалізації засуджених також розвивається у дусі євроінтеграції. Державна установа «Центр пробації» здійснює комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення роботи системи. Розроблення та внесення на розгляд проєктів законів щодо вдосконалення видів покарань у вигляді штрафу та розширення громадських робіт, упровадження нових інструментів пробації для роботи з особами, засудженими за злочини проти основ національної безпеки України, започаткування пробаційної програми «Подолання домашнього насильства», початок експлуатації мобільного застосунку «Моя пробація» та надання пропозицій щодо його вдосконалення – ці та інші заходи визначені як пріоритетні для досягнення основних Цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 рр.⁷³⁴

Слушною є думка Д. Ягунова, що «...органи пробації повинні співробітничати з акторами, які надають послуги потерпілим, та постійно інформувати потерпілих про винесення рішень щодо злочинця. З іншого боку, органи пробації повинні «донести»

⁷³³ Романцова С.В. Досвід країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян у пенітенціарних установах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 388. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.62> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷³⁴ Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

до злочинця, яку шкоду він спричинив своїми діями, і щоб злочинець дійсно взяв відповідальність за це»⁷³⁵.

Рада Європи продовжує підтримку у розбудові сучасних пенітенціарних установ та систем пробації. Згідно з «Планом дій Ради Європи для України на 2023–2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова» від 14.12.2022 СМ(2022)187⁷³⁶, передбачено комплекс заходів, спрямованих на задоволення невідкладних потреб українських органів влади для відновлення країни. Перехід від каральних до реабілітаційних підходів в умовах війни та в період післявоєнного відновлення визначено головною метою для розбудови надійної та ефективної пенітенціарної системи і пробації. Привертає увагу запропоновані Радою Європи заходи, серед яких: експертна підтримка; розроблення програмних документів у сфері пенітенціарної реформи; упровадження пілотних проєктів з управління пенітенціарними установами, закріплених у рекомендаціях Ради Європи; посилення зовнішніх та внутрішніх механізмів контролю та нагляду за пенітенціарними установами; максимальне застосування реабілітаційних підходів, програм задля покращення залучення ув'язнених та осіб, які перебувають під пробацією, до цілепрямованої діяльності⁷³⁷.

У напрямі імплементації пенітенціарної реформи варто приділити увагу спільному проєкту ЄС та Ради Європи SPERU+, що повністю відповідає Плану дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та реконструкція» на 2023–2026 рр. та сфокусований на реалізації стратегічних завдань держави щодо створення гуманної системи виконання кримінальних покарань, яка гарантуватиме безпеку в суспільстві та забезпечуватиме соціальну адаптацію

⁷³⁵ Ягунов Д. Європейські правила пробації як стандарт управління службами пробації у країнах – членах Ради Європи: філософія, структура, спрямованість. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 127–128.

⁷³⁶ Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷³⁷ Там само.

засуджених. Разом із тим для посилення реформ у пенітенціарній сфері відбудеться запуск нового проєкту DECOPRIS, що передбачає підтримку органів влади у розбудові сучасних пенітенціарних установ та систем пробації з акцентом на перехід від каральних до реабілітаційних підходів в умовах війни та в період післявоєнного відновлення⁷³⁸.

У межах реформи кримінальної юстиції України розбудова ефективної системи виконання кримінальних покарань відповідає загальновизнаній європейській концепції «ресторативної юстиції» (restorative justice – відновного правосуддя), що є одним із важливих та альтернативних методів примирення та виправлення порушників.

Сфера експертного забезпечення правосуддя у процесі євроінтеграції.

Сфера експертного забезпечення правосуддя нині знаходиться на етапі активної фази входження до Європейського судово-експертного простору. Результат, якого прагне досягти український простір судово-експертної діяльності є очевидним – стати частиною великої європейської родини та зайняти своє місце у системі європейських суб'єктів судово-експертної діяльності. Керує процесом державної реформи Міністерство юстиції України, що безпосередньо забезпечує просування цих процесів задля інституціональної розбудови сфери експертного забезпечення правосуддя, гарантування її стійкості, поліпшення взаємодії, а також удосконалення публічного адміністрування за його участю як центрального органу виконавчої влади у сфері публічного адміністрування юстицією в Україні.

Перелічені заходи спрямовані на успішну реалізацію «домашнього завдання ЄС», що відображено у останньому Звіті

⁷³⁸ Делегація Міністерства юстиції України та кримінально-виконавчої системи України відвідали Штаб-квартиру Ради Європи у Страсбурзі та взяли участь у двосторонніх зустрічах. *Державна кримінально-виконавча служба України*. 2023, 15 груд. URL: <https://kvs.gov.ua/new/note/13560/> (дата звернення: 04.08.2025).

Європейської Комісії в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року щодо досягнутого прогресу Україною (далі – Звіт)⁷³⁹. Положення Звіту сфокусовані на розбудові інституціональних рамок та необхідності розроблення і прийняття політичної концепції реформування експертизи відповідно до передового міжнародного досвіду⁷⁴⁰. Завдання сформоване у Звіті дійсно складне, враховуючи розгалужену систему суб'єктів, що входять до українського простору судово-експертної діяльності та їх різну відомчу приналежність⁷⁴¹.

Сфера експертного забезпечення правосуддя охоплює різноманітні і динамічні галузі науки та намагається використовувати передові методи для вирішення складних юридичних питань. Завдяки новим технологічним рішенням, науковим розробкам, методологічним досягненням судова експертиза перебуває у постійному розвитку. Результати судового процесу зазвичай повністю залежать від висновку, викладеному в експертному дослідженні, сприяють успішному переслідуванню, засудженню злочинців та виправданню невинних осіб. Особливої актуальності діяльність судових експертів набула саме зараз, під час повномасштабного вторгнення, коли висновки експертів стають єдиними та об'єктивними джерелами доказів, що можуть бути використані для встановлення злочинів російської федерації у Міжнародному кримінальному суді.

З огляду на євроінтеграційний вектор розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя, варто виокремити комплекс заходів, що здійснюється відповідальними за реформу стейкхолдерами.

⁷³⁹ European Commission. Ukraine Report 2024 (SWD(2024) 699 final, 30 October 2024).

⁷⁴⁰ Агапова О.В. Експертне забезпечення: проблеми визначення змісту та класифікації; Її ж. Європейська інтеграція у сфері юстиції України: основні напрями реформування.

⁷⁴¹ Agapova O., Kolomoiets T. Strengthening Forensic Science in Ensuring Global Justice. *Globalization, Global Security, and New International Realities for Modern Democracies* / eds.: E. Alaverdov, G. Abuseridze. IGI Global Scientific Publishing, 2025. P. 247–268.

Згідно з «Планом діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки»⁷⁴², у сфері експертного забезпечення правосуддя здійснювалася: підготовка пропозицій та/або концепцій щодо вдосконалення нормативного регулювання у сфері судоустрою, судочинства, кримінальної юстиції, безоплатної правової допомоги, судово-експертної діяльності, примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), правового регулювання банкрутства; удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення організаційно-управлінських функцій Мін'юсту у сфері судово-експертної діяльності та ін.

Згідно із «Планом діяльності Мін'юсту на 2025–2027 роки»⁷⁴³ сфера експертного забезпечення правосуддя потребує удосконалення з метою скорочення надмірно тривалих строків проведення судових експертиз, що відобразиться на загальному строку розгляду судових справ та забезпечення відповідності експертних висновків міжнародним стандартам. У зв'язку з цим у сфері судово-експертної діяльності є необхідність у забезпеченні вирівнювання повноважень приватних і державних судових експертів та підвищення рівня конкуренції між ними шляхом розширення переліку видів судових експертиз, які зможуть виконувати приватні експерти; запровадження однакових умов доступу до професії та підвищення кваліфікації; надання приватним експертам права брати участь у підготовці (стажуванні) осіб, які прагнуть стати судовими експертами. Також передбачається втілення міжнародних стандартів при проведенні судових експертиз, зокрема завдяки забезпеченню НДУСЕ сучасним криміналістичним обладнанням.

Питання розвитку судово-експертної діяльності у сфері юстиції, так і не знайшли свого відображення в окремому керівному

⁷⁴² Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁴³ Там само. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/12/02/20241202163821-70.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

документі державної політики чи політичній концепції реформування судової експертизи (про яку згадується в Звіті ЄС 2024 року). Водночас окремі аспекти функціонування сфери експертного забезпечення правосуддя або у загальних рисах окреслені у різних актах програмного характеру, або регламентуються у керівних документах державної політики органів охорони правопорядку, державного кордону інших органів, у підпорядкуванні яких існують експертні установи (Стратегія розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, Стратегія розвитку Державної прикордонної служби та ін.)⁷⁴⁴.

Утім, у напрямі сприяння реформуванню сфери експертного забезпечення правосуддя неможливо оминати увагою результати діяльності проекту Право-Justice, учасники якого звертають увагу на проблеми експертного забезпечення правосуддя, долучаються до законопроектної роботи та ініціюють різні заходи для публічного обговорення питань з експертною та науковою спільнотою. Окремі напрями вдосконалення сфери експертного забезпечення правосуддя були висвітлені у підготовленому в межах проекту посібнику «Узагальнення за підсумками обговорень актуальних питань у сфері судової експертизи (березень–квітень 2023)»⁷⁴⁵. Авторський колектив проаналізував сучасний стан законопроекту № 6284 «Про судово-експертну діяльність», розробив пропозиції щодо запровадження моделі автоматизованого призначення експерта, дисциплінарної відповідальності судових експертів тощо⁷⁴⁶.

⁷⁴⁴ Агапова О.В. Щодо необхідності розроблення концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. Вип. 29. С. 162–168.

⁷⁴⁵ Узагальнення за підсумками обговорень актуальних питань у сфері судової експертизи : березень–квітень 2023 / EU Project Pravo-Justice. ЄС, 2023. 13 с. Проект «ПРАВО-Justice». 2023, 22 черв. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/649/40b/82d/64940b82def1f184084483.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁴⁶ Агапова О. Про зміни у правовому регулюванні дисциплінарної відповідальності судових експертів. *Право України*. 2023. № 12. С. 99.

Для ефективного процесу консолідації з Європейським судово-експертним простором варто забезпечити впровадження та додержання документів, які регламентують розвиток судово-експертної діяльності у країнах ЄС. «Основоположні принципи щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав – членів Ради Європи», затверджені Європейською комісією з питань ефективності правосуддя на 24-му Пленарному засіданні (Страсбург, 11–12 грудня 2014 р.)⁷⁴⁷ та «Висновки Ради Європи про концепцію розвитку Європейської судової експертизи до 2020 р., включаючи створення Європейського судово-експертного простору та розвитку інфраструктури судової експертизи в Європі», затвердженого Радою ЄС на 3135-му засіданні Ради юстиції та внутрішньої політики (Брюсель, 13–14 грудня 2011 р.)⁷⁴⁸ та ін.

Із метою входження до Європейського судово-експертного простору українські експертні установи повинні послідовно виконати кроки, визначені державами – членами ЄС, для досягнення загальноєвропейської мети, зокрема: 1) пройти акредитацію судово-експертних лабораторій; 2) створити єдині посібники з передової практики для їх застосування у щоденній роботі судово-експертних лабораторій та інститутів; 3) підвищувати кваліфікацію, проводити спільні навчання у судово-експертній діяльності на міжнародному рівні; 4) визначити оптимальні та спільні способи створення, оновлення і використання криміналістичних баз даних тощо⁷⁴⁹.

⁷⁴⁷ Guidelines on the role of court-appointed experts in judicial proceedings of Council of Europe's Member States : adopted by CEPEJ at its 24th Plenary meeting (Strasbourg, 11–12 Dec. 2014). *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/168074827a> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁴⁸ Council conclusions on the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe : 3135th Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels, 13–14 Dec. 2011. *Council of the European Union*. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁴⁹ Там само.

У напрямі стратегічного розвитку судово-експертної діяльності у сфері юстиції необхідно врахувати такі важливі чинники євроінтеграції, як: 1) забезпечення самоуправління у сфері експертного забезпечення правосуддя; 2) консолідація представників української сфери експертного забезпечення правосуддя задля розроблення єдиного стратегічного бачення розвитку галузі судової експертизи; 3) примноження державної підтримки представників експертної спільноти; 4) розроблення системи автоматизованого призначення експертної установи та експерта з метою забезпечення принципу транспарентності; 5) забезпечення належного технічного оснащення лабораторій та впровадження міжнародних стандартів ISO та ін.

На наше переконання, переосмислення підходів до розвитку судово-експертної діяльності у сфері юстиції – це вимога часу. Маємо сподівання, що оперативне розроблення концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя стане реальним кроком на шляху до кращих змін у практичній діяльності судово-експертних установ України та прискорення процесів входження до Європейського судово-експертного простору. З урахуванням зазначених рекомендацій розроблено проєкт нормативно-правового акту програмного характеру «План пріоритетних дій створення та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності до 2027 року» (Додаток А).

Упровадження ефективної європейської моделі публічного адміністрування у сфері організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

Не менш важливим кроком для наближення української сфери юстиції до європейської є реформування системи примусового виконання рішень. Започаткована реформа сфери примусового виконання рішень вплинула на особливості організації роботи органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Комплекс заходів, що були спрямовані на реформування сфери примусового виконання рішень, умовно можна розділити на два напрями: реформування органів примусового виконання рішень;

реформування виконавчого процесу. Для зміни системи виконання рішень та підвищення ефективності виконавчого провадження реалізовано такі кроки: створено єдиний механізм функціонування системи органів примусового виконання рішень; набув розвитку інститут приватних виконавців; забезпечено дотримання балансу повноважень приватних і державних виконавців та ін.

Практика ЄС свідчить про існування інституцій або окремих суб'єктів, відповідальних за примусове виконання рішень, робота яких зазвичай координується міністерствами юстиції країн ЄС. Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що суб'єкти організації примусового виконання рішень та процедура виконавчого провадження в Україні схожі з аналогічними суб'єктами країн ЄС. У цьому напрямі євроінтеграції українська система примусового виконання рішень повністю відповідає вимогам та практиці іноземних країн.

Утім, подальший розвиток інституту примусового виконання рішень має врахувати інші підходи у напрямі євроінтеграції. Нова архітектура побудови єдиної системи суб'єктів примусового виконання рішень, без розподілу на державних та приватних виконавців є пріоритетним завданням. Згідно зі «Звітом за результатами дослідження сфери примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні (липень 2023 р.)», підготовленим європейським проектом Право-Justice⁷⁵⁰, саме консолідація повноважень державних та приватних виконавців є вимогою європейських партнерів. Успішний процес консолідації стане підставою для подальших переговорів щодо надання фінансової допомоги Україні. Ураховуючи позицію ЄС та запит українських представників сфери примусового виконання рішень, зазначимо, що існують великі очікування щодо виконання цієї вимоги у повному обсязі. Разом із тим такий крок вплине на розширення повноважень приватних експертів щодо виконання усіх видів рішень без будь-яких обмежень.

⁷⁵⁰ Проект «ПРАВО-Justice». 2023, 5 верес. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/64f/6df/591/64f6df591b0dc111219083.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

Створення єдиної самоврядної системи примусового виконання рішень також є питанням порядку денного для вдосконалення організації управління діяльністю суб'єктів у напрямі євроінтеграції. Варто сфокусуватися на побудові такої системи, яка буде мати високий рівень саморегуляції та самоврядності, проте з окремими функціями зовнішнього контролю. На основі ґрунтовного статистичного аналізу, проведеного серед суб'єктів системи примусового виконання рішень, команда європейського проекту Право-Justice визначила пропозиції щодо інструментів реформування функціонування інституту виконавців, а саме: узгодження законодавчих колізій; забезпечення реальних належних умов для реального виконання усіх судових рішень, контроль за обов'язковим виконанням; глобальна цифровізація та автоматизація процесів; інформаційна кампанія для населення з метою поліпшення іміджу виконавців⁷⁵¹.

Ці та інші напрями у контексті реформування системи примусового виконання рішень знаходять своє відображення у законодавчих ініціативах, які мають на меті вдосконалення та цифровізацію процесу примусового виконання рішень, а також запровадження протидії зловживанням сторонами своїми процесуальними правами у виконавчому провадженні⁷⁵².

Розвиток та вдосконалення діяльності арбітражних керуючих, законодавства у сфері банкрутства відповідно до вимог Європейського Союзу.

Приведення у відповідність інституту арбітражних керуючих згідно з принципами ЄС та гармонізація національного законодавства з Директивою ЄС 2019/1023 від 20 червня 2019 р. про засади превентивної реструктуризації, про погашення боргів та позбавлення прав, а також заходів щодо підвищення ефективності

⁷⁵¹ Агапова О. Інституційна система суб'єктів публічного адміністрування загальної компетенції у сфері позасудової юстиції України. С. 13.

⁷⁵² План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки : затв. 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21.

процедур щодо реструктуризації, банкрутства та погашення боргів є стратегічним пріоритетом для впровадження найкращої європейської практики у сфері банкрутства⁷⁵³.

Варто зазначити, Директива ЄС 2019/1023 спрямована на вирішення таких основних завдань: 1) надання підприємцям, що опинилися у важкій ситуації та збанкрутіли, можливостей відновити свою платоспроможність; 2) полегшити доступ компаніям до інструментів та заходів реструктуризації на ранній стадії, щоб запобігти їх неплатоспроможності; 3) скорочення строків та здешевлення вартості процедур тощо.

На переконання О. Банчука, «...слід запровадити чітку, актуальну, стислу та зручну для користувача інформацію про доступні процедури превентивної реструктуризації, а також один або декілька інструментів раннього попередження, щоб стимулювати боржників, які починають відчувати фінансові труднощі, уживати ранніх заходів»⁷⁵⁴.

Повністю підтримуємо думку О. Бірюкова, що «...забезпечуючи справедливий режим регулювання у сфері банкрутства, країна демонструє свою готовність до створення рівних умов та підтримки конкурентного середовища для всіх учасників ринку, включаючи й іноземних підприємців. У цьому контексті наближення законодавства України про банкрутство до світових стандартів за законодавства ЄС є важливим чинником успішності проведення ринкових перетворень та створення умов для інтеграції економіки

⁷⁵³ On preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) : Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 (Text with EEA relevance). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁵⁴ Удосконалення українського законодавства про банкрутство обговорили з німецькими експертами. *Міністерство юстиції України*. 2023, 9 берез. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/udoskonalennya-ukrainskogo-zakonodavstva-pro-bankrutstvo-obgovorili-z-nimetskimi-ekspertami> (дата звернення: 04.08.2025).

України у світове та європейське господарство»⁷⁵⁵. Учені С. Кравцов, О. Мірошник та А. Кутнякова наголошують, що «...в Україні вже законодавчо закріплені деякі процедури, які є альтернативою судовому розгляду, а саме міжнародний комерційний арбітраж та арбітраж»⁷⁵⁶.

Такий «альтернативний» метод вирішення спорів включає пошук альтернативного механізму, який дав би змогу вирішити спір по суті без звернення до суду; зазвичай це звернення до інституції незалежної третьої сторони, яка прийняла рішення у справі сторін спору. На думку Р. Ханік-Посполітак та В. Посполітак, «...поняття «альтернативного» та «позасудового» вирішення спорів є однаковими (синонімами)»⁷⁵⁷.

У межах меморандуму з ЄС про макрофінансову допомогу в 2023 р.⁷⁵⁸ Україна взяла на себе зобов'язання удосконалити процедури корпоративного банкрутства відповідно до принципів Директиви ЄС 2019/1023. Проект ЄС «Право-Justice» бере безпосередню участь в аналізі найкращої практики країн ЄС та розбудовує діалог із провідними фахівцями у сфері банкрутства⁷⁵⁹.

Важливо зазначити, що процедура банкрутства, механізми санації у країнах ЄС відрізняються, мають свою специфіку, строки, вартість та інші вимоги. Україна вже зробила успішні кроки з реформування цієї сфери, а саме: ухвалення Кодексу з процедур

⁷⁵⁵ Бірюков О.М. Банкрутство: від римського *manus injectio* до транскордонних банкрутств. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 41. С. 24.

⁷⁵⁶ Кравцов С.О., Мірошник О.Ю., Кутнякова А.Г. Альтернативні способи вирішення спорів. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6. С. 339.

⁷⁵⁷ Ханік-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне» та «позасудове» врегулювання/вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 1. С. 39.

⁷⁵⁸ Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором : Інструмент надання підтримки Україні на 2023 рік (макрофінансова допомога +) до 18 мільярдів євро. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. Ст. 2374.

⁷⁵⁹ Проект ЄС «Право-Justice». URL: <https://www.pravojustice.eu/ua> (дата звернення: 04.08.2025).

банкрутства, дія Закону України «Про фінансову реструктуризацію» та інші реформи.

Упевнені заходи з публічного адміністрування дадуть змогу успішно виконати «домашнє завдання ЄС» та завершити багатоскладові реформи у сфері юстиції України. На наше глибоке переконання, розроблення механізмів публічного адміністрування у напрямі євроінтеграції напрямів діяльності, що належать до сфери юстиції, залишаються актуальними й такими, що потребують ґрунтовного академічного дискурсу та подальшого правового аналізу.

Покращення ефективності функціонування сфери юстиції у напрямі євроінтеграції – це складний, багатоскладовий процес, що має відповідний прогрес за різними векторами. Із цією метою робота в напрямі вдосконалення публічного адміністрування у сфері юстиції може бути здійснена з урахуванням продовження проведення реформ на відповідність до стандартів та норм ЄС.

Для досягнення цієї мети важливо опрацювати та виробити такі рекомендації: оптимізувати структуру управління у сфері юстиції для впровадження нових управлінських методів, технологічних рішень та з метою поліпшення роботи адміністративних підрозділів відповідно до норм та стандартів ЄС; здійснювати регулярні заходи з підвищення кваліфікації персоналу, особливо це стосується «багатомовної спроможності» осіб, що працюють у сфері юстиції України. На переконання Т. Коломоець, «...багатомовність державних службовців як ознака європейської моделі державної служби передбачає забезпечення суб'єктами публічного адміністрування такої ознаки європейської моделі державної служби і ефективного її існування і в умовах новітніх викликів часу, практичної реалізації євроінтеграційних та північноатлантичних прагнень нашої держави»⁷⁶⁰. Варто наголосити на тому, що правові стандарти мовної

⁷⁶⁰ Коломоець Т. Багатомовна спроможність державних службовців – ознака ідентичності європейської моделі державної служби. *Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування* : зб. наук. ст., тез доп. та повідомл. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 17 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 54.

підготовки як умови ефективної реалізації особою своїх професійних обов'язків зафіксовано у Резолюції R (2000) 6 Ради міністрів Ради Європи державам-членам «Про статус публічних службовців у Європі»⁷⁶¹; продовжувати активізацію міжнародної співпраці з іноземними колегами з метою демонстрації високого потенціалу у напрямі адаптації публічного адміністрування сфери юстиції до європейських стандартів у сфері юстиції країн ЄС; спростити доступ до адміністративних процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів тощо.

Удосконалення публічного адміністрування та вирішення конкретних проблем у сфері юстиції у напрямі забезпечення відповідності стандартам ЄС є важливим кроком на шляху успішної адаптації законодавства ЄС. Поступовий та комплексний підхід до подолання конкретних недоліків у сфері юстиції поліпшить загальний рівень публічного адміністрування, забезпечуючи відповідність стандартам ЄС та сприяючи завершенню процесів євроінтеграції.

4.2 Організація і правове забезпечення публічного адміністрування у сфері юстиції у країнах ЄС та країнах-кандидатах на вступ до ЄС (на прикладі досвіду Латвійської Республіки, Республіки Польща та Грузії)

Дослідження європейського досвіду організації публічного адміністрування у сфері юстиції на основі аналізу країн – членів ЄС, організаційної структури органів та установ, що входять до сфери юстиції, їх функціонування, позитивної практики адміністрування під час кризових ситуацій має велике значення для вдосконалення адміністрування юстиції України як сфери, що відповідає

⁷⁶¹ On the status of public officials in Europe : Recommendation No. R (2000) 6 of the Committee of Ministers to member states of 24.02.2000. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/native/09000016804c3142> (дата звернення: 04.08.2025).

за злагодженої, прозору державну правову політику, забезпечення верховенства права у нашій країні.

Не викликає сумніву той факт, що сфера юстиції будь-якої країни наділена унікальними особливостями функціонування її системи. Утвердження верховенства права та забезпечення прав громадян завжди належали до компетенції органів та установ сфери юстиції. При цьому організація європейського публічного адміністрування сфери юстиції характеризується певними рисами та особливостями.

З одного боку, прагнення держави Україна стати одним цілим з ЄС передбачає обов'язок національної сфери юстиції розвиватися у дусі європейського підходу до організації публічного адміністрування. З іншого боку, особливості організації публічного адміністрування органів та установ, що належать до відання сфери юстиції в інших європейських країнах та країнах – кандидатах на вступ до ЄС, також привертають дослідницьку увагу. Цей тезис спонукає до проведення поглибленого дослідження європейського досвіду публічного адміністрування у сфері юстиції на прикладі країн-членів, що мали власний досвід становлення і розвитку на шляху до ЄС, зокрема Латвійської Республіки, Республіки Польща та Грузії – країни, що має аналогічний з Україною статус кандидата – члена до ЄС.

Досвід латвійського публічного адміністрування у сфері юстиції вважаємо важливим для розгляду, адже суб'єкти, що функціонують у сфері юстиції, наділені національними особливостями, а практика публічного адміністрування формувалася відповідно до європейських принципів управління.

Головну роль в адмініструванні сфери юстиції відведено Міністерству юстиції Латвії, що відповідає за складники сфери юстиції.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів Латвійської Республіки № 474 від 16.08.2017 «Положення про Міністерство юстиції»⁷⁶², Міністерство юстиції Латвійської Республіки є передовою

⁷⁶² Tieslietu ministrijas nolikums : Ministru kabinets Latvijas Republikas noteikumi 16.08.2017 Nr. 474. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/292913> (дата звернення: 04.08.2025).

установою державного управління у сфері юстиції (політика правової системи, судова система і управління судами), а також в інших галузях державної політики.

Для визначення специфіки та особливостей функціонування Міністерства юстиції Латвії проаналізовано латвійські нормативно-правові акти, що регламентують основні напрями діяльності у сфері юстиції, офіційні медіаджерела суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції та наукові публікації латвійських учених.

Вертикаль управління Міністерства юстиції Латвії складається із центрального апарату, державного секретаря, його заступників та інших органів, що забезпечують роботу міністерства (юридичний департамент, фінансовий департамент, управління персоналом та ін.)⁷⁶³. Центральний апарат Міністерства юстиції Латвії безпосередньо складається з міністра юстиції, парламентських секретарів, адміністрації. Так, міністру юстиції безпосередньо підпорядкований державний секретар, у віданні якого перебувають: 1) заступник державного секретаря з правової політики; 2) заступник державного секретаря із зовнішнього співробітництва і стратегії Міністерства юстиції Латвії; 3) заступник державного секретаря з юстиції⁷⁶⁴.

Ураховуючи функції Міністерства юстиції Латвії, визначені у Постанові Кабінету Міністрів Латвійської Республіки від 16.08.2017 № 474 «Положення про Міністерство юстиції»⁷⁶⁵, пропонуємо їх узагальнити та розподілити на три групи.

Група 1. Формування і реалізація державної політики у сфері юстиції. У межах реалізації функцій першої групи Міністерство юстиції Латвії здійснює свою діяльність у таких напрямках: правова система, включаючи адміністративне право, цивільне право,

⁷⁶³ Struktūra. *Tieslietu ministrija*. 2022, 4 Jan. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/struktura-1> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁶⁴ Vadība. *Tieslietu ministrija*. 2020, 25 Febr. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/node/684> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁶⁵ Likumi. URL: <https://likumi.lv/ta/id/292913> (дата звернення: 04.08.2025).

господарське право, кримінальне право, релігійне право та процесуальне право; судова система та адміністрування районних (міських) судів і обласних судів; функціонування системи кримінальних та адміністративних покарань; виконання вироків; судова експертиза; політика забезпечення відкритості інформації; ведення публічних реєстрів Латвійської Республіки; систематизація інформації, що міститься в офіційних публікаціях та їх доступність суспільству; захист персональних даних; промислова власність (патенти, товарні знаки, зразки і топографії напівпровідникової продукції); ведення Державного кадастру нерухомого майна, землеустрою; неплатоспроможність юридичних осіб, окрім кредитних організацій і фізичних осіб; реєстрація актів цивільного стану; релігійні питання; безоплатна правова допомога; державна компенсація потерпілим; альтернативні форми вирішення спорів – арбітраж та медіація; організація єдиного державного професійно-кваліфікаційного іспиту юриста; державна юридична допомога; державна компенсація потерпілим.

Група 2. Забезпечення нагляду та контролю у сфері юстиції Латвії, зокрема: організація нагляду за додержанням закону про державну мову; координація та контроль за прийняттям та імплементацією права ЄС; здійснення контролю проєктів у сфері юстиції, що фінансуються фондами ЄС, норвезькими фінансовими інструментами та іншими іноземними фінансовими інструментами; контроль за розпорядженням коштів, спрямованих на державну правову допомогу, державну компенсацію потерпілим, гарантовані державою аліменти; здійснення контролю за дотриманням нормативно-правових актів під час реєстрації актів цивільного стану тощо.

Група 3. Виконання функцій спільно з іншими суб'єктами публічного адміністрування, а саме: із Міністерством фінансів щодо запобігання відмиванню грошей і фінансуванню тероризму, відповідно до встановленої компетенції; співпраця з іншими органами публічної адміністрації у розробленні та реалізації єдиної

державної політики та у виконанні завдань у порядку, визначеному нормативно-правовими актами, та ін.

Ефективність практичної діяльності органів, що належать до сфери юстиції, перш за все, залежить від організованої системи управління, за допомогою якої відбувається координація діяльності підвідомчих суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції Латвії та реалізація ними відповідних завдань та функцій. Є сенс зазначити, що адміністративне право є важливим складником публічного адміністрування. Водночас діяльність суб'єктів публічної адміністрації, їхні повноваження та компетенція здійснюються у межах правил, установлених адміністративним законодавством. Такий органічний зв'язок створює правові підстави для суб'єктів публічної адміністрації діяти в публічних інтересах для досягнення загального блага⁷⁶⁶.

До підвідомчих установ Міністерства юстиції Латвії належать: 1) Управління в'язницями (*Ieslodzījuma vietu pārvalde*); 2) Служба контролю за неплатоспроможністю (*Maksātnespējas administrācija*); 3) Патентне бюро (*Patentu valde*); 4) Судова адміністрація (*Tiesu administrācija*); 5) Реєстр підприємств Латвії (*Uzņēmumu reģistrs*); 6) Адміністрація соціально-страхового фонду Латвії (*Uzturīdzekļu garantiju fonda administrācija*); 7) Державна служба пробації (*Valsts probācijas dienests*); 8) Державне бюро судової експертизи (*Valsts tiesu ekspertīžu birojs*); 9) Національний мовний центр (*Valsts valodas centrs*); 10) Державна земельна служба (*Valsts zemes dienests*)⁷⁶⁷.

Досліджуючи адміністративно-правові засади регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції Латвії, варто акцентувати увагу на таких нормативно-правових актах, що регламентують діяльність суб'єктів публічного адміністрування у досліджуваній

⁷⁶⁶ Agapova E., Palkova K. «Public Administration» in the Latvian and Ukrainian Administrative and Legal Traditions. *Socrates*. 2020. Vol. 17, iss. 2. P. 66–71.

⁷⁶⁷ Tieslietu ministrijas nolikums : Ministru kabinets Latvijas Republikas noteikumi 16.08.2017 Nr. 474.

сфері, як: закон Латвії від 06.06.2002 «Про систему публічного адміністрування»⁷⁶⁸; закон Латвії від 29.11.2012 «Про реєстрацію актів цивільного стану»⁷⁶⁹; закон Латвії від 11.02.2016 «Про судову експертизу»⁷⁷⁰; закон Латвії від 01.06.1993 «Про нотаріат»⁷⁷¹; закон Латвії від 24.10.2002 «Про судових виконавців»⁷⁷²; закон Латвії від 27.04.1993 «Про адвокатуру Латвійської Республіки»⁷⁷³; закон Латвії від 22.06.2006 «Про порядок тримання під вартою»⁷⁷⁴; закон Латвії від 18.12.2003 «Про державну службу пробації»⁷⁷⁵; закон Латвії від 05.04.1993 «Про земельний реєстр»⁷⁷⁶.

Порівнюючи суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції Латвії та України, слід акцентувати і на схожості їхньої інституційної структури, і на певних національних відмінностях.

Так, наприклад, **нотаріальна діяльність** у Латвії здійснюється відповідно до вище згадуваного закону Латвії від 01.06.1993 «Про нотаріат»⁷⁷⁷, що встановлює особливості провадження нотаріальної діяльності, зокрема: правила функціонування присяжних нотаріусів,

⁷⁶⁸ Valsts pārvaldes iekārtas likums : Latvijas Republikas likums 06.06.2002. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁶⁹ Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums : Latvijas Republikas likums 29.11.2012. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=253442> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷⁰ Tiesu ekspertu likums : Latvijas Republikas likums 11.02.2016. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/280576> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷¹ Notariāta likums : Latvijas Republikas likums 01.06.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷² Tiesu izpildītāju likums : Latvijas Republikas likums 24.10.2002. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=68295> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷³ Latvijas Republikas Advokatūras likums : Latvijas Republikas likums 27.04.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=59283> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷⁴ Apcietinājumā turēšanas kārtības likums : Latvijas Republikas likums 22.06.2006. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/138990> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷⁵ Valsts probācijas dienesta likums : Latvijas Republikas likums 18.12.2003. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/82551> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷⁶ Zemesgrāmatu likums : Latvijas Republikas likums 05.04.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=60460> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁷⁷ *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> (дата звернення: 04.08.2025).

що ведуть справи під наглядом органів юстиції; статус присяжних нотаріусів як осіб, що належать до судової системи і виконують обов'язки при обласних судах; функціонування Ради присяжних нотаріусів Латвії; компетенції міністра юстиції Латвії щодо присяжних нотаріусів; порядок проведення кваліфікаційних іспитів присяжних нотаріусів та дисциплінарної відповідальності тощо.

Як зауважує К. І. Чижмар, «...закон Латвії «Про нотаріат» закріплює особливу модель провадження нотаріальної діяльності, за якою об'єднуються загальні функції нотаріату і суду, що дає змогу об'єднати ці два суб'єкти в організаційному плані. У зв'язку із цим безпосередній нагляд за діяльністю присяжних нотаріусів підвідомчий тому окружному суду, в окрузі якого знаходиться присяжний нотаріус. За таким підходом діяльність присяжних нотаріусів, їхні книги та справи у будь-який час можуть бути перевірені суддею відповідного окружного суду»⁷⁷⁸. Контроль за діяльністю присяжних нотаріусів закріплено й за іншими суб'єктами.

Звернемо увагу, що компетенцією на розгляд дисциплінарних справ і притягнення до дисциплінарної відповідальності наділені: 1) Рада присяжних нотаріусів Латвії; 2) Дисциплінарна комісія; 3) міністр юстиції Латвії. Механізм взаємодії між цими трьома суб'єктами полягає у таких діях. На першому етапі Рада присяжних нотаріусів Латвії або міністр юстиції Латвії можуть порушити дисциплінарну справу на підставі пропозиції суду, прокуратури, за скаргами окремих осіб або із власної ініціативи. Дисциплінарна комісія як суб'єкт, що наділений компетенцією на розгляд дисциплінарних справ, приймає рішення щодо наявності або відсутності у діях присяжного нотаріуса дисциплінарного проступку. На завершальній стадії міністр юстиції Латвії, ознайомившись із висновком Дисциплінарної комісії, приймає рішення про накладення

⁷⁷⁸ Чижмар К.І. Контроль за нотаріальною діяльністю: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2012. Вип. 19, т. 3. С. 219.

дисциплінарного стягнення, а в разі виявлення недостатньої кваліфікації присяжного нотаріуса клопоче про перевірку Раді присяжних нотаріусів Латвії для вжиття відповідних заходів або закриває дисциплінарну справу.

Латвійське дисциплінарне провадження має свої особливості, є нетиповим для українського підходу, утім, така практика демонструє, що держави залишають за собою суверенне право на здійснення публічного адміністрування та контролю за нотаріальною діяльністю різними способами.

Інститут **присяжних судових виконавців Латвії** також володіє специфічними ознаками. Відповідно до закону Латвії від 24.10.2002 «Про судових виконавців»⁷⁷⁹, – це особи, що належать до судової системи та здійснюють свої повноваження при окружних судах і виконують обов'язки, передбачені законом. Присяжні судові виконавці володіють спеціальним статусом і за характером своєї діяльності належать до судової системи. Як зазначає О. Святогор, «...саме присяжні судові виконавці опікуються процедурою виконання рішень у Латвії, і якщо провести аналогію з правовим статусом і компетенцією органів державної виконавчої служби України, то можна твердити, що у Латвійській Республіці аналогічний правовий статус має орган, який виконує представницькі та наглядові функції присяжних судових виконавців»⁷⁸⁰.

До органів управління діяльністю присяжних судових виконавців належать Міністерство юстиції Латвії, Рада присяжних судових виконавців Латвії та Дисциплінарна комісія, що діє при Міністерстві юстиції протягом трьох років. Дуже схожа система контролю з присяжними нотаріусами Латвії, так, безпосередній контроль за присяжними судовими виконавцями здійснює окружний суд,

⁷⁷⁹ Likumi. URL: <https://likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=68295> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁸⁰ Святогор О. Зарубіжний досвід організації виконання рішень у господарських справах. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 73.

на території якого знаходиться посадове місце виконавця. Призначений головою окружного суду суддя має право перевіряти роботу присяжних судових виконавців. Про результати перевірки суддя інформує Раду присяжних судових виконавців Латвійської Республіки, котра, своєю чергою, усуває порушення, даючи присяжному виконавцю вказівки та рекомендації, а також порушує клопотання про відкриття дисциплінарної справи або звертається до компетентних органів для кримінального переслідування виконавця. Тобто тут простежується суто адміністративно-правовий механізм контролю за діяльністю виконавців⁷⁸¹.

Латвійський підхід до нотаріальної діяльності та примусового виконання судових рішень і рішень інших органів має специфічні національні особливості. Досліджувані суб'єкти є виключно представниками держави, і в законодавстві Латвії виключена можливість здійснення приватної нотаріальної та виконавчої діяльності.

Варто зазначити, що сфера юстиції Латвії є динамічною і що суб'єкти публічного адміністрування реорганізуються залежно від зміни стратегічних пріоритетів. У цьому контексті вважаємо досить раціональними погляди латвійських авторів у складі Jānis Načisčionis, Una Skrastiņa, Vladas Tumalavičius, які стверджують, що «...публічне адміністрування є складним, фактично найскладнішим, суспільним механізмом. Адміністрація характеризується підпорядкованістю конкретним цілям, визначеним законодавцем. Оскільки цілі суспільства (політичні), закладені в законах, постійно змінюються, публічна адміністрація, яка є інструментом досягнення цих цілей, повинна постійно змінюватися разом із ними. Це означає, що інституційні структури публічної адміністрації повинні постійно створюватися, ліквідовуватися, реорганізовуватися; повинні встановлюватися нові процедури або змінюватися існуючі процедури для досягнення цілей, викладених

⁷⁸¹ Святогор О. Зарубіжний досвід організації виконання рішень у господарських справах. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 73

у законах, які постійно змінюються. Тому публічне адміністрування має постійно реформуватися. Ключовою для публічного адміністрування є «ефективність», але поки що це успішно досягається лише на папері, навіть коли Латвія має всі основні принципи правової держави»⁷⁸².

Для прикладу можемо навести процес ліквідації Управління правової допомоги Міністерства юстиції Латвії, яке функціонувало до 01.01.2024. Так, відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 15 закону Латвії «Про систему публічного адміністрування»⁷⁸³, із метою забезпечення вдосконалення інституційної системи публічного адміністрування та ефективності роботи Адміністрації з надання правової допомоги прийнято рішення про його ліквідацію у складі Міністерства юстиції Латвії. Відповідно до Розпорядження Кабінету міністрів Латвії від 14.07.2023 № 434 «Про адміністрацію з надання правової допомоги»⁷⁸⁴, правонаступником функцій, адміністративних завдань, прав та обов'язків, майна Адміністрації з надання правової допомоги визначено Судову адміністрацію. Рішення про ліквідацію Адміністрації з надання правової допомоги ґрунтується на заяві міністра юстиції Латвії та пояснювальній записці до законопроекту «Про внесення змін до Закону про правову допомогу, що надається державою»⁷⁸⁵. Об'єднання діяльності суб'єктів публічної адміністрації здійснено з метою створення сильної,

⁷⁸² Načisčionis J., Skrastiņa U., Tumalavičius V. Secure development of public administration. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2018. Vol. 8, iss. 1. P. 96–97.

⁷⁸³ Likumi. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁸⁴ Par Juridiskās palīdzības administrāciju : Ministru kabineta Latvijas Republikas rīkojums 14.07.2023 Nr. 434. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/343823> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁸⁵ Tiesību akta projekta «Grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā» sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) : Likumprojekts (Grozījumi) 23-TA-1063. *Tiesību aktu projektu publiskais portāls*. URL: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ce8b12cb-7131-4f92-9a8b-b8037430a88c> (дата звернення: 04.08.2025).

професійної, компетентної та єдиної публічної адміністрації, здатної оперативно забезпечувати адміністрування суб'єктів, а також для оптимізації роботи суб'єктів публічного адміністрування, що дублюють функції один одного.

Оцінюючи функції судової адміністрації та адміністрації правової допомоги, можна зробити висновок, що обидві інституції відіграють важливу роль у реалізації права на справедливий суд, яке міститься у ст. 92 Конституції Латвійської Республіки. Зокрема, Судова адміністрація співпрацює в інституційному аспекті для забезпечення права на справедливий суд, надаючи необхідну технічну та адміністративну підтримку судовій владі. З іншого боку, Адміністрація з надання правової допомоги співпрацює у забезпеченні процесуального аспекту права на справедливий суд, забезпеченні надання правової допомоги та компенсації потерпілим. Порівнюючи функції цих суб'єктів та сфери діяльності обох установ, можна стверджувати про їх подібність та обґрунтованість об'єднання задля раціонального використання державних ресурсів.

Ураховуючи уніфікований підхід до механізмів публічного адміністрування сфери юстиції в Україні та Латвії, на рівні вищого керівного складу в 2019 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Латвійської Республіки⁷⁸⁶. Дана подія відбулася 16 жовтня 2019 р. та започаткувала міцні партнерські взаємовідносини між центральними органами виконавчої влади⁷⁸⁷.

⁷⁸⁶ Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Латвійської Республіки від 16.10.2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 91. Ст. 3024.

⁷⁸⁷ Bordāns J. Ciešāka sadarbība tieslietās palīdzēs stiprināt tiesiskumu Ukrainā un Latvijā. *Tieslietu ministrija*. 2019, 16 Okt. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/j-bordans-ciesaka-sadarbiba-tieslietas-palidzes-stiprinat-tiesiskumu-ukraina-un-latvija-0> (дата звернення: 04.08.2025).

Основними цілями, згідно з Меморандумом про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Латвійської Республіки у сфері юстиції, є: «...1) посилення та зміцнення співробітництва у сферах верховенства права, прав людини, доступу до правосуддя та здійснення правосуддя; 2) розвиток спільних ініціатив та проєктів у межах Платформи 1 Східного Партнерства «Демократія, належне врядування та стабільність»; 3) взаємобмін досвідом і найкращими практиками з питань імплементації Угоди про асоціацію та законодавства ЄС, а також міжнародних конвенцій у сфері юстиції; 4) взаємообмін досвідом та досягнутим прогресом у реалізації реформ у сфері юстиції; 5) обговорення можливих рішень щодо викликів у сфері юстиції; 6) посилення взаємодії та будь-якою іншою інформації з питань, які підпадають під компетенцію Сторін»⁷⁸⁸.

Із позитивного боку варто відзначити досягнуті домовленості української та латвійської сторін щодо: забезпечення правосуддя та верховенства права; захисту прав людини; надання безоплатної правової допомоги; розвитку правової обізнаності та забезпечення доступу до правосуддя; удосконалення пенітенціарної системи та пробації; забезпечення виконання судових рішень; зміцнення співробітництва у судовій експертизі; здійснення комплексу заходів щодо запобігання та боротьби з корупцією, зокрема через забезпечення прозорості бенефіціарної власності; розвитку електронних реєстрів та електронних довірчих послуг; упровадження інноваційних технологій, таких як відкриті дані та електронне урядування; розроблення альтернативних способів вирішення спорів; налагодження співробітництва у інших сферах, які становлять спільний інтерес. Для реалізації перелічених напрямів співробітництва розробляються відповідні програми співробітництва у визначених сферах діяльності. Зміст таких програм передбачає комплекс заходів, а саме: фахові зустрічі, стажування і навчання

⁷⁸⁸ Офіційний вісник України. 2019. № 91. Ст. 3024.

експертів із питань обміну досвідом; організацію семінарів, тренінгів, навчальних та робочих візитів; фахові обговорення; консультації експертів у сфері співробітництва, організацію конференцій для представників тощо.

Особливо актуальним напрямом співробітництва у межах Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Латвійської Республіки є проведення стажувань для обміну досвідом співробітниками – представниками кримінально-виконавчого сектору. Так, наприклад, за організаційного сприяння проекту NORLAU представники Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства юстиції України та Державної установи «Центр пробації» здійснено навчальний візит до Латвійської Республіки в період із 25 по 27 листопада 2018 р. з метою вивчення позитивного досвіду щодо впровадження електронного моніторингу⁷⁸⁹. Проект пробації NORLAU – це проект технічної допомоги і співробітництва в Україні, який фінансується Міністерством закордонних справ Норвегії і реалізується управлінням норвезької виконавчої служби. У своїй роботі NORLAU безпосередньо підтримував Державну установу «Центр пробації» України задля її розвитку відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик у галузі пробації⁷⁹⁰. Констатуємо, що минулі та майбутні проекти міжнародної технічної допомоги відіграють важливу роль для реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння.

Із початком військового вторгнення питання міждержавного українсько-латвійського співробітництва активізувалися у напрямі всебічної підтримки України та сфери юстиції.

⁷⁸⁹ Звіт про результати службового відрядження за кордон української делегації до Латвії: навч. візит з вивч. позитив. досвіду щодо впровадження електрон. моніторингу, Латвійська Республіка, м. Рига, 25–27 листоп. 2018 р. Пробація України. 2018, 18 груд. URL: <https://www.probation.gov.ua> (дата звернення: 04.08.2025).

⁷⁹⁰ NORLAU: The Norwegian Rule of Law Advisers Probation Project. URL: <https://www.prostir.ua/author/norlau/> (дата звернення: 04.08.2025).

11 вересня 2023 р. за ініціативи Міністерства юстиції Латвії між Латвією та Радою Європи у Ризі організовано конференцію міністрів юстиції найвищого рівня *On the Path to Justice for Ukraine: Advancing Accountability, Reuniting Children with Their Families, and Supporting the Resilience of its Justice System*, на якій підписано спільну політичну декларацію щодо засудження військової агресії росії проти України *Declaration of the Informal Conference of Ministers of Justice «Towards justice for Ukraine: Promoting comprehensive accountability, supporting the resilience of the justice system and reuniting children with their families» (Riga Principles)*, що стала керівною настановою, спрямованою на забезпечення ефективного функціонування українського Реєстру збитків, завданих агресією росії проти України⁷⁹¹.

Усебічна солідарність партнерів, особливо латвійського Міністерства юстиції, очевидна, ураховуючі спільні європейські цінності та непохитну позицію у соціальній, гуманітарній та військовій підтримці України.

Досліджуючи публічне адміністрування у сфері юстиції, варто звернути увагу на **досвід Республіки Польща**. У своїй дисертації Х. Кобацька здійснила порівняльно-правову характеристику європейських органів виконавчої влади у сфері юстиції та зосередилася на досвіді Республіки Польща. Підтримуємо позицію авторки, що «...процесу модернізації юстиції у Польщі посприяв низький рівень довіри польського суспільства до органів юстиції, що і зумовив специфіку відповідних стратегічних напрямів, які зосередилися

⁷⁹¹ Council of Europe ministers of Justice met in Riga to support justice for Ukraine. *Council of Europe Office in Ukraine*. 2023, 11 Sept. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/council-of-europe-ministers-of-justice-met-in-riga-to-support-justice-for-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025); Declaration of the informal conference of Ministers of justice of the Council of Europe : On the occasion of the Conference: «On the Path to Justice for Ukraine: Advancing Accountability, Reuniting Children with Their Families, and Supporting the Resilience of its Justice System» (11 Sept. 2023, Riga, Latvia). *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/moj-declaration-riga-principles-final-en/1680ac8728> (дата звернення: 04.08.2025).

на різних аспектах юстиційних установ»⁷⁹². Так, для відновлення довіри громадян та вдосконалення функціонування сфери юстиції розроблено Стратегічні напрями розвитку сфери юстиції Польщі, які умовно можна поділити на три групи: 1) належне та ефективне функціонування адміністрування юстиції; 2) права громадян в основі правосуддя; 3) посилення синергії та організаційної культури у сфері юстиції⁷⁹³. Відзначимо, що кожний із груп притаманні виняткові напрями діяльності, серед яких: удосконалення діяльності шляхом широкого впровадження електронних послуг та сучасних технологій у систему юстиції (цифрування); стандартизація організації праці в системі юстиції; підвищення компетентності та кваліфікації працівників системи юстиції; активізація та розвиток трудових навичок, адаптованих до умов, що швидко змінюються (наприклад, пандемія); удосконалення системи безоплатної правової допомоги, безоплатних громадянських консультацій та правової освіти; популяризація медіації та інших мирних способів вирішення спорів як реальної та загальнодоступної альтернативи судовому розгляду; удосконалення функціонування органів та підрозділів, які підпорядковуються міністру юстиції або Міністерству юстиції Польщі (наукові інститути, пенітенціарна служба, центри пробації тощо); удосконалення системи виконання покарань і заходів виховного характеру та ін.

Акцентуємо увагу на питанні медіації та інших мирних способах вирішення спорів як реальної та загальнодоступної альтернативи судовому розгляду. Досліджуючи досвід примусового виконання угоди за результатами медіації у порядку виконавчого провадження, дослідники О. Верба та А. Гайченко відзначили, що «...у Республіці

⁷⁹² Кобацька Х.І. Порівняльно-правова характеристика центральних органів виконавчої влади у сфері юстиції: європейська традиція та вітчизняна практика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. С. 176.

⁷⁹³ Cele strategiczne. *Ministerstwo Sprawiedliwości*. 2025. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/cele-strategiczne> (дата звернення: 04.08.2025).

Польща медіація та виконавче провадження є одночасно як елементами процесу застосування права, так і самостійними процедурами процесу пошуку або ухвалення рішення (польською мовою – *proces decyzyjny*)⁷⁹⁴. Таким чином, автори наголошують на існуванні взаємозв'язку між двома інститутами (медіації та виконавчому провадженні), а саме в межах медіації видається спеціальний виконавчий документ примусового виконання (польською мовою – *tytuł wykonawczy*), а в межах виконавчого провадження надається можливість утілення у життя положень / умов угоди за результатами медіації (польською мовою – *ugodę zawartą przed mediatorem*) у разі відсутності добровільного її виконання»⁷⁹⁵. Згідно з чинною нормою ст. 183-15 ЦПК Республіки Польща, «угода, укладена перед медіатором, після її затвердження судом має юридичну силу угоди, укладеної у суді. Таким чином, угода за результатами медіації, яку затверджено шляхом проставлення на ній дозволу на застосування державного примусу, є виконавчим документом»⁷⁹⁶. Варто підтримати й точку зору вчених щодо впровадження досвіду польського правозастосування, а саме стосовно заміни абз. 2 ч. 7 ст. 49 ЦПК України та уникнення підміни одного інституту іншим. Польське правило звучить так: «...у процесі медіації сторони досягають консенсусу, а при укладенні мирової угоди – ідуть на поступки, досягаючи компромісу»⁷⁹⁷.

⁷⁹⁴ Korybski A., Leszczyński L. *Stanowienie i stosowanie prawa: Elementy teorii*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska SA, 2015. S. 134.

⁷⁹⁵ Верба О., Гайченко А. Виконуваність угоди за результатами медіації відповідно до законодавства республіки Польща: запозичення позитивного досвіду. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8. С. 352.

⁷⁹⁶ *Kodeks postępowania cywilnego : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 17 listopada 1964. ArsLege*. URL: <https://arslege.pl/kodeks-postepowania-cywilnego/k14/> (дата звернення: 27.04.2024).

⁷⁹⁷ Верба О., Гайченко А. Виконуваність угоди за результатами медіації відповідно до законодавства республіки Польща. С. 357.

Згідно з розділом 2 «Класифікація підрозділів державного управління», ст. 5 закону Республіки Польща від 04.09.1997 «Про структурні підрозділи органів державного управління»⁷⁹⁸, утворюються близько 30 підрозділів, серед яких варто виокремити юстицію (польською мовою – *sprawiedliwość*). Відповідно до ст. 24.1, до компетенції юстиції належать питання, що стосуються: судової влади; прокуратури, нотаріату, адвокатури та юрисконсультів; присяжних перекладачів; безоплатної правової допомоги; пробації тощо.

Керуючись Повідомленням міністра юстиції Республіки Польща від 15.02.2016 «Про перелік структурних підрозділів, підпорядкованих Міністерству юстиції Польщі»⁷⁹⁹, у віданні Міністерства юстиції перебувають дві групи суб'єктів: 1) підпорядковані підрозділи; 2) підконтрольні установи. Перша група включає такі підпорядковані підрозділи: Інститут судових експертиз ім. проф. д-ра Яна Сена в Кракові; Інститут юстиції; Центральне управління в'язничної (пенітенціарної) служби; 15 окружних інспекцій в'язничної (пенітенціарної) служби, що розташовані у різних містах Польщі; 67 центрів утримання під вартою; 87 пенітенціарних установ; Центральний навчальний центр пенітенціарної служби у м. Каліши; 2 навчальні центри пенітенціарної служби; Центр підвищення кваліфікації персоналу пенітенціарної служби в Сучаві; 32 притулки для неповнолітніх та виправні установи.

Що стосується другої групи, то до неї входять такі підконтрольні установи: Національна школа суддів і прокурорів; 374 загальні суди – у рамках адміністративного нагляду міністра юстиції за адміністративною діяльністю судів; 9 військових

⁷⁹⁸ O działach administracji rządowej : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 04.09.1997. *ISAP Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19971410943> (дата звернення: 27.04.2024).

⁷⁹⁹ W sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych : Obwieszczenie Ministra sprawiedliwości 15.02.2016. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/f8e69ffc-6f8a-4a62-a07c-2cea3c1e7d34> (дата звернення: 04.08.2025).

судів – у частині нагляду міністра юстиції за організацією та адміністративною діяльністю судів; Морські палати та Апеляційна палата – у частині нагляду міністра юстиції за діяльністю голів та заступників голів цих палат, а також за процедурою судочинства в палатах; 67 центрів пробації.

Адміністративно-правове регулювання сфери юстиції Республіки Польща представлено розгалуженою системою нормативних актів, серед яких: Наказ міністра юстиції від 08.06.2021 «Про визначення стратегічних напрямів та цілей діяльності Міністерства юстиції»⁸⁰⁰; Розпорядження Голови ради міністрів № 91 від 01.06.2018 «Про надання статутів Міністерству юстиції»⁸⁰¹; Оголошення міністра юстиції від 15.02.2016 «Про перелік структурних підрозділів, підпорядкованих або підконтрольних міністру юстиції»⁸⁰²; Закон від 14.02.1991 «Про нотаріат»⁸⁰³; Закон від 09.04.2010 «Про пенітенціарну службу»⁸⁰⁴ та ін.

Головна відмінність, притаманна сфері юстиції Республіки Польща, – це об'єднання функцій міністра юстиції та генерального прокурора. Відповідно до закону Польщі від 28.01.2016

⁸⁰⁰ W sprawie określenia kierunków i celów strategicznych Ministerstwa Sprawiedliwości : Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości 08.06.2021. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/bac498c8-f190-4886-b6f9-4d1fb80290ea> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁰¹ W sprawie nadania statutu Ministerstwu Sprawiedliwości : Zarządzenia Nr 91 Prezesa Rady Ministrów 01.06.2018. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/f267b819-4f9d-4f93-ad47-04fd1b211a84> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁰² W sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych : Obwieszczenie Ministra sprawiedliwości 15.02.2016.

⁸⁰³ Prawo o notariacie : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 14.02.1991. *ISAP Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910220091> (дата звернення: 27.04.2024).

⁸⁰⁴ O Służbie Więziennej : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 09.04.2010. *ISAP Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20100790523> (дата звернення: 27.04.2024).

«Про прокуратуру»⁸⁰⁵, до складу прокуратури входять генеральний прокурор, національний прокурор, інші заступники генерального прокурора та прокурори загальних організаційних підрозділів прокуратури та прокурори Інституту національної пам'яті – Комісії з переслідування злочинів проти польського народу. Генеральний прокурор, він же – міністр юстиції, наділений широкими повноваженнями починаючи від ведення чи нагляду за підготовчим провадженням у кримінальних справах і завершуючи звітуванням перед Сеймом та Сенатом про діяльність прокуратури. Міністр юстиції – генеральний прокурор Польщі наділений повноваженнями видавати накази підлеглим прокурорам через Національного прокурора, який в окремих випадках може вимагати зміни або скасування такого наказу.

З огляду на специфічну будову та організацію діяльності суб'єктів у сфері юстиції, українські та польські науковці зауважують на важливості додержання принципу незалежності органів прокуратури від виконавчої гілки влади. Повністю поділяємо думку С. Циганюка, який, досліджуючи проблему незалежності прокуратури у Республіці Польща, проаналізував європейські акти щодо питань функціонування прокуратури та дійшов висновку, що «...незалежність прокуратури не є правом або привілеєм, що надається в інтересах прокурорів, але вона є гарантією справедливої, неупередженої та ефективної системи правосуддя і захищає суспільні та приватні інтереси відповідних осіб. Окрім того, незалежність прокурорів спрямована на їх захист від політичного тиску»⁸⁰⁶. Аналогічної думки дотримується і Д. Білевич, який зазначає, що «...одна із системних гарантій незалежності прокурора пов'язана

⁸⁰⁵ Prawo o prokuraturze : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 28.01.2016. *ISAP Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000177> (дата звернення: 27.04.2024).

⁸⁰⁶ Циганюк С. Незалежність прокуратури: досвід Польщі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 345.

із заборонаю на приналежність до політичної партії і участь у будь-якій політичній діяльності»⁸⁰⁷.

У сфері юстиції Польщі успішно поєднується діяльність міністра юстиції та генерального прокурора, зважаючи на єдність мети діяльності – забезпечення справедливості. Справедливість, або польською мовою *sprawiedliwość*, – це той критерій, що визначає напрями діяльності у сфері юстиції Республіки Польща. Не будемо заперечувати той факт, що об'єднання функцій генерального прокурора та міністра юстиції порушує загальновизнані підходи до застосування принципу незалежності у діяльності органів прокуратури, проте ця обставина не впливає на функціонування польської сфери юстиції та демонструє свою ефективність.

Так, пропонуємо зупинитися на особливостях публічного адміністрування та функціонування **пенітенціарної служби**. Політику у сфері виконання покарань у Республіці Польща уповноважена реалізовувати В'язнична (пенітенціарна) служба Республіки Польща, яка є озброєним аполітичним формуванням, яке знаходиться у підпорядкуванні Міністерства юстиції і має свою власну організаційну структуру. В'язнична служба реалізує завдання, визначені в Кримінально-виконавчому кодексі у сфері виконання покарань, у вигляді позбавлення волі та утримання під вартою у попередньому ув'язненні⁸⁰⁸. Відповідно до ст. 2 Кримінально-виконавчого кодексу Польщі від 06.06.1997⁸⁰⁹, до органів виконавчого провадження

⁸⁰⁷ Bilewicz J. Nowe Prawo o prokuraturze a rekomendacje Rady Europy. *Stowarzyszenie Prokuratorów "Lex super omnia"*. 2017, 23 paź. URL: <https://lexso.org.pl/2017/10/23/nowe-prawo-o-prokuraturze-a-rekomendacje-rady-europy/> (дата звернення: 27.04.2024).

⁸⁰⁸ Кернякевич-Танасійчук Ю.В. Державна кримінально-виконавча служба України та В'язнична служба Республіки Польща: напрями міжнародного співробітництва. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 60. С. 215.

⁸⁰⁹ Kodeks karny wykonawczy : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 06.06.1997. *ISAP Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970900557> (дата звернення: 27.04.2024).

належать: 1) суд першої інстанції або інший прирівняний до нього суд; 2) пенітенціарний суд (окремі палати в окружних судах, до предметної компетенції яких належать розгляд та винесення рішення про зміну виду та типу в'язниці, винесення рішення про умовно-дострокове звільнення тощо); 3) судовий секретар; 4) голова суду або уповноважений суддя; 5) суддя пенітенціарного суду; 6) начальник установи виконання покарань, слідчого ізолятора, а також директор округу та генеральний директор Пенітенціарної служби або особа, відповідальна за іншу установу, передбачену кримінально-виконавчим законодавством, та пенітенціарна комісія; 7) судовий професійний працівник із питань пробації та керівник групи служби пробації; 8) судовий або адміністративний орган примусового виконання рішень; 9) керівник податкової інспекції; 10) відповідний орган місцевого самоврядування або місцева державна адміністрація; 11) будь-який інший орган, уповноважений законом на примусове виконання судових рішень.

Відповідно до закону Республіки Польща від 09.04.2010 «Про Пенітенціарну службу»⁸¹⁰, серед основних завдань, віднесених до компетенції Пенітенціарної служби, є: проведення пенітенціарної та соціально-реабілітаційної діяльності засуджених до позбавлення волі, насамперед шляхом організації роботи для здобуття професійної кваліфікації, педагогічної, культурно-просвітницької, фізкультурно-спортивної, спеціалізованої лікувальної діяльності; забезпечення дотримання прав засуджених, зокрема гуманних умов життя, поваги до гідності, здоров'я та релігійного піклування; ведення Центральної бази даних осіб, позбавлених волі, та ін.

Варто підкреслити, що Пенітенціарній службі Республіки Польща делеговано широке коло повноважень. Так, у складі пенітенціарної системи функціонують навчальні центри, центри підвищення

⁸¹⁰ O Służbie Więziennej : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 09.04.2010. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20100790523> (дата звернення: 27.04.2024).

кваліфікації, управління, окружні інспекції, пенітенціарні суди, центри утримання під вартою та інші установи. Успішно поєднуючи як навчальний, так і практичний елементи у польській пенітенціарній службі, українські представники пенітенціарної спільноти звертаються для налагодження співробітництва та обміну досвідом.

Так, у межах міжнародного співробітництва у сфері юстиції між Республікою Польща та Україною підписана низка двосторонніх угод про співробітництво від 10.01.2011, зокрема: «Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання п. 3 ст. 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах»⁸¹¹; «Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща про застосування двомовних бланків клопотань про надання правової допомоги у цивільних справах»⁸¹²; Меморандум про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща на 2011–2012 рр.⁸¹³ Принагідно зазначимо, що у вересні 2023 р. підписано «Протокол між Україною та Республікою Польща про внесення змін до Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року»⁸¹⁴. Протокол доповнює новим розділом чинний міждержавний двосторонній Договір і створює правовий механізм для взаємодії компетентних органів Польщі й України під час передачі виконання рішень, постановлених судами Договірних Сторін у зв'язку з учиненням кримінальних або адміністративних правопорушень, щодо покарань та заходів, не пов'язаних із позбавленням

⁸¹¹ Офіційний вісник України. 2011. № 10. Ст. 484.

⁸¹² Там само. Ст. 483.

⁸¹³ Там само. № 6. Ст. 309.

⁸¹⁴ Підписано новий міжнародної договір із Польщею про взаємне виконання покарань. *Міністерство юстиції України*. 2023, 19 верес. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pidpisano-noviy-mijnarodnoi-dogovir-z-polscheyu-pro-vzaemne-vikonannya-pokaran> (дата звернення: 04.08.2025).

волі (штраф, громадські або виправні роботи, позбавлення права, конфіскація).

В умовах воєнного стану в Україні суб'єкти сфери юстиції Республіки Польща регулярно забезпечують тимчасово переміщених осіб, біженців з України гуманітарною допомогою, а українських воїнів – військовим спорядженням та засобами першої допомоги⁸¹⁵.

Досвід адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції Грузії привертає дослідницьку увагу у зв'язку з аналогічним статусом цієї країни з Україною, як країни – кандидата на вступ до ЄС.

Міністерство юстиції Грузії є центральною ланкою серед центральних органів виконавчої влади, що здійснює значний вплив на ефективність публічного адміністрування в межах своєї компетенції. Підзвітне уряду Грузії та відповідальне за виконання завдань, визначених як законодавчою базою, так і виконавчими директивами, Міністерство займає критично важливу позицію в управлінні державою. В основі мандату Міністерства лежить багатогранний набір обов'язків, починаючи від законотворчої діяльності, систематизації та реєстрації нормативних актів і закінчуючи провідною роллю у правовій інформатизації та освітніх заходах.

Відповідно до Постанови уряду Грузії від 30.12.2013 № 389 «Про затвердження Положення Міністерства юстиції Грузії»⁸¹⁶, Міністерство юстиції є органом виконавчої влади, який здійснює надані йому законодавством Грузії повноваження з метою забезпечення публічного адміністрування у довіреній сфері. Міністерство юстиції підзвітне

⁸¹⁵ Minister Sprawiedliwości wyróżnił funkcjonariuszy Służby Więziennej za pomoc uchodźcom z Ukrainy. *Ministerstwo Sprawiedliwości*. 2022, 16 maja. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-sprawiedliwosci-wyroznil-funkcjonariuszy-sluzby-wieziennej-za-pomoc-uchodzcom-z-ukrainy> (дата звернення: 27.04.2024).

⁸¹⁶ On approval of the Statute of the Ministry of Justice of Georgi : Ordinance of the Government of Georgia of 30.12.2013 No. 389. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2177616?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

уряду Грузії та виконує завдання, передбачені законом, а також завдання, покладені урядом Грузії та прем'єр-міністром на основі закону.

До сфери управління Міністерства юстиції Грузії належить широке коло завдань, які можна поділити за основними напрямками діяльності на такі групи: 1) діяльність у сфері правового забезпечення, експертизи, реєстрації нормативно-правових актів; 2) процедури з правової експертизи, регулювання та укладання договорів щодо державного боргу Грузії; 3) виконання міжнародних зобов'язань, гармонізація законодавства, виконання функцій представництва держави Грузія у суді, а також діяльність із міжнародного співробітництва; 4) реєстрація актів цивільного стану, міграція та питання громадянства; 5) державне регулювання нотаріальної діяльності; 6) архівна, реєстраційна та ліцензійна діяльність; 7) забезпечення освіти та підвищення кваліфікації співробітників органів юстиції; 8) окремі правоохоронні функції та інші завдання, покладені законодавством Грузії.

Діяльність Міністерства виходить за межі правової та адміністративної сфер, заглиблюючись у питання громадянства, міграції, дозволів на проживання та видворення. Воно відіграє життєво важливу роль у виконанні судових рішень, реєстрації актів цивільного стану та нагляді за процесами кримінального судочинства, забезпечуючи дотримання процесуальних норм та захист прав осіб у правовій системі.

Міністерство юстиції Грузії слугує центральним вузлом у складній системі державного управління, здійснюючи нагляд за різноманітними суб'єктами, які в сукупності сприяють ефективному функціонуванню правового та адміністративного апарату. Під управлінням Міністерства діють життєво важливі юридичні особи публічного права, кожна з яких відіграє особливу роль у формуванні правового та адміністративного ландшафту. До суб'єктів у сфері юстиції Грузії належать: Національне агентство державного реєстру, Агентство розвитку державних послуг, Нотаріальна палата Грузії, Національне бюро виконавчого провадження, Національне

агентство з питань запобігання злочинності, виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та пробації, Спеціальна пенітенціарна служба, «Будинок юстиції», Центр підготовки у сфері юстиції Грузії, Національний архів Грузії, міжвідомчі ради та урядові комісії тощо⁸¹⁷. Принагідно варто зазначити, що судово-експертні установи не належать до сфери юстиції Грузії, а знаходяться у віданні Міністерства внутрішніх справ.

Відзначимо, що правова регламентація діяльності перелічених суб'єктів відображена у таких законодавчих актах Грузії, як: закон Грузії від 12.04.2009 № 2283 «Про Нотаріат»⁸¹⁸; Кримінально-виконавчий кодекс Грузії від 09.10.2009 № 1772⁸¹⁹; Пенітенціарний кодекс від 15.12.2023 № 3988-XIIIობ-Хოპ⁸²⁰; Наказ міністра юстиції Грузії від 25.07.2015 № 85 «Про затвердження статусу юридичної особи публічного права – «Будинок юстиції»»⁸²¹; Наказ міністра юстиції Грузії від 17.11.2009 № 214 «Про затвердження статуту юридичної особи публічного права – Центр підготовки у сфері юстиції Грузії»⁸²² та ін.

⁸¹⁷ Structure of the ministry. *Ministry of justice of Georgia*. 2025. URL: <https://justice.gov.ge/?m=articles&lang=1&id=bNciQoUyHr> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸¹⁸ On notaries : Law of Georgia of 12.04.2009 No 2283. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 24.10.2024. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90928?publication=25> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸¹⁹ Criminal Procedure Code of Georgia : Law of Georgia of 09.10.2009 No. 1772. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 12.07.2024. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90034?publication=169> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²⁰ Penitentiary code : Law of Georgia of 15.12.2023 № 3998-XIIIობ-Хოპ. *Legislative Herald of Georgia*. 24.06.2025. Amended of 24.06.2025. URL: <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/6009420?publication=5> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²¹ On the approval of the statute of the legal entity of public law – House of Justice : Order of Minister of Georgia of 25.07.2015 No. 85. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2923513?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²² On the approval of the statute of the legal entity of public law – Georgian Justice Training Center : Order of Minister of Georgia of 17.11.2009 No. 214. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/87334?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

Варто звернути увагу на те, що відбулися зміни у правовому регулюванні діяльності Спеціальної пенітенціарної служби. До 15 грудня 2023 р. регламентація діяльності цього суб'єкта здійснювалася відповідно до закону Грузії «Про Спеціальну пенітенціарну службу»⁸²³, Кодексу про позбавлення волі⁸²⁴, а також інших підзаконних нормативно-правових актів. Із 1 січня 2024 р. процедуру виконання покарань і позбавлення волі та діяльність відповідальних установ у цій сфері регламентовано у Пенітенціарному кодексі Грузії. Зміни зумовлені, передусім, рекомендацією Європейського комітету із запобігання катуванням і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження та покарання. Оновлений кодекс, розроблений Міністерством юстиції Грузії, передбачає покращення умов працівників Спеціальної кримінально-виконавчої служби та гарантує вищі стандарти щодо захисту засуджених⁸²⁵.

Окремої уваги варті «Будинки юстиції» та їхні основні напрями діяльності. «Будинок юстиції – це публічна установа, державний заклад, у якому сконцентровано значну кількість (понад 300) адміністративних сервісів в одній будівлі за принципом «єдиного вікна» та який обслуговує до 16 тисяч отримувачів послуг у день. У Будинках юстиції надаються різні види послуг та розташовані: Палата нотаріусів Грузії, Національне агентство державного реєстру, Агентство цивільного реєстру, Національний архів, Національне бюро виконавчого провадження»⁸²⁶. Високу якість послуг, зруч-

⁸²³ On special penitentiary service : Law of Georgia of 01.05.2015 No. 3524-III. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 30.11.2023. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2835511?publication=17> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²⁴ Imprisonment Code : Law of Georgia of 09.03.2010 No. 2696. *Legislative Herald of Georgi*. Amended of 30.11.2023. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/91612?publication=42> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²⁵ The Parliament adopts the Penitentiary code developed by the Ministry of justice. *Ministry of justice of Georgia*. 2023, 18 Dec. URL: <https://justice.gov.ge/?m=articles&id=nOd4DEvm5I&lang=2> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²⁶ Колесніков Д.В. Позитивний досвід Сербії та Грузії з удосконалення адміністративно-правового регулювання в системі державного управління в умовах демократизації публічних відносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 36, т. 1. С. 98.

ність та оперативність високо відзначено ООН у 2012 р. у номінації «Поліпшення надання публічних послуг», переможцем якої став Будинок юстиції Грузії⁸²⁷.

Із позитивного боку відзначимо успішні кейси взаємодії Міністерства юстиції Грузії з іншими центральними органами виконавчої влади. У структурі Міністерства юстиції Грузії важливу роль відведено міжвідомчим радам та урядовим комісіям. Особливої уваги заслуговує Урядова комісія з питань міграції, що створена на підставі Постанови уряду Грузії від 13.10.2010 № 314 «Про утворення урядової комісії з питань міграції та затвердження положення про неї»⁸²⁸. Урядова комісія з питань міграції є консультативно-дорадчим органом уряду, що обговорює та приймає рішення з різноманітних актуальних питань, пов'язаних з управлінням міграцією. Очолює комісію Міністерство юстиції Грузії, а співголовуючим органом є Міністерство внутрішніх справ. Принагідно зазначимо, що Урядова комісія з питань міграції слугує платформою для обговорення та прийняття рішень із різних актуальних питань, пов'язаних з управлінням міграцією. Комісія, до складу якої входять дев'ять державних органів, перетворилася на основний форум для вирішення питань, пов'язаних із міграцією, ефективно координуючи повноваження, розподілені між різними відомствами. Секретаріат, який працює за підтримки ЄС в Агентстві з питань розвитку державних послуг Міністерства юстиції, надає Комісії необхідну аналітичну та адміністративну підтримку. Для оптимізації своєї діяльності Комісія створила тематичні групи, які зосереджуються на стратегічних, законодавчих та дослідницьких питаннях,

⁸²⁷ President of the General Assembly to make official visit to Georgia. *United Nations: Georgia*. 2022, 22 July. URL: <https://georgia.un.org/en/191695-president-general-assembly-make-official-visit-georgia> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸²⁸ On the establishment of the governmental commission on migration issues and the approval of the statute : Resolution of the Government of Georgia of 13.10.2010 No. 314. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1049764?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

питаннях реінтеграції та інтеграції, а також на обробці міграційних даних та аналізі міграційних ризиків.

Урядова комісія з питань міграції також опікується питаннями еміграції, надання прихистку біженцям, а також особам, що перебувають під тимчасовим захистом. Поділяємо погляди вченого G. Abuseridze, що зараз Грузія перебуває в активній фазі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, підписаної у 2014 р., із більш активною та інтенсивною співпрацею. ЄС нещодавно надав Грузії європейську перспективу, що неминуче призведе до членства у ЄС. Грузія продовжує свій європейський шлях й у сфері міграції, наполегливо працюючи, щоб відповідати критеріям, необхідним для членства. Проте всі ці зусилля щодо членства в ЄС поки що не мали позитивного впливу на міграційний відтік. Ураховуючи збільшення кількості мігрантів та грошових переказів за останні роки, наслідки еміграції для Грузії, ймовірно, посиляться. 28 березня 2017 р. для громадян Грузії було офіційно запущено безвізовий режим до країн ЄС / Шенгенської зони. Із цього періоду дії безвізового режиму до ЄС збільшилася міграція громадян Грузії до ЄС⁸²⁹. У зв'язку з отриманням Грузією статусу спостерігача у Європейській міграційній мережі у березні 2021 р. секретаріат Урядової комісії з питань міграції Міністерства юстиції Грузії обрано офіційним представником від держави. Уважаємо, що діяльність Урядової комісії з питань міграції під керівництвом Міністерства юстиції Грузії примножив здатність цього органу вирішувати багатогранні проблеми, пов'язані з міграцією, забезпечуючи більш комплексну та скоординовану систему управління.

Успішним із погляду адміністрування є досвід упровадження діджитал-інструментів у діяльність підконтрольних Міністерству

⁸²⁹ Migration from Georgia and Ukraine in the Context of Russian Aggression / Abuseridze G., Agapova O., Paliani-Dittrich I., Grasis J., Kavelidze E. *Handbook of Research on the Regulation of the Modern Global Migration and Economic Crisis* / eds.: E. Alaverdov, M.W. Bari. Hershey, PA : Global, 2023. P. 107–121. DOI: 10.4018/978-1-6684-6334-5.ch007

юстиції Грузії суб'єктів. У процесі діджиталізації Міністерство юстиції Грузії виступає з ініціативами, наголошуючи на важливості технологічного прогресу через розроблення національних програм і стандартів. Для реалізації цього стратегічного завдання Міністерству підпорядковуються Агентство цифрового урядування, Агентство з розвитку державних послуг, а також державні та бізнес-реєстри, будинки юстиції тощо. Варто зазначити, що інтеграція цифрового урядування у сфері юстиції нерозривно пов'язана з появою нових галузей та правових дисциплін у Грузії. Найважливішими серед них є дві інноваційні концепції у сфері правової теорії та практики – юридичні технології (LegalTech). Сучасні юристи та практики повинні розглядати нові технології як джерело величезних можливостей для розвитку. Цілком очевидно, що для того щоб скористатися перевагами таких можливостей, майбутньому юристу потрібно оволодіти новим рівнем грамотності у цьому діджиталізованому світі⁸³⁰. Незважаючи на численні виклики, Грузія, безперечно, визнана однією з країн із найбільш передовими цифровими послугами не лише в регіоні, а й на пострадянському просторі. Значна частина цих досягнень спостерігається у системі правосуддя. Епоха цифрових технологій та поява Четвертої промислової революції каталізують імперативний перехід до цифрового урядування в моделях публічного адміністрування. Відповідно до закону Грузії від 12.06.2020 № 6297-III «Про Агентство цифрового урядування», цифрове урядування визначається як «здійснення державного управління з використанням інформаційно-комунікаційних технологій»⁸³¹. Ця законодавча база підкреслює ключову роль

⁸³⁰ Palkova K., Agapova O. Legal Tech in Legal Education: Global Perspectives and Challenges from the Latvian: Ukrainian Experience. Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference, 28–29 May 2021. Rēzekne, 2021. Vol. 5. P. 414–425.

⁸³¹ On the legal entity under public law called – The Digital Governance Agency : Law of Georgia of 12.06.2020 No.6297-III. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/4893222?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

передових технологій у формуванні сучасних підходів до публічного адміністрування, знаменуючи собою парадигмальний перехід до цифрових структур адміністрування.

Практичне впровадження та розвиток цифрового урядування здійснюється у чотирьох основних вимірах: 1. Цифрове урядування для громадян – G2C (Government-to-Citizen). Цей вимір зосереджується на застосуванні цифрових технологій для збагачення взаємодії між урядом і громадянами. Він охоплює надання державних послуг, поширення інформації та сприяння залученню громадян через цифрові платформи. 2. Цифрове урядування для бізнесу – G2B (Government-to-Business). Цифрове урядування G2B зосереджується на оптимізації взаємодії між державними установами та бізнесом. Це передбачає впорядкування таких процесів, як ліцензування, отримання дозволів та дотримання нормативних вимог, для створення більш ефективного та сприятливого для бізнесу середовища. 3. Цифрове урядування для державних органів – G2G (Government-to-Government). Цифрове урядування G2G підкреслює безперешкодний обмін інформацією та співпрацю між різними державними установами. Це має на меті посилити координацію, покращити обмін даними та сприяти більш ефективному прийняттю рішень у ширшому контексті державного управління. 4. Цифрове урядування для державних службовців – G2E (Government-to-Employees). G2E передбачає застосування цифрових технологій для оптимізації внутрішніх урядових операцій та комунікації. Сюди входять інструменти та системи, які підвищують ефективність та результативність адміністративних процесів, підтримуючи державних службовців у виконанні їхніх функцій. Ці чотири напрями забезпечують комплексну структуру, яка пояснює, як цифрове урядування адаптується в різних секторах для підвищення прозорості, ефективності та залучення громадян до сфери державного управління.

Відзначимо, що Грузія має високий рівень підготовки до імплементації законодавства ЄС (*acquis* ЄС) у сфері юстиції, свободи

та безпеки. Згідно зі Звітом щодо Грузії від 08.11.2023 SWD(2023) 697 Європейської комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів⁸³², європейськими посадовцями акцентовано, що реформа кримінальної юстиції та реорганізація поліції набрали обертів, але поки що результати є обмеженими. Поряд із тим відзначена діяльність центрів прийому мігрантів та осіб, які шукають притулку, які стали важливим кроком у створенні надійної системи управління міграцією та притулком у країні. Головним пріоритетом для Грузії у 2024 р. стане виконання «домашнього завдання», визначене ЄС, а саме: виконання контрольних показників візової лібералізації; продовження виконання критеріїв візової лібералізації у частині боротьби з відмиванням грошей; здійснення заходів щодо боротьби з відмиванням грошей і запобігання / протидії корупції та організованих злочинності; продовження виконання критеріїв візової лібералізації щодо боротьби з відмиванням грошей та організованою злочинністю; імплементація Стратегії ЄС з інтегрованого управління кордонами та її супровідних планів дій.

Сфера юстиції Грузії відіграє ключову роль у підтримці правопорядку, здійсненні правосуддя та захисті прав громадян. Будучи заснованою на історичному досвіді та керуючись фундаментальними правовими принципами, система складається з різних суб'єктів, кожен з яких робить свій внесок у забезпечення ефективного функціонування всіх напрямів діяльності. Міністерство юстиції Грузії – це складна структура, що демонструє динаміку та поєднує у собі правові, адміністративні та технологічні аспекти. Різноманітний спектр обов'язків у поєднанні з адмініструванням ключових суб'єктів та добре структурованою організаційною структурою

⁸³² Georgia 2023 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 8.11.2023) SWD(2023) 697 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023SC0697> (дата звернення: 04.08.2025).

позиціонує Міністерство юстиції Грузії як стрижень у забезпеченні справедливого, прозорого та добре керованого суспільства відповідно до принципів грузинського законодавства.

Поділяючи спільні з ЄС цінності у сфері юстиції, Україна розглядає європейську інтеграцію як пріоритетний напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики, а впровадження передового досвіду партнерів у національну систему – як важливий складовий елемент у цьому процесі. Україна досягла належного рівня розвитку відносин у сфері юстиції з багатьма країнами ЄС, що дає змогу стверджувати про міцність та єдність пріоритетів із такими країнами, як Латвія, Республіка Польща та Грузія. Резюмуючи досвід досліджуваних країн у розбудові сфери юстиції, варто підкреслити, що ефективність публічного адміністрування багато в чому залежить від рівня законодавчого регулювання, організації публічного адміністрування, кадрового забезпечення, оптимізації, розподілу повноважень, навчання, національних особливостей у системі державного управління та інших вибраних державами механізмів публічного адміністрування.

4.3 Міжнародне співробітництво та інтеграція суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції до простору міжнародних та європейських інституцій

Стратегічний імператив щодо посилення співробітництва з європейською спільнотою у сфері юстиції виходить за межі двосторонніх угод та здійснюється з метою зміцнення інституційної спроможності, утвердження верховенства права, обміну досвідом, пошуку інвестицій та розвитку національних суб'єктів публічного адміністрування відповідно до європейської правової традиції.

Всеохоплююча прихильність зміцненню верховенства права та справедливості – критерії, що виступають об'єднуючим ланцюгом сфер юстиції України та Європи. Співробітництво між Україною та ЄС є частиною Європейської політики сусідства – Східного

партнерства⁸³³. Європейське співтовариство визнає цей стратегічний пріоритет та наголошує у своїх актах, рекомендаціях та програмних документах на важливості цієї співпраці, підкреслюючи колективну відданість спільним цілям регіональної стабільності, управління та адаптації законодавства.

Взаємне зобов'язання сприяти співпраці виходить за межі риторичних висловлювань, і як Україна, так і ЄС активно працюють над культивуванням сталого та стійкого партнерства. Входження суб'єктів публічного адміністрування до Європейського простору юстиції є одним із прикладів глибини такої співпраці. Завдяки ініціативам співробітництва, впроваджуваним у сфері юстиції, Україна прагне не лише покращити свій власний правовий та інституційний ландшафт, а й зробити суттєвий внесок у забезпечення стійкості єдиного європейського порядку.

Інтеграція до європейських просторів (економічного, політичного, наукового, судово-експертного тощо) сприяє суттєвим зрушенням у реалізації національних реформ щодо впровадження європейських цінностей, таких як верховенство права, свобода, гідність та ін., у діяльність суб'єктів публічної адміністрації. Ефективна співпраця, активізація роботи та координація зусиль суб'єктів публічної адміністрації з європейської інтеграції визначено у Розпорядженні КМУ від 09.12.2022 № 1155-р «Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року»⁸³⁴ як головні стратегічні цілі.

З огляду на європейський курс держави, стає очевидним, що питання співробітництва характеризуються комплексністю підходів усіх заінтересованих суб'єктів публічного адміністрування у напрямі роботи з налагодження співпраці у сфері юстиції.

⁸³³ Агапова О. Міжнародне співробітництво суб'єктів публічної адміністрації України у сфері позасудової юстиції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 759. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/183> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸³⁴ Офіційний вісник України. 2023. № 1. Ст. 28.

Багатогранність інструментів для розвитку співробітництва проявляється у застосуванні конкретних форм з урахуванням цілей, завдань та векторів кооперації. Зважаючи на широке коло інструментів міжнародного співробітництва, у цьому підрозділі пропонується зосередитися на питанні інтеграції суб'єктів публічного адміністрування до провідних європейських та міжнародних інституцій у сфері юстиції.

Інтеграція суб'єктів публічної адміністрації у міжнародні та європейські структури важливо розглядати як упевнений крок для об'єднання з європейською спільнотою за різними напрямками діяльності у сфері юстиції. Як свідчить практика, питаннями міжнародного та європейського співробітництва суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції займається Мін'юст. Є сенс відзначити, що суб'єктам у сфері юстиції також делеговані повноваження для налагодження співробітництва з аналогічними суб'єктами іноземних країн. Так, варто відзначити, що у системі Міністерства юстиції України функціонують структурні підрозділи, відповідальні за організацію заходів із міжнародного співробітництва, а саме: Департамент міжнародного права та представництва, Департамент права Європейського Союзу, Відділ міжнародного співробітництва та протоколу і Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції.

Варто більш детально зупинитися на специфіці діяльності кожного зі структурних підрозділів, відповідальних за напрям міжнародного співробітництва. Так, до основних завдань Департаменту міжнародного права та представництва належать: забезпечення представництва інтересів України як держави, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та їх посадових осіб під час урегулювання спорів, розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України і заяв, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України, відповідно до встановленого законодавством порядку;

здійснення міжвідомчої координації дій, здійснюваних заінтересованими органами та організаціями, у тому числі юридичними та фізичними особами, залученими для здійснення захисту прав та інтересів України, під час урегулювання спору, розгляду в закордонному юрисдикційному органі справи за участю іноземного суб'єкта та України і заяв, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України; здійснення міжнародного правового співробітництва з міжнародними організаціями, членом яких є Україна, та відповідальність за виконання зобов'язань, які покладено на Міністерство, перед іншими міжнародними організаціями, інституціями, установами, міжурядовими та неурядовими організаціями, міждержавними об'єднаннями, у тому числі з окремими іноземними державами та органами, установами, організаціями іноземних держав із питань санкційної політики; здійснення правової експертизи проєктів міжнародних договорів України та нормативно-правових актів, пов'язаних з укладенням міжнародних договорів України, та інші завдання⁸³⁵.

Для виконання визначених завдань у структурі Департаменту міжнародного права та представництва функціонують три управління, у складі яких утворено відділи. Так, Управління правової експертизи міжнародних договорів та міжнародного співробітництва складається з відділу правової експертизи міжнародних договорів та відділу правового забезпечення міжнародного фінансово-економічного співробітництва.

Управлінню міжнародної правової допомоги підпорядковано чотири відділи: відділ укладення міжнародних договорів про правову допомогу; відділ міжнародної правової допомоги у цивільних справах; відділ передачі засуджених осіб та виконання вироків; відділ екстрадиції і правової допомоги.

⁸³⁵ Департамент міжнародного співробітництва та представництва. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/department-mijnarodnogo-spivrobitnitstva-ta-predstavnitstva> (дата звернення: 04.08.2025).

Окреме місце займає Управління міжнародних спорів із підпорядкованими йому відділом міжнародного арбітражу, відділом іноземних судів, відділом досудового врегулювання та відділом організаційно-правового забезпечення та міжвідомчої координації.

З огляду на необхідність проведення роботи з розроблення нових комплексних механізмів компенсації за протиправні міжнародно-правові діяння росії та прийняття Резолюції CM/Res(2023)3 Комітету міністрів від 12.05.2023 «Про встановлення Розширеної часткової угоди про реєстр збитків, завданих агресією російської федерації проти України»⁸³⁶, у 2023 році в структурі Департаменту створено Управління відшкодування збитків, завданих збройною агресією.

Станом на 2025 рік досліджуване Управління набуло статусу окремого структурного підрозділу в структурі апарату Міністерства юстиції України. До основних завдань Управління належать: участь у розробці та впровадженні міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України; здійснення міжнародного правового співробітництва з міжнародними організаціями, інституціями, установами, міжурядовими та неурядовими організаціями, міждержавними об'єднаннями, окремими іноземними державами та органами, установами, організаціями іноземних держав з метою участі у розробці та впровадженні міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України; розробка проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Управління тощо. Робота управління забезпечується двома відділами: відділом взаємодії з міжнародними та іноземними організаціями; відділом взаємодії у рамках міжнародних механізмів відшкодування збитків, завданих збройною агресією

⁸³⁶ Establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the russian federation against Ukraine : Resolution CM/Res(2023)3 adopted by the Committee of Ministers on 12.05.2023. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/0900001680ab2595> (дата звернення: 04.08.2025).

на території України. Варто відзначити з позитивного боку оперативність реагування на суспільний запит та утворення у складі Мін'юсту спеціалізованих структурних підрозділів, що безпосередньо задіяні у роботі щодо функціонування компенсаційного механізму із заступником міністра юстиції України Іриною Мудрою, виконавчим директором Міжнародного реєстру збитків Маркіяном Ключковським та іншими стейкхолдерами⁸³⁷.

Міжнародно-протиправні діяння росії в Україні консолідували міжнародну та національну спільноту для створення окремого правового механізму, що дасть змогу в документальній формі зібрати докази і відомості щодо шкоди, заподіяної фізичним, юридичним особам та державі Україна внаслідок акту агресії росії⁸³⁸. 16 травня 2023 р. Рада Європи відзначила історичну віху, запровадивши Розширену часткову угоду Реєстру збитків, заподіяних агресією російської федерації проти України. Це монументальне рішення є вирішальним кроком на шляху до реалізації міжнародної комісії з розгляду претензій для України відповідно до заклику Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, як це сформульовано в Резолюції A/RES/ES-11/5 від 14.11.2022, щодо створення міжнародного механізму відшкодування⁸³⁹.

Мін'юст відіграє важливу роль у ретельному формуванні та опрацюванні пропозицій щодо документування збитків. Ця відповідальність виходить за межі простого ведення записів, а передбачає

⁸³⁷ Агапова О.В. Роль Міністерства юстиції України у відновленні справедливості для України через міжнародний реєстр збитків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 796. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/192> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸³⁸ Agarova O. International Register of Damage: The Guarantee of Recovering Justice in Ukraine. *Journal of Liberty and International Affairs*. 2024. Vol. 10, iss. 1. P. 97–110.

⁸³⁹ Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine : Resolution A/RES/ES-11/5 adopted by the General Assembly on 14.11.2022. *United Nations Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3994052?ln=en> (дата звернення: 04.08.2025).

заглиблення у складну територію юридичних компенсаційних тонкощів, усебічного зіставлення даних і сприяння способам відшкодування та компенсації. Очевидно, що спільні зусилля Мін'юсту та Ради Реєстру збитків є значним кроком на шляху до відновлення справедливості. Комплексний підхід, що включає правові тонкощі, міжнародне співробітництво та визнання термінових претензій, є прикладом спільних зусиль, спрямованих на забезпечення відшкодування для постраждалого українського населення⁸⁴⁰.

Синергія між державами, міжнародними органами та організаціями має вирішальне значення для вирішення складних умов конфлікту. Відданість правосуддю на найвищому рівні демонструється міжнародними зусиллями притягнути російську федерацію до відповідальності, прогресом у створенні спеціального трибуналу та закликом до активної участі Ради Європи у відповідних консультаціях і переговорах.

Наступний досліджуваний підрозділ – це Відділ міжнародного співробітництва та протоколу, що координує роботу структурних підрозділів Мін'юсту, територіальних органів та підвідомчих установ щодо забезпечення формування реалізації державної політики у сфері міжнародно-правового співробітництва. До завдань Відділу також належать діяльність із забезпечення взаємодії з питань міжнародного міжвідомчого співробітництва з міністерствами юстиції, установами та компаніями іноземних держав та їхніми представництвами в Україні, організація роботи з укладення, приєднання, припинення чи зупинення дії міжнародних міжвідомчих угод із питань, що відносяться до компетенції Мін'юсту, та інші заходи, визначені Мін'юстом⁸⁴¹.

⁸⁴⁰ Agapova O. International Register of Damage: The Guarantee of Recovering Justice in Ukraine.

⁸⁴¹ Відділ міжнародного співробітництва та протоколу. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/viddil-mijnarodnogo-spivrobitnistva-ta-protokolu> (дата звернення: 04.08.2025).

Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції займає особливе місце в апараті Мін'юсту завдяки покладеним та виконуваним завданням. До основних завдань досліджуваного структурного підрозділу належать: координація роботи структурних підрозділів Мін'юсту, територіальних органів, підвідомчих установ у межах компетенції щодо забезпечення відповідності державній політиці з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; забезпечення формування, моніторингу, оцінювання та координації державної правової політики у сфері прав людини, у тому числі координація та розроблення Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій із її реалізації; координація органів державної влади та структурних підрозділів Мін'юсту щодо питань європейської інтеграції у сфері прав людини відповідно до Угоди про асоціацію; координація та моніторинг міжнародної технічної допомоги та організація співробітництва з партнерами з розвитку та іншими міжнародними партнерами щодо міжнародної технічної допомоги тощо⁸⁴². Так, відповідно до основних напрямів діяльності Директорату, функціонують чотири експертні групи.

Згідно із затвердженням Планом роботи Міністерства юстиції України на 2025 р.⁸⁴³, державні експерти Директорату долучаються до здійснення заходів із проведення моніторингу Плану України в рамках реалізації пропозиції Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про створення Українського фонду (Ukraine Facility); підготовки матеріалів щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною

⁸⁴² Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/direktorat-strategichnogo-planuvannya-ta-evropeyskoi-integratsii-5842> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁴³ План роботи Міністерства юстиції України на 2025 рік «Заходи, спрямовані на досягнення цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Мін'юсту на 2025–2027 роки та Програми діяльності Кабінету Міністрів України»: наказ М-ва юстиції України від 20.02.2025 № 482/5. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2025/05/14/20250514181359-11.pdf> (дата звернення: 26.07.2025).

з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони з питань, віднесених до компетенції Мін'юсту; підготовки дорожньої карти з верховенства права та інші заходи.

Одразу зазначимо, що діяльність досліджуваних структурних підрозділів апарату Мін'юсту сприяє розвитку міжнародного співробітництва шляхом здійснення комплексу заходів через інформування суб'єктів публічного адміністрування про актуальні міжнародні заходи за конкретними напрямками діяльності у сфері юстиції; консультування щодо участі у міжнародних проектах технічної допомоги; координацію діяльності заінтересованих суб'єктів щодо можливостей у сфері міжнародного співробітництва; залучення представників до участі у міжнародних заходах тощо.

З огляду на європейський курс зовнішньої політики України, активізацію підтримки з боку країн ЄС, можна стверджувати, що співпраця з європейськими організаціями у сфері юстиції є одним із пріоритетних напрямів розвитку держави. Інтеграція суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції до європейських організацій сприяє обміну досвідом та найкращими практиками з іншими країнами, що дає змогу підвищувати ефективність юридичних процедур та управлінських рішень. Це також відкриває можливості для впровадження міжнародних підходів у національну сферу юстиції, що сприяє підвищенню рівня правового забезпечення та захисту прав громадян.

Слід розпочати з функціонування Європейської системи суб'єктів у сфері юстиції, що функціонують на вищому європейському управлінському рівні, а саме: Комітет з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ Європейського Парламенту (European Parliament Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs)⁸⁴⁴,

⁸⁴⁴ Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs. *European Parliament: Committees*. 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe/home/highlights> (дата звернення: 30.04.2024).

Рада з питань юстиції та внутрішніх справ Ради ЄС (Justice and Home Affairs Council of the European Union)⁸⁴⁵, Генеральний директорат юстиції та споживачів Європейської комісії (Directorate-General for Justice and Consumers of European Commission)⁸⁴⁶ тощо. Що стосується співробітництва з Україною, то тут варто відзначити, що діалог із питань внутрішньої безпеки та забезпечення функціонування сфери юстиції відбувається на регулярній основі і завжди відображається у порядку денному європейських органів⁸⁴⁷.

Функціонування вищенаведених суб'єктів спрямоване на провадження спільної політики країнами ЄС для посилення поваги до основних цінностей ЄС, таких як демократія, основоположні права, верховенство права, повага до рівності, з метою поглиблення європейського співробітництва у Європейському просторі свободи, безпеки та юстиції (European Area of Freedom, Security and Justice). Правовою основою забезпечення функціонування Європейського простору свободи, безпеки та юстиції є Розділ V Договору про функціонування Європейського Союзу⁸⁴⁸, нормами якого встановлено, що ЄС створює простір свободи, безпеки та правосуддя з повагою до основних прав та різних правових систем та традицій держав-членів. Окреслені цим документом напрями діяльності пропонуємо розподілити на три умовні групи: 1) забезпечення провадження єдиної політики щодо відсутності внутрішнього

⁸⁴⁵ Justice and Home Affairs Council configuration (JHA). *Council of the European Union*. 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/jha/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁴⁶ Justice and Consumers: This Commission department is responsible for EU policy on justice, consumer rights and gender equality. *European Commission*. 2025. URL: https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/justice-and-consumers_en (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁴⁷ Justice and Home Affairs Council, 4–5 December 2023 : Main results of the meeting. *Council of the European Union*. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2023/12/04-05/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁴⁸ Treaty on the Functioning of the European Union : Consolidated version. *Official Journal of the European Union*. 2012. С 326. Р. 47–390.

прикордонного контролю, притулку, імміграції; 2) забезпечення координації та співпраці правоохоронних органів та інших компетентних суб'єктів у сфері безпеки; 3) забезпечення доступу до правосуддя, належного функціонування та консолідації судових систем.

Очевидно, що Європейський простір свободи, безпеки та юстиції є чудовим прикладом європейської консолідації та інтеграції. Спільні цінності, що об'єднують європейські країни, спонукають розвивати та започатковувати нові пропозиції до розвитку спільних сфер діяльності, незважаючи на різні підходи до адміністрування та нормативного регулювання на національних рівнях. Таким чином, прийняття політичних рішень щодо розвитку або реагування на будь-які виклики чи кризові ситуації у сфері свободи, безпеки та юстиції набуває транснаціонального значення.

Для ефективного функціонування Європейського простору свободи, безпеки та юстиції ЄС створив близько десяти інституцій (агентств) із власними статусом та автономією, діяльність яких спрямована на моніторинг, контроль, навчання, експертну підтримку представників органів, установ та інших суб'єктів у сфері юстиції. До системи органів управління (агентств / інституцій) Європейського простору свободи, безпеки та юстиції належать: Європол (Europol) – для забезпечення співробітництва у сфері безпеки; СЕРПОЛ – Агентство Європейського Союзу з підготовки правоохоронних органів (European Union Agency for Law Enforcement Training); Євроюст (Eurojust) – забезпечує судове співробітництво у кримінальних справах; Агентство ЄС із фундаментальних прав (Fundamental Rights Agency), що займається захистом фундаментальних прав та запобіганням дискримінації; Європейський центр моніторингу наркотиків та наркоманії (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA)); Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (European Border and Coast Guard Agency (Frontex)), яке відповідає за координацію та контроль за зовнішніми кордонами; Агентство ЄС із надання притулку (EU Agency for Asylum (ECAA)); Агентство ЄС з оперативного

управління великомасштабними ІТ-системами у Європейському просторі свободи, безпеки та юстиції (eu-LISA); Європейська комісія Ради Європи з ефективності правосуддя (European Commission for the efficiency of justice) (CEPEJ) та ін.⁸⁴⁹ Принагідно зазначимо, що з початком російського вторгнення переважна більшість органів (агентств) оперативно відреагувала на конфлікт, прийняла спільний документ JHA agencies' network joint paper: contributing to the EU's solidarity with Ukraine та допомагає людям, що постраждали від війни⁸⁵⁰.

Очевидно, що Європейський простір свободи, безпеки та юстиції є складним феноменом, що об'єднує три напрями у єдину систему. Детальний аналіз компетенції агентств дав змогу зробити висновок, що вони сфокусовані виключно на реалізації визначених Розділом V Договору про функціонування ЄС напрямках діяльності: притулку, імміграції, судового співробітництва тощо. Такий розподіл зумовлений визначеними політикою ЄС пріоритетами.

Застосування комплексного підходу дає змогу розглядати практику функціонування інших суб'єктів, відкритих до співробітництва у сфері юстиції. Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що діяльність таких суб'єктів впливає на формування власних просторів співробітництва за галузевою ознакою, наприклад: Європейська мережа судово-експертних установ (European Network of Forensic Science Institutes); Європейська нотаріальна мережа (European Notarial Network); Європейська конфедерація пробації (The Confederation Of European Probation (CEP)); Європейська

⁸⁴⁹ Bux U., Maciejewski M. An area of freedom, security and justice: general aspects. *Fact Sheets on the European Union: European Parliament*. 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/150/an-area-of-freedom-security-and-justice-general-aspects> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁵⁰ JHA agencies' network joint paper: contributing to the EU's solidarity with Ukraine. *Europol*. 2022, 23 Aug. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/jha-agencies-network-joint-paper-contributing-to-eus-solidarity-ukraine#downloads> (дата звернення: 04.08.2025).

організація пенітенціарних та виправних служб (The European Organisation of Prison and Correctional Services (EuroPris)); Міжнародний союз судових виконавців (International Union of Judicial Officers); Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ)) та ін.

Пропонуємо розглянути, як окремі українські суб'єкти у сфері юстиції інтегруються до провідних європейських інституцій.

Інтеграція до Європейського судово-експертного простору (European Forensic Science Area).

У країнах ЄС питання розвитку судово-експертної діяльності та нарощування міжнародного співробітництва регламентується як на національному рівні кожної з країн ЄС (наприклад, Постанова Кабінету міністрів Латвії від 14.09.2004 № 53 «Положення «Про Державне бюро судових експертиз Латвії»⁸⁵¹), на рівні органів управління ЄС і на рівні Європейської мережі судово-експертних установ у вигляді рекомендацій для всіх членів (European Network of Forensic Science Institute). Заслужують на увагу такі документи: Висновки Ради щодо Плану дій для Європейського судово-експертного простору 2.0, схвалені 09.03.2023 № 7152/23⁸⁵²; Основоволожні принципи щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав – членів Ради Європи⁸⁵³; Висновки Ради Європи про Візію Європейської судової експертизи до 2020 р., включаючи створення

⁸⁵¹ Valsts tiesu ekspertīžu biroja nolikums : Ministru kabineta Latvijas Republikas noteikumi 14.09.2004 Nr. 793. *Likumi*. URL: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=93757> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁵² Council Conclusions on the Action Plan for the European Forensic Science Area 2.0 : approved by the Council (Justice and Home Affairs) at its 3936th meeting held on 9 March 2023 № 7152/23. *Council of the European Union*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁵³ Guidelines on the role of court-appointed experts in judicial proceedings of Council of Europe's Member States : adopted by CEPEJ at its 24th Plenary meeting (Strasbourg, 11–12 Dec. 2014). *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/168074827a> (дата звернення: 04.08.2025).

Європейського судово-експертного простору та розвитку інфраструктури судової експертизи у Європі⁸⁵⁴ та ін.

У 2011 р. підготовлено Висновок Ради Європи про Візію Європейської судової експертизи до 2020 р., включаючи створення Європейського судово-експертного простору та розвитку інфраструктури судової експертизи у Європі, у якій запропоновано послідовні кроки для створення Європейського судово-експертного простору до 2020 р.⁸⁵⁵

Оновлений документ програмного характеру – План дій для Європейського судово-експертного простору 2.0 прийнято у 2023 р.⁸⁵⁶ Цей документ спрямований на формування майбутньої судової експертизи до 2030 р. План складається з трьох стовпів, кожен з яких стосується конкретних сфер і визначає відповідальних сторін за реалізацію. Перший стовп має назву «Назустріч майбутньому», що передбачає такі види діяльності: діяльність з удосконалення процесів отримання, використання та обміну біометричними даними; застосування штучного інтелекту; діджиталізація процесу судово-експертної діяльності; застосування нових інструментів та технологій. «Посилення впливу результатів судової експертизи» є другим стовпом, що спрямований на збільшення переваг від судово-експертної діяльності, обміну експертними даними, застосування міждисциплінарного підходу, розширення співпраці та обміну досвідом. До діяльності в межах третього стовпа «Демонстрація надійності результатів судової експертизи» належать заходи

⁸⁵⁴ Council conclusions on the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe : 3135th Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels, 13–14 Dec. 2011. *Council of the European Union*. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁵⁵ Агапова О.В. Щодо необхідності розроблення концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні.

⁸⁵⁶ *Council of the European Union*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

з поглиблення розуміння механізмів у судовій експертизі, сприяння підготовці та навчанню судових експертів та управлінню ризиками.

Поділяючи спільні цінності та принципи у провадженні судово-експертної діяльності, у 1995 р. країни ЄС сформували Європейську мережу судово-експертних установ (European Network of Forensic Science Institutes – ENFSI). Як слушно зауважують Т. Кривак і Н. Баюрко, «...у цю мережу входять усі провідні європейські експертні установи. Основною причиною появи такої організації у Європі свого часу стала необхідність розвитку кооперації судової спільноти для підвищення наукової обґрунтованості проведених судових експертиз шляхом розроблення стандартів, організації наукових досліджень для вдосконалення експертної практики та впровадження нових експертних напрямів. Одне із завдань ENFSI – забезпечити потреби європейських країн у галузі судової експертизи на рівні останніх світових досягнень у сфері науки й техніки. Саме тому сьогодні ENFSI взаємодіє на різних рівнях із міжнародними світовими організаціями»⁸⁵⁷.

Повністю підтримуємо точку зору О. Линника та Л. Омельчук, що «інтеграційні процеси в судово-експертній діяльності сприяють гармонізації та вдосконаленню експертного національного законодавства, розвитку теоретичних основ експертних досліджень, виробленню єдиних методичних рекомендацій з їх проведення, удосконаленню експертної діяльності, підвищенню професійної майстерності працівників судово-експертних установ, міжнародному визнанню національних експертних висновків»⁸⁵⁸.

Розвиток міжнародного співробітництва з представниками іноземної експертної спільноти передбачено у ст. 24 Закону України

⁸⁵⁷ Кривак Т.П., Баюрко Н.М. Міжнародне співробітництво Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI) та судово-експертних установ України. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 172.

⁸⁵⁸ Линник О.В., Омельчук Л.В. Актуальність вступу України до Міжнародних судово-експертних мереж. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2/3. С. 240.

від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову експертизу»⁸⁵⁹. Так, державні спеціалізовані установи, що виконують судові експертизи, користуються правом установлювати міжнародні наукові зв'язки з установами судових експертиз, криміналістики тощо інших держав, проводити спільні наукові конференції, симпозиуми, семінари, обмінюватися стажистами, науковою інформацією й друкованими виданнями та здійснювати спільні видання у галузі судової експертизи та криміналістики.

Таким чином, варто виокремити основні форми співробітництва у сфері експертного забезпечення правосуддя, а саме: кооперація із судово-експертними, науковими установами, закладами вищої освіти, участь у міжнародних проектах, акредитація лабораторій державних спеціалізованих установ, запрошення на навчання і стажування експертів з інших країн, а також співробітництво з Європейською мережею судово-експертних установ⁸⁶⁰. За влучним зауваженням Н. Клименко, «...національна судова експертиза не може існувати ізольовано, тобто тільки в межах окремої держави, оскільки вона активно не виконуватиме свої функції забезпечення правоохоронної діяльності поза інтеграцією з міжнародною спільнотою»⁸⁶¹.

Відзначимо, що українська сфера експертного забезпечення рухається разом з експертною спільнотою країн ЄС, про що свідчить кількість національних експертних установ – членів Європейської мережі судово-експертних установ. До складу ENFSI входять: Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (ДНДЕКЦ), Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса»

⁸⁵⁹ Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.

⁸⁶⁰ Агапова О.В. Класифікація напрямів діяльності у сфері експертного забезпечення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 3. С. 58–63.

⁸⁶¹ Клименко Н.І., Купрієвич О.А. Міжнародне співробітництво судово-експертних установ. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 131.

Міністерства юстиції України, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (ІСТЕ СБУ). Підкреслимо, що дві з чотирьох українських експертних установ належать до сфери управління Мін'юсту. Робота з ENFSI полягає у комплексі заходів, що визначені у Конституції мережі⁸⁶², а саме: комунікації із секретаріатом щодо організаційних питань функціонування мережі; участі у голосуваннях; роботі у складі експертних робочих груп (Expert Working Groups); виконанні спільних вправ, дослідницьких проєктів; розробленні довідників передової практики, рекомендацій та супровідних документів у сфері судової експертизи (Best Practice Manuals, Forensic Guidelines and Supporting Documents) та ін.

Варто зробити наголос на тому, що подвійна природа судової експертизи, що об'єднує як наукову, так і експертну діяльність, дає змогу говорити і про інтеграцію експертних установ як впливових акторів у Європейський дослідницький простір (European Research Area) та Європейський простір Вищої освіти (European Higher Education Area). Участь у міжнародних наукових проєктах та конкурсах двостороннього наукового співробітництва є новими формами міжнародного співробітництва для суб'єктів судово-експертної діяльності у сфері юстиції⁸⁶³. Так, із метою розширення міжнародного співробітництва у сфері освіти та науки Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса» отримав грантову підтримку у межах двох міжнародних проєктів: «Відкритий освітній ресурс: судово експертиза» (Open Educational Resource: Forensic Science) за участю Ризького університету ім. Страдіня (2021–2022 рр.); «Підтримка

⁸⁶² Constitution (non-profit association) European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI) : approved on 24.05.2023. *ENFSI*. URL: <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2023/10/230921-ENFSI-Constitution.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁶³ Kliuiev O., Agapova O., Palkova K. International projects as a new form of collaboration in the sphere of expert ensuring of justice. *Archives of Criminology and Forensic Sciences*. 2020. Vol. 2. P. 24–32.

українських судових експертів у документуванні військових злочинів, учинених російською федерацією (ForUkraine)» із Державним бюро судових експертиз та Естонським інститутом судових експертиз (2023–2024 рр.).

Заявлений спільний проєкт за темою: «Відкритий освітній ресурс: судова експертиза» (Open Educational Resource: Forensic Science) передбачав створення відкритого освітнього ресурсу для підготовки майбутніх кадрів для експертних установ України та Латвії⁸⁶⁴. Відкриті освітні ресурси в Україні та Латвії перебувають ще на етапі свого формування, але зміна підходів та впровадження цього інструменту у навчальні програми закладів вищої юридичної освіти і під час підготовки фахівців під час отримання експертної спеціальності у експертних установах є вимогою часу⁸⁶⁵. Міжнародні наукові проєкти стають каталізаторами трансформаційних процесів у сфері експертного забезпечення правосуддя, впливають на розвиток галузі, а також сприяють прискоренню інтеграційних процесів в Україні.

Є сенс відзначити, що процес інтеграції суб'єктів судово-експертної діяльності у сфері юстиції до Європейського судово-експертного простору вже розпочато, здійснено комплекс відповідних міжнародних заходів для цього, що сприяє посиленню позицій Українського простору судово-експертної діяльності у ЄС.

Інтеграція національної кримінально-виконавчої системи до пенітенціарної системи Європейського Союзу.

Національна система виконання кримінальних покарань зазнала суттєвих змін у напрямі інтеграції до пенітенціарної системи ЄС. Здійснено важливі кроки щодо зміни підходів у законодавчому регулюванні, упровадження принципів щодо гуманізації покарань,

⁸⁶⁴ Attālinātais izglītības resurss: kriminālistika kā zinātne : Projekta/līguma nr. LV-UA/2021/3, vadītājs K. Palkova, īstenošana 01.01.2021–31.12.2022. *Rīgas Stradiņa universitāte*. URL: <https://www.rsu.lv/projekts/attalinatais-izglitibas-resurss-kriminalistika-ka-zinatne> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁶⁵ Palkova K., Agapova O., Zile A. OER as a Tool for Sustainable Development.

забезпечення прав засуджених, створення транспарентного громадського контролю за установами виконання покарань.

Протягом останніх років Мін'юсту вдалося досягти прогресу у реформуванні системи, зокрема у цифровізації, ресоціалізації та покращенні умов тримання засуджених і ув'язнених, технічному оснащенні установ виконання покарань та комунікації із суспільством, іноземними партнерами, що значною мірою вплинуло на ефективність функціонування системи виконання покарань, зменшення негативних політичних та правових наслідків для міжнародного іміджу України⁸⁶⁶.

Водночас тривають бойові дії, унаслідок яких відбувається руйнування та пошкодження об'єктів тюремної системи, евакуація та переміщення засуджених і ув'язнених, що поглиблює проблему невідповідності умов тримання міжнародним стандартам. Необхідність системних змін актуалізує питання щодо скоординованої та злагодженої роботи держави, громадського сектору та міжнародних партнерів задля якісної трансформації сфери юстиції в Україні, яка відповідатиме найкращим практикам пенітенціарної системи ЄС⁸⁶⁷.

Насамперед слід акцентувати увагу на тому, що питання сприяння міжнародному співробітництву у сфері виконання кримінальних покарань із представниками іноземних держав та організацій також відображені як на рівні законів, так і у документах стратегічного характеру, а саме: Законі України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»⁸⁶⁸ та Розпорядженні КМУ від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках»⁸⁶⁹.

⁸⁶⁶ Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Юстиція». С. 125.

⁸⁶⁷ Там само. С. 3.

⁸⁶⁸ Офіційний вісник України. 2005. № 29. Ст. 1697.

⁸⁶⁹ Там само. 2023. № 1. Ст. 33.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», для організації міжнародного співробітництва у сфері виконання кримінальних покарань ДКВС України взаємодіє з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями на основі міжнародних договорів. Таким чином, міжнародна діяльність у сфері виконання кримінальних покарань організована у декількох напрямках: реалізація спільних із ЄС міжнародних проєктів щодо вдосконалення роботи кримінально-виконавчої системи, забезпечення прав ув'язнених, зменшення кількості правопорушень тощо; залучення інвестиційної підтримки від міжнародних донорських організацій; імплементація висновків і рекомендацій Ради Європи та інших міжнародних організацій.

Прагнучи відповідати високим стандартам функціонування національної кримінально-виконавчої системи, Україна забезпечує виконання вимог міжнародних актів: Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁸⁷⁰, Європейських пенітенціарних (в'язничних) правил⁸⁷¹, Мінімальних стандартних правил ООН у відношенні заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійських правил)⁸⁷², Мінімальних стандартних правил поведінки із в'язнями та інших документів⁸⁷³.

Поділяємо точку зору С. Романцової, яка, аналізуючи Європейські пенітенціарні правила, дійшла висновку, що «...до цього акту включені вкрай важливі з погляду сучасної пенітенціарної політики

⁸⁷⁰ Офіційний вісник України. 2006. № 32.

⁸⁷¹ Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила : Рекомендація № R (2006)2 Ком. Міністрів від 11.01.2006. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁷² United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules) : Resolution A/RES/45/110 adopted by the General Assembly on 14.10.1990. *United Nations: Digital Library*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/282271?ln=en> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁷³ Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями : прийнято Конгр. ООН з профілактики злочинності і поведінки з в'язнями 30.08.1955. Законодавство України / Врхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 04.08.2025).

та практики принципи щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян»⁸⁷⁴. А щодо міжнародних стандартів, що стосуються поводження з ув'язненими, вчена наголошує на їх переважно рекомендаційному значенні. Водночас варто враховувати, що значна частина норм і принципів, що містяться в Правилах, відноситься до загальноновизнаних, обов'язкових до виконання норм.

Відповідно до «Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова»⁸⁷⁵ запланована подальша розбудова сучасних пенітенціарних установ та систем пробації з акцентом на перехід від каральних до реабілітаційних підходів в умовах війни та в період післявоєнного відновлення. У Раді Європи головними органами, що мають безпосередні повноваження у галузі каральної політики та в'язничних справ, є Європейський комітет із проблем злочинності (European Committee on Crime Problems) та Комітет зі співробітництва у в'язничних справах (Council for Penological Co-operation). Відповідно до Статуту Ради Європи та під керівництвом Комітету міністрів ці два комітети є майданчиком для міжнародного співробітництва у Європі⁸⁷⁶.

За підтримки та організаційного сприяння ЄС кримінально-виконавча система України інтегрується до європейської пенітенціарної системи через реалізацію спільних проєктів: «Європейський Союз та Рада Європи працюють разом для підтримки в'язничної реформи в Україні Плюс (SPERU+)»⁸⁷⁷; «На шляху до більш гуманних

⁸⁷⁴ Романцова С.В. Досвід країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян у пенітенціарних установах. С. 388.

⁸⁷⁵ Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁷⁶ Kolomoiets T., Agapova O. Strengthening the Justice Sector in Ukraine and European Assistance in Response to Russia's Aggression. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, No 2. P. 134–138.

⁸⁷⁷ Рада Європи продовжуватиме підтримувати імплементацію пенітенціарної реформи в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2023. 14 груд. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-will-continue-to-support-the-implementation-of-the-penitentiary-reform-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

умов утримання під вартою та зменшення рецидивів правопорушень в Україні «DECOPRIS» (Towards More Humane Detention Conditions and Reduced Reoffending in Ukraine)⁸⁷⁸; «Норвезький проєкт пробації радників із верховенства права» (The Norwegian Rule of Law Advisers Probation Project (NORLAU))⁸⁷⁹; проєкт «ДІЯ – ЄС: заходи ЄС із питань протидії наркотикам та організований злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж героїнового маршруту»⁸⁸⁰ тощо.

Зміст таких проєктів передбачає реалізацію комплексу заходів, а саме: проведення фахових зустрічей, стажування і навчання експертів із питань обміну досвідом; організація семінарів, тренінгів, навчальних та робочих візитів; фахові обговорення; консультації експертів у сфері співробітництва, організація конференції для представників; упровадження процесів цифровізації в'язничної системи; оновлення інфраструктури тощо⁸⁸¹.

Залучення міжнародної підтримки є стратегічним пріоритетом для розвитку пенітенціарної системи України. Варто наголосити на тому, що ДКВС України досягла значного прогресу у налагодженні співробітництва з європейськими представниками кримінально-виконавчої системи ЄС щодо впровадження складників пенітенціарної реформи відповідно до стандартів Ради Європи.

⁸⁷⁸ The European Union and the Council of Europe jointly supporting the prison reform in Ukraine. Council of Europe: *Pompidou Group*. 2023, 11 Dec. URL: <https://www.coe.int/en/web/pompidou/-/the-european-union-and-the-council-of-europe-jointly-supporting-the-prison-reform-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁷⁹ Listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement (codification) : Regulation (EU) 2018/1806 of the European Parliament and of the Council of 14 Nov. 2018. *Official Journal of the European Communities*. 2018. L 303. P. 39–58.

⁸⁸⁰ *Державна судова адміністрація України*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/234/lkjhgj> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁸¹ Kolomoiets T., Agapova O. Strengthening the Justice Sector in Ukraine and European Assistance in Response to Russia's Aggression.

Варто приділити увагу питанню співробітництва з Європейською організацією пенітенціарних та виправних служб (The European Organisation of Prison and Correctional Services (далі – EuroPris) – неполітичною та неурядовою організацією, заснованою в 2011 р. Відповідно до Проекту Плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ до 2025 р., налагодження співпраці з EuroPris є однією із запланованих дій для реалізації реформи юстиції та правового співробітництва⁸⁸². Принагідно зазначимо, що згідно з інформацією, розміщеною на офіційному сайті EuroPris, ДКВС України є повним членом цієї організації⁸⁸³, проте інформація про керівництво та представників від України є застарілою. Відзначимо, що за підтримки Мін'юсту, EuroPris та Ірландської тюремної служби у травні 2023 р. передано генератор до виправної колонії у Харківській області⁸⁸⁴.

Слід також відзначити ефективну міжнародну роботу Пенітенціарної академії України у напрямі кооперації у сфері підготовки співробітників для кримінально-виконавчої системи. Із 2020 р. Пенітенціарна академія є членом European Penitentiary Training Academies (Європейських пенітенціарних навчальних академій). Ураховуючи освітньо-науковий напрям діяльності Академії, варто говорити про необхідність активізації заходів у напрямі інтеграції до Європейського простору освіти (European Education Area) та Європейського дослідницького простору (European Research Area). Окремі заходи з інтеграції до освітньо-наукових просторів ЄС зроблено,

⁸⁸² Проект плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ: практичний результат до 2025 року. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/uk/m/proekt-planu-diy-mij-ukrainoyu-ta-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav-praktichniy-rezultat-do-2025-roku> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁸³ State Penitentiary Service of Ukraine (UA). *European Organisation of Prison and Correctional Services (EUOPRIS)*. 2025. URL: <https://www.europris.org/agency/state-penitentiary-service-of-ukraine-ua/> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁸⁴ Donation to Ukraine from the Irish Prison Service (2023). *European Organisation of Prison and Correctional Services (EUOPRIS)*. URL: <https://www.europris.org/news/donation-to-ukraine-from-the-irish-prison-service-2023/> (дата звернення: 27.04.2024).

а саме: укладено договори про співробітництво з пенітенціарними службами та освітніми закладами країн ЄС; реалізовано міжнародні проекти, програми, конференції; запроваджено програми обміну досвідом тощо⁸⁸⁵.

Ще одним із важливих напрямів у сфері юстиції, що сприяє загальноєвропейському співробітництву, є процес інтеграції національної **системи пробації** до спільноти однодумців у сфері реалізації пробації країн ЄС. На підставі Рішення, прийнятого 16.10.2019 на 13-му засіданні Генеральної асамблеї Конфедерації європейської пробації, Державній установі «Центр пробації» Мін'юсту надано статус повноправного члена організації, що відкрило для української пробації нові можливості для розвитку та партнерства з європейськими країнами. У квітні 2022 р. Державна установа «Центр пробації» отримала статус почесного члена Європейської конфедерації пробації (The Confederation of European Probation (CEP))⁸⁸⁶.

Додержання спільних із ЄС пріоритетів у кримінально-виконавчій сфері та забезпечення процесів інтеграції сприятимуть становленню національних органів як частини Європейського простору установ виконання покарань та пробації.

Інтеграція до міжнародного простору у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Розбудова міжнародного співробітництва у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) здійснюється за сприяння Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України та за участі органів державної виконавчої служби й Асоціації приватних виконавців

⁸⁸⁵ Donation to Ukraine from the Irish Prison Service (2023). *European Organisation of Prison and Correctional Services (EUOPRIS)*. URL: <https://www.euopris.org/news/donation-to-ukraine-from-the-irish-prison-service-2023/> (дата звернення: 27.04.2024).

⁸⁸⁶ Конфедерація Європейської пробації (CEP). Пробація України. 2025. URL: <https://www.probation.gov.ua/konfederaciya-yevropejskoyi-probaciyi-cep> (дата звернення: 04.08.2025).

України. Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України безпосередньо здійснює міжнародне співробітництво у сфері примусового виконання рішень, налагоджує і підтримує зв'язки з міжнародними організаціями.

Провідною міжнародною організацією у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів є Міжнародний союз судових виконавців (International Union of Judicial Officers), що працює над розробленням міжнародних документів, забезпечує співпрацю, навчання, обмін досвідом із національними суб'єктами, а також просування ідей та проєктів для вдосконалення сфери виконання рішень судів та інших органів.

Із метою приєднання України до Міжнародного союзу судових виконавців та започаткування співробітництва у сфері виконання судових рішень у 2018 р. підписано Меморандум про співпрацю між Мін'юстом та Міжнародним союзом судових виконавців. За ініціативи Міжнародного союзу виконавців підготовлено проєкт Меморандуму, що «...створив правові основи для інтеграції України до цієї сфери правовідносин на міжнародному рівні»⁸⁸⁷. Уважаємо за доцільне навести позицію М. Мальського, що ця угода спрямована на тісну співпрацю в науковому, професійному, комунікаційному аспектах, а також участь у міжнародних заходах та обмінах. Наприклад, щодо співпраці в науковому аспекті автор наголошує, що вона була би більш корисною для вчених, які після вивчення досвіду примусового виконання рішень у державах – членах ЄС можуть його узагальнити та сформулювати науково обґрунтовану концепцію розвитку органів примусового виконання та виконавчого провадження з урахуванням іноземного досвіду. Ученим наголошувалося «...на необхідності делегувати повноваження

⁸⁸⁷ Шкляр С. Підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством юстиції та Міжнародним союзом судових виконавців. *Politinфо*. 2018, 16 лют. URL: <https://politinfo.com.ua/raznoe/14556-sergij-shklyar-pidpysano-memorandum-pro-spivpratsyu-mizh-ministerstvom-yustytseyi-ta-mizhnarodnym-soyuzom-sudovyh-vikonavtsiv.html> (дата звернення: 04.08.2025).

Асоціації приватних виконавців для організації співробітництва для більш ефективної взаємодії»⁸⁸⁸.

Відповідно до Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»⁸⁸⁹, Асоціація приватних виконавців України наділена повноваженнями представляти приватних виконавців у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями, а також міжнародними організаціями.

Варто зазначити, що, з огляду на необхідність покращення міжнародної взаємодії, віднині офіційним представником від України у відносинах із Міжнародним союзом судових виконавців є Асоціація приватних виконавців України. Асоціація приватних виконавців України активізувала відносини з Міжнародним союзом судових виконавців, незважаючи на те що статус повноправного члена здобуто лише в 2021 р. Так, за офіційним запитом Асоціації приватних виконавців України щодо виключення росії з Міжнародного союзу судових виконавців правлінням Союзу вирішено представників російської федерації видалити зі складу членів та припинити всі партнерські відносини.

Потрібно зазначити, що інтеграція у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) ще повністю не завершена, а передбачає здійснення комплексу заходів із розвитку міжнародного співробітництва, імплементації рекомендацій Міжнародного Союзу судових виконавців, проведення консультацій з удосконалення правового регулювання діяльності відповідно до загальновизнаної міжнародної практики та інших заходів.

⁸⁸⁸ Мальський М.М. Проблеми термінології у визначенні міжнародного виконавчого процесу. *Право та державне управління*. 2020. № 1. С. 43.

⁸⁸⁹ Офіційний вісник України. 2016. № 53. Ст. 1851.

Інтеграція сфери нотаріату України до міжнародного нотаріального простору.

Варто відзначити, що повноваження представляти інтереси на міжнародних майданчиках та в організаціях із питань нотаріальної діяльності делеговано Нотаріальній палаті України – недержавній неприбутковій організації, що здійснює професійне самоврядування у сфері нотаріату. Нотаріальна палата України у своїй роботі керується найкращими світовими практиками і принципами провадження нотаріальної діяльності, що не випадково, бо цей суб'єкт входить до двох провідних організацій із питань розвитку нотаріальної діяльності, а саме: Європейської нотаріальної мережі (European Notarial Network)⁸⁹⁰ та Міжнародного союзу нотаріату (International Union of Notaries)⁸⁹¹.

Міжнародний союз нотаріату та Європейська нотаріальна мережа – це суб'єкти, що формують стратегічне бачення у сфері нотаріату на міжнародному та європейському рівнях. Нотаріальна палата України у міжнародних відносинах із зазначеними організаціями володіє двома статусами: повноправного члена у Міжнародному союзі нотаріату та члена-спостерігача у Європейській нотаріальній мережі. Ці статуси дають змогу впливати на рішення, формувати власні пропозиції та бачення у питаннях нотаріальної діяльності, а також впливати на політичні рішення керівництва організацій. Так, унаслідок військового вторгнення росії президентом Нотаріальної палати України В. Марченко було зроблено офіційне звернення щодо виключення зі складу членів представників країни-агресора, що було одноголосно підтримано правлінням

⁸⁹⁰ The Notaries of Europe present the results achieved in the framework of their recent projects on the occasion of the EJN-civil meeting. *European Notarial Network: A Notarial Network for Legal Practice*. 2023, 6 Dec. URL: <https://www.enn-rne.eu/news/41> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁹¹ Statutes of the International Union of Notaries (approved by the General Meeting on 02.10.2007, amended on 02.10.2015 and on 03.12.2021). *International Union of Notaries*. URL: <https://www.uinl.org/statutes> (дата звернення: 04.08.2025).

Міжнародного союзу нотаріату⁸⁹². Діяльність суб'єктів нотаріальної діяльності є дуже показовою в аспекті забезпечення інтеграції із цивілізованим європейським світом. Такі дії свідчать про високу партнерську підтримку, довіру та бажання примножувати спільні досягнення у сфері нотаріальної діяльності.

Визначення основних напрямів міжнародного співробітництва, а також аналіз впливу процесів інтеграції на сферу юстиції дали змогу дійти висновку, що українські підходи до адміністрування та організації роботи суб'єктів здійснюються на основі міжнародних стандартів та відповідають європейській практиці. Участь національних суб'єктів у сфері юстиції у прийнятті рішень спільно з країнами ЄС для формування пропозицій майбутнього розвитку європейської сфери юстиції є показником ефективності спільної роботи як Мін'юсту, так і суб'єктів, що належать до його сфери управління. Проаналізувавши міжнародну практику, можна стверджувати про важливість інтеграції, співробітництва та об'єднання зусиль задля спільного вирішення питань і вироблення єдиних для кожного суб'єкта сфери юстиції України стратегічних напрямів розвитку з урахуванням європейського досвіду.

Не менш важливими аспектами в інтеграційних процесах є імплементація європейських рекомендацій та адаптація законодавства України до актів права ЄС (*acquis* ЄС), що забезпечує узгодженість національного законодавства з європейською правовою доктриною у сфері юстиції. Окрім того, співпраця з міжнародними та європейськими організаціями та установами сприяє професійному розвитку, розширенню горизонтів та підвищенню кваліфікації фахівців у сфері юстиції.

Очевидною є необхідність у подальшому розвитку міжнародного співробітництва, підтримки започаткованої кооперації та інтеграції

⁸⁹² МСАН призупинив права нотаріатів російської федерації та білорусі. Нотаріальна палата України. 2022, 4 берез. URL: <https://npu.ua/news/stop-rf-b/> (дата звернення: 04.08.2025).

до Європейського простору свободи, безпеки та юстиції шляхом формування документів стратегічного характеру (наприклад, дорожніх карт, планів дій розвитку, стратегій тощо), сприяння функціонуванню відповідальних за міжнародну співпрацю підрозділів у складі суб'єктів у сфері юстиції та підвищення мовних компетентностей співробітників та ін. Уважаємо за доцільне як рекомендацію запропонувати розроблення документу «Дорожня карта інтеграції та взаємодії суб'єктів сфери юстиції до Європейського простору свободи, безпеки та юстиції», що сприятиме прискоренню євроінтеграційних процесів, а передбачені інструменти взаємодії допоможуть суб'єктам оперативніше налагодити взаємодію з представниками європейської спільноти за конкретними сферами у сфері юстиції.

Підсумовуючи, можемо з упевненістю підкреслити, що формула розвитку сфери юстиції спільна для всіх країн ЄС і полягає в об'єднанні трьох стовпів: юстиції, свободи та безпеки. Ця формула забезпечує просування справедливих правових систем, захист особистих свобод і підтримку громадської безпеки. Визначаючи пріоритетність цих елементів, країни ЄС створюють надійні та справедливі правові рамки, які підтримують демократичні принципи та захищають права громадян. Прийняття Україною цього спільного підходу сприяє єдності з Європейським Союзом та гармонійному розвитку публічного адміністрування у сфері юстиції.

4.4 Адаптація законодавства України у сфері юстиції до актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)

У Конституції України проголошено європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. У контексті реформування сфери юстиції України та керуючись визначенням у Конституції України стратегічним вектором європейського розвитку, вважаємо, що дослідження питання адаптації законодавства України до актів права

Європейського Союзу (*acquis* ЄС) у сфері юстиції важливим і таким, що потребує детального наукового аналізу.

Інтеграція України у європейський простір є цивілізаційним вибором українського суспільства. Понад 25 років триває реалізація загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Євроінтеграційні завдання України реалізуються профільними органами, відповідальними за ці процеси. У 1999 р. першим відповідальним суб'єктом за процеси адаптації законодавства України до законодавства ЄС визначено Мін'юст. Згідно з Указом Президента України від 09.02.1999 № 145/99 «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади»⁸⁹³, встановлено, що саме Міністерству юстиції України делеговані повноваження щодо планування законопроектної роботи та роботи з адаптації українського законодавства до законодавства ЄС за поданням міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, координації нормотворчої діяльності органів виконавчої влади та контролю за цією діяльністю.

Для реалізації євроінтеграційних заходів, забезпечення узгодженості дій та координації діяльності інших міністерств і центральних органів виконавчої влади при Мін'юсті було створено спеціальний орган – Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, до основних напрямів діяльності якого входило: вироблення пропозицій щодо стратегії адаптації законодавства України до норм і стандартів ЄС; розроблення рекомендацій до проектів законів, інших нормативно-правових актів; підготовка рекомендацій із забезпечення виконання Україною міжнародних програм і проектів із реформування українського законодавства тощо⁸⁹⁴.

⁸⁹³ Офіційний вісник України. 1999. № 6. Ст. 189.

⁸⁹⁴ Про затвердження Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Каб. Міністрів України від 12.11.1998 № 1773. *Офіційний вісник України*. 1998. № 45. Ст. 1673.

Відповідні положення про механізми та заходи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС було відображено у численних нормативно-правових актах, серед яких варто виокремити: Постанову КМУ від 12.06.1998 № 852 «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»⁸⁹⁵; Постанову КМУ від 31.03.2004 № 417 «Про додаткові заходи щодо посилення роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»⁸⁹⁶; Постанову КМУ від 12.11.1998 № 1773 «Про затвердження Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»⁸⁹⁷ та інші акти. Перелічені нормативні акти втратили свою чинність, проте вони демонструють механізм, який здійснювався системою органів публічного адміністрування на шляху до адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Прагнення забезпечити повну інтеграцію України у європейський політичний, економічний, правовий простір із метою набуття членства у ЄС визначено й у Законі України від 01.07.2010 № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»⁸⁹⁸ як одну із основних засад зовнішньої політики.

Згідно з програмою інтеграції України до ЄС, затвердженої у 2000 р., визначено стратегічні пріоритети у напрямі адаптації до законодавства ЄС у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі (із 2000 по 2007 р.)⁸⁹⁹. Для координації діяльності органів державної влади з питань забезпечення

⁸⁹⁵ Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-98-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

⁸⁹⁶ Офіційний вісник України. 2004. № 14. Ст. 969.

⁸⁹⁷ Там само. 1998. № 45. Ст. 1673.

⁸⁹⁸ Там само. 2010. № 55. Ст. 1840.

⁸⁹⁹ Програма інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

входження України до європейського правового простору та гармонізації законодавства України з нормами та стандартами ЄС при Президентіві України було створено Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС – консультативно-дорадчий орган, що існував до 2010 р. Для сприяння державним органам України в опрацюванні ними проєктів нормативно-правових актів України з урахуванням основних положень законодавства ЄС, а також для здійснення аналітичного та інформаційного супроводу процесу адаптації при Мін'юсті було створено дві спеціальні адаптаційні установи – Центр порівняльного права та Центр перекладів актів європейського права. Згодом ці дві установи були ліквідовані, та утворено Центр європейського та порівняльного права, до основного завдання якого входило сприяння Мін'юсту у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС. У 2004 р. згаданий Центр був ліквідований у зв'язку з утворенням на його базі Державного департаменту з питань адаптації законодавства – урядового органу державного управління, що знаходився у підпорядкуванні Мін'юсту⁹⁰⁰. Департамент реалізував завдання у сфері організації державної політики щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС; організовував науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення виконання загальнодержавних програм з адаптації; узагальнював та готував рекомендації щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire* та ін.

Діяльність зі створення суб'єктами публічного адміністрування національного адаптаційного механізму, планів-графіків адаптації законодавства України до законодавства ЄС у пріоритетних сферах, організаційної структури, правової бази та інші ініціативи

⁹⁰⁰ Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства : постанова Каб. Міністрів України від 24.12.2004 № 1742. *Офіційний вісник України*. 2004. № 52, т. 1. Ст. 3447.

стали надійним підґрунтям для отримання повної та всебічної підтримки ЄС у напрямі інтеграції України у спільний європейський правопорядок. Варто згадати, що вперше в Україні термін *acquis communautaire* в офіційний обіг увів Президент України в Програмі інтеграції України до ЄС. Так, досягнення правовою системою України (включаючи правову культуру, доктрину, судову та адміністративну практику) відповідності вимогам, що висуваються ЄС до держав, які прагнуть приєднатися до нього, можливо лише після прийняття в повному обсязі *acquis communautaire*⁹⁰¹.

За визначенням, наведеним у Законі України від 18.03.2004 № 1629-IV «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»⁹⁰², під *acquis communautaire* (*acquis*) розуміється правова система ЄС, яка включає акти законодавства ЄС (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського Співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Розкриття змісту процесу «адаптація законодавства» також закріплено у згаданому законі і визначає це як процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*.

За загальним правилом ЄС керується спроможністю відповідної держави повністю прийняти та забезпечити, щоб її чинне та майбутнє законодавство відповідало праву ЄС настільки, наскільки це є максимально можливим⁹⁰³. «Водночас під час приведення законодавства України до права ЄС обов'язково слід урахувувати, що акти інститутів ЄС діють у відповідному правовому середовищі ЄС. Адаптація практично призводить до перенесення певної

⁹⁰¹ Мармазов В., Друзенко Г. Адаптація законодавства України до *acquis* Європейського Союзу: підсумки п'ятирічного шляху. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 12. С. 21–30.

⁹⁰² Офіційний вісник України. 2004. № 15. Ст. 1028.

⁹⁰³ Кравчук І.В., Парапан М.В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. Київ : Слово, 2005. С. 106.

частини актів зазначеного наддержавного об'єднання до правової системи іншої країни, яка функціонує за своїми унікальними закономірностями. Отже, національний законодавець не завжди може об'єктивно врахувати всі юридичні тонкощі відповідного компонента *acquis communautaire*, включаючи чітке розуміння юридичної термінології, що використовується в ньому, причини його прийняття та особливості реалізації. Як наслідок, можливою є ситуація, за якої може відбуватися перекидання змісту національних норм, що підлягають адаптації»⁹⁰⁴.

О. Радишевська наголошувала, що «...неодноразово ЄС у своїх документах підкреслював, що зовнішня політика стосовно третіх країн має ґрунтуватися на ідеї європеїзації. Так, прикладом є адаптація «акцесійного» *acquis* ЄС низкою країн ЦСЄ, що було частиною виконання критеріїв членства у ЄС. Однак поширення європейських спільних демократичних цінностей у третіх країнах, до яких застосовується підхід ЄС «інтеграція без повного членства», створення спільного економічного, політичного, безпекового, освітнього, адміністративного та правового простору є надзвичайно складним завданням. Зрозуміло, що ЄС сприяє європеїзації, але результативність цього процесу залежить від готовності та спроможності третіх країн «європеїзуватися»⁹⁰⁵.

Слід погодитися з Ю. С. Шемшученко, що «...адаптація систем національного і європейського права не може здійснюватися механічно. По-перше, продовжує діяти принцип державного суверенітету кожної країни. По-друге, ці країни мають багато особливостей, які вони оберігають і не хотіли б утратити в ході інтеграційних процесів. По-третє, ще не вироблено універсальних організаційних механізмів адаптації відповідних правових систем.

⁹⁰⁴ Яковюк І.В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії та практики. *Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі*. Харків : Оберіг, 2012. С. 41.

⁹⁰⁵ Радишевська О.Р. Європеїзація адміністративного права України: питання теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. С. 27.

По-четверте, мають місце суттєві недоліки в теоретичному вирішенні відповідних проблем, що стримує й їх практичне вирішення»⁹⁰⁶.

Адаптація законодавства до *acquis* Європейського Союзу, на думку Н.В. Сюр, – це «...послідовний процес наближення правової системи держави, включаючи законодавство, правотворчість, юридичну техніку, практику, правозастосування до правової системи ЄС відповідно до критеріїв, що висуваються Союзом до держав, які мають намір до нього приєднатися»⁹⁰⁷.

Сучасний стан реалізації процесу адаптації законодавства України в умовах повномасштабної війни здійснюється у пришвидшеному темпі. Очевидно, що політичні та військові події впливають на важливі сфери громадського та суспільного життя, й об'єктивно існує запит на впровадження інструментів оперативного забезпечення адаптації національної правової системи. Зусилля суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції максимально мобілізовані для забезпечення процесу адаптації нормативних актів щодо захисту прав людини, діджиталізації управлінських процесів, доступу громадян до публічних послуг, безоплатної правової допомоги, забезпечення належного функціонування судово-експертної діяльності, кримінально-виконавчої системи та інших суміжних із правосуддям правових інститутів до європейських стандартів.

Для реалізації процесів адаптації законодавства функціонують робочі групи, проводяться консультації з експертами для більш оперативного прийняття рішень.

Відповідно до Постанови КМУ від 28.02.2023 № 189 «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС)»⁹⁰⁸, регламентовано процедури та вимоги з проведення первинної оцінки стану

⁹⁰⁶ Проблеми гармонизации законодательства Украины и стран Европы / под общ. ред.: Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. Киев : Юринком Интер, 2003. С. 35.

⁹⁰⁷ Сюр Н.В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2006. С. 131.

⁹⁰⁸ Офіційний вісник України. 2023. № 28. Ст. 1558.

імплементатії актів права ЄС міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та державними органами.

Варто зробити наголос на тому, що в процесі аналізу законодавчої бази всі виявлені невідповідності мають бути усунені до початку і в межах переговорного процесу щодо вступу України до ЄС. Суб'єктом, якому делеговані повноваження щодо проведення первинної оцінки стану імплементатії актів права ЄС, а також відповідальним за організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності КМУ у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції є Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції⁹⁰⁹. У сфері європейської інтеграції саме питання адаптації законодавства є одним із пріоритетних напрямів роботи Урядового офісу.

Урядовий офіс діє у статусі самостійного структурного підрозділу Секретаріату КМУ, у складі якого функціонують експертні групи за різними напрямками, зокрема: експертна група координації взаємодії з НАТО; експертна група координації та комунікації євроінтеграційної політики, моніторингу виконання Угоди про асоціацію; експертна група роботи двосторонніх органів асоціації; експертна група з питань енергетики, довкілля, транспорту та цифровізації; експертна група з діалогу високого рівня та посилення інституційної спроможності у сфері європейської інтеграції; експертна група оборонно-безпекової взаємодії з НАТО, а також експертна група з питань юстиції та соціально-гуманітарних питань⁹¹⁰.

Уважаємо за доцільне розглянути основні компоненти роботи експертної групи з питань юстиції та соціально-гуманітарних питань. Так, до основних напрямів діяльності належать такі: 1) координація діяльності органів виконавчої влади з розроблення та здійснення

⁹⁰⁹ Офіційний вісник України. 2017. № 84. Ст. 2565.

⁹¹⁰ Оголошено конкурс на вісім посад в Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. *Facebook, Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції*. 2021, 15 верес. URL: <https://www.facebook.com/UA.EU.NATO/posts/4367287563385830> (дата звернення: 04.08.2025).

заходів, спрямованих на виконання Угоди про асоціацію з ЄС, інших міжнародних договорів України з питань європейської інтеграції і домовленостей між Україною та ЄС у таких сферах, як: юстиція, свобода та безпека, права людини; громадське здоров'я; гуманітарна політика (питання співробітництва у сферах культури, фізичної культури та спорту), освіта, навчання та молодь; соціальна політика та трудові відносини; 2) організація планування, моніторингу, оцінка результативності та ефективності реалізації євроінтеграційної політики; 3) проведення фахової експертизи проєктів нормативно-правових актів, інших документів у вищевказаних сферах на предмет їх відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та праву Європейського Союзу (*acquis* ЄС) та ін.⁹¹¹ За своїм змістом основні напрями діяльності експертної групи мають координаційний характер та спрямовані на результат і направляють суб'єктів публічного адміністрування у напрямі реалізації заходів з адаптації законодавства у сфері юстиції.

Протягом шести місяців проводилася оцінка законодавства у кілька етапів і дала змогу визначити стан адаптації законодавства України до права ЄС, виявити невідповідності та прогалини, щодо яких будуть проводитися заходи з їх усунення в рамках переговорів та підготовки до вступу в ЄС. За загальною статистикою до проведення селф-скринінгу було залучено понад 80 органів державної влади, державних установ, міжнародних проєктів та громадських організацій, які опрацювали близько 28 тис. актів права ЄС⁹¹².

⁹¹¹ Про організацію та проведення конкурсу на зайняття посад фахівців із питань реформ в Урядовому офісі координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України : наказ Держ. секретаря Каб. Міністрів України від 16.02.2022 р. № 35. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/16.02.2022/1-nakaz-35-vid-16-lyutogo-2022.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹¹² Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*ACQUIS* ЄС) / Проєкт ЄС Association4U; Уряд. офіс координації європ. та євроатлант. інтеграції. Київ, 2023. 306 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_UA.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

Сьогодні для забезпечення процесів адаптації законодавства України до права ЄС створено необхідний інституційний механізм. Ураховуючи специфіку адаптаційних процесів у сфері юстиції, можемо стверджувати про функціонування розвинутої системи суб'єктів у цій сфері та класифікувати їх на такі групи: 1) координуючі суб'єкти, відповідальні за загальну координацію та реалізацію механізму адаптації; 2) суб'єкти, що здійснюють скринінг законодавства у сфері юстиції.

До першої групи варто віднести: Офіс віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату КМУ; Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС; Державну установу «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» (UkraineInvest), що забезпечує переклад на українську мову актів Європейського Союзу *acquis communautaire*, а також оновлення глосарія термінів актів Європейського Союзу *acquis communautaire* та ін.

У другій групі перебувають суб'єкти, що безпосередньо здійснюють скринінг законодавства у сфері юстиції, а саме: Мін'юст та його структурні підрозділи (Департамент міжнародного права, Директорат правосуддя та кримінальної юстиції, Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції та ін.); Проект ЄС *Pravo-Justice*, *Transparency International Ukraine*, Офіс Ради Європи в Україні та інші стейкхолдери.

Таким чином, запуск механізмів «апроксимації національного законодавства» став головним пріоритетом і для Мін'юсту. Перший етап первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС, що тривав із березня по червень 2023 р., завершився підготовкою Мін'юстом таблиць відповідності законодавства України акту права Європейського Союзу (*acquis EC*). Відповідно до Аналітичного звіту Європейської комісії (SWD(2023) 30 final)⁹¹³, усього розроблено

⁹¹³ European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/commission-analytical-report-ukraines-alignment-eu-acquis_en (дата звернення: 04.08.2025).

35 переговорних розділів, що співвідносяться з пріоритетними сферами права Європейського Союзу (*acquis* ЄС) та відповідно до яких організовується процес переговорів про вступ України до ЄС.

На виконання Постанови КМУ від 28.02.2023 № 189 та керуючись положеннями Аналітичного звіту Європейської комісії, відповідальні структурні підрозділи Мін'юсту, а саме Департамент міжнародного права, Директорат правосуддя та кримінальної юстиції, Департамент приватного права, Департамент публічного права, Сектор архівної справи, аналізували законодавство за переговорними розділами «Судова влада та фундаментальні права» (Розділ 23), «Юстиція, свобода та безпека» (Розділ 24).

Зміст переговорного Розділу 23 сфокусований на специфіці євроінтеграції України щодо взаємної співпраці у напрямі судової влади та фундаментальних прав. Варто наголосити, що верховенство права та повага до прав людини є фундаментальними основами для стабільного, стійкого, справедливого та демократичного політичного, економічного і соціального середовища у ЄС. Поряд із зазначеним напрямом до цього розділу входять такі дві сфери: свобода переміщення осіб; громадянство ЄС. Реформа та ефективна робота судової системи України є предметом особливої уваги ЄС, оскільки стабільна судова система необхідна для здійснення верховенства права. Так, одними з пріоритетних завдань, передбачених рекомендаціями ЄС до України щодо заявки на членство у ЄС, були реформа Конституційного Суду та прозорий відбір кандидатів до складу Вищої ради правосуддя і Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Виконання Розділу 23 «Судова влада та фундаментальні права» є надійним підґрунтям для майбутніх переговорів щодо членства у ЄС⁹¹⁴.

Метою переговорного Розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» є вдосконалення напрямів міграційної політики, політики у сфері надання притулку, поліцейського та судового співробітництва, питань захисту зовнішнього кордону, боротьби з організованою

⁹¹⁴ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*ACQUIS* ЄС). С. 134.

транскордонною злочинною діяльністю, захисту персональних даних, а також питання заборони дискримінації та європейського громадянства. Цей розділ охоплює вісім сфер діяльності, а саме: ліквідація контролю на внутрішніх кордонах; перетин зовнішніх кордонів; політика притулку; імміграція та права громадян третіх країн; судове співробітництво у цивільних справах; поліцейське співробітництво та судове співробітництво у кримінальних та митних справах; програми; зовнішні зносини⁹¹⁵.

За результатами роботи Мін'юстом було підготовлено сім таблиць відповідності законодавства України акту права Європейського Союзу (*acquis EC*) за Розділом 23, а за Розділом 24 – 223 порівняльні таблиці⁹¹⁶. Детальний аналіз 1270 актів права ЄС у Розділі 24 дав змогу визначити 124 акти як такі, що потребують імплементації, а за Розділом 23 встановлено, що лише сім із 97 актів потребують імплементації.

У період із червня по серпень 2023 р. структурні підрозділи Мін'юсту завершили другий етап первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС та підготували звіти з пропозиціями КМУ для наповнення майбутньої Національної програми нормативно-правового наближення українського законодавства до актів права ЄС. У межах компетенції Мін'юстом також підготовлено та надіслано відповідальним центральним органам виконавчої влади пропозиції до звітів за переговорними розділами: 1 (1 акт), 3 (2 акти), 4 (2 акти), 6 (2 акти), 8 (2 акти), 10 (10 актів), 19 (2 акти), 26 (8 актів), 30 (24 акти), 31 (17 актів), 34 (83 акти)⁹¹⁷.

⁹¹⁵ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*ACQUIS EC*). С. 139.

⁹¹⁶ Мін'юст завершив перший етап первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*ACQUIS EC*). *Міністерство юстиції України*. 2023,. 30 черв. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zavershiv-pershiy-etap-pervinnoi-otsinki-stanu-implementatsii-aktiv-prava-evropeyskogo-soyuzu-acquis-es> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹¹⁷ Мін'юст завершив II етап первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС. *Міністерство юстиції України*. 2023, 31 серп. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zavershiv-ii-etap-pervinnoi-otsinki-stanu-implementatsii-aktiv-prava-es> (дата звернення: 04.08.2025).

Пріоритетними для імплементації актів права ЄС на виконання вимог розділів 23 та 24 визначено такі:

1. Директиву Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 р. про імплементацію принципу однакового ставлення до осіб незалежно від расового або етнічного походження (Implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin)⁹¹⁸.

2. Директиву Ради 2004/82/ЄС від 29 квітня 2004 р. про зобов'язання перевізників повідомляти дані пасажирів (On the obligation of carriers to communicate passenger data)⁹¹⁹.

3. Регламент (ЄС) 2018/1806 Європейського Парламенту та Ради від 14 листопада 2018 р. про перелік третіх країн, громадяни яких повинні мати візи під час перетину зовнішніх кордонів, і тих, громадяни яких звільнені від цієї вимоги (Listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement)⁹²⁰.

4. Регламент (ЄС) № 805/2004 Європейського Парламенту і Ради від 21 квітня 2004 р. про введення Європейського виконавчого листа щодо неоспорюваних вимог (Creating a European Enforcement Order for uncontested claims)⁹²¹.

5. Регламент (ЄС) № 1215/2012 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2012 р. про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (On jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters)⁹²².

⁹¹⁸ Official Journal of the European Communities. 2000. L 180. P. 22–26.

⁹¹⁹ Там само. 2004. L 261. P. 24–27.

⁹²⁰ Там само. 2018. L 303. P. 39–58.

⁹²¹ Там само. 2004. L 143. P. 15–39.

⁹²² Там само. 2012. L 351. P. 1–32.

6. Регламент Ради (ЄС) 2016/1104 від 24 червня 2016 р. про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання і виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств (Implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships)⁹²³.

7. Директиву (ЄС) 2017/1371 Європейського Парламенту та Ради від 5 липня 2017 р. про боротьбу із шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів Союзу, кримінально-правовими засобами (On the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law)⁹²⁴.

8. Регламент (ЄС) № 273/2004 Європейського Парламенту та Ради від 11 лютого 2004 р. про прекурсори наркотичних засобів (On drug precursors)⁹²⁵.

9. Регламент Ради (ЄС) № 111/2005 від 22 грудня 2004 р., що встановлює правила моніторингу торгівлі прекурсорами наркотиків між Співтовариством і третіми країнами (Laying down rules for the monitoring of trade between the Community and third countries in drug precursors)⁹²⁶.

10. Рамкове рішення Ради 2003/568/JHA від 22 липня 2003 р. про боротьбу з корупцією у приватному секторі (On combating corruption in the private sector)⁹²⁷.

11. Директиву 2014/42/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 3 квітня 2014 р. про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом (On the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union)⁹²⁸.

⁹²³ Official Journal of the European Communities. L 183. P. 30–56.

⁹²⁴ Там само. 2017. L 198. P. 29–41.

⁹²⁵ Там само. 2004. L 47. P. 1–10.

⁹²⁶ Там само. 2005. L 22. P. 1–10.

⁹²⁷ Там само. 2003. L 192. P. 54–56.

⁹²⁸ Там само. 2014. L 127. P. 39–50.

12. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) (On the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation))⁹²⁹.

13. Директиву Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 р. про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу (On the protection of persons who report breaches of Union law)⁹³⁰.

Згідно з Рішенням Урядового комітету з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва, культури, молоді, спорту та інформаційної політики від 18.08.2023 (протокол № 12) «Про орієнтовний план перекладу актів Європейського Союзу *acquis communautaire* та актів законодавства України на 2024 р.»⁹³¹, Мін'юст визначено відповідальним органом за переклад актів за переговорними розділами 23 та 24. Залежно від специфіки актів їх переклади планується завершити або до початку переговорного процесу щодо вступу до ЄС, або до моменту завершального етапу переговорного процесу щодо вступу до ЄС, або одразу після вступу до ЄС.

Перелічимо окремі акти ЄС, що потребують перекладу на українську мову:

1. Директива Ради (ЄС) 2019/997 від 18 червня 2019 р. про запровадження проїзного документа ЄС для надзвичайних ситуацій

⁹²⁹ Official Journal of the European Communities. 2016. L 119. P. 1–88.

⁹³⁰ Там само. 2019. L 305. P. 17–56.

⁹³¹ Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes/orientovnyi-plan-perekladu-aktiv-acquis-ies-na-2024-rik> (дата звернення: 04.08.2025).

та скасування Рішення 96/409/CFSP (Establishing an EU Emergency Travel Document and repealing Decision 96/409/CFSP)⁹³².

2. Регламент (ЄС) 2019/788 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 р. про європейську громадянську ініціативу (On the European citizens' initiative (Text with EEA (European Economic Area) relevance))⁹³³.

3. Хартія основних прав Європейського Союзу (Charter of Fundamental Rights of the European Union) (2012/C 326/02)⁹³⁴.

4. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз і Договір про функціонування Європейського Союзу – Консолідована версія Договору про функціонування Європейського Союзу (2016/C 202/01) від 13 грудня 2007 р. (Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union)⁹³⁵.

5. Директива 2012/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2012 р. про право на інформацію у кримінальному провадженні (On the right to information in criminal proceedings)⁹³⁶.

Відповідно до підготовленого КМУ звіту за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС), встановлено, що у процесі селф-скринінгу виявлено системні проблеми, які перешкоджають повній та швидкій імплементації законодавства⁹³⁷. Такими є, зокрема, недостатня інституційна спроможність відповідальних органів державної влади, які потребують більшої кількості фахівців для розроблення

⁹³² Official Journal of the European Communities. 2019. L 163. P. 1–12.

⁹³³ Там само. 2019. L 130. P. 55–81.

⁹³⁴ Там само. 2012. C 326. P. 391–407.

⁹³⁵ Там само. 2016. C 202. P. 1–388.

⁹³⁶ Там само. 2012. L 142. P. 1–10.

⁹³⁷ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС). С. 11.

необхідного законодавства, додаткових фінансових ресурсів, залучення експертної підтримки в рамках міжнародної технічної допомоги. За окремими напрямами було виявлено потребу у створенні нових профільних органів. Ураховуючи правовий режим воєнного стану, імплементація окремих актів на разі не є можливою.

Близько 30 % *acquis* ЄС потребують імплементації у законодавство України до початку переговорного процесу. Із цією метою заплановано внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту про затвердження нової Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (*acquis* ЄС) з урахуванням результатів офіційної оцінки ЄС (скринінгу) стану імплементації права Європейського Союзу (*acquis* ЄС) у 2024 р.⁹³⁸

Є сенс підкреслити, що процес адаптації національного законодавства у сфері юстиції до актів права ЄС включає у себе комплекс заходів, які умовно можна поділити на декілька етапів: 1) здійснення перекладу актів права ЄС; 2) аналіз перекладених актів та формування пропозицій щодо внесення змін до чинних українських актів; 3) розроблення та прийняття нових законопроектів; 4) узгодження та приведення у відповідність національних нормативно-правових актів з актами права ЄС; 5) повна імплементація директив та регламентів ЄС; 6) упровадження нових механізмів адміністрування у роботі органів та установ у сфері юстиції згідно з імплементованими актами ЄС.

Ґрунтовним та доречним вважаємо підхід Н. М. Пархоменко стосовно її позиції щодо етапів процесу адаптації у сфері публічної служби: «...1) перший етап – визначення критеріїв адаптації, окреслення відповідного кола проблем у сфері публічної служби; 2) другий етап – вироблення пропозицій щодо адаптації на основі мети і завдань правового регулювання, порівняльно-правового

⁹³⁸ Про деякі заходи з підготовки до переговорного процесу зі вступу України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 08.11.2023 № 744/2023. *Офіційний вісник України*. 2023. № 102. Ст. 6081.

аналізу актів, їх правової експертизи; 3) третій етап – затвердження переліку нормативно-правових актів, що потребують адаптації; 4) четвертий етап – синхронне розроблення і прийняття нових нормативно-правових актів або внесення змін у чинне законодавство; 5) п'ятий етап – реалізація національного законодавства у сфері публічної служби, адаптованого до *acquis communautaire ЄС*»⁹³⁹. Відповідно до висловленої думки, можна говорити про аналогічні етапи процесу адаптації у сфері юстиції.

Ключовою передумовою для відкриття офіційних переговорів щодо вступу України до Європейського Союзу в межах Клас-тера 1 «Основи процесу вступу до ЄС» є Дорожня карта з питань верховенства права – стратегічно важливий та всеохоплюючий документ, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за переговорним Розділом 23 «Судова влада та основоположні права» та Розділом 24 «Юстиція, свобода, безпека»⁹⁴⁰. Серед очікуваних стратегічних результатів, до досягнення яких прагне Україна, особливе місце посідають заходи з інституційного зміцнення та удосконалення сфери юстиції – однієї зі сфер, приведення у відповідність до європейських стандартів якої є передумовою для набуття членства в Європейському Союзі⁹⁴¹.

Доцільно зосередити увагу на аналізі положень євроінтеграційного курсу, які безпосередньо стосуються сфери юстиції.

⁹³⁹ Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 339–340.

⁹⁴⁰ Дорожня карта з питань верховенства права : затв. Каб. Міністрів України 14.05.2025. *Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції*. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁴¹ Агапова О. Європейський вектор розвитку українського простору судово-експертної діяльності. *Судова експертиза: перспективи розвитку та окремі вектори змін* : V всеукр. форум суд. експертів (м. Львів, 6 черв. 2025 р.). Одеса, 2025. С. 18–22.

Одним з положень, виявлених під час детального аналізу Дорожньої карти з питань верховенства права, є положення присвячене виконанню судових рішень. Механізм примусового виконання судових рішень та рішень інших органів планується удосконалити, у тому числі через оптимізацію функціонування органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень. У межах цього напрямку передбачається, наприклад, розробка та прийняття законів щодо посилення статусу та повноважень приватних виконавців шляхом забезпечення прозорості доступу до професії приватного виконавця. Поступова цифровізація виконавчого провадження, а також перегляд або скасування необґрунтованих мораторіїв на примусове виконання судових рішень розглядаються як пріоритетні напрями удосконалення роботи. Актуальним положенням вважаємо необхідність проведення комплексного аналізу ефективності функціонування системи примусового виконання рішень незалежними експертами, у тому числі щодо статусу і роботи державної виконавчої служби та приватних виконавців, стягнення боргів, боржником за якими є державний орган або державне підприємство, системи автоматизованого арешту коштів боржника, цифровізації деяких етапів виконавчого провадження, визначення плану імплементації рекомендацій.

Коментуючи зазначені положення варто зазначити, що пропозиції Дорожньої карти з питань верховенства права щодо удосконалення механізму примусового виконання рішень є закономірними, оскільки реформа, що свого часу започаткувала інститут приватних виконавців, потребує подальшого розвитку та усунення існуючого дисбалансу статусів державних та приватних виконавців. Удосконалення механізму примусового виконання рішень є своєчасними, втім їх успішність залежатиме від ефективності реалізації запланованих заходів.

Щодо сфери експертного забезпечення правосуддя. Одним з положень, виявлених під час детального аналізу Дорожньої карти з питань верховенства права, є положення присвячене експертному забезпеченню діяльності НАБУ. Зазначений пункт визначає,

що: *«НАБУ має ефективний доступ до неупереджених, своєчасних та якісних судових експертиз»*. Це положення перебуває у тісному зв'язку із зобов'язаннями України, зафіксованими в Листі до Міжнародного валютного фонду від 19.06.2023 про наміри та Меморандум про економічну та фінансову політику⁹⁴². Так, у пункті 61 згаданого меморандуму передбачено забезпечення НАБУ доступу до компетентних, незалежних та виконаних у найкоротші терміни судових експертиз відповідними експертами для ефективного виконання його слідчого мандату. Сформульований Міжнародним валютним фондом меседж не лише окреслює пріоритети у сфері боротьби з корупцією, а й вказує на необхідність системного реформування судово-експертної діяльності в Україні як одного з ключових інструментів забезпечення верховенства права.

У контексті реалізації зобов'язань України в межах євроінтеграційного треку особливого значення набувають засади визначені у розділі 4.3 «Боротьба з організованою злочинністю» (загальні засади боротьби з організованою злочинністю) Дорожньої карти з питань верховенства права. Однією з ключових цілей є формування ефективної системи протидії організованим формам злочинності. Йдеться, зокрема, про *«уніфікацію судово-експертної діяльності, зокрема визначення єдиного органу формування державної політики, запровадження єдиної класифікації судових експертиз, видів експертних спеціальностей та єдиного порядку проведення судових експертиз, розширення видів експертиз, які матимуть право проводити приватні судові експерти»*. Коментуючи зазначене положення, слід наголосити, що воно охоплює системну трансформацію підходів до регулювання та формування державної політики у сфері експертного забезпечення правосуддя. Визначення єдиного органу формування державної політики

⁹⁴² Про наміри та Меморандум про економічну і фінансову політику : лист М-ва фінансів України до Міжнар. валют. фонду від 19.06.2023. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Lol_MEFP_Ukraine_2023-06-19_.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

у судово-експертній сфері дозволить створити єдиний для всіх державних спеціалізованих установ України нормативний простір, у межах якого буде діяти централізований контроль за якістю експертної практики всіх суб'єктів судово-експертної діяльності, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості.

Не менш важливим напрямом реформування судово-експертної діяльності є завдання *щодо запровадження єдиної класифікації судових експертиз, видів експертних спеціальностей та єдиного порядку проведення судових експертиз*. Стандартизація зазначених категорій покликана, насамперед, усунути розбіжності між аналогічними нормативно-правовими актами з питань призначення та проведення судових експертиз у різних відомчих системах. Мова йде про приведення до єдиної практики призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, порядок яких регламентується різними нормативно-правовими актами: «Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», що затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5⁹⁴³; «Інструкцією з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України», затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 17.07.2017 № 591⁹⁴⁴ та ін.

Окремої уваги заслуговує положення, яке передбачає *розширення переліку видів експертиз, проведення яких дозволено приватним судовим експертам*. Імплементация цього підходу є важливим кроком у напрямі лібералізації ринку судово-експертних послуг та розвитку інституту альтернативної експертної думки. Запровадження більшої кількості видів експертиз для недержавних

⁹⁴³ Офіційний вісник України. 1998. № 46. Ст. 1715.

⁹⁴⁴ Там само. 2017. № 73. Ст. 2254.

експертів, сприятиме формуванню конкурентного середовища, що у перспективі має забезпечити зростання якості експертної роботи. Разом з тим, реалізація цього положення потребує чіткого нормативного врегулювання питань допуску приватних експертів до певних видів досліджень, механізмів акредитації, забезпечення контролю якості експертиз, дотримання стандартів професійної етики, а також гарантування незалежності висновків експертів. Варто зауважити, що реалізація проаналізованого комплексу заходів заплановано на II квартал 2026 року.

Підсумовуюче неведене вище, варто визнати, що інституційне реформування сфери судово-експертної діяльності в Україні є невід'ємною складовою Дорожньої карти з питань верховенства права, що визначає ключові напрями виконання Україною зобов'язань у межах переговорного процесу щодо вступу до Європейського Союзу. Комплекс заходів, запропонованих в межах реформування українського простору судово-експертної діяльності має системний підхід, необхідний для успішної трансформації внутрішньої експертної системи та її входження до Європейського простору судово-експертної діяльності⁹⁴⁵.

Доречним буде зазначити, що Дорожньою картою з питань верховенства права охоплюються також інші важливі напрями розвитку сфери юстиції, як то: *пенітенціарної системи* – в частині удосконалення інфраструктури у відповідності до стандартів Ради Європи, Європейській конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, документам Комітету Міністрів Ради Європи у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; *правничої допомоги* – розроблення та прийняття закону, спрямованого на удосконалення правової регламентації інституту безоплатної правничої допомоги відповідно до положень Директиви 2002/08/ЄС,

⁹⁴⁵ Агапова О. Європейський вектор розвитку українського простору судово-експертної діяльності.

розроблення та прийняття закону, спрямованого на внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» з метою забезпечення надання безоплатної вторинної правничої допомоги потерпілим від кримінальних правопорушень з мотивів нетерпимості (включаючи ознаки «гендерна ідентичність» та «сексуальна орієнтація») та інші заходи.

Доцільно наголосити на важливій функції Мін'юсту щодо здійснення аналізу та правової експертизи проєктів актів на відповідність актам законодавства ЄС відповідно до Постанови КМУ від 18.07.2007 № 950 «Про затвердження регламенту КМУ»⁹⁴⁶. Мін'юст долучається до роботи та висловлює зауваження щодо відповідності / невідповідності програмних документів КМУ зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим та праву Європейського Союзу (*acquis* ЄС). Із метою розроблення нових актів, необхідних для забезпечення імплементації законодавства ЄС, здійснюється процедура погодження з Європейською комісією проєктів актів КМУ. Так, головним розробником до Секретаріату КМУ відправляються проєкти актів із перекладом на англійську мову, пояснювальною запискою, матеріалами погодження, висновком Мін'юсту, порівняльною таблицею та іншими документами для відкриття консультацій із Європейською комісією. Варто підкреслити, що висновок Європейської комісії, отриманий за результатами консультацій, має зобов'язальний характер. Протягом трьох місяців Європейська комісія проводить консультації з КМУ, розглядає та формує висновок щодо відповідності запропонованих актів.

Окремо треба вказати, що ефективна реалізація етапів адаптації законодавства можлива через підвищення кваліфікації кадрового складу з питань адаптації законодавства України до актів права ЄС, які безпосередньо будуть залучені до робочого процесу у центральних органах виконавчої влади. Створення умов для підвищення

⁹⁴⁶ Офіційний вісник України. 2007. № 54. Ст. 2180.

рівня професійної компетентності державних службовців апарату Мін'юсту в контексті євроінтеграції вважаємо надзвичайно важливим завданням. Відзначимо з позитивного боку, що для державних службовців апарату Мін'юсту на постійній основі проводиться навчання з питань адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (*acquis* ЄС) та з питань євроатлантичної інтеграції, кібербезпеки / кіберзахисту, підвищення рівня володіння англійською мовою, міжнародного досвіду вирішення конфліктів та міжнародного гуманітарного права⁹⁴⁷.

Приведення нормативно-правових актів у сфері юстиції у відповідність з актами права ЄС (*acquis communautaire*) – це складний, комплексний та тривалий процес українського євроінтеграційного шляху. Загальнонаціональна підтримка держави у напрямі руху до ЄС ще раз підтверджує європейську ідентичність Українського народу. Попри щоденні виклики суб'єкти публічного адміністрування задіяні у процеси адаптації, проявляють стійкість і продовжують наближати українське законодавство до загальноєвропейських цінностей та стандартів задля досягнення стратегічного пріоритету – права на існування з європейським світом.

Наближення до європейської системи публічного адміністрування у сфері юстиції дасть змогу поліпшити механізми захисту прав людини, правничої допомоги, розбудувати електронні сервіси та спростити доступ до послуг у сфері юстиції. Мін'юст свого часу очолювало євроінтеграційний напрям з адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, визначило стратегічні орієнтири та забезпечило виконання комплексних євроінтеграційних реформ згідно зі стратегічними пріоритетами держави. Діяльність у напрямі забезпечення євроінтеграційного вектору розвитку триває і здійснюється відповідальними суб'єктами у сфері юстиції, зокрема департаментами, директоратами, секторами, робочими групами, експертами, посадовими особами та іншими

⁹⁴⁷ План роботи Міністерства юстиції України на 2025 рік.

стейкхолдерами. Це передусім демонструє ефективність роботи сформованої коаліції і що система публічного адміністрування у сфері юстиції є стійкою за будь-яких кризових ситуацій.

4.5 Правові засади забезпечення стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції до викликів сучасності

Сучасні виклики ставлять під загрозу стабільний розвиток сфери юстиції України та Європейського простору свободи, безпеки та юстиції. Упровадження оперативних заходів з адаптації суб'єктів публічного адміністрування до кризових ситуацій і сучасних викликів сприятиме безперешкодній реалізації головної місії – забезпечення добробуту громадян. Зміцнення стійкості публічного адміністрування є складним процесом реформування, що передбачає участь різних зацікавлених сторін як національного, так і міжнародного рівня. У цьому контексті такі критерії, як гнучкість, адаптація і, зрештою, трансформація, дадуть змогу суб'єктам публічного адміністрування стати стійкими та впоратися з усіма непередбачуваними подіями⁹⁴⁸.

Розбудова стійкості у сфері юстиції України потребує єдиного підходу до розроблення політики та програм, що можуть включати кооперацію між різними суб'єктами публічної адміністрації, департаментами Мін'юсту та навіть рівнями управління. Це може бути проблемою, особливо в кризових умовах, коли бракує чітких механізмів у прийнятті рішень та взаємодії. Спроможність управляти у непередбачуваних обставинах є найважливішим елементом інституційної стійкості і залежить від узгодженого плану дій. Підкреслимо, що сфера юстиції України складається із суб'єктів, об'єднаних спільними пріоритетами у сферах нотаріату, виконання рішень,

⁹⁴⁸ Агапова О. Стійкість суб'єктів публічного адміністрування у кризових ситуаціях. *Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування* : зб. наук. ст., тез доп. та повідомл. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 17 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 61–67.

експертного забезпечення правосуддя, виконання кримінальних покарань, пробації та ін. Це дає змогу стверджувати про необхідність розроблення заходів із відновлення та стійкості з урахуванням індивідуальних запитів кожної зі сфер, що входять до загальної сфери юстиції (позасудової юстиції)⁹⁴⁹.

Сучасні виклики та загрози не завадили роботі суб'єктів публічного адміністрування, але варто враховувати, що нині процеси відновлення стійкості у сфері юстиції України реалізуються у військових умовах. Слід зазначити, що підходи до публічного адміністрування навряд чи повернуться до довоєнного статусу, тому негайно необхідно змінювати та запроваджувати нові інструменти відновлення стійкості у сфері юстиції України, що сприятиме також розбудові нової архітектури забезпечення стійкості й у Європейському просторі свободи, безпеки та юстиції.

Повністю підтримуємо позиції, висловлені у національній доповіді «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз», підготовленій колективом фахівців секції суспільних та гуманітарних наук НАН України, що національна стійкість як творення, що супроводжується консолідацією навколо спільних світоглядних цінностей, які зумовлюють ідентичність, здатна реально випереджати й нейтралізовувати гібридні загрози в глобалізованому світі; це своєрідний «цивілізаційний імунітет» проти них⁹⁵⁰.

О. Резнікова у фундаментальній праці «Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища» виокремила основні проблеми, які знижують ефективність заходів із забезпечення стійкості, готовності та реагування на кризові ситуації: «...недоліки

⁹⁴⁹ Агапова О. Стійкість публічного адміністрування у сфері юстиції. *Актуальні проблеми правової науки* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 лют. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 4–8.

⁹⁵⁰ Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз : нац. доп. / редкол.: С.І. Пирожков (голова) [та ін.]. Київ, 2022. С. 15.

взаємодії та координації діяльності різних міністерств і відомств; технічна, моральна, інженерна та матеріальна застарілість резервних пунктів управління органів державної влади; неефективність формування державою необхідних резервів, у тому числі матеріальних, кадрових; недостатній рівень забезпечення готовності до спільного реагування та взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та громадян в умовах реалізації загроз і настання кризових ситуацій; низька ефективність імплементації реформ, що проводяться в державі, наявність корупційного складника, неефективність низки державних послуг; недостатність двосторонніх каналів і низький рівень комунікації між органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням та ін.»⁹⁵¹.

Важливими для подальшого наукового дослідження є погляди вчених-адміністративістів. Повністю підтримуємо точку зору С. Теленика, що «...нині система законодавства України має урахувати нові реалії та бути більш динамічною, «чутливою» до управління реальними та потенційними загрозами національній безпеці України. Із цією метою правотворча діяльність вищих органів державної та місцевої влади має бути стратегічною та виваженою. Саме на цьому тлі і викристалізуються правові передумови формування національної системи стійкості». Учений, під адміністративно-правовим регулюванням суспільних відносин у сфері захисту критичної інфраструктури пропонує розуміти «взаємоузгоджену систему адміністративно-правових засобів, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури та врегулювання (упорядкування) суспільних відносин, що виникають у зв'язку із забезпеченням безперебійного та стійкого функціонування об'єктів критичної інфраструктури»⁹⁵². Погоджуємося

⁹⁵¹ Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. С. 305–306.

⁹⁵² Теленик С.С. Адміністративно-правове регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. С. 215.

з поглядами, висловленими Н. Галіциною, що «...адміністративно-правове регулювання є різновидом державного регулювання та одночасно механізмом імперативного-нормативного упорядкування організації і діяльності суб'єктів та об'єктів управління; окрім того, воно також повинно формувати стійкий правовий порядок їх функціонування»⁹⁵³. На думку В. Желінського, поняття стійкого (сталого) розвитку будь-якої діяльності державного органу не є новим, але внаслідок збільшення різних видів світових криз та катаклізмів, що, зрозуміло, також впливають на розвиток різних національних інститутів, серед науковців та практиків усе більше постає питання створення дієвих механізмів адміністративно-правового регулювання, спрямованих на забезпечення сталого розвитку суспільства взагалі та органів публічної адміністрації зокрема⁹⁵⁴. У контексті європеїзації адміністративного права вважаємо слушною позицію О. Радишевської що «...у новітніх процесах функціонування правової держави визначається необхідність постійної адаптації змістових і системних характеристик адміністративного права до реалій суспільного розвитку»⁹⁵⁵.

Іноземна правова думка активно обговорює питання розбудови стійкості у публічному адмініструванні. Учений Andreas Duit представив чинники розбудови стійкості публічного адміністрування, завдяки яким забезпечується його стійкість, а саме: «...організація діяльності суб'єктів публічного адміністрування у неієрархічних мережах, які можуть перетинати юрисдикції, отримання різних типів знань, використання різних джерел інформації, залучення громадян і різних типів зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень, соціальне навчання та експерименти, що включають

⁹⁵³ Галіцина Н.В. Адміністративно-правові засади процедури створення та функціонування товариств з обмеженою відповідальністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2010. С. 4.

⁹⁵⁴ Желінський В.М. Реєстраційна діяльність Міністерства юстиції України як об'єкт адміністративно-правового регулювання. С. 277.

⁹⁵⁵ Радишевська О.Р. Європеїзація адміністративного права України: питання теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. С. 21.

«політику проб і помилок»⁹⁵⁶. Запропонований підхід полягає у заміні управлінського підходу, який не фокусується на ієрархії, а суб'єкти публічного адміністрування створюють комунікаційні мережі на різних адміністративних рівнях за активною участю громадян у процесі прийняття рішень.

У статті під назвою «Національна стійкість в Україні після російського вторгнення у 2022 році» (National resilience in Ukraine following the 2022 Russian invasion) R. Goodwin, Y. Hamama-Raz, E. Leshem & Ben-Ezra пояснюють ідею, що «...національну стійкість у періоди кризи слід концептуалізувати як багатогранний процес». Автори відзначають, що українське населення продемонструвало значну стійкість після російської анексії Криму в 2014 р. та ширшого вторгнення в 2022 р., та наголошують, що повномасштабне вторгнення росії може підірвати національну стійкість⁹⁵⁷.

Автор статті «Стійкість ЄС до кризових втручань в Україні: перспектива складності» (Resilience in EU crisis interventions in Ukraine: A complexity perspective) M. Natorski вважає «...стійкість фундаментальною концептуальною опорою у науковому та практичному дискурсі міжнародної політики. Це означає, що кризові ситуації не повинні призвести до дестабілізації стійких акторів». Отже, у науковій сфері стійкість розуміється як «здатність окремих осіб або спільнот орієнтуватися та адаптуватися в умовах насильницьких конфліктів, сприяючи, таким чином, більш довговічному миру» або, ширше, як «внутрішню здатність суспільства» установ сприймати та динамічно пристосовуватися до негараздів, з якими вони можуть зіткнутися»⁹⁵⁸.

⁹⁵⁶ Duit A. Resilience Thinking: Lessons For Public Administration. *Public Administration*. 2016. Vol. 94, iss. 2. P. 369.

⁹⁵⁷ Goodwin R., Hamama-Raz Y., Leshem E., Ben-Ezra M. National resilience in Ukraine following the 2022 russian invasion. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2023. Vol. 85. Art. 103487.

⁹⁵⁸ Natorski M. Resilience in EU crisis interventions in Ukraine: A complexity perspective. *Journal of Contemporary European Studies*. 2023. Vol. 31, iss. 4. P. 1098–1100.

Принагідно зазначимо, що «принцип стійкості та довгострокової орієнтації» (Sustainability and Long-term Orientation) визначено як один із дванадцяти основоположних принципів належного урядування, що закріплені у Стратегії інновацій та належного урядування на місцевому рівні (Strategy on Innovation and Good Governance at local level), схвалений Рішенням Комітету міністрів Ради Європи у 2008 р.⁹⁵⁹ Принцип стійкості та довгострокової орієнтації передбачає підхід, за яким ураховуються потреби майбутніх поколінь, а під час здійснення управління важливо враховувати та раціонально використовувати екологічні, фінансові, економічні чи соціальні ресурси, щоб ними могли користуватися прийдешні покоління для більш якісного та дієвого управління.

Актуальність процесів забезпечення стійкості доводить система адміністративно-правових актів, рекомендацій, документів програмного характеру, розроблених на національному та міжнародному рівнях, задля забезпечення стійкості різних сфер діяльності держави, у тому числі сфери юстиції, що знаходиться на передньому фланзі процесів трансформації.

Стійкість є пріоритетом ЄС і НАТО, згаданим у Рішенні Ради Європи від 21.03.2022 № 7371/22 «Стратегічний компас безпеки та оборони – для ЄС, що захищає своїх громадян, цінності та інтереси і сприяє міжнародному миру та безпеці»⁹⁶⁰ (далі – Strategic Compass 2022) і новій «Стратегічній концепції НАТО 2022», прийнятій главами держав та урядів на саміті НАТО в Мадриді 29.06.2022⁹⁶¹

⁹⁵⁹ 12 Principles of Good Governance. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁶⁰ A Strategic Compass for Security and defence «For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security» : adopted by the Council of Europe in 21.05.2022 № 7371/22. *European Centre of Excellence for Civilian Crisis Management*. URL: <https://www.coe-civ.eu/kh/a-strategic-compass-for-security-and-defence-1> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁶¹ NATO 2022 Strategic Concept : adopted at the Madrid Summit, 29-30 June 2022. *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. Update date: 03.03.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm (дата звернення: 04.08.2025).

(The NATO 2022 Strategic Concept). У Strategic Compass 2022 зафіксовано, що простір безпеки вимагає значного стрибка вперед для збільшення спроможності діяти, посилення стійкості, забезпечення солідарності і взаємодопомоги. Разом із тим наголошено на важливості поглибленої співпраці, визначеної Спільною політикою безпеки та оборони (Common Security and Defence Policy (CSDP)) між суб'єктами юстиції та внутрішніх справ ЄС, включаючи такі агентства, як EUROPOL, EUROJUST, CEPOL та Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (FRONTEX), задля спільного вирішення відповідних викликів безпеці. Із цією метою здійснюється посилення синергії між суб'єктами юстиції та внутрішніх справ відповідно до пріоритетів, визначених Спільною політикою безпеки та оборони ЄС. Це, зокрема, включає спільну обізнаність про ситуацію, регулярні консультації та обмін, а також розширення співпраці з національними суб'єктами юстиції та внутрішніх справ, у тому числі на політичному рівні.

У цьому контексті зміцнення індивідуальних взаємовигідних партнерств, коли існує спільна прихильність до інтегрованого підходу до реагування на конфлікти та кризи, сприяє розвитку потенціалу, стійкості, а також відповідає стратегічним інтересам ЄС.

Важливим із погляду нашого дослідження є ознайомлення зі «стійкістю» як основоположною категорією забезпечення стабільності та безперервності. Відповідно до ст. 3 Північноатлантичного договору, «для того щоб більш ефективно досягти цілей цього Договору, Сторони окремо та спільно, за допомогою постійної та ефективної самопомоги і взаємодопомоги підтримуватимуть та розвиватимуть свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройним нападам»⁹⁶². Загалом НАТО узгоджено сім базових вимог до національної стійкості, за якими країни можуть

⁹⁶² The North Atlantic Treaty : adopted in Washington D.C. 4 April 1949. *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. Update date: 19.10.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (дата звернення: 04.08.2025).

вимірювати свій рівень готовності до кризових ситуацій. Однак особливої уваги заслуговує перша вимога, що передбачає заходи з гарантування безперервності роботи уряду та критично важливих державних послуг, що передбачає здатність приймати рішення, повідомляти про їх виконання та зберігати діалог із населенням під час кризи⁹⁶³. Ця базова вимога передбачає виконання оперативних заходів щодо протистояння викликам у різних сферах публічного адміністрування. Не викликає сумніву, що для розбудови стійкості необхідно розробити цілі та плани реалізації, ураховуючи національний профіль ризику.

Із позитивного боку слід відзначити заходи, що проводяться для оцінки та обговорення проблем національної стійкості та стійкості законодавства, з якими стикається Україна. Так, за сприяння George C. Marshall European Center for Security Studies та за підтримки Defense Security Cooperation University's Institute for Security Governance проведено вже два семінари, присвячені розбудові стійкості України. На цих семінарах використовується схема НАТО для деталізації стійкості, а саме Рамкова програма стійкості НАТО, ухвалена на Варшавському саміті в липні 2016 р.⁹⁶⁴

Країни враховують сучасні тенденції щодо розбудови стійкості та створюють національну архітектуру правового регулювання. Так, наприклад, урядом Великої Британії розроблено багато документів щодо забезпечення стійкості, серед яких – «Урядова система стійкості Великої Британії: оновлення та впровадження 2023» (The UK Government Resilience Framework: 2023 Implementation Update), «Національна стратегія стійкості. Заклик до доказів» (The

⁹⁶³ Resilience, Civil Preparedness and Article 3. *North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. 2024, 13 Nov. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁶⁴ Assessing Ukrainian National Resilience as a Shared Security Objective. *George C. Marshall European Center for Security Studies*. 2022, 20 Dec. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/news-archive/assessing-ukrainian-national-resilience-shared-security-objective> (дата звернення: 04.08.2025).

National Resilience Strategy. A call for evidence). В аспекті забезпечення стійкості публічного адміністрування у цих актах наголошено на відповідальності уряду Великої Британії за надання державних послуг і підтримку аспектів індивідуальної та колективної стійкості у таких сферах, як поліція, юстиція, охорона здоров'я, освіта та транспорт, відповідно до делегованих повноважень⁹⁶⁵. Хорватія – країна, яка також має документи програмного характеру щодо забезпечення стійкості, а саме Національний план відновлення та стійкості на 2021–2026 рр. (Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021–2026)⁹⁶⁶, де закріплено, що у сфері публічного адміністрування та юстиції будуть проведені реформи щодо планування та реалізації державної політики, управління людськими ресурсами, вдосконалення роботи судової системи тощо. Відповідальним за ці напрями роботи визначено Міністерство юстиції та управління (Ministarstvo pravosuđa i uprave). Федеральний уряд Німеччини ініціював та розробив «Німецьку стратегію щодо посилення стійкості до катастроф 2022–2023» (Deutsche Strategie zur Stärkung der Resilienz gegenüber Katastrophen 2022–2023)⁹⁶⁷ для визначення стратегічних рамок для цілісного управління ризиками тощо.

Україною розроблено власну систему нормативно-правових актів щодо розбудови стійкості, серед яких варто виокремити: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року

⁹⁶⁵ National Resilience Strategy: A call for evidence / UK Cabinet Office. London, 13 July 2021. 49 p. *GOV.UK*. Update date: 15.12.2021. URL: <https://www.gov.uk/government/calls-for-evidence/national-resilience-strategy-call-for-evidence> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁶⁶ Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021–2026 / Vlada Republike Hrvatske. Zagreb, srpanj 2021. 1266 s. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2021/srpanj/29%20srpnja/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf> (posljednji pristup: 27.04.2024.).

⁹⁶⁷ Deutsche Strategie zur Stärkung der Resilienz gegenüber Katastrophen Umsetzung des Sendai Rahmenwerks für Katastrophenvorsorge (2015–2030) – Der Beitrag Deutschlands 2022–2030 / Die Bundesregierung. Berlin : BMI, Juli 2022. 111 s.

«Про Стратегію національної безпеки України»⁹⁶⁸; Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»⁹⁶⁹; Розпорядження КМУ від 10.11.2023 № 1025-р «Про затвердження Плану заходів із реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року»⁹⁷⁰; рамковий документ, що розроблений КМУ за ініціативи Президента України «Концепт посилення стійкості демократії в Україні»⁹⁷¹ та ін.

Варто підкреслити, що питання розбудови стійкості закріплено також на рівні управлінських органів ЄС та ООН, а саме: План дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023–2026 CM(2022)187-final від 14.12.2022⁹⁷²; Європейська стратегія міжнародного співробітництва в мінливому світі⁹⁷³; Регламент (ЄС) 2021/241 Європейського парламенту та Ради від 12.02.2021 про створення Фонду відновлення та стійкості⁹⁷⁴; Висновки Ради ЄС від 13.11.2017 «Стратегічний підхід до стійкості

⁹⁶⁸ Офіційний вісник України. 2020. № 75. Ст. 2377.

⁹⁶⁹ Там само. 2021. № 79. Ст. 4992.

⁹⁷⁰ Там само. 2023. № 103. Ст. 6179.

⁹⁷¹ Концепт посилення стійкості демократії в Україні. *Урядовий портал*. 2023, 03 жовт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozpochav-robotu-nad-iedynym-planom-reform-do-2027-roku-premier-ministr> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁷² Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023–2026 : CM(2022)187-final, 14 Dec. 2022. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/-1452-2-4-action-plan-ukraine-cm-2022-187-finale-1-/1680aa2d20> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁷³ On the Global Approach to Research and Innovation «Europe's strategy for international cooperation in a changing world» : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions, Brussels, 18.05.2021, COM(2021) 252 final. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:252:FIN> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁷⁴ Establishing the Recovery and Resilience Facility : Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12.02.2021. *Official Journal of the European Union*. 2021. L 57. P. 17–75.

у зовнішній діяльності ЄС»⁹⁷⁵; Резолюція, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 25.09.2015 № A/70/L.1 «Трансформація нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року»⁹⁷⁶ та ін.

Єдиний підхід до розбудови стійкості полягає у злагодженому функціонуванні всіх складників державних національних систем задля забезпечення стабільності, миру та прогресу країн, незважаючи на існуючі виклики часу. Геополітичні пріоритети країн сприяють формуванню наднаціональних стратегій із відновлення стійкості для інших країн, що опинилися у кризовій ситуації. Таким чином, відновлення стійкості набуває як національного, так і міжнародного значення, коли країни об'єднуються задля підтримки і відновлення стабільності іншої країни, незважаючи на власні (внутрішні) стратегічні завдання з розбудови стійкості.

Український кейс став тригером для відновлення національної стійкості та світової підтримки. 14 грудня 2022 р. Комітет міністрів Ради Європи одностайно ухвалив розроблений секретаріатом Ради Європи у співпраці з урядом України План дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023–2026 (далі – План дій Ради Європи)⁹⁷⁷. У Плані дій Ради Європи пропонується реалізація заходів щодо зміцнення стійкості українських державних інституцій, посилення демократичного урядування, верховенства права, захисту основних прав громадян та визначено підтримку реформ у межах європейської перспективи України. Загальний

⁹⁷⁵ A Strategic Approach to Resilience in the EU's External Action : Council Conclusions, 13 Nov. 2017. *Council of Europe*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/31519/ccs-on-resilience-in-eu-ea-st14191en17.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁷⁶ Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution A/RES/70/1 General Assembly of 25.09.2015. *UN Department of Economic and Social Affairs: Sustainable Development*. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁷⁷ Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023–2026 : CM(2022)187-final, 14 Dec. 2022. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/-1452-2-4-action-plan-ukraine-cm-2022-187-finale-1-/1680aa2d20> (дата звернення: 04.08.2025).

бюджет цієї чотирирічної програми співпраці України з Радою Європи оцінений у 50 млн євро⁹⁷⁸.

У Плані дій Ради Європи визначено найбільш уразливі групи, на які особливу увагу звертає Рада Європи, для реалізації заходів із розбудови національної стійкості. Із цією метою Офісом Ради Європи в Україні запущено проекти, що підтримують реформи в Україні, у тому числі у сфері юстиції. Пропонуємо проаналізувати основні напрями Плану дій Ради Європи та проекти, що здійснюються для розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції.

Головною метою заходів щодо реформи **пенітенціарної системи та пробації України** є підтримка у переході від каральних до реабілітаційних підходів, будівництві сучасних в'язниць та систем пробації протягом війни та післявоєнного періоду відновлення. Радою Європи пропонується застосування механізмів реалізації розбудови стійкості, що передбачає виконання такого комплексу заходів: підтримка української влади експертами ЄС у підготовці нормативно-правових актів стратегічного характеру, зокрема розробленні, перегляді та впровадженні стратегічних правових та політичних документів у сфері пенітенціарної реформи, що передбачає перехід від карального до реабілітаційного підходу та подальше посилення захисту прав ув'язнених відповідно до стандартів Ради Європи, беручи до уваги особливі потреби, що виникають після війни та післявоєнного відновлення; розроблення, пілотування та впровадження методологій, інструментів, керівних принципів сучасного управління в'язницями, закріплених у рекомендаціях Ради Європи, з акцентом на вдосконалення управління людськими ресурсами та надання медичної допомоги, включаючи психічне здоров'я; посилення гарантій проти жорстокого поводження у в'язницях,

⁹⁷⁸ Плани дій Ради Європи для України. *Постійне представництво України при Раді Європи*. 2023, 25 верес. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-evropi-dlya-ukrayini> (дата звернення: 04.08.2025).

включаючи нарощування потенціалу внутрішніх та зовнішніх механізмів нагляду за в'язницями для проведення превентивного моніторингу в'язниць, удосконалення документації травм відповідно до Стамбульського протоколу, розроблення незалежних механізмів скарг; застосування реабілітаційних підходів до виконання кримінальних санкцій шляхом розроблення та пілотування різних програм реабілітації, а також інших можливих заходів, які покращують залучення ув'язнених та осіб, які перебувають на випробувальному терміні, до цілеспрямованої діяльності⁹⁷⁹.

Із метою виконання зафіксованих у Плані дій Ради Європи заходів зі стійкості, відновлення та відбудови в Україні за підтримки Офісу Ради Європи в Україні, Мін'юсту, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, Центру пробації та інших стейкхолдерів до 2023 р. реалізувався проєкт SPERU+⁹⁸⁰. Із кінця грудня 2023 р. оголошено про запуск нового проєкту, реалізація якого триватиме до 2026 р., під назвою «На шляху до більш гуманних умов утримання під вартою та зменшення рецидивів правопорушень в Україні «DECOPRIS» (Towards More Humane Detention Conditions and Reduced Reoffending in Ukraine)⁹⁸¹. Варто зазначити, що цей проєкт також відповідає стратегічним пріоритетам реформ пенітенціарної системи України до 2026 р.

Варто зазначити, що, незважаючи на активну підтримку Офісу Ради Європи в Україні, залишаються невирішеними багато проблем у сфері пенітенціарної системи, зокрема: застаріла в'язнична

⁹⁷⁹ Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023–2026 CM(2022)187-final.

⁹⁸⁰ Рада Європи продовжуватиме підтримувати імплементацію пенітенціарної реформи в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2023. 14 груд. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-will-continue-to-support-the-implementation-of-the-penitentiary-reform-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁸¹ На шляху до більш гуманних умов утримання під вартою та зменшення рецидивів правопорушень в Україні (проєкт «DECOPRIS»). *Офіс Ради Європи в Україні*. 2023. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/decopris-towards-more-humane-detention-conditions-and-reduced-reoffending-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

інфраструктура та будівлі; недофінансування послуг; відсутність стратегії утримання персоналу пенітенціарних установ; недостатня кваліфікація співробітників пенітенціарних установ у питаннях розбудови стійкості у кризових ситуаціях; недостатній рівень міждисциплінарних навичок працівників в'язниць для виявлення раних сигналів попередження про психічні проблеми чи проблеми зі здоров'ям ув'язнених; недостатня кількість реабілітаційних програм та індивідуального підходу до виконання покарань тощо.

Розбудова стійкості, відновлення та відбудова **у сфері судово-експертної діяльності** є пріоритетним напрямом, про що також наголошено у Плані дій Ради Європи. Так, Радою Європи визначено напрями, спрямовані на підтримку та вдосконалення діяльності судово-експертних установ: підтримка інституційної спроможності експертних установ шляхом навчання, орієнтованого на потреби судових експертів, із метою розроблення ефективних механізмів оцінки шкоди, заподіяної жертвам серйозних порушень прав людини у контексті війни та у більш широкому контексті кримінального правосуддя та реформи правоохоронних органів; зміцнення європейського співробітництва в галузі судової експертизи та подальша гармонізація правової бази і практичних інструментів для проведення судових експертиз та експертних досліджень із метою розслідування економічних злочинів та боротьби з кіберзлочинністю з урахуванням їх транскордонного та транснаціонального характеру; підтримка розроблення та проведення спеціалізованих навчальних курсів на теми, які мають відношення до захисту національної критичної інфраструктури від кіберзлочинності, таких як дослідження шкідливих програм, збір криміналістичних даних у реальному часі, судова експертиза мереж, диспетчерське управління і збір даних Supervisory Control And Data Acquisition (SCADA), розвідка на основі відкритих джерел (OSINT) та інші теми.

Є сенс підкреслити, що робота у напрямі реалізації окремих стратегічних завдань успішно втілюється на практиці. Варто згадати

про діяльність експертних установ, що власними зусиллями сприяють інтеграції до Європейського судово-експертного простору та розвитку співробітництва з представниками міжнародної експертної спільноти⁹⁸². Проте деякі з перелічених напрямів потребують належної уваги та фінансової підтримки, зокрема це стосується підвищення кваліфікації судових експертів, обміну досвідом, навчання, матеріально-технічного забезпечення експертних лабораторій, розроблення та впровадження методик щодо розслідування кіберзлочинів з урахуванням європейських підходів тощо. Офісом Ради Європи в Україні поки що не відкрито окремого проекту щодо реалізації визначених Планом дій Ради Європи завдань для сфери судово-експертної діяльності⁹⁸³.

Відповідно до Листа до Міжнародного валютного фонду від 19 червня 2023 р. «Про наміри та Меморандум про економічну та фінансову політику»⁹⁸⁴, Україна взяла на себе певні зобов'язання, у тому числі і у сфері реформування судової експертизи. У пункті 61 визначено, що посилення верховенства права, боротьба з корупцією та боротьба з відмиванням грошей є важливими елементами на шляху України до членства в ЄС та визначено, що з метою підвищення ефективності антикорупційних інститутів заплановано забезпечити НАБУ можливістю доступу до компетентних, незалежних та виконаних у найкоротші терміни судових експертиз відповідними експертами для ефективного виконання його слідчого мандату. Сформульоване положення Міжнародного валютного фонду вплинуло на створення нового суб'єкта судово-експертної діяльності в системі Міністерства юстиції України. Розпорядженням КМУ від 08.09.2023 № 798-р «Про утворення

⁹⁸² Більш детально у підрозділі 4.3.

⁹⁸³ Kolomoiets T., Agapova O. Strengthening the Justice Sector in Ukraine and European Assistance in Response to Russia's Aggression.

⁹⁸⁴ Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Lol_MEFP_Ukraine_2023-06-19_.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

Науково-дослідного центру незалежних судових експертиз»⁹⁸⁵ утворено новий суб'єкт судово-експертної діяльності з віднесенням його до сфери управління Мініюсту. Таким чином, до одного з напрямів розбудови інституційної стійкості варто віднести створення Науково-дослідного центру незалежних судових експертиз Міністерства юстиції України для забезпечення здійснення експертного забезпечення правосуддя. Специфіка згаданої експертної установи полягає в експертному забезпеченні кримінальних проваджень, що стосуються резонансних справ щодо заподіяння тяжких наслідків державним або суспільним інтересам⁹⁸⁶. Разом із тим уважаємо за необхідне звернути увагу на документ концептуального характеру «Концепт посилення стійкості демократії в Україні», у якому визначено, що стійкість демократії в Україні та очищення від олігархічно-корупційного впливу здійснюються шляхом посилення інституційних спроможностей органів державної влади⁹⁸⁷.

Маємо ґрунтовні підстави зазначити, що заходи з розбудови стійкості у сфері експертного забезпечення правосуддя демонструють адаптивний потенціал до сучасних викликів та характеризуються оперативністю реагування на кризові ситуації. Для прикладу варто навести статистичні дані щодо завантаженості судових експертів, які здійснюють дослідження, пов'язані з російською військовою агресією (балістичні експертизи – понад 600 експертиз на одного експерта, будівельно-технічні – понад 400 на одного експерта, воєнні – понад 300 на одного експерта, товарознавчі – понад 200 на одного експерта). В умовах такого навантаження судові

⁹⁸⁵ Офіційний вісник України. 2023. № 88. Ст. 5147.

⁹⁸⁶ Гайченко А., Чернишук П. Загалом на рік ми проводимо близько 120–130 тисяч експертиз. *Юридична газета online*. 2023, 14 груд. URL: <https://jur-gazeta.com/interview/andriy-gaychenko-zagalom-na-rik-mi-provodimo-blizko-120130-tisyach-ekspertiz.html> (дата звернення: 04.08.2025).

⁹⁸⁷ Концепт посилення стійкості демократії в Україні. *Урядовий портал*. 2023, 03 жовт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozpochav-robotu-nad-iedynym-planom-reform-do-2027-roku-premier-ministr> (дата звернення: 04.08.2025).

експерти зазнають значного стресу та психоемоційного напруження⁹⁸⁸. Незважаючи на такі виклики, експертні установи проявляють стійкість, продовжують свою роботу та забезпечують правосуддя якісними та точними експертизами. Започаткування нових суб'єктів у сфері судово-експертної діяльності можна розглядати як відповідь на загрози та елемент інституційної міцності, що може мати позитивний вплив на забезпечення стійкості системи. Незважаючи на позитивні риси, залишається коло невирішених питань, які також потребують уваги (розвиток міжнародного співробітництва, навчання, забезпечення обладнанням тощо).

Забезпечення **виконання рішень Європейського суду з прав людини та імплементація Європейської конвенції з прав людини** в умовах війни та післявоєнного періоду є наступним напрямом, що визначено заходом для сприяння розбудові стійкості, кращого захисту та ефективного дотримання прав людини. Відповідно до Плану дій Ради Європи, сформовано положення щодо підтримання повного виконання рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) щодо України, де приділено особливу увагу справам, що підпадають під процедуру посиленого нагляду, зокрема через зміцнення спроможності Секретаріату Урядового уповноваженого / Мін'юсту здійснювати керівництво та координацію виконання рішень ЄСПЛ, а також ролі Верховної Ради України в удосконаленні наявних механізмів парламентського нагляду за виконанням судових рішень⁹⁸⁹.

Підкреслимо, що Офісом Ради Європи в Україні на виконання Плану дій Ради Європи оголошено започаткування нового проєкту «Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні», що триватиме із січня

⁹⁸⁸ Узагальнення за підсумками обговорень актуальних питань у сфері судової експертизи : березень–квітень 2023. С. 10.

⁹⁸⁹ Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023–2026 CM(2022)187-final.

2023 по грудень 2026 р.⁹⁹⁰ Проект безпосередньо сфокусований на забезпеченні заходів із поліпшення доступу до правосуддя, підсиленні засобів правового захисту, а також належного інформування осіб, постраждалих від війни в Україні, про їхні правові можливості відповідно до стандартів Ради Європи та з урахуванням передового досвіду у цій сфері. Передбачається, що в межах проекту буде опрацьовано декілька напрямів: «...1) удосконалення національної законодавчої бази щодо ефективних засобів правового захисту осіб, постраждалих від війни, та збору даних відповідно до стандартів Ради Європи у сфері прав людини та верховенства права; 2) посилення засобів судового захисту та полегшення доступу до правової допомоги для осіб, постраждалих від війни, відповідно до європейських стандартів прав людини та практики Європейського суду з прав людини; 3) покращення доступу до позасудових механізмів відновлення прав людини для осіб, постраждалих від війни».

Спираючись на європейські та міжнародні стандарти, проект сприятиме впровадженню на національному рівні відповідних програм підтримки, інструментів збору даних та компенсаційних механізмів для тих, хто зазнав шкоди, втрат чи травм, спричинених російською агресією проти України. Окрему увагу буде приділено просуванню міжвідомчого діалогу між ключовими партнерами (парламентарями, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, відповідними міністерствами, судовою системою, фахівцями у галузі права тощо) з метою вирішення питань, пов'язаних зі здійсненням та доступом до правосуддя для осіб, постраждалих від війни в Україні.

⁹⁹⁰ Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні : проект імплементується в межах Плану дій Ради Європи для України «Стійкість. Відновлення. Відбудова» 2023–2026. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/strengthening-judicial-and-non-judicial-remedies-for-the-human-rights-protection-of-the-war-affected-people-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

Наступним напрямом, визначеним Планом дій Ради Європи і що є важливим у контексті нашого розгляду, є **зміцнення професійної спроможності юристів, якості юридичної освіти** та підтримка розвитку Національної асоціації адвокатів України, інших юридичних об'єднань та організацій громадянського суспільства, **а також системи безоплатної правової допомоги**. Проект Офісу Ради Європи «Освіта в галузі прав людини для юристів України (HELP), у тому числі під час війни»⁹⁹¹ спрямований на підвищення кваліфікації нинішніх / майбутніх юристів в Україні (суддів, прокурорів, адвокатів, інших працівників суду та студентів-юристів) для ефективного застосування ними європейських стандартів у галузі прав людини, зокрема і під час війни. У межах проекту буде розроблятися новий курс HELP Ради Європи з міжнародного гуманітарного права та прав людини, а також упроваджуватися у процес підготовки студентів (онлайн, офлайн та/або в гібридному форматі). Координаційний центр із надання правової допомоги Мін'юсту є партнером даного проекту.

Відзначимо, що у розробленому Плані дій Ради Європи для України охоплено процеси відбудови та економічного відновлення України через посилення стійкості національних державних установ, демократичного управління, верховенства права та захисту основоположних прав громадян. Ці та інші ініціативи Офісу ради Європи України сприяють ефективному впровадженню реформ щодо розбудови стійкості, відновлення та відбудови, що охоплює у тому числі й діяльність суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції України. Виконуючи координаційну роль, Офіс Ради Європи в Україні разом з українськими партнерами забезпечує упровадження положень Плану дій Ради Європи з метою підтримки України на шляху інтеграції до європейської спільноти. Непохитне

⁹⁹¹ Проект «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни». Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/project-help-human-rights-education-for-legal-professionals-for-ukraine-including-during-wartime> (дата звернення: 04.08.2025).

зобов'язання ЄС підтримувати реформи, у тому числі й у сфері юстиції України, служить не лише для вдосконалення стандартів управління, а й для значного внеску у відновлення країни та розбудову стійкості. Ці зусилля є невід'ємною опорою демократичної еволюції України та її інтеграційних прагнень з ЄС, знаменуючи собою вирішальний крок до довгострокового забезпечення стабільності та процвітання.

Ураховуючи вищенаведене, пропонуємо виокремити основні елементи розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації.

Першим елементом розбудови стійкості є **удосконалення механізмів взаємодії і координації дій суб'єктів** в умовах загроз і настання кризових ситуацій. Застосовуючи стійкий досвід та практику, публічне адміністрування може забезпечити збалансованість у процесі прийняття рішень суб'єктами публічного адміністрування й ефективно та результативно використання ресурсів для сприяння довгостроковій стійкості. Публічна адміністрація повинна співпрацювати з різними суб'єктами для розроблення комплексної відповіді, яка враховує економічні, соціальні, екологічні та безпекові наслідки. Відповідь має бути спрямована на мінімізацію негативного впливу кризових ситуацій, одночасно сприяючи довгостроковій стабільності.

До другого елемента варто віднести сприяння суб'єктам публічного адміністрування у **гнучкості під час прийняття рішень**. Швидка адаптація до змін вимагає від суб'єктів гнучкості та оперативності у прийнятті рішень, щоб справлятися з різного роду викликами незалежно від рівня їх небезпечності.

Третім елементом є **доповнення та розроблення правових інструментів та планів реагування на кризи** з урахуванням практики використання the principles of resilience, визначених у Північноатлантичному договорі⁹⁹².

⁹⁹² Агапова О. Стійкість суб'єктів публічного адміністрування у кризових ситуаціях.

Для успішної реалізації перелічених елементів та з урахуванням практики можемо виокремити основні інструменти розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції у кризових ситуаціях, які пропонуємо поділити на такі групи: 1) фінансова та грантова підтримка; 2) удосконалення нормативно-правового регулювання; 3) забезпечення підтримки експертів із країн ЄС; 4) цифрова трансформація; 5) поглиблення міжнародної співпраці; 6) надання психологічної підтримки працівникам сфери юстиції; 7) упровадження навчальних заходів із розбудови стійкості та ін. Загалом заходи стійкості у сфері юстиції України можуть включати багато інструментів підтримки, що впливають на здатність суб'єктів публічної адміністрації адаптуватися до мінливих можливостей, передбачають озброєння працівників необхідними навичками для адаптації та подолання викликів, забезпечують підвищення потенціалу професіоналів та впровадження науково обґрунтованих програм і політик, які сприяють стійкості. У цьому контексті вважаємо раціональними положення, визначені у Підсумковому документі Конференції з відновлення України URC2022 «Декларація Лугано», у якій наголошується, що процес відновлення має сприяти прискоренню, поглибленню, розширенню та досягненню зусиль України щодо реформ і стійкості відповідно до європейського шляху України⁹⁹³.

Стійкість у сфері юстиції варто розглядати як складовий елемент ефективного функціонування суб'єктів публічної адміністрації, що вимагає системної роботи, упровадження комплексу заходів та постійного моніторингу ефективності діяльності. До кола суб'єктів забезпечення стійкості у сфері юстиції належать: Мін'юст, його територіальні управління, установи та органи юстиції, підвідомчі установи та державні підприємства, органи, що координуються

⁹⁹³ Декларація Лугано : підсумк. док. міжнар. конф. з питань відновлення України (URC 2022), Лугано, 4–5 лип. 2022 р. *Ukraine Recovery Conference – URC2023*. URL: <https://ua.unc-international.com/materiali-konferenciyi> (дата звернення: 04.08.2025).

через міністра юстиції, інші суб'єкти, що здійснюють діяльність у сфері юстиції. Така інституційна архітектура суб'єктів може дати змогу комплексно вирішувати питання розбудови стійкості та охопити всі існуючі напрями у сфері юстиції за вибору правильного інструментарію та застосування адміністративно-правового регулювання. Це спонукає до формулювання тези, що «стійкість» як категорія за своїм змістом і сутністю є частиною процесу публічного адміністрування, а юридичною підставою її реалізації є норми адміністративного права. Публічний інтерес до стійкості сфери юстиції є очевидним, саме тому діяльність суб'єктів публічної адміністрації вимагає чіткої адміністративно-правової регламентації процесу розбудови стійкості. Ураховуючи зазначене, можна стверджувати, що у процесі розбудови стійкості виникають саме адміністративні правовідносини.

Розбудова стійкості у сфері юстиції сприяє ефективності публічного адміністрування і досягається шляхом удосконалення правового регулювання. Це спонукає до формування пропозиції щодо нагальної необхідності враховувати питання розбудови стійкості у планах діяльності Мін'юсту та розроблення документу стратегічного характеру для забезпечення стійкості у діяльності всіх суб'єктів, що функціонують у сфері юстиції України. Доцільною вважаємо також необхідність виокремлення окремого напрямку діяльності Мін'юсту щодо розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації, що належать до сфери управління Мін'юсту.

Таким чином, для ефективної розбудови стійкості у сфері юстиції необхідно: 1) чітке законодавче регламентування діяльності дій суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції щодо заходів із розбудови стійкості через систему норм адміністративного права; 2) створення, упровадження та розвиток системи розбудови стійкості у сфері юстиції України; 3) установлення правил та методики реагування на кризові ситуації у сфері юстиції України; 4) здійснення контролю за впровадженням заходів із розбудови стійкості у сфері юстиції України; 5) забезпечення професійної підготовки

та підвищення кваліфікації співробітників сфери юстиції з питань розбудови стійкості та ін.

Участь ЄС у сприянні реформам у сфері юстиції України не лише служить безпосередній меті поліпшення стандартів управління та дотримання верховенства права, а й відіграє вирішальну роль у процесі відновлення країни. Ця прихильність до відновлення є очевидною у багатогранному підході ЄС, який охоплює фінансову допомогу, ініціативи з розбудови потенціалу, узгодження з європейськими нормами та передовим досвідом. Таким чином, процес розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції варто розглядати як стратегічний наратив для Мін'юсту і як важливий елемент програми реформ у рамках європейської перспективи України та процесу її післявоєнного відновлення.

Підсумовуючи, зазначимо, що *стійкість у сфері юстиції України* можна розглядати як здатність суб'єктів публічної адміністрації швидко адаптуватися до змін, застосовувати гнучкі інструменти регулювання у відповідь на сучасні виклики, відновлюватися після кризових ситуацій та забезпечувати безперервність функціонування сфери юстиції України шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх загроз.

ПІСЛЯМОВА

Результати проведеного монографічного дослідження дозволили зробити комплексні висновки щодо сучасного стану, тенденцій та перспектив розвитку адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в умовах європейської інтеграції. Актуальність вискладеного матеріалу відповідає суспільному запиту та потребам адміністративно-правової науки у створенні європейської адміністративно-правової моделі організації публічного адміністрування сферою юстиції України, а також політичному діалогу щодо набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Монографія представила глибокий аналіз доктринальних підходів до генези поняття «юстиція» та запропонувала розмежування судової та позасудової (адміністративної) складових цієї сфери. Особлива увага приділена визначенню «сфери позасудової / адміністративної юстиції», що охоплює суспільні відносини у сфері експертного забезпечення правосуддя, нотаріату, організації примусового виконання рішень, виконання кримінальних покарань, пробації, надання безоплатної правничої допомоги, діяльності арбітражних керуючих, архівної справи і діловодства; фактично розглядаючи її як ту складову юстиції, яка безпосередньо не пов'язана із правосуддям.

Дослідження продемонструвало ефективність «полівекторного» підходу до аналізу механізму адміністративно-правового регулювання, який передбачає поєднання узагальненого, елементного та інструментального аналізу. Такий підхід сприяв формуванню

авторських пропозицій щодо вдосконалення законодавчого підґрунтя публічного адміністрування у сфері юстиції.

Особливе місце у монографії посідає детермінація архітектури суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції, із виокремленням суб'єктів загальної та спеціальної компетенції в залежності від мети та основних напрямів їх діяльності. Доведено засадничу роль суб'єктів загальної компетенції, насамперед, завдяки формуванню правового підґрунтя для публічного адміністрування у сфері юстиції. Доведено, що саме діяльність суб'єктів загальної компетенції формує загальну правову стандартизацію всієї архітектури «суб'єктного» блоку механізму публічного адміністрування у сфері юстиції. Наголошено, що «центральною ланкою» всього «суб'єктного» блоку механізму публічного адміністрування у сфері юстиції, яка відіграє «інтеграційну» роль, є Мін'юст – «центр прийняття рішень» у сфері юстиції України. Обґрунтовано, що саме Мін'юст безпосередньо забезпечує просування процесів інтеграції до Європейського простору свободи, безпеки та юстиції, Європейського простору судово-експертної діяльності, Європейського нотаріального простору, Європейського архівного простору, Європейської пенітенціарної сфери та ін. задля інституціональної розбудови сфери юстиції, гарантування її стійкості, покращення взаємодії, а також удосконалення публічного адміністрування суб'єктами публічної адміністрації у сфері юстиції в Україні.

У «суб'єктному» блоці механізму публічного адміністрування у сфері юстиції запропоновано виокремлювати суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції, основні напрямки діяльності яких безпосередньо сфокусовані на окремих складових сфери юстиції – експертному забезпеченні правосуддя, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), виконанні кримінальних покарань та пробації, нотаріаті, безоплатній правничій допомозі, діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства, архівній справі і діловодстві. Для цих суб'єктів характерною особливістю є посилена спеціалізація діяльності у певній

складовій сфери юстиції, що знаходить свій прояв як у правових засадах, так і реалізації їх правового статусу. При цьому у роботі доведено, що саме завдяки цій унікальності відповідних органів їх роль у процесі європейської інтеграції істотно зростає.

На підставі дослідження поточних результатів євроінтеграційних процесів в Україні визначено, що європейський вектор розвитку у сфері юстиції, у першу чергу, передбачає необхідність виконання «домашнього завдання ЄС» для завершення реформи системи суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у відповідності до європейських правових традицій; забезпечення впровадження законодавчих тематичних ініціатив й завершення вже розпочатих процесів розробки проектів нормативно-правових актів; оптимізація всього механізму публічного адміністрування у сфері юстиції, із акцентом на новацийні управлінські методики, технологічні рішення з метою вдосконалення роботи всіх суб'єктів публічної адміністрації у відповідності до норм та стандартів ЄС; активізація роботи з підвищення кваліфікації персоналу публічних службовців, особливо посилення їх «багатомовної спроможності»; активізація міжнародної професійної співпраці з іноземними колегами у сфері юстиції, інтеграція до міжнародних інституцій у сфері юстиції тощо.

У роботі проведено порівняльно-правовий аналіз європейського досвіду публічного адміністрування у сфері юстиції у країнах ЄС та країнах-кандидатах на вступ до ЄС, що дозволило сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації структури та функцій органів юстиції України з урахуванням досвіду функціонування аналогічних суб'єктів у сфері юстиції (на прикладі Латвії, Польщі та Грузії).

Окремий підрозділ присвячено питанню розбудови стійкості суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції як важливого елементу адаптації до сучасних викликів та кризових ситуацій. Процес розбудови стійкості розглядається як додатковий інструмент відновлення публічного адміністрування у сфері юстиції.

З огляду на сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні та процеси європейської інтеграції запропоновано внести зміни та доповнення до законодавства України, враховувати нові тенденції розвитку сфери юстиції, преоритезацію новітніх напрямків діяльності Мін'юсту, а також прийняття цілої низки документів стратегічного характеру для розбудови України в умовах євроінтеграції. З метою удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції розроблено проекти кількох нормативно-правових актів програмного характеру – «План пріоритетних дій створення та розвитку Українського простору судово-експертної діяльності до 2027 року», «Концепт розбудови стійкості у сфері юстиції України», а також сформульовано пропозиції щодо впровадження інструментів стратегічних комунікацій у діяльність Мін'юсту, в тому числі й за напрямом європейської інтеграції «Дорожня карта інтеграції та взаємодії суб'єктів сфери юстиції із Європейським простором свободи, безпеки та юстиції».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Киев : Наук. думка, 1979. 150 с.
2. Агапова О. В. Адміністративно-правовий аналіз критеріїв класифікації завдань публічного адміністрування у сфері юстиції в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 375–380. DOI: 10.32842/2078-3736/2024.2.52.
3. Агапова О. В. Адміністративно-правовий підхід до визначення правової природи сфери юстиції. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2023. Т. 34. № 6. С. 179–184. DOI: 10.32782/TNU-2707-0581/2023.6/29.
4. Агапова О. В. «Відкритий освітній ресурс: судова експертиза». Крок до модернізації методів підготовки судових експертів. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу, м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р. Харків, 2021. С. 301–302.
5. Агапова О. В. «Building Integrity» у сфері експертного забезпечення правосуддя. *III Харківський міжнародний юридичний форум. Актуальні проблеми адміністративно-правової науки (до 95-річчя від дня народження Р. С. Павловського)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 верес. 2019 р. Харків, 2019. С. 144–147.
6. Агапова О. В. Детермінація суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері нотаріату. *Правові новели*. 2024. Вип. 22, т. 2. С. 132–137. DOI: 10.32782/ln.2024.22.2.17.

7. Агапова О. В. До питання взаємопов'язаності адміністративного права та публічного адміністрування. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11–12 квіт. 2019 р. Харків, 2019. С. 32–35.

8. Агапова О. В. До питання визначення системи суб'єктів спеціальної компетенції публічної адміністрації у сфері позасудової юстиції. *Правова позиція*. 2023. № 4. С. 104–110. DOI: 10.32782/2521-6473.2023-4.21.

9. Агапова О. В. До питання визначення спеціальних суб'єктів публічного адміністрування у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 92–98. DOI: 10.32782/klj/2024.1.12.

10. Агапова О. В. Експертне забезпечення: проблеми визначення змісту та класифікації. *REOS: Recht der osteuropäischen staaten*. 2020. № 4. С. 4–9.

11. Агапова О. Європейська інтеграція у сфері юстиції України: основні напрями реформування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 593–596. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/147> (дата звернення: 04.08.2025).

12. Агапова О. Європейський вектор розвитку українського простору судово-експертної діяльності. *Судова експертиза: перспективи розвитку та окремі вектори змін* : V всеукр. форум суд. експертів (м. Львів, 6 черв. 2025 р.). Одеса, 2025. С. 18–22.

13. Агапова О. Інституційна система суб'єктів публічного адміністрування загальної компетенції у сфері позасудової юстиції України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 1. С. 137–140. DOI: 10.32782/1813-338X-2024.1.21.

14. Агапова О. В. Класифікація напрямів діяльності у сфері експертного забезпечення. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 3. С. 58–63. DOI: 10.32840/1813-338X-2020.3.10.

15. Агапова О. В. Механізм публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції. *Право і суспільство*. 2024. № 1. С. 128–132. DOI: 10.32842/2078-3736/2024.1.1.19.
16. Агапова О. Міжнародне співробітництво суб'єктів публічної адміністрації України у сфері позасудової юстиції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 758–761. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/183> (дата звернення: 04.08.2025).
17. Агапова О. В. Мін'юст – головний суб'єкт реалізації публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. Т. 94, № 3. С. 87–98. DOI: 10.32631/v.2021.3.08.
18. Агапова О. Нормативно-правові акти як основні інструменти публічного адміністрування у сфері позасудової юстиції в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2023. № 4, т. 2. С. 91–95. DOI: 10.32782/1813-338X-2023.4.2.17.
19. Агапова О. В. Освітня діяльність науково-дослідних установ у сфері експертного забезпечення правосуддя: актуальні питання адміністративно-правового регулювання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. Т. 85, № 2. С. 56–65. DOI: 10.32631/v.2019.2.05.
20. Агапова О. В. Принципи діяльності у сфері юстиції України. *Правова позиція*. 2024. № 2. С. 69–72. DOI: 10.32782/2521-6473.2024-2.14.
21. Агапова О. Про зміни у правовому регулюванні дисциплінарної відповідальності судових експертів. *Право України*. 2023. № 12. С. 94–104. DOI: 10.33498/lopu-2023-12-094.
22. Агапова О. В. Публічне адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 9–10 квіт. 2020 р. Харків, 2020. С. 382–384.

23. Агапова О. В. Роль Міністерства юстиції України у відновленні справедливості для України через міжнародний реєстр збитків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 795–798. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/192> (дата звернення: 04.08.2025).

24. Агапова О. Стійкість публічного адміністрування у сфері юстиції. *Актуальні проблеми правової науки* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 лют. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 4–8.

25. Агапова О. Стійкість суб'єктів публічного адміністрування у кризових ситуаціях. *Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування* : зб. наук. ст., тез доп. та повідомл. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 17 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 61–67.

26. Агапова О. В. Суб'єкти публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 126–129. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/35.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

27. Агапова О. Український простір судово-експертної діяльності: правові та практичні засади консолідації експертної спільноти. *Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конгр., м. Запоріжжя, 16 трав. 2024 р. : у 2 ч. Запоріжжя, 2024. Ч. 1. С. 6–8.

28. Агапова О. В. Функції суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 227–232. DOI: 10.32782/pdu.2024.1.31.

29. Агапова О. Цифровізація суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції: організаційно-правові засади. *Digital Trends and Anti-Corruption Reforms in Public Administration* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. Р. 1–10. DOI: 10.30525/978-9934-26-369-9-1.

30. Агапова О. В. Щодо необхідності розроблення концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя

в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Право. 2020. Вип. 29. С. 162–168. DOI: 10.26565/2075-1834-2020-29-21.

31. Адміністративне право : підручник / за заг. ред. : Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.

32. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

33. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ : Люділа, 2023. 772 с.

34. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. Київ : Істина, 2008. 457 с.

35. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. Київ : Істина, 2009. 480 с.

36. Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 1 : Загальна частина / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.

37. Адміністративне право України. Академічний курс. Т. 2 : Особлива частина / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2005. 624 с.

38. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за заг. ред. В. В. Галунька. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 446 с.

39. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за заг. ред. В. В. Галунька. Вид. 3-є. Херсон : Олді-Плюс, 2020. 584 с.

40. Адміністративне право України : словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломoeць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2014. 520 с.

41. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття) / за заг. ред. В. В. Галунька. Херсон : Херсон. міська друк., 2010. 378 с.

42. Административное право Украины : учеб. / под. общ. ред. С. В. Кивалова. Харьков : Одиссей, 2004. 880 с.

43. Антоненко В. О. Кодифікація як самостійна форма систематизації правових джерел. *Філософія права*. 2009. № 3. С. 35–42.

44. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська та ін. Київ : Київ. ун-т, 2012. 543 с.

45. Багатосторонній меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України, Координаційним центром із надання правової допомоги та Міжнародною асоціацією юристів щодо підтримки системи надання безоплатної правової допомоги у забезпеченні належного представництва у справах, пов'язаних із воєнними злочинами від 25.11.2022. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/memorandum-myu-mayu-kcz.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

46. Басілашвілі М. Б. Проблеми правозастосовної діяльності органів виконавчої влади (на прикладі органів державної реєстрації актів цивільного стану в Україні) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 22 с.

47. Башкатова В. В., Світличний О. П. Національне агентство з питань запобігання корупції: адміністративно-правий статус. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. Т. 10, № 3. С. 103–109. DOI: 10.31548/law2019.03.013.

48. Біла В. Р. До питання сутності та змісту категорії «публічне адміністрування». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. Вип. 35. С. 62–64.

49. Біла В. Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 431 с.

50. Білокур Є. І. Класифікація та дескрипція функцій публічного адміністрування. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 44–54.

51. Білоус Т. Й. Адміністративно-правове регулювання державної нотаріальної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 19 с.

52. Бірюков О. М. Банкрутство: від римського *manus injectio* до транскордонних банкрутств. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 41. С. 21–25.

53. Битяк Ю. Інтерв'ю доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України Юрія Битяка головному редакторові журналу «Право України», доктору юридичних наук, професору, академіку НАПрН України Олександру Святоцькому. *Влада в Україні: шляхи до ефективності* : всеукр. форум учених-правознавців. Київ, 2010. С. 439–451.
54. Бобровник С. В. Загальна теорія права. Нормативний курс. Поняття «законодавство»: традиційні підходи. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 596 с.
55. Богатирьов І. Національна програма трансформації кримінально-виконавчої системи в пенітенціарну систему України : проєкт. *Юридичний вісник України*. 2020. 24–30 січ. (№ 3). С. 11.
56. Богатирьов І. Г. Пенітенціарні установи України (теоретико-правове дослідження). Київ, 2013. 444 с.
57. Боєру В. С. Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин : дис. ... д-ра філософії : 081. Львів, 2023. 177 с.
58. Бойко І. В. Доктринальні ідеї і цілі адміністративного права. *Право України*. 2019. № 5. С. 13–28.
59. Бородін І. Функції публічного управління. *Юридичний вісник*. 2014. № 3. С. 24–29.
60. Бортняк Ф. В. Форми та методи діяльності державної виконавчої служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 16 с.
61. Бреус С. Особливості функціонування державних центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги в умовах воєнного стану та окремі питання поліпшення доступу громадян до їх послуг. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару, м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р. Кривий Ріг, 2022. С. 17–18.
62. Будецький Р. В. Міністерство юстиції України: до проблеми визначення адміністративно-правового статусу. *Юрист України*. 2014. № 3. С. 29–36.

63. Бут І. О. Система органів, що здійснюють примусове виконання рішень. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 34. С. 29–35.
64. Бутирський А. А. Значення інституту банкрутства для економічних відносин в Україні. *Перші наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова* : матеріали круглого столу, м. Київ, 8 лют. 2019 р. Київ, 2019. С. 23–27.
65. Ведерніков Ю. А., Шкарупа В. К. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 336 с.
66. Велика українська енциклопедія : тематичний реєстр гасел із напрямку «Юридичні науки» / ред. А. М. Киридон. Київ : Енцикл. вид-во, 2017. 152 с.
67. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2017. 952 с.
68. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 5 : Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк (голова) та ін. Харків : Право, 2020. 960 с.
69. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2012. 1020 с.
70. Верба О. Б. Фактори ефективності механізму захисту прав особи у виконавчому провадженні. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні* : зб. тез доп. учасн. наук.-практ. семінару, 10 листоп. 2023 р. Львів, 2023. С. 15–19.
71. Верба О., Гайченко А. Виконуваність угоди за результатами медіації відповідно до законодавства республіки Польща: запозичення позитивного досвіду. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8. С. 348–362. DOI: 10.52058/2786-6300-2023-8(14).
72. Відділ міжнародного співробітництва та протоколу. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/viddil-mijnarodnogo-spivrobitnitstva-ta-protokolu> (дата звернення: 04.08.2025).
73. Виконавча влада і адміністративне право / ред. В. Б. Авер'янов. Київ : Ін-Юре, 2002. 668 с.

74. Вишневський А. Закон України «Про безоплатну правову допомогу»: основні положення та підходи до впровадження. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_39735 (дата звернення: 04.08.2025).

75. Гайченко А. В. Місце державних органів, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів у системі державних органів України. *Наукові записки Центрально-українського державного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Право. 2020. Вип. 8, спецвип. С. 101–106.

76. Гайченко А., Чернишук П. Загалом на рік ми проводимо близько 120–130 тисяч експертиз. *Юридична газета online*. 2023, 14 груд. URL: <https://yur-gazeta.com/interview/andriy-gaychenko-zagalom-na-rik-mi-provodimo-blizko-120130-tisyach-ekspertiz.html> (дата звернення: 04.08.2025).

77. Галіцина Н. В. Адміністративно-правові засади процедури створення та функціонування товариств з обмеженою відповідальністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 20 с.

78. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 34 с.

79. Гладун З. С. Адміністративне право України : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2004. 579 с.

80. Глобинець М. Г. Адміністративно-правовий статус суб'єктів контрольних проваджень в діяльності нотаріусів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 19 с.

81. Голосніченко І. П., Стахарський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. Київ : ГАН, 2005. 232 с.

82. Гончаренко Г. А. Управління сектором безпеки України: проблеми теорії та практики : монографія. Харків : Право, 2020. 344 с.

83. Гончарук С. Т. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : НАВСУ, 2000. 240 с.

84. Горбань Н. С. Особливості взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішенням судів, та розпорядження ним. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 100–104.

85. Гречанюк С. К. Теорія та практика взаємодії органів та установ державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2011. 388 с.

86. Гриценко І. С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : монографія. Київ : Київ. ун-т, 2007. 335 с.

87. Гук Б. М. Адміністративно-правове регулювання механізму примусових заходів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

88. Гусарева О. С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 282 с.

89. Давидюк А. М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 204 с.

90. Декларація Лугано : підсумк. док. Міжнар. конф. з питань відновлення України (URC 2022), Лугано, 4–5 лип. 2022 р. *Ukraine Recovery Conference – URC2023*. URL: <https://ua.unc-international.com/materiali-konferenciji> (дата звернення: 04.08.2025).

91. Делегація Міністерства юстиції України та кримінально-виконавчої системи України відвідали Штаб-квартиру Ради Європи у Страсбурзі та взяли участь у двосторонніх зустрічах. Державна кримінально-виконавча служба України. 2023, 15 груд. URL: <https://kvs.gov.ua/new/note/13560/> (дата звернення: 04.08.2025).

92. Денисяк Н. М. Реформування інституту нотаріату в сучасних умовах євроінтеграції. Аналітично-порівняльне правознавство.

2023. № 1. С. 547–551. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.95> (дата звернення: 04.08.2025).

93. Департамент державної виконавчої служби. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-derjavnoi-vikonavchoi-slujbi> (дата звернення: 04.08.2025).

94. Департамент експертного забезпечення правосуддя. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-ekspertnogo-zabezpechennya-pravosuddya> (дата звернення: 04.08.2025).

95. Департамент міжнародного співробітництва та представництва. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-mijnarodnogo-spivrobitnitstva-ta-predstavnitstva> (дата звернення: 04.08.2025).

96. Департамент реєстрації та систематизації правових актів. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-reestratsii-ta-sistematizatsii-pravovih-aktiv> (дата звернення: 04.08.2025).

97. Департамент санкційної політики. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-sanktsiynoi-politiki> (дата звернення: 04.08.2025).

98. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : СОМІ, 1999. 266 с.

99. Державне управління в Україні: оцінювання на відповідність принципам державного управління / Прогр. SIGMA, OECD. Paris : OECD, 2023. 218 с. DOI: 10.1787/b0dd70ef-uk.

100. Деякі питання міжрегіональних територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 06.05.2025 № 517. *Офіційний вісник України*. 2025. № 44. Ст. 3013. Ред. від 11.06.2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-mizhrehionalnykh-terytorialnykh-orhaniv-ministerstva-iustysii-i-517> (дата звернення: 24.07.2025).

101. Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції : постанова

Каб. Міністрів України від 27.07.2011 № 804. *Офіційний вісник України*. 2011. № 57. Ст. 2296. Ред. від 22.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/804-2011-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

102. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану : постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 № 164. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25. Ст. 1250. Ред. від 06.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

103. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядж. Каб. Міністрів України від 24.06.2016 № 474-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 55. Ст. 1919. Ред. від 25.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-р#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

104. Деякі питання співробітництва Кабінету Міністрів України та Організації економічного співробітництва : постанова Каб. Міністрів України від 03.11.2023 № 1165. *Офіційний вісник України*. 2023. № 103. Ст. 6153. Ред. від 18.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2023-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

105. Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 09.10.2019 № 870. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 2855.

106. Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату : постанова Каб. Міністрів України від 29.12.2023 № 1406. *Офіційний вісник України*. 2024. № 11. Ст. 699. Ред. від 04.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1406-2023-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

107. Джафарова О. В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики : монографія. Харків : А. М. Панов, 2015. 688 с.

108. Джафарова О. В. Поняття та сутність дозвільних правовідносин: питання сьогодення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 208–211. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/8e9344ac-0085-4543-91fd-f1bb62602a6d> (дата звернення: 04.08.2025).

109. Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/direktorat-pravosuddya-ta-kriminalnoi-yustitsii> (дата звернення: 04.08.2025).
110. Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції. *Міністерство юстиції України*. 2025. URL: <https://minjust.gov.ua/m/direktorat-strategichnogo-planuvannya-ta-evropeyskoi-integratsii-5842> (дата звернення: 04.08.2025).
111. Дніпров О. Місце Кабінету Міністрів України в системі суб'єктів публічного адміністрування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С. 44–48. DOI: 10.35774/app2020.03.044.
112. Дніпров О. Спеціальні принципи функціонування виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 884, № 1. С. 108–112.
113. Договір про підключення до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг. Дія. Державні послуги онлайн. Ред. від 01.01.2025. URL: <https://diia.gov.ua/dogovir-pro-pidklyuchennya-dlya-partneriv> (дата звернення: 04.08.2025).
114. Дорожня карта з питань верховенства права : затв. Каб. Міністрів України від 14.05.2025. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf (дата звернення: 04.08.2025).
115. Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 388 с.
116. Етимологічний словник української мови. Т. 6 : У–Я / голов. ред. О. С. Мельничук. Київ : Наук. думка, 2012. 568 с.
117. Європейська конвенція з прав людини від 17.07.1997 (з поправками). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ред. від 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.08.2025).

118. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила : Рекомендація № R (2006)2 Ком. Міністрів від 11.01.2006. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 04.08.2025).

119. Железняк Н. А. Правові та організаційні форми діяльності Міністерства юстиції України у здійсненні державної правової політики (теоретичні та практичні питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 258 с.

120. Желінський В. М. Реєстраційна діяльність Міністерства юстиції України як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11, ч. 1. С. 275–280. DOI: 10.32850/2414-4207.2019.11-1.35.

121. За фінансової підтримки Європейського Союзу та Державного департаменту США МКЗБ здійснює донацію українським державним установам для підтримки зусиль із пошуку та ідентифікації осіб, що зникли безвісти. *International Commission on Missing Persons*. 2023, 12 груд. URL: <https://www.icmp.int/bs/news/with-support-from-the-eu-and-the-united-states-department-of-state-icmp-makes-donation-to-ukrainian-institutions-to-support-efforts-to-account-for-missing-persons/> (дата звернення: 04.08.2025).

122. Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Терещук О. В., Шкарупа В. К. Адміністративне право України : посіб. для підгот. до іспитів. Київ : А. В. Паливода, 2001. 194 с.

123. Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

124. Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса : Гельветика, 2023. 688 с.

125. Законодавство: поняття та елементи. Інститут громадянського суспільства. 2011, 21 лют. URL: <https://www.csi.org.ua/activity/zakonodavstvo-ponyattyu-ta-elementy> (дата звернення: 04.08.2025).

126. Замрій О.М. Застосування принципів публічного адміністрування в роботі органів місцевої влади. *Науковий вісник НЛТУ України*. Серія: економічна. 2017. Вип. 27, № 2. С. 58–61.

127. Звіт Державного підприємства «Національні інформаційні системи» про використання коштів для забезпечення протидії інформаційним загрозам із боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави від 31 серпня 2023 р. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/Звіт_НАІС_серпень_2023.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

128. Звіт за друге півріччя 2023 року. Заходи з реалізації засад загальної відомчої політики, виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://antycorportal.nazk.gov.ua/antycorprogram/authority/15/> (дата звернення: 04.08.2025).

129. Звіт за результатами дослідження системи нотаріату України / Human Research ; EU Project Pravo-Justice. ЄС, 2023. URL: https://docs.google.com/document/d/153vxyfGC3pGz_tX6kyllvIBwp5YckBhH/mobilebasic (дата звернення: 04.08.2025).

130. Звіт за результатами дослідження сфери примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні : липень 2023 / Human Research ; EU Project Pravo-Justice. ЄС, 2023. 99 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/64f/6df/591/64f6df591b0dc111219083.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

131. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС) / Проект ЄС Association4U ; Уряд. офіс координації европ. та евроатлант. інтеграції. Київ, 2023. 306 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEl/zvit-UA.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

132. Звіт про виконання плану діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки у 2022 та 2023 роках. *Міністерство юстиції України*. 2024. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/04/03/20240403163032-66.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

133. Звіт про діяльність Громадської ради при Міністерстві юстиції України, 2023 рік. *Міністерство юстиції України*. URL:

<https://minjust.gov.ua/files/general/2023/12/13/20231213155203-65.pdf>
(дата звернення: 04.08.2025).

134. Звіт про результати службового відрядження за кордон української делегації до Латвії : навч. візит з вивч. позитив. досвіду щодо впровадження електрон. моніторингу, Латвійська Республіка, м. Рига, 25–27 листоп. 2018 р. Пробація України. 2018, 18 груд. URL: <https://www.probation.gov.ua> (дата звернення: 04.08.2025).

135. Звіт про стан виконання Плану законопроектної роботи Верховної Ради України за 2023 рік Комітетом Верховної Ради з питань правової політики (дод. до рішення Ком. від 08.01.2024, протокол № 151). Верховна Рада України. Комітет з питань правової політики. 2024, 9 лют. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34480.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

136. Звіт Рахункової палати за 2022. *Рахункова палата*. 2023, 27 квіт. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2022/ZVIT_RP_2022.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

137. Зливко С. В. Основні завдання і функції державної кримінально-виконавчої служби України. *Кримінально-виконавча система: вчора, сьогодні, завтра*. 2018. № 1. С. 170–181.

138. Ігонін Р. В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 22 с.

139. Інститут професійного розвитку. Пенітенціарна академія України. 2025. URL: <https://academysps.edu.ua/institut-profesijnogo-rozvitku/> (дата звернення: 04.08.2025).

140. Інформаційна картка адміністративної послуги з державної реєстрації з видачі документів, що містяться в реєстраційній справі юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, фізичної особи – підприємця : наказ Центр. міжрегіон. упр. М-ва юстиції України від 10.01.2023 № 1088/8.14-23. Центр надання адміністративних послуг м. Києва. URL: <https://kyivcnap.gov.ua/Files/Download/bff281db-a0dd-43d3-a4f4-0287eb8ee5de?tryToView=True> (дата звернення: 04.08.2025).

141. Інформація щодо прав та обов'язків, соціального та правового захисту військовозобов'язаних, призваних на військову службу у зв'язку з мобілізацією, резервістів, а також військовослужбовців, прийнятих на військову службу в добровільному порядку (за контрактом) : роз'яснення М-ва юстиції України від 25.03.2014. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005323-14#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

142. Історія академії. Пенітенціарна академія України. 2025. URL: <https://academysps.edu.ua/istoriya-akademiyi> (дата звернення: 04.08.2025).

143. Капля О. «Адміністративна юстиція» як юридичний термін. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 108–110.

144. Карапетян О. А., Гбур З. В. Роль публічного адміністрування у формуванні демократичного суспільства держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 77–85. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.77.

145. Карелін В. В. Дослідження адміністративно-правових режимів у сфері виконання кримінальних покарань як передумова реформування пенітенціарної системи України. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7. С. 49–52.

146. Карий В. В. Теорія та практика функціонування системи безоплатної правової допомоги: адміністративно-правові аспекти : дис. ... д-ра філософії : 081. Тернопіль, 2022. 211 с.

147. Каркоцький І. О. Місце об'єктивності та повноти дослідження в системі принципів судово-експертної діяльності. *Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20–21 квіт. 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 215–217.

148. Карнарук Н. В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 195 с.

149. Кваша О. В. Зміст і значення понять «взаємодія» та «система» у філософських і правових досліджень. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 56. С. 32–38.

150. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Державна кримінально-виконавча служба України та В'язнична служба Республіки Польща: напрями міжнародного співробітництва. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 60. С. 212–225.

151. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз : офіц. сайт. URL: <https://kndise.gov.ua/ukrayinski-partnery/> (дата звернення: 04.05.2025).

152. Кінаш У. Я. Правові та організаційні засади діяльності державних нотаріальних контор та архівів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 18 с.

153. Клименко Н. І., Купрієвич О. А. Міжнародне співробітництво судово-експертних установ. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 130–134.

154. Клименко О. С. Система управління якістю як засада оптимізації примусового виконання рішень майнового характеру державними виконавцями. *Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 39. С. 536–545.

155. Кобацька Х. І. Порівняльно-правова характеристика центральних органів виконавчої влади у сфері юстиції: європейська традиція та вітчизняна практика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 251 с.

156. Коваль В. Ф. Правове регулювання взаємодії податкової міліції з іншими структурними підрозділами ДПС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 228 с.

157. Коваль Л. В. Адміністративне право : курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

158. Ковальчук С. П. Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 17 с.

159. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 32. Ст. 1918. Ред. від 16.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top> (дата звернення: 30.04.2024).

160. Кодекс професійної етики арбітражного керуючого : затв. Установ. з'їздом арбітраж. керуючих України від 20.11.2019. Національна асоціація арбітражних керуючих України. URL: https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/Кодекс_професійної_етики_AK-1-1.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

161. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. *Офіційний вісник України*. 2019. № 34. Ст. 1197. Ред. від 04.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

162. Колесніков Д. В. Позитивний досвід Сербії та Грузії з удосконалення адміністративно-правового регулювання в системі державного управління в умовах демократизації публічних відносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. № 36, т. 1. С. 97–100.

163. Коломоець Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

164. Коломоець Т. Багатомовна спроможність державних службовців – ознака ідентичності європейської моделі державної служби. *Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування* : зб. наук. ст., тез доп. та повідомл. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 17 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 54–60.

165. Коломоець Т. О. Словник базової термінології з адміністративного права. Київ : Істина, 2010. 240 с.

166. Коломоець Т. О., Колпаков В. К. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. *Право України*. 2017. № 5. С. 71–79.

167. Коломоець Т. О., Меліхова О. Ю. Організаційно-правові засади управління у сфері юридичної науки в Україні : монографія. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2010. 286 с.

168. Колотілова Т. М. Дозвільні послуги Міністерства юстиції України у сфері банкрутства: питання сьогодення. *Юридична наука*. 2020. № 6. С. 99–108. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-108-6-1.12.

169. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

170. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

171. Комзюк В. Т. Щодо нормативного визначення поняття і сутності правосуддя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 88–92. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.14> (дата звернення: 04.08.2025).

172. Конституція України відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2024. 74 с.

173. Конфедерація Європейської пробації (СЕР). Пробація України. 2025. URL: <https://www.probation.gov.ua/konfederaciya-yeuropejskoji-probaciyi-ser> (дата звернення: 04.08.2025).

174. Концепт посилення стійкості демократії в Україні. *Урядовий портал*. 2023, 03 жовт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozpochav-robotu-nad-iedynum-planom-reform-do-2027-roku-premier-ministr> (дата звернення: 04.08.2025).

175. Котюк В. О. Теорія права : курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

176. Кравцов С. О., Мірошник О. Ю., Кутнякова А. Г. Альтернативні способи вирішення спорів. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6. С. 335–347. DOI: 10.52058/2786-6025-2022-6(6)-335-347.

177. Кравцова Т. М., Петрова Н. О. Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31, ч. 2, № 2. С. 80–84. DOI: 10.32838/2707-0581/2020.2-2/15.

178. Кравченко М. Г. Поняття та елементи національного законодавства України. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 46. С. 46–52.

179. Кравчук І. В., Парапан М. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. Київ : Слово, 2005. 320 с.

180. Крамський К., Проневич О. Адміністративна правосуб'єктність Офісу Президента України в умовах введення правового

режиму воєнного стану. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 8 juillet 2022. Paris-Vinnytsia, 2022. P. 61–64. DOI: 10.36074/logos-08.07.2022.015.

181. Кривак Т. П., Баюрко Н. М. Міжнародне співробітництво Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI) та судово-експертних установ України. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 170–182. DOI: 10.33994/kndise.2020.65.17.

182. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 33. Ст. 1767. Рец. від 04.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

183. Круговий О. О. Суб'єкти публічної адміністрації, що здійснюють реалізацію арештованого нерухомого майна через електронні торги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 140–143. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-pomeriv?id=108> (дата звернення: 04.08.2025).

184. Крупнова Л. В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 18 с.

185. Крупнова Л. В. Система виконавчого провадження в Україні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 480 с.

186. Куненко І. С. Термінологічний аспект поняття «юстиція». *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 23. С. 9–14. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2021.23.01.

187. Лавренікова О. С. Завдання, цілі та функції публічного адміністрування будівництва в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 2, т. 2. С. 131–135.

188. Линник О. В., Омельчук Л. В. Актуальність вступу України до Міжнародних судово-експертних мереж. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 2/3. С. 236–241.

189. Литвин О. А. Особливості надання безоплатної правової допомоги населенню в умовах воєнного стану. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 76–81. DOI: 10.32837/chern.v0i2.351.

190. Ліпкан В. А. Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України : монографія. Київ : Текст, 2008. 440 с.

191. Ліцензія та сертифікати. Пенітенціарна академія України. 2023. URL: <https://academysps.edu.ua/litsenziya-ta-sertifikati/> (дата звернення: 04.08.2025).

192. Лямець В. І., Тевяшев А. Д. Системний аналіз: вступний курс. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків : ХНУРЕ, 2004. 448 с.

193. Макушев П. В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 535 с.

194. Мальський М. М. Проблеми термінології у визначенні міжнародного виконавчого процесу. *Право та державне управління*. 2020. № 1. С. 40–44. DOI: 10.32840/pdu.2021.1.6.

195. Марищук С. А. Щодо питання про публічний характер правового статусу нотаріуса: нормативно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 690–693. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/170> (дата звернення: 04.08.2025).

196. Мармазов В., Друзенко Г. Адаптація законодавства України до acquis Європейського Союзу: підсумки п'ятирічного шляху. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 12. С. 21–30.

197. Марченко О. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2016. № 32. С. 259–268.

198. Маслова Я. І. Президент України як суб'єкт публічної адміністрації. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 75–79. DOI: 10.32837/chern.v0i2.209.

199. Матюхіна Н. П. Управління системою надання безоплатної правової допомоги: сучасний стан організації та правового забезпечення. *European Potential for the Development of Legal Science*,

Legislation and Law Enforcement Practice : International scientific and practical conference, 26–27 February 2021. Wloclawek, 2021. С. 171–174. DOI: 10.30525/978-9934-26-040-7-43.

200. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.

201. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Латвійської Республіки від 16.10.2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 91. Ст. 3024.

202. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором : Інструмент надання підтримки Україні на 2023 рік (макрофінансова допомога+) до 18 мільярдів євро. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. Ст. 2374.

203. Меморандум про науково-технічне й дослідницьке співробітництво між Міністерством юстиції України та Міжнародною комісією з питань зниклих безвісти від 18.10.2023. *International Commission on Missing Persons*. URL: <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2023/10/Cooperation-Agreement-Ukr-Min-Justice-.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

204. Меморандум про співпрацю між Департаментом із питань виконання кримінальних покарань та Координаційним центром із надання правової допомоги від 17.08.2021. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/memorandum-dkvs-pidpysanyj.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

205. Меморандум про співпрацю між Офісом Ради Європи в Україні, Міністерством юстиції України та Координаційним центром із надання правової допомоги від 25.08.2023. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/memorandum-rye-myu-kcz-shhodo-vidnovnogo-pravosuddya-2023.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

206. Меморандум про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща

на 2011–2012 роки від 10.01.2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 6. Ст. 309.

207. Меркулова В. О. Міждисциплінарний інститут «пробації»: сутність та проблеми реалізації соціальної конвергенції відповідних правоохоронних органів із громадськістю. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 126–132. DOI: 10.32850/sulj.2022.1-2.23.

208. Механізм. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. 2024, 30 квіт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Механізм> (дата звернення: 04.08.2025).

209. Мехтієва Т. В. Реєстраційне право : навч. посіб. Київ : Дакор, 2011. 312 с.

210. Микитась І. М. Адміністративно-правовий статус державної пенітенціарної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 20 с.

211. Миколаєць В. А., Дяченко С. В. Окремі аспекти правового статусу арбітражного керуючого. *Юридична Україна*. 2023. № 9. С. 13–21. DOI: 10.37749/2308-9636-2023-9(249)-2.

212. Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями : прийнято Конгр. ООН з профілактики злочинності і поведінки з в'язнями 30.08.1955. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 04.08.2025).

213. Міністерство юстиції пропонує для громадського обговорення проект професійного стандарту «Арбітражний керуючий». Міністерство юстиції. 2021. URL: <https://minjust.gov.ua/m/ministerstvo-yustitsii-proponue-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-profesiynogo-standartu-arbitrajniy-keruyuchiy> (дата звернення: 04.08.2025).

214. Міністерство юстиції України : офіц. вебсайт. URL: <https://minjust.gov.ua/uk/search/list/page/2/filters/name%3Dмемор%3B> (дата звернення: 04.08.2025).

215. Мінреінтеграції: Українці на ТОТ і за кордоном можуть звернутися за безоплатною правовою допомогою онлайн. *Урядовий портал*.

2023, 11 верес. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-ukraintsi-na-tot-i-za-kordonom-mozhut-zvernutysia-za-bezoplatnoiu-pravnychoiu-dopomohoiu-onlain> (дата звернення: 04.08.2025).

216. Мін'юст: Євроінтеграція. 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023. 10 липня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-ievrointehratsiia-500-dniv-povnomasshtabnoi-viiny> (дата звернення: 04.08.2025).

217. Мін'юст: Система безоплатної правової допомоги – 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023, 12 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-systema-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy-500-dniv-povnomasshtabnoi-viiny> (дата звернення: 04.08.2025).

218. Мін'юст завершив перший етап первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС). *Міністерство юстиції України*. 2023,. 30 черв. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zavershiv-pershiy-etap-pervinnoi-otsinki-stanu-implementatsii-aktiv-prava-evropeyskogo-soyuzu-acquis-es> (дата звернення: 04.08.2025).

219. Мін'юст завершив II етап первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС. *Міністерство юстиції України*. 2023, 31 серп. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zavershiv-ii-etap-pervinnoi-otsinki-stanu-implementatsii-aktiv-prava-es> (дата звернення: 04.08.2025).

220. Мін'юст затвердив план заходів з утворення міжрегіональних територіальних органів. *Міністерство юстиції України*. 2019, 18 жовт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-zatverdiv-plan-zahodiv-z-utvorenniya-mijregionalnih-teritorialnih-organiv> (дата звернення: 04.08.2025).

221. Мін'юст та Мінцифри запроваджує шеринг цифрових документів для органів ДРАЦС. *Міністерство юстиції України*. 2022, 8 верес. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-ta-mintsifri-zaprovadjuje-shering-tsifrovih-dokumentiv-dlya-organiv-dratss> (дата звернення: 04.08.2025).

222. Мін'юст України : роз'яснення. Законодавство України / Верхов. Рада Укxахни. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/stru/tt60012/page3#Stru> (дата звернення: 27.04.2024).

223. Мосъондз С. О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах) : навч. посіб. Київ : Атіка, 2008. 272 с.

224. МСЛН призупинв права нотаріатів російської федерації та білорусі. Нотаріальна палата України. 2022, 4 берез. URL: <https://npu.ua/news/stop-rf-b/> (дата звернення: 04.08.2025).

225. На шляху до більш гуманних умов утримання під вартою та зменшення рецидивів правопорушень в Україні (проект «DECOPRIS»). *Офіс Ради Європи в Україні*. 2023. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/decopris-towards-more-humane-detention-conditions-and-reduced-reoffending-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

226. На ще один крок ближче до повноцінного функціонування Ukraine Facility: Уряд затвердив План для запуску цієї програми ЄС. Офіс реформ Кабінету Міністрів України (Офіс відновлення та реформ Кабінету Міністрів України). 2024, 18 берез. URL: <https://rdo.in.ua/news/na-shche-odyn-krok-blyzhche-do-povnocinnogo-funkcionuvannya-ukraine-facility-uryad-zatverdyyv> (дата звернення: 04.08.2025).

227. Національна асоціація арбітражних керуючих України : офіц. вебсайт. URL: <https://unita.community/about-association/> (дата звернення: 04.08.2025).

228. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз : нац. доп. / редкол.: С. І. Пирожков (голова) та ін. Київ, 2022. 552 с.

229. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Агентство з розшуку та менеджменту активів або АРМА) : офіц. сайт. URL: <https://arma.gov.ua/mission> (дата звернення: 04.08.2025).

230. Неколяк Р. В. Державне регулювання наукової і науково-технічної діяльності: організаційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) : 12.00.07 (081). Київ, 2018. 222 с.
231. Новий тлумачний словник української мови. Т. 4 / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 1998. 941 с.
232. Новицька Н. Б., Новицький А. М., Приймаченко Д. В. Особливості примусового виконання судових рішень у період воєнного стану в Україні. *Правова позиція*. 2022. № 4. С. 120–124. DOI: 10.32782/2521-6473.2022-4.22.
233. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу системи держави України : монографія. Харків : Право, 2018. 98 с.
234. Обрусна С. Ю., Іванова І. В., Панімаш Ю. В., Пасинчук К. М. Адміністративно-правовий статус органів публічної адміністрації військово-цивільного характеру як суб'єктів публічного управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Т. 2, № 78. С. 90–95. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.78.2.14.
235. Обушенко Н. Суть і значення систематизації законодавства в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 101–106. DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-101-106.
236. Овсянникова І. М. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: проблеми підвищення ефективності : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2023. 243 с.
237. Оголошено конкурс на вісім посад в Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Facebook, Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. 2021, 15 верес. URL: <https://www.facebook.com/UA.EU.NATO/posts/4367287563385830> (дата звернення: 04.08.2025).
238. Орієнтовний план перекладу актів Європейського Союзу *acquis communautaire* та актів законодавства України на 2024 рік : затв. рішенням Уряд. ком. з питань європ. та євроатлант. інтеграції, міжнар. співробітництва, культури, молоді, спорту та інформ.

політики від 18.08.2023 (протокол № 12). *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes/orientovnyi-plan-perekladu-aktiv-acquis-ies-na-2024-rik> (дата звернення: 04.08.2025).

239. Основи публічного адміністрування : посіб. для підгот. до іспиту / за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Харків : Право, 2016. 128 с.

240. Особливе адміністративне право : підручник / за заг. ред.: Б. Візер, Я. Лазур, Т. Карабін, О. Білаш. Одеса : Гельветика, 2022. 464 с.

241. Остапенко О. І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В., Кісіль Р. В. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2008. 536 с.

242. Остропілець В.Р. Адміністративно-правове забезпечення діяльності судово-експертних установ України : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2020. 187 с.

243. Панчук Н. Євроінтеграція: 500 днів повномасштабної війни. *Міністерство юстиції України*. 2023, 10 лип. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/nataliya-panchuk-evrointegratsiya-500-dniv-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення: 04.08.2025).

244. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338–342.

245. Пархоменко Н. Н. Джерела права: проблеми теорії та методології : монографія. Київ : Юрид. думка, 2008. 336 с.

246. Патерило І. В. Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 27, т. 2. С. 174–178.

247. Підписано Меморандум про співробітництво з Міністерством юстиції України. Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України. 2024, 04 берез. URL: <https://lawmaking.academy/pidpysano-memorandum-pro-spivrobitnytstvo-z-ministerstvom-yustytstyi-ukrayiny/> (дата звернення: 04.08.2025).

248. Підписано новий міжнародної договір із Польщею про взаємне виконання покарань. *Міністерство юстиції України*. 2023, 19 верес. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pidpisano-noviy-mijnarodnoi-dogovir-z-polscheyu-pro-vzaemne-vikonannya-pokaran> (дата звернення: 04.08.2025).

249. Пилаєва В. М. Адміністративно-правові засади забезпечення транспарентності в діяльності органів виконавчої влади в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 245 с.

250. Пиріг І. В., Шинкаренко І. Р. Принципи судової експертизи. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2018. Вип. 18. С. 221–230. DOI: 10.32353/khrife.2018.24.

251. Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України : постанова Каб. Міністрів України від 17.06.2009 № 599. *Офіційний вісник України*. 2009. № 45. Ст. 1511. РеД. від 21.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2009-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

252. Питання оптимізації системи надання безоплатної правничої допомоги : наказ М-ва юстиції України від 27.12.2023 № 4453/5. *Ліга:Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38933> (дата звернення: 04.08.2025).

253. Питання організації роботи підкомітетів Комітету асоціації між Україною та ЄС, у тому числі Комітету асоціації у торговельному складі, і діалогів Україна – ЄС : постанова Каб. Міністрів України від 08.07.2015 № 646. *Офіційний вісник України*. 2015. № 72. Ст. 2351. РеД. від 03.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2015-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

254. План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» : СМ(2022)187 від 29.11.2022. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282> (дата звернення: 04.08.2025).

255. План діяльності Міністерства юстиції України на 2022–2024 роки : затв. 18.08.2021 № 74857/4.3/11-21. *Міністерство*

юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/objectives_of_public_policy (дата звернення: 04.08.2025).

256. План діяльності Міністерства юстиції України на 2025–2027 роки : затв. 25.10.2024 № 1269-4.3-24. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/12/02/20241202163821-70.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

257. План для реалізації Ukraine Facility 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 04.08.2025).

258. План роботи Державної архівної служби України на 2024 рік та План проведення Державною архівною службою України перевірок у 2024 році. Державна архівна служби України. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/ПЛАН-роботи-Укр-держдержархіву-на-2024-рік-затв_compressed.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

259. План роботи Міністерства юстиції України на 2024 рік «Заходи, спрямовані на досягнення цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Мін'юсту на 2022–2024 роки та Програмі діяльності Кабінету Міністрів України». Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/06/20240306110644-62.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

260. План роботи Міністерства юстиції України на 2025 рік «Заходи, спрямовані на досягнення цілей державної політики та основних завдань, визначених у Плані діяльності Мінюсту на 2025–2027 роки та Програмі діяльності Кабінету Міністрів України» : наказ М-ва юстиції України від 20.02.2025 № 482/5. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2025/05/14/20250514181359-11.pdf> (дата звернення: 26.07.2025).

261. Плани дій Ради Європи для України. Постійне представництво України при Раді Європи. 2023, 25 верес. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevropi-dlya-ukrayini> (дата звернення: 04.08.2025).

262. Повідомлення про проведення електронних консультацій щодо Проекту «Концепції розвитку юридичної освіти». Міністерство

юстиції. 2019, 27 трав. URL: <https://minjust.gov.ua/index.php/m/27052019-povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-schodo-proektu-kontseptsii-rozvitku-yuridichnoi-osviti> (дата звернення: 04.08.2025).

263. Положення про Громадську раду при Міністерстві юстиції України : схвалено на засід. Громад. ради від 16.05.2011. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_38262 (дата звернення: 04.08.2025).

264. Положення про Раду арбітражних керуючих України : затв. Установ. з'їздом арбітраж. керуючих України від 20.11.2019 № 1. Національна асоціація арбітражних керуючих України. URL: <https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/ПОЛОЖЕННЯ-про-Раду-АК-України.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

265. Положення про Управління експертного забезпечення правосуддя Департаменту з питань судової роботи та банкрутства від 04.03.2019. *Архів Секретаріату Міністерства юстиції України*.

266. Попович Н. В. Поняття «законодавство»: традиційні підходи і новації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2. С. 177–187.

267. Популярна юридична енциклопедія / редкол.: І. С. Чиж (голова) та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 528 с.

268. Порядок реалізації майна шляхом проведення електронних торгів (добровільний продаж) : наказ ДП «СЕТАМ» від 18.10.2016 № 79 (у ред. наказу № 22 від 22.07.2023). СЕТАМ. URL: <https://setam.net.ua/poryadok-dobrovilnoji-realizacii-majna-22-07-2023> (дата звернення: 04.08.2025).

269. Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні : Проєкт імплементується в межах Плану дій Ради Європи для України «Стійкість. Відновлення. Відбудова» 2023–2026. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/strengthening-judicial-and-non-judicial-remedies-for-the-human-rights-protection-of-the-war-affected-people-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

270. Прадід Ю. Ф. Про поняття та значення термінів закон і законодавство. *Культура народів Причорномор'я*. 2001. № 24. С. 218–220.

271. Предместніков О. Г. Адміністративно-правове регулювання організаційної структури Міністерства юстиції України. *Форум права*. 2016. № 5. С. 157–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_5_28 (дата звернення: 04.08.2025).

272. Предместніков О. Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів юстиції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 42 с.

273. Предместніков О. Завдання міністерства юстиції України як основа його правового статусу й діяльності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. Т. 18, № 2/2. С. 71–75.

274. Предместніков О. Г. Основні правові форми діяльності органів юстиції України з реалізації державної правової політики. *Право та інновації*. 2016. № 4. С. 111–118.

275. Предместніков О. Повноваження Міністерства юстиції України у сфері державної правової політики: нормотворчість і правова експертиза. *Підприємництво господарство і право*. 2016. № 4. С. 56–61.

276. Предместніков О. Поняття та ознаки органів юстиції України як органів виконавчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 3. С. 97–106.

277. Предметніков О. Г. Правові засади діяльності Міністерства юстиції України у сфері державної реєстрації, організації нотаріату та примусового виконання рішень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2, т. 2. С. 90–94.

278. Президент України : офіц. інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/lustration/lustr-list/lustr-apu/spivrobitniki> (дата звернення: 04.08.2025).

279. Принципи державного управління / Пропр. SIGMA, ЄС, OECD. Paris : OECD, 2023. 48 с. URL: <https://www.sigmaxweb.org/publications/principles-public-administration.htm> (дата звернення: 04.08.2025).

280. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 2509. Реда. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

281. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 76. Ст. 3067. Реда. від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#top> (дата звернення: 04.08.2025).

282. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 49. Ст. 2675. Реда. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#top> (дата звернення: 04.08.2025).

283. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. Реда. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

284. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 51. Ст. 2009. Реда. від 04.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

285. Про визначення Переліків населених пунктів в межах відповідних районів Сумської, Донецької, Луганської, Полтавської, Харківської та Чернігівської областей, на які поширюється компетенція відділів державної реєстрації актів цивільного стану Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції : наказ Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України від 04.04.2023 № 241/7. *Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції України*. URL: https://www.sumyjust.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/nakaz_atu.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

286. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 53. Ст. 1852. Реда. від 01.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

287. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. Ст. 444. РеД. від 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

288. Про внесення змін до Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні : наказ М-ва юстиції України від 26.02.2022 № 606/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 17. Ст. 943.

289. Про внесення змін до розпоряджень Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 і від 27 грудня 2017 р. № 1013 : розпорядж. Каб. Міністрів України від 18.12.2018 № 1102-р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 14. Ст. 509.

290. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. Ст. 1697. РеД. від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

291. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 57. Ст. 1935. РеД. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

292. Про державну реєстрацію нормативно-правового акта : наказ Центр. міжрегіон. упр. М-ва юстиції України від 14.10.2022 № 817/6. Подільська районна в місті Києві державна адміністрація. URL: <https://podil.kyivcity.gov.ua/files/2022/10/20/440.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

293. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 30, т. 1. Ст. 1993. РеД. від 09.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

294. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 25. Ст. 1172.

Ред. від 04.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

295. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах : Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2008. L 136. С. 3–8.

296. Про деякі заходи з підготовки до переговорного процесу зі вступу України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 08.11.2023 № 744/2023. *Офіційний вісник України*. 2023. № 102. Ст. 6081.

297. Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану : наказ М-ва юстиції України від 14.03.2022 № 1138/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 22. Ст. 1202. Ред. від 25.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-22#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

298. Про деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг : розпорядж. Каб. Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 45. Ст. 1193. Ред. від 31.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-р#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

299. Про додаткові заходи щодо посилення роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Каб. Міністрів України від 31.03.2004 № 417. *Офіційний вісник України*. 2004. № 14. Ст. 969.

300. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Каб. Міністрів України від 03.11.2010 № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2945. Ред. від 57.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

301. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 15.

Ст. 1028. Ред. від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#top> (дата звернення: 04.08.2025).

302. Про задоволення скарги : наказ Захід. міжрегіон. упр. М-ва юстиції від 16.07.2021 № 307/6. ІТВ. 2021, 15 верес. URL: <https://itvmg.com/news/direktorka-rivnenskoho-tsnapu-taki-perevishchue-povnovazhennya---minyust-66244> (дата звернення: 04.08.2025).

303. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Ред. від 30.12.2023. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. Ст. 2474. Ред. від 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1700-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

304. Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Каб. Міністрів України від 12.06.1998 № 852. Законодавство України / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 31.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-98-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

305. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411- VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 55. Ст. 1840. Ред. від 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

306. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 № 220. *Офіційний вісник України*. 2023. № 31. Ст. 1685.

307. Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : наказ М-ва юстиції України від 19.04.2012 № 611/5. Законодавство України / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 13.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

308. Про затвердження Дорожньої карти щодо діяльності з розбудови потенціалу для підтримки впровадження Кодексу України з процедур банкрутства : наказ М-ва юстиції України від 26.09.2023

№ 3427/5. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/09/29/20230929154604-19.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

309. Про затвердження Звіту про виконання Плану роботи Міністерства юстиції України на 2023 рік та Плану роботи Міністерства юстиції України на 2024 рік : наказ М-ва юстиції України від 29.02.2024 № 579/5. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/06/20240306110406-69.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

310. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України щодо особливостей взаємодії органів державної виконавчої служби та приватних виконавців при визначенні поточного рахунку фізичної особи – боржника у банку для здійснення видаткових операцій : наказ М-ва юстиції України від 17.07.2023 № 2578/5. *Офіційний вісник України*. 2023. № 69. Ст. 4024.

311. Про затвердження Змін до Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження або позбавлення волі : наказ М-ва юстиції України від 11.10.2023 № 3603/5. *Офіційний вісник України*. 2023. № 96. Ст. 5780.

312. Про затвердження Змін до Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги у зв'язку з оптимізацією системи надання безоплатної правової допомоги : наказ М-ва юстиції України від 14.06.2023 № 2213/5. *Офіційний вісник України*. 2023. № 60. Ст. 3404.

313. Про затвердження Змін до Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : наказ М-ва юстиції України та ін. від 01.10.2021 № 3479/5/560/2123/729. *Офіційний вісник України*. 2021. № 82. Ст. 5318.

314. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень : наказ М-ва юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. *Офіційний вісник України*. 2012. № 27. Ст. 1018. Ред. від 29.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

315. Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : наказ М-ва внутр. справ України від 17.07.2017 № 591. *Офіційний вісник України*. 2017. № 73. Ст. 2254.

316. Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : наказ М-ва юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5. *Офіційний вісник України*. 2011. № 98. Ст. 3591. Ред. від 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

317. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ М-ва юстиції України від 08.10.98 № 53/5. *Офіційний вісник України*. 1998. № 46. Ст. 1715. Ред. від 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

318. Про затвердження інформаційної картки адміністративної послуги з видачі свідоцтва про державну реєстрацію акту цивільного стану повторно : наказ Схід. Міжрегіон. упр. М-ва юстиції від 14.06.2023 № 360/7. Центр надання адміністративних послуг м. Харкова. URL: https://dozvil.kh.ua/_files/570c6ae0-f307-4137-a0ce-ca40e31d07da.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

319. Про затвердження інформаційної та технологічної карток адміністративної послуги присвоєння кваліфікації судового експерта : наказ М-ва юстиції України від 29.03.2013 № 589/5. Законодавство України / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 09.04.2019.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0589323-13#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

320. Про затвердження кваліфікаційних вимог до професійної придатності осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ М-ва юстиції України від 06.01.2022 № 27/5. *Офіційний вісник України*. 2022. № 5. Ст. 330. Ред. від 24.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-22#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

321. Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки : розпорядж. Каб. Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 58. Ст. 3617.

322. Про затвердження Плану заходів із реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року : розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.11.2023 № 1025-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 103. Ст. 6179.

323. Про затвердження Положення про Державну архівну службу України : постанова Каб. Міністрів України від 21.10.2015 № 870. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2930. Ред. від 20.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

324. Про затвердження Положення про Державну установу «Центр пробації» : наказ М-ва юстиції України від 02.06.2023 № 2110/5. Пробація України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DGhaMlulf2TvJGduri463BGpwDmJqvva/view> (дата звернення: 04.08.2025).

325. Про затвердження Положення про Директорат правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України : наказ М-ва юстиції України від 03.02.2020 № 488/к. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/03/06/20200306114617-95.pdf> (дата звернення: 05.10.2021).

326. Про затвердження Положення про Директорат цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Міністерства юстиції України : наказ М-ва юстиції України від 28.06.2024 № 1939/5.

Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/09/01/20230901112439-44.pdf> (дата звернення: 24.07.2025).

327. Про затвердження Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Каб. Міністрів України від 12.11.1998 № 1773. *Офіційний вісник України.* 1998. № 45. Ст. 1673. Ред. від 31.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1773-98-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

328. Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України : наказ М-ва юстиції України від 23.06.2011 № 1707/5. *Офіційний вісник України.* 2011. № 49. Ст. 1984. Ред. від 02.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-11#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

329. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України : постанова Каб. Міністрів України від 16.10.2014 № 630. *Офіційний вісник України.* 2014. № 95. Ст. 2729. Ред. від 26.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

330. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Каб. Міністрів України від 02.07.2014 № 228. *Офіційний вісник України.* 2014. № 54. Ст. 1455. Ред. від 29.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

331. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ М-ва юстиції України від 17.03.2023 № 1000/5. *Офіційний вісник України.* 2023. № 34. Ст. 1835.

332. Про затвердження Положення про систему підготовки і перепідготовки осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражного керуючого, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих : наказ М-ва юстиції

України від 13.08.2019 № 2536/5. *Офіційний вісник України*. 2019. № 66. Ст. 2336. РеД. від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

333. Про затвердження Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ М-ва юстиції України від 06.02.2017 № 292/5. *Офіційний вісник України*. 2017. № 15. Ст. 458. РеД. від 25.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0177-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

334. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ М-ва юстиції України від 03.03.2015 № 301/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. Ст. 468. РеД. від 25.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

335. Про затвердження Положення та складу Науково-видавничої ради Державної архівної служби України : наказ Держ. архів. служби України від 11.06.2020 № 69. Законодавство України / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 19.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069842-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

336. Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методи проведення судових експертиз : постанова Каб. Міністрів України від 02.08.2008 № 595. *Офіційний вісник України*. 2008. № 49. Ст. 1585. РеД. від 05.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2008-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

337. Про затвердження Порядку ведення Координаційним центром з надання правничої допомоги Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу : наказ М-ва юстиції України від 30.04.2015 № 633/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 38. Ст. 1163. РеД. від 09.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

338. Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України

із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту : наказ М-ва юстиції України, М-ва охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104. *Офіційний вісник України*. 2012. № 13. Ст. 506. Ред. від 18.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0212-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

339. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : наказ М-ва внутр. справ України, М-ва юстиції України від 30.01.2018 № 64/261/5. *Офіційний вісник України*. 2018. № 11. Ст. 406. Ред. від 04.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

340. Про затвердження Порядку виконання науково-дослідних робіт у науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України : наказ М-ва юстиції України від 04.02.2010 № 223/5. ІАС Консультант. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=02WG5BC188> (дата звернення: 04.08.2025).

341. Про затвердження Порядку використання коштів з рахунка Міністерства цифрової трансформації для забезпечення протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави : постанова Каб. Міністрів України від 01.07.2022 № 751. *Офіційний вісник України*. 2022. № 55. Ст. 3244. Ред. від 31.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2022-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

342. Про затвердження Порядку державного обліку документів Національного архівного фонду : наказ М-ва юстиції України від 27.09.2013 № 2045/5. *Офіційний вісник України*. 2013. № 79. Ст. 2957.

343. Про затвердження Порядку електронної взаємодії Міністерства соціальної політики України та Міністерства юстиції України щодо підтвердження факту народження дитини : наказ М-ва соц. політики України, М-ва юстиції України від 21.03.2017 № 441/915/5. *Офіційний вісник України*. 2017. № 25. Ст. 734. Ред. від 21.12.2020.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

344. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та Єдиною державною інформаційною системою у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : наказ М-ва юстиції України, М-ва фінансів України від 01.02.2021 № 370/5/50. *Офіційний вісник України*. 2021. № 11. Ст. 496.

345. Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих : наказ М-ва юстиції України від 06.12.2019 № 3928/5. *Офіційний вісник України*. 2019. № 99. Ст. 3337. Ред. від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1228-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

346. Про затвердження Порядку і умов укладення договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу : постанова Каб. Міністрів України від 11.01.2012 № 8. *Офіційний вісник України*. 2012. № 3. Ст. 92. Ред. від 14.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2012-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

347. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : постанова Каб. Міністрів України від 28.12.2011 № 1363. *Офіційний вісник України*. 2011. № 101. Ст. 3719. Ред. від 14.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

348. Про затвердження Порядку надання АРМА інформації на запити Міністерства юстиції України при реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції : наказ М-ва юстиції України, АРМА /

від 29.06.2022 № 2703/5/140. *Офіційний вісник України*. 2022. № 51. Ст. 2937. Ред. від 04.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0710-22> (дата звернення: 04.08.2025).

349. Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у автоматичному режимі : наказ М-ва юстиції України, М-ва цифрової трансформації від 14.07.2022 № 2933/5/66. *Офіційний вісник України*. 2022. № 54. Ст. 3214. Ред. від 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0780-22#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

350. Про затвердження Порядку надання Національним агентством з питань запобігання корупції інформації на запити Міністерства юстиції України при реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції : наказ М-ва юстиції України, Нац. агентства з питань запобігання корупції від 05.07.2022 № 2782/5/168/22. *Офіційний вісник України*. 2022. № 53. Ст. 3139.

351. Про затвердження Порядку носіння і зберігання зброї та спеціальних засобів індивідуального захисту особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби : постанова Каб. Міністрів України від 28.04.2023 № 406. *Офіційний вісник України*. 2023. № 47. Ст. 2559. Ред. від 28.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/406-2023-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

352. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації приватним виконавцем : наказ М-ва юстиції України від 28.01.2020 № 297/5. *Офіційний вісник України*. 2020. № 11. Ст. 449. Ред. від 09.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

353. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) : постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2023 № 189. *Офіційний вісник України*. 2023. № 28. Ст. 1558.

354. Про затвердження Порядку проведення рецензування висновків судових експертів : наказ М-ва юстиції України від 03.02.2020 № 335/5. *Офіційний вісник України*. 2020. № 13. Ст. 533. РеД. від 23.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

355. Про затвердження Порядку проведення установчого з'їзду арбітражних керуючих України : наказ М-ва юстиції України від 17.10.2019 № 3190/5. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 2872. РеД. від 19.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1123-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

356. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна : наказ М-ва юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 76. Ст. 2558. РеД. від 23.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

357. Про затвердження Порядку складання та подання звітності про діяльність органів державної виконавчої служби та приватних виконавців : наказ М-ва юстиції України від 23.06.2018 № 1979/5. *Офіційний вісник України*. 2018. № 53. Ст. 1878. РеД. від 30.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0756-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

358. Про затвердження Порядку формування і ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України : наказ М-ва юстиції України від 05.08.2016 № 2431/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 64. Ст. 2181. РеД. від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1125-16#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

359. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : наказ М-ва юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5. *Офіційний вісник України*. 2010. № 98. Ст. 3515. РеД. від 14.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

360. Про затвердження Правил етичної поведінки працівників апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів : наказ М-ва юстиції України від 21.09.2017 № 2952/5.

Офіційний вісник України. 2017. № 76. Ст. 2357. РеД. від 02.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1164-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

361. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : наказ М-ва юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 52. Ст. 1699. РеД. від 30.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

362. Про затвердження Правил проставлення апостиля на офіційних документах, призначених для використання на території інших держав : наказ М-ва закордонних справ України та ін. від 17.03.2023 № 125/209/293/139/999/5. *Офіційний вісник України*. 2023. № 30. Ст. 1682.

363. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України : наказ М-ва юстиції України від 07.06.2021 № 2039/5. *Офіційний вісник України*. 2021. № 43. Ст. 2650. РеД. від 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

364. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Каб. Міністрів України від 12.06.2020 № 471. *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1571.

365. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Каб. Міністрів України від 18.07.2007 № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180. РеД. від 30.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

366. Про затвердження Розподілу обов'язків і повноважень Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністром юстиції України, першим заступником Міністра юстиції України, заступниками Міністра юстиції України, заступником Міністра юстиції України з питань виконавчої служби, заступником Міністра юстиції України з питань

європейської інтеграції, заступником Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: наказ М-ва юстиції України від 04.04.2025 № 676/к. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/rozpodil-rovnovajen> (дата звернення: 24.07.2025).

367. Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Організація роботи архівних установ, заснованих фізичними та/або юридичними особами приватного права» : наказ Держ. архів. служби України від 22.04.2019 № 40. *Ліга:Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN052228> (дата звернення: 04.08.2025).

368. Про затвердження та впровадження Методичних рекомендацій щодо самостійного відбору мікробіологічних та ентомологічних проб працівниками архівних установ в умовах дії дистанційно-карантинних заходів : наказ Держ. архів. служби України від 15.07.2021 № 78. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0078843-21#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

369. Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади : Указ Президента України від 09.02.1999 № 145/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 6. Ст. 189. Ред. від 18.04.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145/99#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

370. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 20. Ст. 619. Ред. від 24.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

371. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. *Офіційний вісник України*. 2023. № 51. Ст. 2823.

372. Про ліцензування освітньої діяльності : наказ М-ва освіти і науки України від 29.04.2016 № 827л. *Міністерство освіти*

і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/protokoly-zasidan-litsenziynoi-komisii/2016/nmon-8271-29042016.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

373. Про ліцензування освітньої діяльності : наказ М-ва освіти і науки України від 13.06.2018 № 1253-л. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravodiyalnosti/2018/06/25/1253.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

374. Про ліцензування освітньої діяльності : наказ М-ва освіти і науки України від 17.04.2019 № 334-л. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravodiyalnosti/2019/04/17/334.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

375. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Ст. 6340.

376. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. Ред. від 03.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

377. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20–21. Ст. 190. Ред. від 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

378. Про надання інформації Міністерству економічного розвитку і торгівлі : лист М-ва юстиції України від 09.09.2016 № 6539/19/26-16. *Ліга:Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS27266> (дата звернення: 04.08.2025).

379. Про надання Харківському науково-дослідному інституту судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса Міністерства юстиції України статусу Національного наукового центру : Указ Президента України від 28.08.2020 № 366/2020. *Офіційний вісник України*. 2020. № 71. Ст. 2258.

380. Про наміри та Меморандум про економічну і фінансову політику : лист М-ва фінансів України до Міжнар. валют. фонду від 19.06.2023. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov>

ua/storage/files/Lol_MEFP_Ukraine_2023-06-19_.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

381. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 2. Ст. 40. Ред. від 09.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

382. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10.11.2015 № 772-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3385. Ред. від 30.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

383. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383. Ред. від 10.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

384. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Каб. Міністрів України від 10.09.2014 № 442. *Офіційний вісник України*. 2014. № 74. Ст. 2105. Ред. від 26.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

385. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 53. Ст. 1851. Ред. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

386. Про організацію та проведення конкурсу на зайняття посад фахівців із питань реформ в Урядовому офісі координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України : наказ Держ. секретаря Каб. Міністрів України від 16.02.2022 р. № 35. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/16.02.2022/1-nakaz-35-vid-16-lyutogo-2022.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

387. Про особовий склад : наказ Півден. міжрегіон. упр. М-ва юстиції від 29.12.2022 № 5714-к. *Багнет нації*. URL: https://bagnetnacji.blogspot.com/2023/03/blog-post_5.html (дата звернення: 04.08.2025).

388. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 82. Ст. 2317. Редакція від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

389. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : постанова Верхов. Ради України від 29.08.2019 № 19-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 35. Ст. 147. Редакція від 14.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-IX#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

390. Про питання Міністерства цифрової трансформації : постанова Каб. Міністрів України від 18.09.2019 № 856. *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2736. Редакція від 26.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п#n12> (дата звернення: 04.08.2025).

391. Про питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 49. Ст. 2698.

392. Про Положення про Офіс Президента України : Указ Президента України від 25.06.2019 № 436/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 51. Ст. 1734. Редакція від 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

393. Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : постанова Каб. Міністрів України від 04.01.2002 № 3. *Офіційний вісник України*. 2002. № 2. Ст. 57. Редакція від 24.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

394. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 88. Ст. 5121. Ред. від 19.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

395. Про призначення відповідальних осіб за зберігання бланків свідоцтв у Центральному відділі державної реєстрації актів цивільного стану Управління державної реєстрації та відділах державної реєстрації актів цивільного стану Хмельницької області Центрально-Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Хмельницький) : наказ Центр.-Захід. міжрегіон. упр. М-ва юстиції від 03.06.2021 № 201/9. *Міністерство юстиції України*. URL: https://publinfo.minjust.gov.ua/khmelnick/tmp_doc_files/file19816.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

396. Про призначення І. Мудрої представником України в Конференції учасників Реєстру збитків, завданих агресією російської федерації проти України : Указ Президента України від 15.06.2023 № 334/2023. *Офіційний вісник України*. 2023. № 61. Ст. 3420.

397. Про пробацію : Закон України від 05.05.2015 № 160-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. Ст. 445. Ред. від 19.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

398. Про проведення перевірки діяльності Науково-дослідного інституту судових експертиз : наказ М-ва юстиції України від 21.06.2023 № 1479/7. *Офіційний вісник України*. 2023. № 57. Ст. 3257.

399. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в Програмі ЄС у сфері юстиції : проект закону України № 0250 від 01.03.2024. Верховна Рада України. Законопроекти. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43787> (дата звернення: 04.08.2025).

400. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360. Ред. від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

401. Про результати проведення камеральної перевірки державного реєстратора Вовчанської міської ради Харківської області Погореленка Олега Петровича : наказ М-ва юстиції України від 02.04.2024 № 921/5. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/04/03/20240403102427-49.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

402. Про реорганізацію міжрегіональних територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 16.08.2022 № 912. *Офіційний вісник України*. 2022. № 67. Ст. 4028.

403. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. Ст. 2377. Ред. від 07.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

404. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. *Офіційний вісник України*. 2022. № 3. Ст. 125.

405. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 79. Ст. 4992.

406. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2023 році та пріоритети на 2024 рік / Держ. архів. служба України. Київ, 2024. 75 с.

407. Про розгляд Звіту про результати аналізу реалізації наданих Рахунковою палатою рекомендацій та оцінки їх впливу на систему змін у сфері судової влади та юстиції : Рішення Рахункової палати від 18.12.2024 № 57-5. *Рахункова палата*. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/57-5_2024/Zvit_57-5_2024.pdf (дата звернення: 24.07.2025).

408. Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих Міністерству юстиції України на виконання покарань установами і органами ДКВС України, а також використання і розпорядження об'єктами державної власності, належними державі матеріальними та іншими активами, що мають фінансові наслідки для державного бюджету через відповідні комітети, здійснюють законопроектні, організаційні та контрольні функції : рішення Рахункової палати від 12.10.2021 № 24-3. *Рахункова палата*. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/24-3_2021/RP_24-3_2021.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

409. Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності управління науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України, що має фінансові наслідки для державного бюджету : рішення Рахунк. палати від 23.12.2022 № 28-1. *Рахункова палата*. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2022/28-1_2022/R_RP_28-1_2022.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

410. Про створення двох підкомітетів : рішення Ради асоціації між Україною та ЄС від 15.12.2014 № 2/2014. *Офіційний вісник України*. 2015. № 58. Ст. 1927.

411. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Каб. Міністрів України від 15.02.2002 № 153. *Офіційний вісник України*. 2002. № 8. Ст. 340. Ред. від 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

412. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 48. Ст. 2963.

413. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232. Ред. від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

414. Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року : розпорядж. Каб. Міністрів України від 09.12.2022 № 1155-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 1. Ст. 28.

415. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках : розпорядж. Каб. Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 1. Ст. 33.

416. Про уповноваження Д. Малюськи на підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в Програмі ЄС у сфері юстиції : розпорядж. Президента України від 18.12.2023 № 216/2023-рп. *Офіційний вісник України*. 2024. № 8. Ст. 373.

417. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції : постанова Каб. Міністрів України від 04.10.2017 № 759. *Офіційний вісник України*. 2017. № 84. Ст. 2565. Ред. від 23.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-p#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

418. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 2500.

419. Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства : постанова Каб. Міністрів України від 24.12.2004 № 1742. *Офіційний вісник України*. 2004. № 52, т. 1. Ст. 3447.

420. Про утворення державної установи «Центр пробації» : розпорядж. Каб. Міністрів України від 13.09.2017 № 655-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. 29 верес. (№ 183).

421. Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції : постанова Каб. Міністрів України від 06.06.2012 № 504. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. Ст. 1668. Ред. від 14.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-p#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

422. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань підготовки Плану заходів у рамках реалізації пропозиції Європейської

Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради ЄС про створення Українського фонду : постанова Каб. Міністрів України від 14.07.2023 № 737. *Офіційний вісник України*. 2023. № 70. Ст. 4059. Ред. від 05.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/737-2023-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

423. Про утворення Науково-дослідного центру незалежних судових експертиз : розпорядж. Каб. Міністрів України від 08.09.2023 № 798-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 88. Ст. 5147.

424. Про утворення Офісу реформ : постанова Каб. Міністрів України від 11.10.2016 № 768. *Офіційний вісник України*. 2016. № 87. Ст. 2827. Ред. від 14.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-2016-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

425. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 27. Ст. 1123. Ред. від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

426. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / под общ. ред.: Е. Б. Кубко, В. В. Цветкова. Киев : Юринком Интер, 2003. 583 с.

427. Проведення правової експертизи проєктів нормативно-правових актів. Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ). 2022, 28 верес. URL: <https://centraljust.gov.ua/index.php/news/info/provedennya-pravovoi-ekspertizi-proektiv-normativno-pravovih-aktiv> (дата звернення: 04.08.2025).

428. Програма інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

429. Проєкт «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни». *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/project-help-human-rights-education-for-legal-professionals-for-ukraine-including-during-wartime> (дата звернення: 04.08.2025).

430. Проект «ДІЯ – ЄС: заходи ЄС із питань протидії наркотикам та організований злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж героїнового маршруту». *Державна судова адміністрація України*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/234/lkjhg> (дата звернення: 04.08.2025).

431. Проект ЄС «Право-Justice». URL: <https://www.pravojustice.eu/ua> (дата звернення: 04.08.2025).

432. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Юстиція» / Нац. рада з відновлення України від наслідків війни. Київ, 2022. 160 с. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62dea471331181b583d43ec5_Юстиція.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

433. Проект плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ: практичний результат до 2025 року. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/uk/m/proekt-planu-diy-mij-ukrainoyu-ta-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav-praktichniy-rezultat-do-2025-roku> (дата звернення: 04.08.2025).

434. Пузирний В. Ф. Принципи адміністративної діяльності органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2015. № 3. С. 42–48.

435. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права та їх джерела. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 35. С. 128–132.

436. Рада Європи продовжуватиме підтримувати імплементацію пенітенціарної реформи в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2023. 14 груд. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-will-continue-to-support-the-implementation-of-the-penitentiary-reform-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

437. Радишевська О. Р. Європеїзація адміністративного права України: питання теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 34 с.

438. Радишевська О. Р. Європеїзація адміністративного права України: питання теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 555 с.

439. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

440. Резніченко В. О. Ліцензування та акредитація як інструменти публічного адміністрування забезпечення вищої освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. Т. 1, № 4. С. 152–158. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-106-4-1.18.

441. Результати роботи Департаменту санкційної політики. *Міністерство юстиції України*. 2023. 21 черв. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/rezultati-roboti-departamentu-sanktsiynoi-politiki> (дата звернення: 04.08.2025).

442. Реформування пенітенціарної системи України. *Урядовий портал*. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reformuvannya-sistemi-probaciyi-ta-resocializaciya> (дата звернення: 04.08.2025).

443. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-6/99 за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) від 14.12.1999 № 10-рп/99. *Офіційний вісник України*. 2000 № 4. Ст. 125.

444. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-33/2004 за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.

445. Розвиток системи БПД. Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Одеса). 2025.

URL: <https://just-dnipro.gov.ua/?view=cat&category=1148> (дата звернення: 04.08.2025).

446. Розсоха С. С. Адміністративно-правові засади отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 19 с.

447. Романцова С. В. Досвід країн Європейського Союзу щодо захисту прав і свобод громадян у пенітенціарних установах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 387–393. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.62> (дата звернення: 04.08.2025).

448. Романцова С. В. Органи Державної кримінально-виконавчої служби України в системі суб'єктів захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 533–539. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.93> (дата звернення: 04.08.2025).

449. Рудченко О. В. Адміністративно-правове регулювання нотаріального адміністрування спадкової маси : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2023. 25 с.

450. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 29 с.

451. Сакун Д. І. Адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правової допомоги адвокатами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 22 с.

452. Саханенко С., Ющенко М. Надання адміністративних послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану на засадах багаторівневості. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. Т. 3, № 84. С. 175–182. DOI: 10.35432/1993-8330arpa3842021246369.

453. Свінцицький А. Судово-експертне забезпечення служби безпеки України. *II Міжнародний податковий конгрес* : зб. матеріалів, 26 листоп. 2021 р. Ірпінь, 2021. С. 779–784.

454. Святогор О. Зарубіжний досвід організації виконання рішень у господарських справах. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 71–76.

455. Сергієнко Н. А. Адміністративно-правовий механізм виконавчого провадження: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид наук : 12.00.07. Київ, 2023. 509 с.

456. Систематизація законодавства. URL: https://pidru4niki.com/17910211/pravo/sistematizatsiya_zakonodavstva (дата звернення: 27.04.2024).

457. Ситько О. М., Шаповаленко Н. М. Словник юридичних термінів іншомовного походження. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 44 с.

458. Сіверін Д. В. Адміністративно-правовий статус органів Державної виконавчої служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 21 с.

459. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничук. Київ : Укр. рад. енцикл., 1974. 775 с.

460. Совгиря О. В. Загальні питання компетенції Кабінету Міністрів України: конституційно-правовий аспект. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 4. С. 155–165.

461. Сорока Ю. Правові засади реформування архівної справи в Україні. *Юридичний вісник України*. 2006. 15–21 лип. (№ 28). С. 5.

462. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців територіальних органів державної виконавчої служби : наказ М-ва юстиції України від 21.10.2016 № 3005/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 87. Ст. 2872. Ред. від 25.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1444-16#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

463. Спільний алгоритм дій територіальних органів поліції та уповноважених органів з питань пробації. Пробація України. 2020. URL: https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/5121_1_Ян-20.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

464. Спільник С. І. Результати дослідження кримінологічної діяльності державної кримінально-виконавчої служби України. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 218–223. DOI: 10.32842/2078-3736/2022.5.32.

465. Стадник Г. В. Державна виконавча служба України як суб'єкт публічної фінансової служби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2010. 20 с.

466. Стаматіна М. В. Організація діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 166 с.

467. Статут Міжнародного союзу судових виконавців (MCCB) = Statutes of the International Union of Judicial Officers (UIJO) від 25.11.2021. URL: https://drive.google.com/file/d/1LITimjllqvV5YRoGHAMBxPG_J27tZ45p/view (дата звернення: 04.08.2025).

468. Статут Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса». Київське відділення національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса». URL: <https://kyiv.nncise.org.ua/pro-nnc/muzeyi> (дата звернення: 04.08.2025).

469. Статут некомерційної професійної організації «Асоціації приватних виконавців України» : рішення Першого з'їзду приватних виконавців України від 14.11.2017 № 1 (зі змінами від 01.12.2023). URL: https://drive.google.com/file/d/1hhQog68QZy0NqG-GbBBs4FID-_AENh9o/view (дата звернення: 04.08.2025).

470. Статут некомерційної професійної організації «Національна асоціація арбітражних керуючих України» : затв. Установ. з'їздом арбітраж. керуючих України від 20.11.2019. Національна асоціація арбітражних керуючих України. URL: <https://unita.community/wp-content/uploads/2020/11/Статут-НААКУ.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

471. Статут Нотаріальної палати України : затв. черговим З'їздом нотаріусів України від 20.04.2018 № 5. Нотаріальна палата України. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Статут-НПУ-нова-редакція-від-20.04.2018.pdf.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

472. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 624 с.

473. Суд; Судочинство. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. 2025, 20 черв. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суд> (дата звернення: 04.08.2025).

474. Судова влада та правосуддя: поняття та ознаки. Osvita.ua. 2010, 6 жовт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10623/> (дата звернення: 04.08.2025).

475. Сюр Н. В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 183 с.

476. Татаренко Г. В., Татаренко І. В. Деякі аспекти реформи територіальних органів Міністерства юстиції України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. № 2. С. 134–140. DOI: 10.33216/2218-5461-2020-40-2-134-140.

477. Тацій В. Я. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 4. С. 3–18.

478. Теленик С. С. Адміністративно-правове регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 467 с.

479. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 270 с.

480. Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьник Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом : посіб. для публ. службовців. Київ : М-во юстиції України, 2022. 74 с.

481. Тихомиров О. Д., Гусарева О. С. Теоретико-методологічні засади сучасного розуміння категорії «юстиція». *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 2. С. 24–31.

482. Ткаченко Н., Алексейчук В. Моделі системи інституцій судової експертизи в Україні (переваги та ризики). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 1. С. 10–23. DOI: 10.32353/khrife.1.2022.02.

483. Тюрін С. Є. Поняття й ознаки взаємодії органів юстиції України. *Право і Безпека*. 2013. № 2. С. 100–105.

484. Тяхтій М., Ющенко М. Виклики та перспективи надання адміністративних послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану в умовах воєнного стану в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2023. Вип. 30. С. 57–66. DOI: 10.35432/tisb302023295032.

485. У Мін'юсті презентували проєкт Концепції комунікаційної стратегії. Міністерство юстиції. 2019, 22 серп. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/u-minyusti-prezentuvali-proekt-kontseptsii-komunikatsiyanoi-strategii> (дата звернення: 04.08.2025).

486. Увага! Внесено зміни щодо порядку перевірки санкцій. Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ). 2022. 19 груд. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/uvaga-vneseno-zmini-schodo-poryadku-perevirki-sanktsiy> (дата звернення: 04.08.2025).

487. Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання пункту 3 статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 10.01.2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 10. Ст. 484.

488. Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Польща про застосування двомовних бланків клопотань про надання правової допомоги у цивільних справах від 10.01.2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 10. Ст. 483.

489. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75, т. 1. Ст. 2125. Ред. від 30.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення: 04.08.2025).

490. Удосконалення українського законодавства про банкрутство обговорили з німецькими експертами. *Міністерство юстиції*

України. 2023, 9 берез. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/udoshkonalennya-ukrainskogo-zakonodavstva-pro-bankrutstvo-obgovorili-z-nimetskimi-ekspertami> (дата звернення: 04.08.2025).

491. Узагальнення за підсумками обговорень актуальних питань у сфері судової експертизи : березень–квітень 2023 / EU Project Pravo-Justice. ЄС, 2023. 13 с. Проект «Право-Justice». 2023, 22 черв. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/649/40b/82d/64940b82def1f184084483.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

492. Україна провела третій раунд переговорів із Нідерландами щодо укладення двосторонньої угоди про безпекові гарантії. Президент України: офіц. інтернет-представництво. 2024, 5 лют. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-provela-tretij-raund-peregovoriv-iz-niderlandami-sh-88801> (дата звернення: 04.08.2025).

493. Україна провела черговий раунд переговорів із Данією щодо укладення двосторонньої безпекової угоди. Президент України: офіц. інтернет-представництво. 2024, 19 лют. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-provela-chergovij-raund-peregovoriv-iz-daniyeu-sho-89105> (дата звернення: 04.08.2025).

494. Україна та Естонія розпочали переговори щодо укладення двосторонньої безпекової угоди. Президент України: офіц. інтернет-представництво. 2024, 10 берез. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-estoniya-rozpochali-peregovori-shodo-ukladennya-89753> (дата звернення: 04.08.2025).

495. Україна та НАТО працюватимуть над поглибленням співпраці у сфері стратегічних комунікацій. *Урядовий портал*. 2024, 19 берез. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-nato-pratsiuvatymut-nad-pohlyblenniam-spivpratsi-u-sferi-stratehichnykh-komunikatsii> (дата звернення: 04.08.2025).

496. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.

497. Філіпенко Н. Є. Кримінологічна діяльність судово-експертних установ України : монографія. Харків : ХАІ, 2020. 392 с.

498. Форми договорів. Державне підприємство «Національні інформаційні системи» (ДП «НАІС»). 2025. URL: https://nais.gov.ua/pages/formu_dogovoriv (дата звернення: 04.08.2025).

499. Фурса С. Я. Медіація в Україні: актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. Вип. 1. С. 5–8.

500. Ханік-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне» та «позасудове» врегулювання/вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 1. С. 38–44.

501. Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Інституційно-організаційне забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. № 4. С. 59–79. DOI: 10.32689/2617-9660-2022-4(22)-59-79.

502. Хомутенко В., Хомутенко А. Нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні: недоліки та напрями їх усунення. *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 64–73. DOI: 10.32782/yuv.v3.2022.9.

503. Циганюк С. Незалежність прокуратури: досвід Польщі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 343–346. DOI: 10.32849/2663-5313/2019.6.64.

504. Чабаненко Т. В. Взаємодія пробації з органами поліції, місцевого самоврядування та громадськими формуваннями при здійсненні нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2017. 21 с.

505. Чижмар К. І. Контроль за нотаріальною діяльністю: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 19, т. 3. С. 218–220.

506. Чижмарь К. І. Інститут нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2015. 35 с.
507. Чумак О. О. Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби Україні в умовах реформування органів виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2006. 484 с.
508. Чуприна Ю. Ю. Адміністративно-правові методи правового регулювання: сутність та зміст : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 216 с.
509. Шамрай В. О., Підчибій В. П. Адміністративне право України: тестові завдання для перевірки знань : навч. посіб. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2000. 122 с.
510. Шамрук Н. Б., Макієнко А. А. Елементи адміністративно-правового статусу Державної виконавчої служби України. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Право. 2020. № 3. С. 60–68. DOI: 10.32755/sjlaw.2020.03.
511. Шаповал В. М. Верховенство закону як принцип Конституції України. *Право України*. 1999. № 1. С. 5–7.
512. Шевчук О., Кузь Т. Інституційне забезпечення процесу державної реєстрації актів цивільного стану: адміністративно-правовий аспект. *Наукові перспективи*. 2024. № 1. С. 753–760. DOI: 10.52058/2708-7530-2024-1(43)-753-760.
513. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.
514. Шкарупа К. В. Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог державного виконавця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 230 с.
515. Шкляр С. Підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством юстиції та Міжнародним союзом судових виконавців. Politinfo. 2018, 16 лют. URL: <https://politinfo.com.ua/raznoe/14556-sergij-shklyar-pidpysano-memorandum-pro-spivpratsyu-mizh-ministerstvom-yustytisiyi-ta-mizhnarodnym-soyuzom-sudovyh-vykonavtsiv.html> (дата звернення: 04.08.2025).

516. Шматко Є. В. Поняття та сутність основоположних принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. *Молодий вчений*. 2020. № 8. С. 78–84. DOI: 10.32839/2304-5809/2020-8-84-16.

517. Шульгін В. В. Поняття, сутність та структура військового законодавства України у контексті процесу його реалізації. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2008. Вип. 42. С. 55–61.

518. Шульженко А. В. Принципи та особливості судово-експертної діяльності. *Право і суспільство*. 2016. № 2, ч. 2. С. 195–199.

519. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка : навч. посіб. Івано-Франківськ : Івано-Франк. ун-т права ім. короля Данила Галицького, 2013. 496 с.

520. Щербак С. В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 14 с.

521. Щодо моделі поведінки, яка допоможе запобігти ініціюванню корупційних проявів : роз'яснення М-ва юстиції України від 02.10.2014. Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nr001323-14#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

522. Щодо поширення арешту, накладеного виконавцем, на право оренди боржника-орендаря та деяких інших питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : лист-роз'яснення М-ва юстиції України від 11.02.2024 № 22138/127617-33-23/8.4.4. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/02/14/20240214162018-69.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

523. Щодо формування єдиної практики при посвідченні договорів управління майном : лист-роз'яснення М-ва юстиції України від 21.02.2023 № 21114/8.3/32-23. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/02/27/20230227104534-38.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

524. Юридична енциклопедія. Т. 6 : Т–Я / голов. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Укр. енцикл., 2004. 768 с.

525. Юрисдикція. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. 2024, 15 листоп. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Юрисдикція> (дата звернення: 04.08.2025).

526. Ягунов Д. Європейські правила пробації як стандарт управління службами пробації у країнах – членах Ради Європи: філософія, структура, спрямованість. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 125–129.

527. Як Стамбульська Конвенція допоможе системі БПД захищати права постраждалих від домашнього насильства. *Міністерство юстиції України*. 2022. 18 лип. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/yak-stambulska-konventsija-dopomoje-sistemi-bpd-zahischati-prava-postrajdalih-vid-domashnogo-nasilstva> (дата звернення: 04.08.2025).

528. Яковлев І. П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 224 с.

529. Яковюк І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії та практики. *Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі*. Харків : Оберіг, 2012. С. 5–47.

530. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 672 с.

531. Ястремська О. М., Мажник Л. О. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.

532. A Strategic Approach to Resilience in the EU's External Action : Council Conclusions, 13 Nov. 2017. *Council of Europe*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/31519/ccs-on-resilience-in-eu-ea-st14191en17.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

533. A Strategic Compass for Security and defence «For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security» : adopted by the Council of Europe in 21.05.2022 № 7371/22. *European Centre of Excellence for Civilian Crisis Management*. URL: <https://www.coe-civ.eu/kh/a-strategic-compass-for-security-and-defence-1> (дата звернення: 04.08.2025).

534. About good governance : OHCHR and good governance. United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). URL: <https://www.ohchr.org/en/good-governance/about-good-governance> (дата звернення: 04.08.2025).

535. Abuseridze G., Agapova O. The Effect of Sanctions Against the Background of the Russian Occupation of Ukraine. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering – 2022. ICTM 2022. Springer, Cham, 2022. С. 475–481. (Lecture Notes in Networks and Systems, vol. 657). DOI: 10.1007/978-3-031-36201-9_41.

536. Agapova E., Palkova K. «Public Administration» in the Latvian and Ukrainian Administrative and Legal Traditions. *Socrates*. 2020. Vol. 17, iss. 2. P. 66–71. DOI: 10.25143/socr.17.2020.2.066-071.

537. Agapova O. International Cooperation Between Ukraine and Latvia in the Area of Justice (Executive Branch of Power). *Socrates*. 2021. No. 2(20). P. 67–74. DOI: 10.25143/socr.20.2021.2.067-074.

538. Agapova O. International Register of Damage: The Guarantee of Recovering Justice in Ukraine. *Journal of Liberty and International Affairs*. 2024. Vol. 10, iss. 1. P. 97–110. DOI: 10.47305/JLIA24101106a.

539. Agapova O., Kolomoiets T. Strengthening Forensic Science in Ensuring Global Justice. *Globalization, Global Security, and New International Realities for Modern Democracies* / eds.: E. Alaverdov, G. Abuseridze. IGI Global Scientific Publishing, 2025. P. 247–268. DOI: 10.4018/979-8-3373-1355-9.ch011.

540. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union : Commission staff working document

(Brussels, 01.02.2023) SWD(2023) 30 final. *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/commission-analytical-report-ukraines-alignment-eu-acquis_en (дата звернення: 04.08.2025).

541. Apcietinājumā turēšanas kārtības likums : Latvijas Republikas likums 22.06.2006. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/138990> (дата звернення: 04.08.2025).

542. Assessing Ukrainian National Resilience as a Shared Security Objective. George C. Marshall European Center for Security Studies. 2022, 20 Dec. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/news-archive/assessing-ukrainian-national-resilience-shared-security-objective> (дата звернення: 04.08.2025).

543. Attālinātais izglītības resurss: kriminālistika kā zinātne : Projekta/liguma nr. LV-UA/2021/3, vadītājs K. Palkova, īstenošana 01.01.2021–31.12.2022. Rīgas Stradiņa universitāte. URL: <https://www.rsu.lv/projekts/attalinatais-izglitibas-resurss-kriminalistika-ka-zinatne> (дата звернення: 04.08.2025).

544. Bilewicz J. Nowe Prawo o prokuraturze a rekomendacje Rady Europy. Stowarzyszenie Prokuratorów “Lex super omnia”. 2017, 23 paź. URL: <https://lexso.org.pl/2017/10/23/nowe-prawo-o-prokuraturze-a-rekomendacje-rady-europy/> (дата звернення: 27.04.2024).

545. Bordāns J. Ciešāka sadarbība tieslietās palīdzēs stiprināt tiesiskumu Ukrainā un Latvijā. Tieslietu ministrija. 2019, 16 Okt. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/j-bordans-ciesaka-sadarbiba-tieslietas-palidzes-stiprinat-tiesiskumu-ukraina-un-latvija-0> (дата звернення: 04.08.2025).

546. Bresser-Pereira L. C. Practical principles for public administration : Communication to the Fourth Annual Meeting of the Committee of Experts on Public Administration, of the Economic and Social Council (Ecosoc), of the United Nations, New York, 6 Apr. 2005. URL: <https://www.bresserpereira.org.br/index.php/other-languages/works-in-english/7969-1531> (дата звернення: 04.08.2025).

547. Bux U., Maciejewski M. An area of freedom, security and justice: general aspects. Fact Sheets on the European Union:

European Parliament. 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/150/an-area-of-freedom-security-and-justice-general-aspects> (дата звернення: 04.08.2025).

548. Cele strategiczne. Ministerstwo Sprawiedliwości. 2025. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/cele-strategiczne> (дата звернення: 04.08.2025).

549. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). *Official Journal of the European Communities*. 2012. C 326. P. 391–407.

550. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums : Latvijas Republikas likums 29.11.2012. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=253442> (дата звернення: 04.08.2025).

551. Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs. European Parliament: Committees. 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe/home/highlights> (дата звернення: 30.04.2024).

552. Concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities : Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers of 11.03.1980. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804f22ae> (дата звернення: 04.08.2025).

553. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union Protocols Annexes to the Treaty on the Functioning of the European Union Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007. *Official Journal of the European Communities*. 2016. C 202. P. 1–388.

554. Constitution (non-profit association) European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI) : approved on 24.05.2023. ENFSI. URL: <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2023/10/230921-ENFSI-Constitution.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

555. Council Conclusions on the Action Plan for the European Forensic Science Area 2.0 : approved by the Council (Justice and Home Affairs) at its 3936th meeting held on 9 March 2023 № 7152/23. *Council*

of the European Union. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

556. Council conclusions on the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe : 3135th Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels, 13–14 Dec. 2011. *Council of the European Union*. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

557. Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023–2026 : CM(2022)187-final, 14 Dec. 2022. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/-1452-2-4-action-plan-ukraine-cm-2022-187-finale-1-/1680aa2d20> (дата звернення: 04.08.2025).

558. Council of Europe ministers of Justice met in Riga to support justice for Ukraine. Council of Europe Office in Ukraine. 2023, 11 Sept. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/council-of-europe-ministers-of-justice-met-in-riga-to-support-justice-for-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

559. Creating a European Enforcement Order for uncontested claims : Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004. *Official Journal of the European Communities*. 2004. L 143. P. 15–39.

560. Criminal Procedure Code of Georgia : Law of Georgia of 09.10.2009 No. 1772. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 24.06.2025. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90034?publication=169> (дата звернення: 04.08.2025).

561. Declaration of the informal conference of Ministers of justice of the Council of Europe : On the occasion of the Conference: «On the Path to Justice for Ukraine: Advancing Accountability, Reuniting Children with Their Families, and Supporting the Resilience of its Justice System» (11 Sept. 2023, Riga, Latvia). *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/moj-declaration-riga-principles-final-en/1680ac8728> (дата звернення: 04.08.2025).

562. Deutsche Strategie zur Stärkung der Resilienz gegenüber Katastrophen Umsetzung des Sendai Rahmenwerks für Katastrophenvorsorge (2015–2030) – Der Beitrag Deutschlands 2022–2030 / Die Bundesregierung. Berlin : BMI, Juli 2022. 111 s.

563. Donation to Ukraine from the Irish Prison Service (2023). European Organisation of Prison and Correctional Services (EUOPRIS). URL: <https://www.euopris.org/news/donation-to-ukraine-from-the-irish-prison-service-2023/> (дата звернення: 27.04.2024).

564. Duit A. Resilience Thinking: Lessons For Public Administration. *Public Administration*. 2016. Vol. 94, iss. 2. P. 364–380. DOI: 10.1111/padm.12182.

565. Establishing an EU Emergency Travel Document and repealing Decision 96/409/CFSP : Council Directive (EU) 2019/997 of 18.06.2019. *Official Journal of the European Communities*. 2019. L 163. P. 1–12.

566. Establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine : Resolution CM/Res(2023)3 adopted by the Committee of Ministers on 12.05.2023. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/0900001680ab2595> (дата звернення: 04.08.2025).

567. Establishing the Recovery and Resilience Facility : Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12.02.2021. *Official Journal of the European Union*. 2021. L 57. P. 17–75.

568. European Principles for Public Administration. Paris : OECD Publishing, 1999. 28 p. (SIGMA Papers; No. 27). DOI: 10.1787/5kml60zwdr7h-en.

569. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine : Resolution A/RES/ES-11/5 adopted by the General Assembly on 14.11.2022. United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3994052?ln=en> (дата звернення: 04.08.2025).

570. Georgia 2023 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and

the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 8.11.2023) SWD(2023) 697 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023SC0697> (дата звернення: 04.08.2025).

571. Goodwin R., Hamama-Raz Y., Leshem E., Ben-Ezra M. National resilience in Ukraine following the 2022 russian invasion. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2023. Vol. 85. Art. 103487. DOI: 10.1016/j.ijdr.2022.103487.

572. Guidelines on the role of court-appointed experts in judicial proceedings of Council of Europe's Member States : adopted by CEPEJ at its 24th Plenary meeting (Strasbourg, 11–12 Dec. 2014). *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/168074827a> (дата звернення: 04.08.2025).

573. Implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships : Council Regulation (EU) 2016/1104 of 24.06.2016. *Official Journal of the European Communities*. 2016. L 183. P. 30–56.

574. Implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin : Council Directive 2000/43/EC of 29.06.2000. *Official Journal of the European Communities*. 2000. L 180. P. 22–26.

575. Imprisonment Code : Law of Georgia of 09.03.2010 No. 2696. Legislative Herald of Georgi. Amended of 30.11.2023. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/91612?publication=42> (дата звернення: 04.08.2025).

576. JHA agencies' network joint paper: contributing to the EU's solidarity with Ukraine. Europol. 2022, 23 Aug. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/jha-agencies-network-joint-paper-contributing-to-eus-solidarity-ukraine#downloads> (дата звернення: 04.08.2025).

577. Justice and Consumers: This Commission department is responsible for EU policy on justice, consumer rights and gender

equality. *European Commission*. 2025. URL: https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/justice-and-consumers_en (дата звернення: 04.08.2025).

578. Justice and Home Affairs Council configuration (JHA). *Council of the European Union*. 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/jha/> (дата звернення: 04.08.2025).

579. Justice and Home Affairs Council, 4–5 December 2023 : Main results of the meeting. *Council of the European Union*. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2023/12/04-05/> (дата звернення: 04.08.2025).

580. Justice en Région : Les point-justice. Ministère de la Justice. 2021, 18 août. URL: <http://www.annuaires.justice.gouv.fr/annuaires-12162/les-point-justice-34055.html> (dernier accédé: 20.04.2024).

581. Kliuiev O., Agapova O., Simakova-Yefremian E., Snigerov O. The Contribution of Forensic Examination to Ensuring the Right to a Fair Trial within ECtHR Case-law. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. Vol. 4, iss. 4. P. 104–115. DOI: 10.33327/AJEE-18-4.4-n000087.

582. Kliuiev O., Agapova O., Palkova K. International projects as a new form of collaboration in the sphere of expert ensuring of justice. *Archives of Criminology and Forensic Sciences*. 2020. Vol. 2. P. 24–32. DOI: 10.32353/ACFS.2.2020.01.

583. Kodeks karny wykonawczy : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 06.06.1997. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970900557> (дата звернення: 27.04.2024).

584. Kodeks postępowania cywilnego : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 17 listopada 1964. ArsLege. URL: <https://arslege.pl/kodeks-postepowania-cywilnego/k14/> (дата звернення: 27.04.2024).

585. Kolomoiets T., Agapova O. Strengthening the Justice Sector in Ukraine and European Assistance in Response to Russia's Aggression. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, No 2. P. 134–138. DOI: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-134-139.

586. Korybski A., Leszczyński L. Stanowienie i stosowanie prawa: Elementy teorii. Warszawa : Wolters Kluwer Polska SA, 2015. 188 s.

587. Latvijas Republikas Advokatūras likums : Latvijas Republikas likums 27.04.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=59283> (дата звернення: 04.08.2025).

588. Laying down rules for the monitoring of trade between the Community and third countries in drug precursors : Council Regulation (EC) No 111/2005 of 22 Dec. 2004. *Official Journal of the European Communities*. 2005. L 22. P. 1–10.

589. Listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement (codification) : Regulation (EU) 2018/1806 of the European Parliament and of the Council of 14 Nov. 2018. *Official Journal of the European Communities*. 2018. L 303. P. 39–58.

590. Migration from Georgia and Ukraine in the Context of Russian Aggression / Abuseridze G., Agapova O., Paliani-Dittrich I., Grasis J., Kavelidze E. Handbook of Research on the Regulation of the Modern Global Migration and Economic Crisis / eds.: E. Alaverdov, M. W. Bari. Hershey, PA : Global, 2023. P. 107–121. DOI: 10.4018/978-1-6684-6334-5.ch007.

591. Minister Sprawiedliwości wyróżnił funkcjonariuszy Służby Więziennej za pomoc uchodźcom z Ukrainy. Ministerstwo Sprawiedliwości. 2022, 16 maja. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-sprawiedliwosci-wyroznil-funkcjonariuszy-sluzby-wieziennej-za-pomoc-uchodzcom-z-ukrainy> (дата звернення: 27.04.2024).

592. Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021–2026 / Vlada Republike Hrvatske. Zagreb, srpanj 2021. 1266 s. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2021/srpanj/29%20srpnja/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf> (дата звернення: 27.04.2024).

593. Načisčionis J., Skrastiņa U., Tumalavičius V. Secure development of public administration. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2018. Vol. 8, iss. 1. P. 87–102. DOI: 10.9770/jssi.2018.8.1(8).

594. National Resilience Strategy: A call for evidence / UK Cabinet Office. London, 13 July 2021. 49 p. GOV.UK. Update date: 15.12.2021. URL: <https://www.gov.uk/government/calls-for-evidence/national-resilience-strategy-call-for-evidence> (дата звернення: 04.08.2025).

595. NATO 2022 Strategic Concept : adopted at the Madrid Summit, 29-30 June 2022. North Atlantic Treaty Organization (NATO). Update date: 03.03.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm (дата звернення: 04.08.2025).

596. Natorski M. Resilience in EU crisis interventions in Ukraine: A complexity perspective. *Journal of Contemporary European Studies*. 2023. Vol. 31, iss. 4. P. 1086–1105. DOI: 10.1080/14782804.2022.2097205.

597. NORLAU: The Norwegian Rule of Law Advisers Probation Project. URL: <https://www.prostir.ua/author/norlau/> (дата звернення: 04.08.2025).

598. Notariāta likums : Latvijas Republikas likums 01.06.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> (дата звернення: 04.08.2025).

599. O działach administracji rządowej : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 04.09.1997. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19971410943> (дата звернення: 27.04.2024).

600. O Służbie Więziennej : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 09.04.2010. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20100790523> (дата звернення: 27.04.2024).

601. On administrative procedures affecting a large number of persons : Recommendation No. R (87) 16 of the Committee of Ministers of 17 September 1987. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804eaa5c> (дата звернення: 04.08.2025).

602. On approval of the Statute of the Ministry of Justice of Georgi : Ordinance of the Government of Georgia of 30.12.2013 No. 389.

Legislative Herald of Georgia. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2177616?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

603. On combating corruption in the private sector : Council Framework Decision 2003/568/JHA of 22 July 2003. *Official Journal of the European Communities*. 2003. L 192. P. 54–56.

604. On drug precursors (Text with EEA relevance) : Regulation (EC) No 273/2004 of the European Parliament and of the Council of 11.02.2004. *Official Journal of the European Communities*. 2004. L 47. P. 1–10.

605. On good administration : Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers of 20.06.2007. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16807096b9> (дата звернення: 04.08.2025).

606. On jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) : Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12.12.2012. *Official Journal of the European Communities*. 2012. L 351. P. 1–32.

607. On notaries : Law of Georgia of 12.04.2009 No 2283. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 24.10.2024. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90928?publication=25> (дата звернення: 04.08.2025).

608. On preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) : Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 (Text with EEA relevance). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj> (дата звернення: 04.08.2025).

609. On special penitentiary service : Law of Georgia of 01.05.2015 No. 3524-III. *Legislative Herald of Georgia*. Amended of 30.11.2023. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2835511?publication=17> (дата звернення: 04.08.2025).

610. On the approval of the statute of the legal entity of public law – House of Justice : Order of Minister of Georgia of 25.07.2015 No. 85. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2923513?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

611. On the approval of the statute of the legal entity of public law – Georgian Justice Training Center : Order of Minister of Georgia of 17.11.2009 No. 214. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/87334?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

612. On the establishment of the governmental commission on migration issues and the approval of the statute : Resolution of the Government of Georgia of 13.10.2010 No. 314. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1049764?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

613. On the European citizens' initiative (Text with EEA relevance) : Regulation (EU) 2019/788 of the European Parliament and of the Council of 17.04.2019. *Official Journal of the European Communities*. 2019. L 130. P. 55–81.

614. On the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law : Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 05.07.2017. *Official Journal of the European Communities*. 2017. L 198. P. 29–41.

615. On the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union : Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 03.04.2014. *Official Journal of the European Communities*. 2014. L 127. P. 39–50.

616. On the Global Approach to Research and Innovation «Europe's strategy for international cooperation in a changing world» : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions, Brussels, 18.05.2021, COM(2021) 252 final. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:252:FIN> (дата звернення: 04.08.2025).

617. On the legal entity under public law called – The Digital Governance Agency : Law of Georgia of 12.06.2020 No. 6297-Ilb. *Legislative Herald of Georgia*. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/4893222?publication=0> (дата звернення: 04.08.2025).

618. On the obligation of carriers to communicate passenger data : Council Directive 2004/82/EC of 29.04.2004. *Official Journal of the European Communities*. 2004. L 261. P. 24–27.

619. On the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance) : Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27.04.2016. *Official Journal of the European Communities*. 2016. L 119. P. 1–88.

620. On the protection of persons who report breaches of Union law : Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23.10.2019. *Official Journal of the European Communities*. 2019. L 305. P. 17–56.

621. On the protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities : Resolution (77) 31 of the Committee of Ministers of 28.09.1977. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56> (дата звернення: 04.08.2025).

622. On the right to information in criminal proceedings : Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22.05.2012. *Official Journal of the European Communities*. 2012. L 142. P. 1–10.

623. On the status of public officials in Europe : Recommendation No. R (2000) 6 of the Committee of Ministers to member states of 24.02.2000. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/native/09000016804c3142> (дата звернення: 04.08.2025).

624. Palkova K., Agapova O. Legal Tech in Legal Education: Global Perspectives and Challenges from the Latvian: Ukrainian Experience. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International*

Scientific Conference, 28–29 May 2021. Rēzekne, 2021. Vol. 5. P. 414–425. DOI: 10.17770/sie2021vol5.6166.

625. Palkova K., Agapova O., Zile A. OER as a Tool for Sustainable Development: The Ukrainian – Latvian Experience of Forensic Science Experts. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10, iss. 3. P. 15–26. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n3p15.

626. Par Juridiskās palīdzības administrāciju : Ministru kabineta Latvijas Republikas rīkojums 14.07.2023 Nr. 434. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/343823> (дата звернення: 04.08.2025).

627. Penitentiary code : Law of Georgia of 15.12.2023 № 3998-XIIIობ-Хმ3. *Legislative Herald of Georgia*. 24.06.2025. Amended of 24.06.2025. URL: <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/6009420?publication=5> (дата звернення: 04.08.2025).

628. Prawo o notariacie : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 14.02.1991. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910220091> (дата звернення: 27.04.2024).

629. Prawo o prokuraturze : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej 28.01.2016. ISAP Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000177> (дата звернення: 27.04.2024).

630. President of the General Assembly to make official visit to Georgia. United Nations: Georgia. 2022, 22 July. URL: <https://georgia.un.org/en/191695-president-general-assembly-make-official-visit-georgia> (дата звернення: 04.08.2025).

631. Resilience, Civil Preparedness and Article 3. North Atlantic Treaty Organization (NATO). 2024, 13 Nov. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm (дата звернення: 04.08.2025).

632. State Penitentiary Service of Ukraine (UA). European Organisation of Prison and Correctional Services (EUROPIS). 2025. URL: <https://www.euopris.org/agency/state-penitentiary-service-of-ukraine-ua/> (дата звернення: 04.08.2025).

633. Statutes of the International Union of Notaries (approved by the General Meeting on 02.10.2007, amended on 02.10.2015 and on 03.12.2021). International Union of Notaries. URL: <https://www.uinl.org/statutes> (дата звернення: 04.08.2025).

634. Structure of the ministry. Ministry of justice of Georgia. 2025. URL: <https://justice.gov.ge/?m=articles&lang=1&id=bNciQoUyHr> (дата звернення: 04.08.2025).

635. Struktūra. Tieslietu ministrija. 2022, 4 Jan. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/struktura-1> (дата звернення: 04.08.2025).

636. Sustainable Institutions for European Union Membership. Paris : OECD Publishing, 1998. 26 p. (SIGMA Papers; No. 26). DOI: 10.1787/5kml611h8s30-en.

637. The European Union and the Council of Europe jointly supporting the prison reform in Ukraine. Council of Europe: Pompidou Group. 2023, 11 Dec. URL: <https://www.coe.int/en/web/pompidou/-/the-european-union-and-the-council-of-europe-jointly-supporting-the-prison-reform-in-ukraine> (дата звернення: 04.08.2025).

638. The North Atlantic Treaty : adopted in Washington D.C. 4 April 1949. North Atlantic Treaty Organization (NATO). Update date: 19.10.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (дата звернення: 04.08.2025).

639. The Notaries of Europe present the results achieved in the framework of their recent projects on the occasion of the EJN-civil meeting. European Notarial Network: A Notarial Network for Legal Practice. 2023, 6 Dec. URL: <https://www.enn-rne.eu/news/41> (дата звернення: 04.08.2025).

640. The Parliament adopts the Penitentiary code developed by the Ministry of justice. Ministry of justice of Georgia. 2023, 18 Dec. URL: <https://justice.gov.ge/?m=articles&id=nOd4DEvm5I&lang=2> (дата звернення: 04.08.2025).

641. Tiesību akta projekta «Grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā» sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) : Likumprojekts (Grozījumi) 23-TA-1063. Tiesību

aktu projektu publiskais portāls. URL: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ce8b12cb-7131-4f92-9a8b-b8037430a88c> (дата звернення: 04.08.2025).

642. Tieslietu ministrijas nolikums : Ministru kabinets Latvijas Republikas noteikumi 16.08.2017 Nr. 474. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/292913> (дата звернення: 04.08.2025).

643. Tiesu ekspertu likums : Latvijas Republikas likums 11.02.2016. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/280576> (дата звернення: 04.08.2025).

644. Tiesu izpildītāju likums : Latvijas Republikas likums 24.10.2002. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=68295> (дата звернення: 04.08.2025).

645. Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution A/RES/70/1 General Assembly of 25.09.2015. UN Department of Economic and Social Affairs: Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication> (дата звернення: 04.08.2025).

646. Treaty on the Functioning of the European Union : Consolidated version. *Official Journal of the European Union*. 2012. С 326. Р. 47–390.

647. Ukraine 2023 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 8.11.2023) SWD(2023) 699 final. *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en (дата звернення: 04.08.2025).

648. Ukraine 2024 Report : Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2024 Communication on EU Enlargement policy (Brussels, 30.10.2024) SWD(2024) 699 final. *European Commission*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en (дата звернення: 04.08.2025).

649. Ukraine and SIGMA. SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management). 2022. URL: <https://www.sigmaxweb.org/countries/ukraine-sigma.htm> (дата звернення: 04.08.2025).

650. United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules) : Resolution A/RES/45/110 adopted by the General Assembly on 14.10.1990. United Nations: Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/282271?ln=en> (дата звернення: 04.08.2025).

651. Vadība. Tieslietu ministrija. 2020, 25 Febr. URL: <https://www.tm.gov.lv/lv/node/684> (дата звернення: 04.08.2025).

652. Valsts pārvaldes iekārtas likums : Latvijas Republikas likums 06.06.2002. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545> (дата звернення: 04.08.2025).

653. Valsts probācijas dienesta likums : Latvijas Republikas likums 18.12.2003. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/82551> (дата звернення: 04.08.2025).

654. Valsts tiesu ekspertīžu biroja nolikums : Ministru kabineta Latvijas Republikas noteikumi 14.09.2004 Nr. 793. *Likumi*. URL: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=93757> (дата звернення: 04.08.2025).

655. W sprawie nadania statutu Ministerstwu Sprawiedliwości : Zarządzenia Nr 91 Prezesa Rady Ministrów 01.06.2018. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/f267b819-4f9d-4f93-ad47-04fd1b211a84> (дата звернення: 04.08.2025).

656. W sprawie określenia kierunków i celów strategicznych Ministerstwa Sprawiedliwości : Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości 08.06.2021. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/bac498c8-f190-4886-b6f9-4d1fb80290ea> (дата звернення: 04.08.2025).

657. W sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych : Obwieszczenie Ministra sprawiedliwości 15.02.2016. *Serwis Rzeczypospolitej Polskie*. URL: <https://www.gov.pl/attachment/f8e69ffc-6f8a-4a62-a07c-2cea3c1e7d34> (дата звернення: 04.08.2025).

658. Zemesgrāmatu likums : Latvijas Republikas likums 05.04.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=60460> (дата звернення: 04.08.2025).

659. 12 Principles of Good Governance. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles> (дата звернення: 04.08.2025).

НОТАТКИ

Наукове видання

АГАПОВА Олена Валеріївна

**ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР**

Монографія

Обкладинка та верстка

А. Демська

Технічне редагування

О. Гринюк

**ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО**

Підписано до друку 14.10.2025 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 29,53. Наклад 300.
Замовлення № 064м-0825.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.